*Dumas legszebb regényei*nek ötödik kötetét tartja a kezében az olvasó. A fekete tulipán, a Párizs mohikánjai, A királyné lovagja és A jávai orvos után most a világirodalom nagy mesélőjének egyik legsejtelmesebb, legfordulatosabb regénye, A varázsló került sorra. A történet 1760-ban kezdődik, de bizonyos értelemben évszázadokat ível át. Főhőse, Balsamo, ugyanis természetfölötti képességekkel megáldott kortalan és halhatatlan varázsló, aki számtalan veszély és izgalmas kaland közepette igyekszik végrehajtani „világmegváltó” küldetését…

Alexandre Dumas

A varázsló

DUMAS LEGSZEBB REGÉNYEI

ALEXANDRE DUMAS

A varázsló

ArióN kiadó

DUMAS LEGSZEBB REGÉNYEI

A varázsló

*

Madame Dubarry

regény két kötetben

(Az Otthon Könyvkiadó kiadása alapján)

Fordította: *Szederkényi Anna*

Sorozatszerkesztő: *Veress István*

A borító Delacroix festményének felhasználásával készült

1SBN 978 963 9699 13 7

Arión Kiadó, 2007, Budapest

Felelős kiadó: a kiadó igazgatója

Nyomdai munkák: PHARMAPRESS

Felelős vezető: Dávid Ferenc

ELSŐ KÖTET

I
A HEGYTETŐN

A Rajna bal partján, nem messze Worms-tól, a régi császárvárostól, hegység emelkedik. Az erdőkoszorúzta hegy legmagasabb csúcsát a nép Donnersbergnek nevezte el. Az 1760. esztendő május 6-án, az esti órákban, a nagy erdő sűrű lombozata alatt magányos férfi lovagolt. Ráesteledett, már nem lehetett felismerni a keskeny ösvényt a fák sötétjében. Ekkor a lovas leszállt, és egy fenyőfához kötötte a lovát. Az állat türelmetlenül nyerített, hangos lett tőle a csendes erdő.

- Csak csöndesen, jó Dseridem! - szólt hozzá a férfi. - Ma tizenkét mérföldet tettünk meg, jókora darabot. Te legalább már célnál vagy.

Magára hagyta az állatot, és tovább ment az úttalan vadonban. A lovas úgy harminc vagy harminckét éves, középtermetű, de arányos növésű férfi volt. Testalkata erőre és ügyességre vallott. Fekete bársony köpenye alól kikandikált a hímzett mellény, a szűk nadrág és a fényes bőrből készült csizma. Arca délszaki jellegű; barna arcbőre mutatta, hogy sok esztendeig élhetett forró égöv alatt. Szája szépen rajzolt; sötét bőrétől hófehéren ütött el pompás fogsora. A legsajátságosabb ezen az arcon mégis a világító szempár volt. Pillantása belefúrta magát minden titkok mélyébe. A lovas hosszú, keskeny lába, kicsiny, de erőteljes keze jobb származást sejtetett.

A vándor tovább lépdelt, míg az erdő annyira elsötétült, hogy már alig látta a kezét, ha a szeme elé tartotta. Pár perc múlva fényt pillantott meg. Az ágak között szüremlett át és azon túl ezt követte. Úgy hatott, mintha láthatatlan

kéz vinné előtte a világosságot kis távolságban. Hirtelen eltűnt a fény. Az utas a hegy csúcsára ért, és a nagy tisztáson egy régi vár romjait pillantotta meg maga előtt.

Ekkor hátulról kendőt vetettek a szemére. Nyilván el volt készülve erre, mert nem ijedt meg és meg sem mozdult, hogy lekapja szeméről a kötést. Hideg, csontos kéz fogta meg az övét, és bevezették a düledező várba. Amikor levették szeméről a kendőt, kerek teremben volt, ahol hat széken hat teljesen beburkolt, mozdulatlan alak ült, szoborszerűen. Egy hetedik szék is állt ott, de üresen. Mögötte árnyékszerű alakok csoportja, valamennyi beburkolva, lehettek vagy háromszázan.

Hosszú hallgatás után a beburkoltak egyike - aki a furcsa társaságnak az elnöke lehetett - megszólalt, és ezt a kérdést intézte az újonnan érkezett férfihez:

- Mit óhajtasz?

- Nézném a fényt - hangzott a válasz.

- Le akarod tenni a fogadalmat?

- Mondd el a szövegét.

Az elnök fölemelte a kezét, és hatásos hangon mondotta:

- Esküszöm, hogy széttépek minden földi köteléket, mely apához, anyához és testvérekhez, hitveshez vagy gyermekhez, szerelmeshez vagy baráthoz köt. Esküszöm, hogy ezután nem törődöm a hazával és a törvényekkel, hanem alávetem magam új uramnak és parancsolómnak, és tudomására hozom mindazt, amit látok vagy teszek, olvasok vagy meghallok, megtudok vagy kitalálok, viszont el nem árulok semmit sem abból, amit a szemem lát, a fülem hall ebben a körben.

A jelentkező megismételte mindezeket a szavakat.

- És mit kérsz? - kérdezte az elnök.

- Hármat: a vaskezet, a tűzpallost és a gyémántmérleget.
- Minek a vaskéz?
- Megfojtani a zsarnokságot.
- És a tűzpallos?
- Elpusztítani a föld színéről minden tisztátalant.
- És a gyémántmérleg?
- Megmérni az emberiség sorsát.
- Alá akarod magad verni a próbáknak? - kérdezte az elnök.
- Az erős nem riad vissza semmitől.
- Nézz hátra! Mit látsz?

A jelentkező egy férfit látott, aki meg volt kötözve a kezén, lábán, száját betömték.

- Íme, a gonosztevő. Letette ugyanazt a fogadalmat, és azután elárulta a rend titkait. Meg kell halnia.

Heves ellenkezése ellenére az elítéltet a terem hátterébe cipelték. Tőr villant a feje fölött, mint a villám, azután éles, iszonyodó kiáltás hallatszott és egy test tompa zuhanása.

- Igazság tétetett - szólt az elnök. - Helyesled ezt a büntetést?
- Helyeslem, ha az, akit megöltek, valóban bűnös volt.
- És innál-e mindenki halálára, aki hozzá hasonlóan elárulja a rendet?
- Innék.
- Bármilyen ital legyen is?
- Akkor is innék!
- Úgy hozzátok a kelyhet! - parancsolta az elnök.

Másik beburkolt közeledett az idegenhez, és átnyújtott neki egy serleget, mely tele volt párolgó vörös

folyadékkal. Az ismeretlen magasra tartotta a kelyhet, és így szólt:

- Ürítem a serleget mindenki halálára, aki elárulja e szövetség titkait!

Ajkához emelte a kelyhet, és kiitta az utolsó cseppig. Az ámulat mormogása szállt fel a gyülekezetben.

- A pisztolyt! - szólt az elnök.

Az egyik alak hozott egy pisztolyt, átnyújtotta a golyót és a puskaport. A fegyvert megtöltötték, és kezébe adták az idegennek.

- Meg fogod tenni, amit parancsolok neked? - kérdezte az elnök. - A pisztoly meg van töltve.

- Mit tegyek? - kérdezte a jelentkező.

- Fogsz-e engedelmeskedni tétovázás nélkül, bármit parancsolok is?

- Tétovázás nélkül.

- Húzd fel a ravaszt.

A nagy csöndben hallani lehetett a halk kattanást.

- A pisztolycső száját szorítsd homlokodra.

A jelentkező tétovázás nélkül engedelmeskedett. Mélységes csend uralkodott a gyülekezeten, a férfiak visszafojtották lélegzetüket. A lámpafény aggodalmasan reszketett.

- Tüzelj - szólt az elnök.

A ravasz kattogott, de a serpenyőn csak a puskapor égett el, nem villant és nem durrant a golyó. A csodálkozás moraja zúgott. Ez a két próba még nem volt elegendő, mert a beburkoltak közül néhányan ezt kiáltották:

- A tőrt! A tőrt!

- Fölösleges! - szólt most az idegen, és a megvetés kifejezésével rázta a fejét. - Ezzel csak a drága időt fecsérelitek!

- Hogy érted ezt? - kérdezte az elnök.

- Ismerem a titkaitokat, és tudom, hogy ezek a próbák csak gyerekjátékok. Az, akit az imént látszatra meggyilkoltatok, nem halt meg, amit ittam nem vér volt, hanem bor, aki kiszolgált, hólyagban tartotta elrejtve a mellénye alatt. A pisztoly golyója és a puskapor hátracsúszott a fegyver agyába, amikor felhúztam a ravaszt.

Az egybegyűltek hangosan kiáltoztak és kardjukhoz kaptak.

- Áruló! Áruló! - zúgtak. - Ismered a titkainkat! Ki vagy? Az ismeretlen mosolyogva emelte fel a kezét, és végignézett rajtuk.

- Hogy ki vagyok? Megmondom nektek; de mielőtt bemutatkozom, azt mondom meg, hogy ti kik vagytok. Te, aki szóltál hozzám - fordult az elnökhöz -, Svédország képviselője vagy, és a neved Swedenborg. Az angyalok, akikkel elbeszélgettél, nem mondták meg neked, hogy úton van az, akit vársz?

- Megmondták nekem - felelt az elnök, és levette arcáról a burkot. Látható lett a nyolcvanesztendős aggastyán tiszteletreméltó feje és fehér szakálla.

- Bal oldaladon ül Anglia képviselője - folytatta az idegen -, köszöntöm, mylord. Balra tőle Amerika képviselője... Melyik kikötőbe futott be hajója, a Gondviselés, kapitány úr? És te, Zürich prófétája - szólította meg azt, kinek az elnök jobbján volt a helye -, te, aki az emberi azt ismeretének tanát fejlesztetted tudománnyá; talán kitalálod arcom vonalából, hogy minő

küldetés hozott engem ide. Spanyolhon képviselője - szólt az elnöktől jobbra ülő másodikhoz. - A mórokat újból ki kell űzni Spanyolhonból. A kasztíliaiak - remélhetőleg - nem veszítettél el örökre Cid kardját

- És számomra - szólt a beburkoltak közül a hatodik -, nincsen semmi mondanivalód?

- De igen - felelte az idegen, és pillantása mintha belefúródott volna a kérdező lelkébe. Szólhatnék hozzád, mint ahogyan Krisztus szólt Júdáshoz.

Az ember halálsápadt lett. A bosszúság mormogása futott végig az egybegyűlteken, mintha tiltakozni akartak volna a kegyetlen vád ellen.

- Megfeledkeztél Frankhoz képviselőjéről - szólt az elnök.

- Nincsen itt. Jól tudod, hogy széke üresen áll. Tudd meg, hogy az, aki lát a sötétben és él a halál ellenére neveti a kelepcéket, amelyeket neki állítottak.

- Olyan fiatal vagy, és íme, egy mindenható bizakodásával beszélsz. Bizonyítsd hatalmadat!

- Legyen! Nem céltalanul gyűltetek itt egybe Svédországból, Londonból, New yorkból, Madridból, Varsóból és Zürichből. Miért gyűltetek össze a titokzatos hit szentélyében?

- Tudtul adatott nékünk, hogy itt fogjuk találni azt - felelte az elnök -, aki egymásba fogja kulcsolni a különböző népek kezeit - mintha testvérek volnának és aki nyugaton új birodalmat fog alakítani.

- Van-e jel, melyről rá tudnátok ismerni? - kérdezte az idegen.

- Egyedül csak én ismerem őt - felelte Swedenborg -, de ezt még senkivel nem közöltem e földön.

- Mondd el hangosan! - szólt az idegen parancsoló hangon.
- Itt a kinyilatkoztatás pillanata.
- Mellén gyémántokkal szegélyezett lemezt visel, melyen rubinból kirakva áll ez a három betű: L. P. D.?
Ekkor az idegen felnyitotta kabátját, és mellényén ott látták a csillogó lemezt a három vörös betűvel.
- Ő az! Ő az, kit vár a világ! - mormogta az elnök.
- A nagy varázsló! - kiáltották az egybegyűltek mind, és leborultak.
- Szólj, mester - kérte az elnök és mélyen meghajtotta a fejét.
- Szólj, engedelmeskedni fogunk néked!
- Figyeljetek és tanuljatok szavaimból! - szólt a nagy varázsló.
- A nagy, isteni folyók forrásaiként tudom, hogy hová megyek, de azt nem, hogy honnan jövök. Amikor szemem megnyílt a világ dolgainak, Medina szent városában voltam Salaim mufti kertjeiben. Szerettem Salaimot, mint az atyámat, holott nem ő az atyám. Naponta háromszor magamra hagyott egy másik aggastyánnal, a tiszteletreméltó Alhotasszal, aki uralkodik minden emberi tudományok fölött. Ő volt vezetőm, tanítóm és még ma is a barátom. Hála gondoskodásának, már tizenöt éves koromban be voltam avatva a természet legfontosabb titkaiba és tudtam minden élő és holt nyelven beszélni. Eligazodtam az orvostudományban, és értettem a jótékony és kártékony füvek és magvak gyűjtéséhez és használatához. Ilyen munkák és utazások között lettem húszéves. Egy napon tanítóm hozzám jött, kezében kis üveggel. „Acharat - szólt barátságosan, -, fölfedeztem az italt, mely isteni erőt ad, és most remélem, hogy rátalálok

arra is, amely véget vet a halálnak. Acharat, amennyi hiányzik ebből a kis üvegből, azt megittam én, te pedig idd ki a többit."

Bizalmam mesteremhez határtalan volt, s mégis remegett a kezem, amikor a kis üveg után nyúltam. De ittam. Fejemre tette a kezét, ahogyan mindig, amikor fel akart ruházni a látások képességével és elaludtam. Ekkor támadt fel bennem az emlékezet, hogy immár harminckétszer éltem és évszázadok vonultak el előttem. Emlékeztem a különböző nevekre is, melyeket ezenközben viseltem. Amikor fölébredtem, éreztem, hogy több vagyok mint ember, s elhatároztam, hogy az emberiség javára fogom felhasználni nem csupán ezt az életet, melyet mostanában élek, hanem a még ezután számomra várható életformákat is. Másnap felkeresett Alhotas, mintha megsejtette volna szándékomat, és így szólt: „Acharat, ezelőtt húsz évvel halt meg az édesanyád, és azóta lebírhatatlan akadály gátolja meg híres atyádat abban, hogy megmutatkozzék előtted. Most újra hozzáfogunk utazásainkhoz. Az emberek között, akikkel találkozni fogunk, lesz a te atyád is. Meg fog téged ölelni, de te nem fogod tudni, hogy ki ölelt meg téged."

Ilyenformán maradt számomra titokzatos minden: a múlt, a jelen és a jövő. Elbúcsúztam Salaimtól, s egy karavánnal Szuezba vonultunk. Egy napon átölelt engem egy tiszteletre méltó férfi. Amikor szívét összedobbanni éreztem az enyémmel, sajátságos meghatottság reszketett át keblemen. Mekka ura volt a tiszteletreméltó férfi, a hatalmas fejedelem, aki hárommillió ember fölött uralkodott. Alhotas azonban nem szólt nékem semmit. Folytattunk utunkat és meglátogattuk Palmirát, Damaszkuszt, Szmirnát, Konstantinápolyt, Bécset,

Drezdát, Berlint, Moszkvát, Pétervárt, New Yorkot, Buenos Airest és a Fokföldet. Amikor újra ott voltunk utazásaink kiinduló pontjánál, végighajóztunk a Nílus mentén és átkeltünk Rhodoszra és Máltára. Mindezeken az utazásokon nem ejtett engem ámulatba semmi, mert amit láttam, azt láttam már azelőtt is harminckétszeres életemben; csupán a változások, melyek a századok alatt végbementek, keltették föl figyelmemet. Láttam, hogy az emberek igyekeznek haladni, és a haladás elvezet a szabadsághoz. Felismertem, hogy a bölcsőjében a vak emberi nem minden évszázaddal egy lépést tesz a világosság felé. A népek bizonyos rendszer alapján helyeződtek és osztódtak el. Mindegyiknek megvan a maga külön helye a nagy együttesben, és el kell érnie a célt melyért teremtődött. A nemzetek elővédje azonban Frankhon; neki adjuk tehát kezébe a fényt. Frankhon képviselője hiányzik körötökből; talán visszariadt feladatától. De hiszen olyan mű ez, amely elszánt akaratot kíván. A legfontosabb hely; a legveszedelmesebb feladat. Én magam megyek Frankhonba.

- Eszerint tudod, hogy mi történik Frankhonban? - kérdezte az elnök.

- Tudom. Erkölcstelen, vén király ül a trónon, aki nemsokára meg fog halni. Ha az a hatmillió kéz, mellyel ott rendelkezünk, fölemelkedik a király sírja körül, akkor a francia birodalom épülete össze fog omlani. Amikor mindenki tudni fogja, hogy Frankhonban nincs többé király, akkor Európa uralkodói, kik nem elég erősek trónjukon, szintén lehanyatlanak az örvénybe, amelyet Európa legnagyobb trónjának összeomlása vájt bele az emberiség óceánjába.

- Bocsáss meg, nagytiszteletű Mester - felelte az elnök -, de én ezt az időpontot nem tartom alkalmasnak. Frankhonban olyan esemény van készülőben, mely meg fogja adni az országnak a módot az újjászületésre. Mária Terézia császárnő egyik lányát láttam nagy pompában Frankhonba utazni, ahol az eljövendő király hitvese lesz. Tizenhét császár vére fog egybevegyülni hatvanegy királyéval. Mindkét birodalom népei örülnek ennek a szövetségnek. Ezért tartom alkalmatlannak ezt az időpontot.

- Mária Antoinette büszke teremtés. A támadások, melyek reá várnak, büszkeségét daccá fogják változtatni, és ebbe bele fog pusztulni. Lajos, a trón örököse, jó és szelíd lelkű, de nem elég erős. Holnap belekezdek munkámba. Húsz esztendő elegendő lesz arra, hogy elvégezzem.

- Húsz esztendő - mormogták az egybegyűltek - az hosszú idő.

- Azt hiszitek, könnyű feladat meggyűlöltetni a francia néppel a liliomokat, melyek olyan hosszú időn át nem csupán Frankhon, hanem a világ fölött is ragyogtak. Kitépni a „király" címet harmincmillió ember szívéből, kik még néhány évvel ezelőtt felajánlották tulajdon gyermekeik életét az égi hatalmaknak, ha megmentik a kis trónörökösnek, XV. Lajosnak életét? Próbáljátok meg magatok, adok érte nektek erre nem húsz, hanem száz esztendőt. Nem fog ez senki másnak sikerülni, csak nekem, hiszen egyedül én vagyok a lánc, mely titeket egy nagy testvéri szövetséggé egybefűz. Nos tehát, ti filozófusok, államférfiak és széplelkek, az alapelveket, amelyeket ti most halkan suttogva mondtok el egymásnak, tőrrel a kézben, hogy ledöfjétek az árulót, ha

hangosabban ismételné meg... ezeket az alapelveket azután hangosan, nyílt utcán hirdethetitek, zavartalanul kinyomtathatjátok és kiválasztottakkal terjeszthetitek egész Európában. Harci kiáltása lesz ez ötszázezer katonának, akik e jelszóval fognak küzdeni a szabadságért. Ezután nem kell félnetek Londonban a Towertől, az inkvizíció börtöneitől és a Bastille-tól. Ezek a börtönök el fognak pusztulni, romjaikon feleségeitek és gyermekeitek fognak táncolni. A monarchiát felborítjuk, az arisztokrata kasztokat beszüntetjük és az uradalmakat felosztjuk. Hogy elpusztíthassak egy régi világot és fölépíthessem helyébe az újat: erre a munkára húsz esztendőt kérek. Még most is sokalljátok?

A csodálat és elismerés mormogása volt a felelet. A nagy varázsló folytatta.

- Most pedig, ti nagy államok képviselői, világ kiküldöttei, tudjátok meg, hogy Franciaországban kezdetét veszi a nagy mű, mely igyekvésünk célja és a jelszó, melyet a három betű tolmácsol, melyekben engem fölismertek, elváltozott formában, de ugyan abban az értelemben megismétlődik majd az egész világon és tetté válik. L. P. D. - lilias pedibus destrue -, tipord lábbal a liliomokat! Ezt a harci kiáltást viseljétek szívetekben... és ezzel toborozzatok és cselekedjetek! Rajta, testvéreim! Munkára föl! Most pedig hagyjátok el ezt a helyet a föld alatti folyosókon, melyek bevezetnek a Donnersberg szakadékaiba, szóródjatok szét, mielőtt felkel a nap! Térjetek vissza hazátokba. Diadalunk napján még egyszer láttok engem!

Amikor az a különös férfi, ki e szavakat mondotta, egyedül állt a teremben, begombolta kabátját, fejére tette kalapját, lenyomott egy rugót, hogy a vasajtó, mely

mögötte bezárult volt, felpattant, és visszatért a magányos hegyi ösvényen, ezúttal vezető és lámpafény nélkül - az erdő széléhez, ahol várta őt Dserid, a paripája. Nyeregbe pattant, és elnyargalt.

Az út Párizsba

1760. május 13-án két postakocsis hajtotta a kocsit, mely elhagyta a Metz és Nancy között elterülő Pont-à-Mousson városkát, a lakosság csodálkozó bámészkodása közepett. Soha azelőtt még ilyen járóművet nem láttak: óriási kocsi volt, amely két részből állt, egy elülső szekrényből, olyan, mint egy kabriolet, világoskékre festett oldalán a bárói korona és a J. B. névbetű és egy nyolc láb hosszú és hat láb széles hátsó szekrényből, mely a világítást csak az elülső szekrény két ablakán és a levegőt csak egy, a mennyezetén lévő nyíláson kapta. A hátsó szekrény tetejéből kinyúlt egy pléhcső, melynek végén kis füstzászló lobogott. A kocsihoz hátul egy teljesen fölnyergelt és felkantározott ló volt kötve.

A Pont-à-Mousson-ban lovat váltottak. A postakocsisok, kik a kocsit elhozták idáig, fehér, de erőteljes kéztől, mely kinyúlt a szorosan összevont bőrfüggöny mögül, kétszer egymás után borravalót kaptak. Levették a kalapjukat e szavakkal:

- Köszönjük szépen, nagyságos uram! - mire ércesen csengő hang szólt rájuk német nyelven:

- Tovább! Tovább!

A postakocsis tud a világ minden nyelvén, különösen, ha bizonyos érccsengés is hallható, amire nagyon vágynak; ezért is a két új postillon mindenképpen azon igyekezett, hogy oly gyorsan jussanak tovább, mint

elődeik, hogy épp ily tekintélyes borravalót kiérdemeljenek. Hét órára járt az idő, amikor megálltak Saint-Michelben, s ugyanaz a kéz kinyújtotta a viteldíjat és borravalót, s ugyanaz a hang sürgetett sietésre.

Saint-Michelen túl kezdődik a hegység. Az utazás itt már lassan ment. Az eddig vidám égboltozat estére beborult. Sűrű fehér felhő jött dél felől. A postillonok tanácsolták, hogy maradjanak éjszakára Barle-Rue-ben. A magasságból az út olyan meredeken visz le a völgybe, hogy veszedelmes lenne másképpen haladni, mint lépésben. A fenyegető felhő egyre jobban elborította az eget; fakó alkonyat szállt alá, és egyszerre felvillant egy villám, recsegő mennydörgés rázott meg hegyet és völgyet. A kocsi zavartalanul folytatta útját. A pléhcsőből még mindig lobogott a füst, és az elülső szekrény ablaka mögött most világos lett. Az utas nyilván hozzálátott, hogy ne zavarhassa meg munkájában a leszálló éjszaka. Éppen amikor a kocsis meg akarta kezdeni útját a völgyben, egy második villám széttépte a felhők tömegét és bőséges eső esett. A postakocsisok megálltak, mintha tanakodnának.

- Az ördögbe is, mit csináltok? - szólalt meg az előbbi hang.

- Azon tanakodunk, hogy tovább menjünk-e.

- Azt én döntöm el, nem ti! Előre!

Ez olyan parancsolóan hangzott, hogy a kocsisok sietősen folytatták az utat. A kocsi legördült a hegyoldalon. Csakhogy az agyagos utat a zuhogó eső annyira átáztatta, hogy a lovak nem tudtak továbbhaladni, mert minduntalan elcsúsztak.

- Nagyságos uraim - szólt az egyik postakocsis -, ma nem jutunk tovább, a lovak kicsúsznak.

- Verjetek rájuk ezüstpatkót, majd jobban bírják az utat - felelte az utas, és néhány tallért nyújtott ki a kocsi ablakán.

- Nagyon kegyes, csakhogy... nézze csak nagyságos uram, a kocsi most magától indult meg. Néhány perc múlva gyorsabban utazunk le a völgybe, mint szeretnők. Oh egek, most már nem is lehet feltartóztatni.

Valóban, a kocsi lefelé gurult a síkos úton. A lovakat nem bírták kormányozni. A járómű növekvő gyorsasággal gördült lefelé, nekiment az állatok hátsó lábainak. Azok megbokrosodtak, és gyorsan, mint a nyíl rohantak lefelé az út jobboldalán tátongó mélység felé.

Az utas kidugta a kocsi ablakán a fejét.

- Balra tarts, balra tarts! - kiáltotta. - Elpusztíttok mindnyájunkat.

- Balra tartsak? Mutassa elébb, hogyan csináljam? - ordította vissza a megrémült postakocsis, aki hasztalan igyekezett azon, hogy megfékezze a megbokrosodott lovakat.

- József, József! - hallatszott egy női hang. - Segítség, segítség! Oh, Isten Anyja!

A kocsi már csak néhány méternyire volt a mélység szélétől. Ekkor az utas kiugrott a kocsiból, rá a kocsirúdra, lerántotta a bakról az első legényt, a helyére kúszott, és megragadta a gyeplőt.

- Balra tarts! - ordított a második kocsisra, aki az ostornyergesen ült -, balra tarts, vagy golyót röpítek a fejedbe!

A kocsis emberfeletti megerőltetéssel rántotta ellenkező irányba a lovakat. A kocsi kiugrott az út közepére.

- És most vágtatva lefelé! - parancsolta az utas.

íÍgy ért a kocsi a völgy mélységébe. Akkor a villám sújtott le, és agyonvágta az egyik első lovat. Mind a két állat elbukott. Az épségben maradt, az, amelyiken a kocsis ült, rögtön talpra ugrott, és mivel az esésnél elszakadt az istrángja, lovasával elszáguldott, neki a sötétségnek. A másik két ló reszketve állt meg az agyonütött mellett. A kocsiból irtózó sikoltás hangzott ki, azután mélységes csend következett. Az utas megtapogatta magát, bizonyosságot akart szerezni róla, hogy él-e még; de azután a hátsó kocsiszakaszhoz sietett, melyhez a hátasló volt kötve. Szép állat, igazi arab faj. Rángatta az istrángot, mely odaláncolta a hátsó ajtó kilincséhez és félelmében dobogott. Hab fröccsent a szájából, reszkető teste csillogott a verítéktől. Csak amikor ura megsimogatta a hátát, akkor nyugodott meg.

- Ördög ménje, maradj veszteg! - mormolta a kocsi belsejében egy reszkető hang. És arabul hozzátette: - Ne gullok hugod sáked haffrid! (Én mondom neked, nyugodj meg, démon!)

- Ne haragudj Dseridre, mester - felelte az utas, és leoldotta az ajtó kilincséről az istrángot és a lovat a kocsi oldalához kötötte. - Félt a szegény pára és igazán volt rá oka.

Most kinyitotta az ajtót, és belépett a kocsiba.

Egy öregember elé lépett, kinek szürke szeme és horgas orra volt, karosszékben ült, és reszkető kezével vastag kézírásos pergamenkötetben lapozott, másik kezében meg ezüst merőkanalat tartott. Az aggastyán furcsa megjelenése, a foglalkozás, melyet űzött és a kocsi belseje az utasnak mindennapi látvány lehetett. A falakon polcok tele könyvekkel, poharakkal, üvegekkel és dobozokkal, melyek faládikákba voltak helyezve. Az öreg

mindegyiket elérte a kezével. Csak a fal mentén kellett tovább gurítania le- és felcsavarható karosszékét. E hátsó kocsiszakasz nyolc láb hosszú, hat láb széles és ugyanilyen magas volt. Szemben az ajtóval, ahol a fal üres maradt, kis kályha állt ellenzővel, fújtatóval és rosttal. Ebből nyúlt kis a cső, mely kikandikált a kocsi tetején. A tűzön most olvasztótégely állott és egy edény, forrásban lévő folyadékkal. Fiolák, dobozok, könyvek és ládikák nemcsak a polcokon sorakoztak, hanem kegyetlen összevisszaságban mindenfelé a padlón; voltak még ott sárgaréz fogók, széndarabkák, különböző nyitott poharakban, egy félig vízzel telt nagy edény és mindenféle csodafüvek himbálództak lefelé, csomóba kötve a kocsi tetejéről. A sokféle holmi után erős szag töltötte meg a kocsi belsejét.

Az aggastyán éppen most taszította oda székét a kis kályhához és kezdte lefölözni a forrásban lévő levet. Ebben a foglalkozásában nem zavarta meg az utas belépése.

- Mitől fél az az állat? - dörmögte, mert úgy látszott, hogy nagyon rossz kedvében van. - Annyira rázta az ajtót, hogy a kályhám táncra kerekedett miatta és bűvös italom negyedrésze beleömlött a tűzbe. És nézd csak, Acharat, mintha balvégzet volna munkámon. A tűz most mindjárt kialszik. Nem tudom, mi hull be a kéményen.

- Víz, drága mesterem - szólt Acharat. - Zúg az eső.

- Oh, akkor az én mixtúrám elromlott - sóhajtott az öreg -, most újra kezdhetem elölről. Szinte már elvesztheti az ember a türelmét. Fél esztendeje kérlek már, hogy tegyél kalapot a kürtőre. De mindig elfelejted. Bizony te még fiatal vagy... de én!... És mi ennek a következménye? Egyszer a szél, máskor meg az eső pusztítja el fáradságos

munkámat. Holott te mégis jól tudod, hogy már nincsen távol a nap és ha addig nem találtam meg az életelixírt, akkor vége a bölcs Alhotasnak. Július tizenötödikén, pontban tizenegy órakor este kezdődik századik életévem, és akkorára készen kell lennie az életelixírnek.

- De hiszen már egész jól megy, mester.

-Igaz, bal karom bénulását az elixír már meggyógyította, bármilyen tökéletlen is még. Azután meg most már csak minden harmadik napon kell ennem, mert addig kielégít a bájital. De hiányzik még valami, és ha elgondolom, hogy ki tudja, hányszor tapossa szét kocsim kereke az egyetlen füvecskét, amelyikre rá kell akadnunk... oh, Acharat, ettől a gondolattól kétségbe lehet esni. Hallod-e, ha Lorenza megint távolbalátó állapotban lesz, megkérdezheted tőle, hogy mi a neve ennek a fűnek?

- Igenis, mester, meg fogom kérdezni.

- Egyelőre elixírem újra elromlott - folytatta az agg -, pedig te tudod, Acharat, hogy kétévi munkámba került, míg eddig eljutottam. Vigyázz, ha elveszítem az életet, számodra ez a veszteség csak olyan nagy, mint számomra. Azért tegyél kalapot a kürtőre és villámhárítót a kocsira, nehogy a villám beleüssön a kályhámba.

- Olvasztótégelyed kihűl, mester. Mi van benne?

- Nézz bele!

A fiatalember kis darabka üvegesen csillogó szenet látott benne, akkorát, mint egy mogyoró.

- Gyémánt! - kiáltott fel. Miután megnézte, hozzátette: - Foltos és nincsen értéke.

- Mert kialudt a tűz, Acharat, mert nincsen kalap a kürtőn!

- Bocsásson meg, mester - szólt Acharat, és ide-oda forgatta a gyémántot. - Nem kíván valamit enni?

-Fölösleges, nemrég vettem be egy kanállal az elixíremből.

- Akkor legalább pihenjen.

- Jól van, alszom két óra hosszat, de akkor azután kelts fel, Acharat. Megígéred?

- Két óra múlva, jól van.

Az úton lódobogás hallatszott, utána a rémület kiáltása hangzott fél.

- Hát ez mi? - szólt az utas, felrántotta a kocsi ajtaját, és kiugrott. Az utolsó mennydörgésnél a kocsi elülső részében a hölgy elájult.

Pár perc múlva föleszmélt.

- Istenem! - mormogta. - Senki sem törődik velem, és senki sem segít rajtam.

- Madame - szólt egy félénk hang -, itt vagyok, talán a segítségére lehetek.

A fiatal nő fölegyenesedett, kinézett a függönyök között, és egy fiatalembert pillantott meg, aki a kocsi hágcsóján állt.

- Ön szólított meg engem? - kérdezte.

- Én, madame - hangzott a válasz.

- Mi történt vajon?

- A villám majdnem agyonsújtotta önt.

- És az az úr, aki az imént felült az egyik első lóra?

- Nem esett semmi baja. Láttam őt beszállani a kocsiba.

- Hála Istennek! - szólt a nő. - De ön hogyan kerül ide?

-Utolért a zivatar és behúzódtam egy barlangba. Amikor hirtelen az út kanyarulatánál kocsit láttam közeledni, azt hittem, hogy a lovak megbokrosodtak de láttam hamarosan, hogy erős kéz hajtja őket Lesújtott a villám,

azt hittem engem ért. Az egész olyan hirtelen történt, mint valami csodálatos álomban.

Amíg ezt beszélte a fiatalember, a kocsiban ülő nőt nézte. Ez talán huszonnégy éves lehetett. Finom rózsás bőre barnás színű volt. Szép kék szemét segítséget keresőn vetette fel az égre. Fekete haja ragyogó fonatokban hullt a nyakára.

- Hol vagyunk most uram? - kérdezte, mintha hirtelen ötlete támadt volna.

-A Párizs felé vezető úton, Pierresite falucska közelében.

- Utána milyen helység következik?

- Bar-le-Duc.

- Város ez?

- Az... lehet talán négyezer lakosa.

- Van-e mellékút, melyen gyorsabban lehet eljutni oda, mint az országúton?

- Erről nem tudok, asszonyom.

- Peccato! (Kár) - mormolta nő, és hátratámaszkodott.

A fiatalember várta. Hogy a hölgy még kérdez valamit tőle; de mivel ez hallgatott, az ifjú folytatni akarta útját. A hölgy most megint kinézett a kocsi ablakán.

- Egy kérdést még, uram - mondotta. - A ló, amelyik hátul volt hozzákötve a kocsihoz, ott van még? Igen értékes állat. Szeretnék meggyőződni róla, vajon nem esett-e benne kár, de ebben a sárban nem tudok odamenni hozzá.

- Idevezessem?

- Nagyon hálás lennék önnek ezért.

A fiatalember odament a lóhoz. Az nyerítve ágaskodott.

- Ne féljen tőle - szólt a hölgy - nem, bántja.

És halkan szólította az állatot: - Dserid, Dserid, jer ide hozzám.

Az ismerős hang hallatára a ló engedelmesen követte a fiatalembert. A kocsi hágcsóján várta a fiatal hölgy. Amikor a ló odaért, a nő hirtelen belekapott sörényébe és ügyesen a nyeregbe pattant. A fiatalember önkéntelenül nyújtotta ki a kezét.

- Egy szót csak! - suttogta a nő. - Ne tartóztasson! Menekülök egy férfi elől, akit szeretek, de mindenekelőtt római nő vagyok és hívő katolikus. Lelki üdvösségem van veszélyben, ha továbbra is nála maradok. Istentagadó és varázsló. Az ég megint figyelmeztette őt. Bárcsak meghallgatná ezt a figyelmeztetést! Adja át neki ezt az üzenetemet és fogadja hálámat a segítségért, melyet nekem nyújtott! Adieau!

A fiatalember nem bírta elfojtani az ijedség rémült kiáltását.

Ezt és a tovavágtató ló dobogását hallotta a kocsi hátsó szakaszában az utas. Kiugrott és látta, hogy mi történt. De nem szólt egy szót sem. Csupán körülnézett, mintha lehetőséget keresne a szökevény üldözésére. De megértette, hogy céltalan utána eredni a gyors lábú arab ménnek a kocsiba fogott lóval. Most odalépett hozzá a fiatalember, és jelentette, hogy a nő istentagadónak és varázslónak mondotta őt, megvető mosoly játszott ajaka körül.

- Mást nem mondott? - mormogta. - Jól van! Hagyjuk ezt, barátom! Mi a neve?

- Gilbert.

- Tudtommal ez keresztnév.

- Ez a családi nevem.

- Nos tehát, kedves barátom, Gilbert, a Gondviselés küldte önt nekem, hogy kisegítsen zavaromból. Mondja meg hol találhatnék helyet éjszakára?

- Nehéz dolog lesz ez, mert másfél mérföldnyire vagyunk a legközelebbi falutól.

- Nincs a közelben lakott ház vagy tanya?

-De van, a Faverney-kastély... Alig háromszáz lépésnyire innen.

- Miért nem mondotta ezt mindjárt?

- A Faverney-kastély nem szállóhely.

- Ki lakik ott? - kérdezte az utas.

- Faverney báró, talán hatvan esztendős öregúr, aki valamikor igen gazdag lehetett.

- Most pedig szegény... így van ezekkel az urakkal. Vezessen engem Faverney báróhoz!

- Uram, nem fog önnek hajlékot adni - felelte Gilbert.

- Hogyan? Medve talán ez a báró?

- Jól mondja, van benne valami a medvéből.

- Mégis megkockáztatom, remélem, nem harapja le a fejemet. Vezessen csak oda.

Az utas odament a kocsihoz és lámpást hozott el.

- Nehezen fog tüzet csiholni idekinn az esőben - vélte Gilbert, mert nem ismert még tűzszerszámot, csak acélt, kovát és taplót.

Az utas azonban zsebéből kis dobozt vett ki, ebből vékony rudacskát, bemártotta azt valami anyagba, melyet Gilbert nem láthatott, és íme, a fa máris el kezdett égni. Gilbert megijedt. Az utas megmosolyogta álmélkodását, mely egészen természetes volt abban az időben, amikor csak néhány vegyész ismerte a foszfor tulajdonságait. Az utas meggyújtotta a lámpás belét és a titokzatos dobozt eltüntette a zsebébe.

A fiatalember feszült figyelemmel követte keze mozgását; meglátszott rajta, sokat adna érte, ha ilyen kincs birtokába juthatna.

Elöl járt, míg az utas vezette a lovakat. Az idő most javult, az eső engedett, a zivatar elvonult.

-Bizonyára ismeretségben van Faverney báróval, nemde? - kérdezte az utas.

- Igen, gyerekkorom óta a házánál élek.

- Oh, akkor talán a fia?

- Nem.

- A báró talán a gyámja?

- Az sem.

- Akkor talán a gazdája?

- Nem vagyok cseléd - szólt erre a fiatalember, és sápadt arca kipirult. - Egykori bérlőjének vagyok a fia, édesanyám Faverney Andrea kisasszony dadája volt.

- Értem már. Mint a leányka tejtestvére ön úgyszólván a házhoz tartozik; mert ugyebár, a kisasszony még fiatal?

- Tizenhat éves.

- Hogyan történt az, hogy ilyen rémes, zivataros időben ön az országutat járta?

- A kőbányában voltam, egy szikla alatt ültem és olvastam.

- Olvasott? És ugyan mit olvasott?

- Rousseau Társadalmi szerződését.

- Lám, lám! Ezt a híres művet a báró könyvtárából vette?

- Oh nem, egy házalótól vásároltam. A bárónak csak rossz könyvei vannak.

- De hiszen azt mondotta, hogy a báró szegény. Könyvekre azért jut neki?

- Ajándékba kapja a barátjától, Richelieu marsalltól.

- Rossznak mondja ezeket a könyveket, és mégis olvasta őket...

- Mert olyan dolgokat tanultam belőlük amikről eddig nem tudtam.

- Ön tehát meg tudja különböztetni a jó könyvet a rossztól. Mit talál vajon ebben, melyet éppen most olvasott, Rousseau Társadalmi szerződésében?

- Dolgokat, amiket már előbb is kitaláltam. Ugyanis a tanulságot, hogy az emberek mind testvérek, hogy ne legyenek se jobbágyok, se rabszolgák, hogy el fog jönni az idő, amikor az emberek mind egyenlőek lesznek egymással.

- Oh - szólt az utas, és rövid hallgatás után megjegyezte: - Ön ugyebár nagyon szeret tanulni?

- Leghőbb vágyam az, hogy minél többet tudjak - felelte Gilbert.

- És miért akarja ezt?

- Hogy magasabb sorba jussak.

- És milyen magasra igyekszik?

- Amilyen magasra ember csak jutni tud - szólt Gilbert.

- Akkor bizonyára tanult már matematikát, kémiát és fizikát?

- Nem, nem tudok én még egyebet, csak írni és olvasni, de mindezt meg fogom tanulni.

- Hogyan akarja ezt csinálni?

- Még nem tudom, de majd menni fog - szólt a fiatal legény bizakodó hangon. - És ha egyszer annyira jutottam, akkor...

- Mi lesz akkor? - kérdezte az utas.

- Semmi - hagyta abba a fiatalember.

- Furcsa legény - mormogta maga elé az utas.

Most megint hallgatagon jártak egy darabon egymás mellett. A fák között világosság lett látható.

- Ez itt a Faverney-ház - szólt Gilbert -, és itt a kapuja - és meghúzta a csengőt. Nemsokára léptek zaja hallatszott.

- Jön az öreg Labrie - jegyezte meg a legény.

Nyílt a kapu, de amikor a kapus meglátta az idegent és a kocsit, máris be akarta tenni a kapuszárnyat.

- Ezt először még meg kell jelentenem - dörmögte - a nagyságos úrnak, hogy nem várt látogatás...

- Nem kell! - vágott a szavába az utas. - Vállalom, hogy elintézem a bosszúságát és ha újra el kell mennem, addig bizony nem megyek el, elhiheti nekem, míg nem ettem és ittam.

E szavakkal az utas behúzta maga után a lovakat, és Gilbert bezárta a kaput.

Az öreg Labrie a ház felé szaladt.

- Nicole! Nicole! - kiáltotta.

- Hát az ki? Kit szólít? - kérdezte az utas, és nyugodtan haladt a ház felé.

- Nicole Andrea kisasszony komornája.

A fák alatt fény jelent meg, mely bájos leányarcot világított meg.

- No mi az, Labrie, miért ordítasz annyira?

- Szaladj a báró úrhoz, Nicole - felelte remegő hangon a kapus - és jelentsd ki neki, hogy egy idegen, kit meglepett a vihar, szállást kér.

Nicole eltűnt. Nemsokára hallani lehetett a lápcső felől egy bosszús hangot, amely nem valami vendégszerető módon kiáltotta:

- Idegen? Kicsoda az? Ha az ember valahová beállít, mondja meg a nevét is.

- Jelentse a nagyságos úrnak, hogy Balsamo báró van itt - szólt az idegen az öreg kapusnak.

Ez már ment is, és Faverney báró mintha kissé megnyugodott volna.

- Jól van - mormogta -, be vele, ha már itt van!

Balsamo gyors léptekkel közeledett. Már a lépcsőhöz ért, amikor eszébe jutott hátranézni, követi-e Gilbert. A fiatal fickó eltűnt.

A házbeliek

A ház, amelyről Gilbert úgy beszélt, a „kastély" csupán egyemeletes volt és négyszögben fogta körül az udvart. Két melléképület tornyocskák alakjában csatlakozott a házhoz. A széles lépcső fokai már nagyon kopottak voltak. Hálóköntösben, kezében gyertyával, várta Faverney báró a vendégét.

A kastély ura öreg volt és kicsiny. Magas, hátranyúló homloka alatt igen élénk szempár csillogott; fején ócska paróka, melynek fürtjeit részben a kandalló gyertyája pörkölte meg, részben egér rágta össze. Kezében kissé szennyes asztalkendő, amiből arra lehetett következtetni, hogy megzavarták az étkezésnél. Arca kifejezésében volt valami gonoszkodó és nyűgös; epés jellemet árult el, ámbár ebben a pillanatban azon igyekezett, hogy udvariasnak lássék. A gyertya reszkető fényénél még rútabbnak hatott, mint amilyen volt.

- Szabad kérdeznem, báró úr - fordult vendégéhez -, hogy milyen véletlennek köszönhetem azt a szerencsét?

- Csakis a zivatarnak, amely utolért. Egyik kocsisomat agyonütötte a villám lovastul, a másik elnyargalt. Szerencsére találkoztam egy fiatalemberrel, ki elvezetett engem az ön kastélyába.

A báró fölemelte a gyertyát, mintha keresné azt a fiatalembert.

- Tudja talán, hogy ki volt az a fiatalember? - kérdezte a kastély ura, mintha érdekelné megtudni, hogy kinek köszönheti ezt a meglepetést

- Azt mondta, Gilbert a neve.

- Oh, sohase hittem volna, hogy akárcsak erre is alkalmas ez a naplopó, az a filozófus. De tessék lépjen be, báró úr.

- Engedje meg előbb, hogy a kocsimat vitessem tető alá - szólt az utas - mert értékes holmim van benne.

- Labrie - szólt Faverney, - vidd a kocsit a fészer alá, ott valamelyest meg van védve. Ami a lovakat illeti, nem vagyok benne bizonyos, vajon kaphatnak-e valamit enni. De hiszen ezek nem az ön lovai, hanem a postamesteréi. Hát igen, sajnos - tette hozzá - Faverneyben nagyon szegényesen és nyomorúságosan vagyunk.

Miután a kocsiról gondoskodtak, a két úr bement a házba, és végiglépdeltek a tágas, nedves előszobán.

- Ha ön francia, báró úr - szólt a házigazda -, német kiejtése elárulja ugyan, hogy nem az, ámbár a neve olasz... de ez nem tesz semmit... Ha ön francia, akkor a Faverney név emlékeket fog felidézni önben gazdag ágról és fényűzésről, mert ezelőtt mindig csak úgy mondták: „a gazdag Faverney". Erre tessék, kérem!

Kinyitotta az ebédlő ajtaját.

- Labrie! - mondotta. - Szolgálj ki minket fürgén, megértetted?! Csupán csak ez az egy cselédem van - tette hozzá. - Körülményeim nem engedik, hogy többet tartsak. Ez a vén tökfilkó már húsz esztendeje szolgál engem anélkül, hogy egy fitying bért kérne. Igaz, a szolgálata nem is ér többet.

A szoba elég nagy volt, de olyan szegényesen bútorozott, hogy első pillantásra azt lehetett volna hinni, hogy üres. Faragott támlájú szalmaszékek, fekete keretben néhány rézmetszet és egy ócska tölgyfa-szekrény: ez volt az egész berendezés. Kis kerek asztalon, egy tálon fogolypecsenye és kelfőzelék. Hasas kőkorsóban a bor. Az ezüst evőeszközök agyonhasználtak. A serleg és a sótartó is ezüstből volt. Az utóbbi darab, kitűnő munka, a többi holmi között úgy hatott, mint drága gyémánt értéktelen kavicsok közé dobva.

- Tessék báró úr - szólt a házigazda -, üljön le kérem. Látom, a sótartómat nézi. Ez itt még az egyetlen látnivaló. De nem, van itten még valami, ami még ennél is többet ér, és ez a lányom.

- Andrea kisasszony? - kérdezte Balsamo.

- Az - felelte Faverney, és elámult azon, hogy a vendége már ezt is tudja. - Be fogom önnek mutatni. Jer ide, gyermekem, ne félj.

- Nem félek, apám - felelte szelíd, szép csengésű hangon egy magas fiatal hölgy, ki elfoguladanul, de a hetyke viselkedés minden nyoma nélkül lépett be.

Balsamo önkénytelenül ugrott föl, és meghajolt a szép jelenség előtt.

Faverney Andreának világosbarna volt a haja és lágyan fekete a szeme, melynek tiszta pillantásában volt valami fönséges és mégis nagy szelídség. Friss szája körül pajzán vonás, ajka piros, mint a cseresznye, fehér keze épp oly szépen formált, mint alabástrom-finom karja. Hajlékony termete antik szoborképre emlékeztetett; kicsiny lába mintha teste súlyát csak az egyensúlyozás csodájával tudná vinni. Egyszerű, de igen ízléses ruhája oly jól illett

neki, hogy még egy királyné legdíszesebb ruhája sem hathatott volna szebbnek.

Balsamo egyetlen pillantással villant végig a lányon, de az az egy tekintet mindent látott.

- Igaza van - szólt halkan házigazdájához -, az ön lánya drágakő. A kastély urának figyelmét nem kerülte el, hogy Andrea mily hatással volt vendégére.

- Ne dicsérje annyira, báró úr - mondotta. - Éppen most jött meg a kolostorból, és az ön szavait készpénznek vehetné. De persze nem ártana, ha kissé kacér lenne... Sajnos egyáltalán nem az... és én, aki aggódó apa vagyok azon fáradozom, hogy minden női hasznos tulajdonságok közül ezt a legkiválóbbat ébresszem föl benne.

Andrea pirulva sütötte le a szemét. Nyilván fájt neki, hogy apja ilyeneket beszél.

- Úgy bizony - fecsegte tovább Faverney -, nem teszek úgy, mint a többiek kik így szólnak leányukhoz: légy tiszta és rátarti, és találj megnyugvást a becsületben és erényben. Hogyan lehessen valakit kivinni a küzdőtérre, ha előbb lefegyverzik? Nem, én sokkal jobban akarom őt felkészíteni a harcra a nagyvilágban, ámbár itt nő fel ebben az eldugott zugban. Bizony, mi nagyon messze vagyunk a ragyogó naptól, melyet Versaillesnak neveznek, de mindezek ellenére a lányomnak meg kell ismernie a világot, melyben hajdanában én is ki-be jártam, és ha valaha be fog lépni ebbe a világba, legyen rajta a tökéletes vértezet, melyet tapasztalataimból készítek számára. A kolostor egyelőre elrontotta a terveimet. Leányom mindazt a jó tanítást, amivel ott a leányokat teletömik, roppant komolyan zárta a szívébe. Ez bizony baj, nemde báró úr?

- Amit ön elmondott itt a leányáról, az nem lep meg engem - felelte Balsamo.

Könnyű meghajlással mondott Andrea köszönetet az idegennek e szavakért, majd apja intésére leült az asztalhoz.

- Fogjon hozzá, báró úr - hívta meg Faverney. - Igaz, nyomorúságos vacsora az, amit Labrié, az a tökfilkó tálalt nekünk.

- A fogoly nyomorúságos vacsora? Ugyan kérem, báró úr - felelte Balsamo -, májusban a fogoly ritkaság. Bizonyára a saját vadászterületéről való.

- Vadászterületeim? - szólt keserűen Faverney. - Amim volt és ki kell jelentenem, hogy egészen szép birtok volt, az már régen elveszett kártyán, dőzsölésen, mulatozásban! Nincsen már egy talpalatnyi földem sem. Ezt a szárnyast mindenesetre Gilbert lőtte, szomszédom területén. Egyszer gályára kerül még ez a semmiházi. Nos, én a magam részéről bizony nem állom ennek útját, mert így végre megszabadulok tőle. De Andrea szereti a vadat és ezért megbocsátok Gilbertnek

Balsamo egy pillantást vetett Andreára, de a lány szép arcán nyoma se volt zavarnak. Nyugodt kézzel rakott az ételből a tányérjára.

- Labrie megfeledkezett a sóról - folytatta Faverney. - Andrea, nyújtsd a báró úrnak a sótartót.

Andrea engedelmeskedett.

- Csodálja a sótartómat, igaz-e? - kérdezte a kastély ura.

- Ezúttal - felelte Balsamo udvariasan - valóban csak a kezet csodálom meg, mely nékem idenyújtotta.

- Nagyon jó - nevetett Faverney. - De hadd mondjam el önnek, hogy ez a sótartó Lucy udvari aranyműves egyik

munkája és a régens megrendelésére készült. A szerelem isteneit ábrázolja és a faunokat. Kissé ledér... de azért igen szép.

Balsamo csak most vette észre, hogy a kis ezüstfigurákat nem csupán nagyon szabadon, hanem egyenesen trágáran állította oda a mesterük. Csodálta, hogy Andrea minden elfogultság és pirulás nélkül nyújtotta neki a sótartót, és nyugodtan evett tovább. Mintha Faverney azon igyekeznék, hogy lehántsa az ártatlanság pihéit a leányáról, most hozzáfogott, hogy e művészi tárgy szépségeit megmagyarázza, és bármennyire is akarta Balsamo elterelni erről a tárgyról a beszédet, mindig újra visszatért reá.

- Egyék, báró úr! - bíztatta Faverney. - Tudnia kell, hogy csakis ez az egy tál ételünk van.

- Bocsánat, atyám - szólt erre Andrea -, Nicole még egy tojásoslepényt készít, melyhez én adtam meg a receptet.

A kastély ura szinte elhűlt.

- Komornádat főzni is tanítod? Szent Isten, no tessék! A leányom most már a konyhában is foglalatoskodik. Tehát Chateauroux hercegnő vagy pedig Pompadour márkiné tojásoslepényt sütött a királynak? Dehogy, fordítva! A király sütött nekik! Igazán mondom! - tette hozzá, amikor a csinos komorna behozta a tálat a süteménnyel, - egy falatot sem eszem ebből.

És dühében összetörte a tányérját.

- Hátha a vendégünk szed belőle - szólt Andrea egész nyugodtan, és Balsamo elé tartotta a finom illatozó tojáslepényt. - Ne felejtse el atyám, hogy már csak tizenhét tányérja van abból a készletből, melyet az édesanyám hagyott reám.

Andrea eleinte tűrte Balsamo élesen megfigyelő pillantásait, és látszatra nem is vette őket észre; lassanként azonban pirulni kezdett, és végül erős nyugtalanság fogta el őt. Eleinte azon igyekezett, hogy ügyet se vessen ezekre a pillantásokra, majd azon fáradozott, hogy elkerülje őket, végül elhatározta, hogy szembeszáll velük. Csakhogy az idegen szeméből mintha titokzatos hatalom áradna, mely előtt meg kell hajolnia. Lesütötte a szemét és már alig mert felpillantani.

Míg ez a néma küzdelem végbement a fiatal bárónő és a titokzatos utas között, a kastély ura fecsegett, nevetett és szitkozódott.

- Ami ezt a babácskát illeti - mondotta, és ránézett Legay Nicole-ra -, igazán jobban tenné, ha nem rontaná el szép kezét a konyhában. Bizony báró úr, ez a leányka nem olyan tartózkodó, mint a lányom és szívesen hall egy-egy hízelgő szót. Együtt volt a lányommal a kolostorban, és most sem akarja elhagyni úrnőjét. Ragaszkodás ez, melyen fel lehet ismerni, hogy az ilyenfajta embereknek is van lelkük.

- Atyám - vágott szavába Andrea -, Nicole nem ragaszkodásból marad mellettem, hanem azért, mert ezt így parancsolom.

Balsamo gyorsan a komornára pillantott, hogy lássa, hogyan hatnak reá ezek a szavak. Ajka vonaglása mutatta, hogy a leány nem érzéketlen a megalázás iránt, amelyet el kell tűrnie, mert szolgálatban lévő személy. Nicole elfordult, mintha el akarná rejteni könnyeit, és közben az egyik ablakra pillantott. Balsamo követte pillantását és úgy vélte, egy férfiarc mered a terembe az ablakon át. Mikor Balsamo észrevette, eltűnt.

Itt minden furcsa, gondolta magában az idegen. Úgy látom, mindenkinek meg van a maga titka, de a leányét kitudom, mielőtt elmúlik ez az óra. A báróét már ismerem, és a komornáét kitalálom.

-Már ön is álmodozik, báró úr? - szólt rá Faverney az idegenre. - Az álmodozás itt, úgy látszik, ragadós. Igazán mondom, báró úr, itt mindenki csak álmodozik, Andrea lányom s a fiam...

- Hogyan, báró úr, fia is van? - kérdezte Balsamo meglepve.

- Sajnos az is van! Faverney vicomte, a trónörökös testőrségénél hadnagy, nagyon kedves kis legény! - E szavakat a kastély ura összeszorított fogak mögül sziszegte.

- Szerencsét kívánok önnek, báró úr - mondta Balsamo.

- Köszönöm! - felelte Faverney keserűen. - A fiam is ilyen álmodozó. Múltkoriban előadást tartott nekem arról, hogy a négereket fel kell szabadítani. Hitemre, báró, valami van a levegőben, amitől az emberek mind megkótyagosodnak. Tudja-e, hogy legutóbb a fiam mit jelentett ki? Azt állította, hogy az emberek mind testvérek! Én testvére vagyok egy Mozambikban élő majomembernek! Igen, igen, báró úr, szerencsém van a gyermekeimmel. Büszke lehetek az utódaimra. Leányom angyal, fiam apostol! De igyék báró úr. Igaz, hogy a bor nem sokat ér.

- Nagyon jónak találom - vélte Balsamo.

- Ízlés dolga! Én mondom önnek, báró, manapság az emberek sokat olvasnak és nagyon is sokat akarnak tanulni. Mit tanultunk mi az én koromban? Kockát vetni és kártyázni, derekasan vívni, hercegnőknek elcsavarni a fejét, és lehetőleg elegánsan tönkremenni. Körülbelül ez

az én történetem. Egész Faverney ráment az Opera hölgyeire. Ahogy itt lát engem, azt hiszi, hogy vén vagyok, igaz? Ennek az az oka, hogy kénytelenségből elnyűtt parókát és rongyos hálóköntöst viselek. Nézze csak meg a barátomat, Richelieu marsallt. Ez vadonatúj holmit visel, Párizsban lakik, kétszáz livre járadéka van, tíz évvel öregebb nálamnál, és mégis sokkal fiatalabbnak hat.

- Annyira mégse vitte, mint nagybátyja, a bíboros - jegyezte meg Balsamo. - De azért mégis nagyon befolyásos az udvarnál. Vajon miért hagyta ott Párizst, amikor ott olyan hatalmas barátja volt?

- Csak ideiglenesen vagyok itt - felelte az öreg, és furcsa pillantást vetett a leányára.

- A marsall tehát legalább gyors előmenetelhez segíti eszerint a fiát - kérdezte Balsamo.

- A fiamat? Ki nem állhatja - felelte Faverney.

- Őt nem állhatja a fiad - szólt közbe nyugodtan Andrea. - Nicole, leszedhetsz.

- Akkor tehát Richelieu marsall legalább ön iránt tartotta meg a barátságát[7] - kérdezte Balsamo. Ön bizonyára szolgálta a királyt is?

- Tizenöt évig - beszélte a kastély ura. - A marsallnak adjutánsa voltam. Barátságunk 1742-ből való, együtt voltunk Philippesbourg ostrománál.

- Oh! Ön ott volt az ostromnál? Ön is? - szólt Balsamo. Faverney meghökkent, és nagy szemekkel meredt vendégére.

- Már engedelmet kérek - kiáltotta. - Nem nézem önt olyan öregnek, hogy ott lehetett volna Philippesbourg ostrománál. Ennek harminc esztendeje, drágám, és ön legfeljebb ennyi idős.

- Oh, ki idősebb harminc esztendőnél? - jegyezte meg Balsamo hanyagul.

- Én, ugyanis még egyszer olyan idős vagyok - szólt Faverney.

Andrea leplezetlen kíváncsisággal nézte az idegent.

- Nem tudom, mit mondjak ehhez - folytatta a kastély ura. - Ön bizonyára legfeljebb harmincéves. Philippesbourgot föltétlenül összetéveszti valamelyik másik várossal.

- Szó sincs róla - felelte Balsamo, és pillantását rávetette Andreára, aki erre megint zavartan lesütötte a szemét. - Philippesbourgról beszélek, ahol Richelieu marsall megölte a rokonát, Lixen herceget. A párbaj az országúttól balra ment végbe, egy sáncárokban. A marsall kardját a herceg melle közepébe döfte; ez Zweibrücken herceg karjaiba hanyatlott. Richelieu úr utána nyugodtan törölte le a kardját.

- Valóban mindez így történt, ahogyan ön elmondja! - szólt a kastély ura meghökkenve. - Voltam olyan szerencsés és párbajsegédje lehettem Richelieu úrnak. Akkor még ő nem volt marsall, de hiszen ez nem fontos.

Balsamo átható pillantással nézett Faverneyre.

- Várjon csak - mondotta -, nem viselt ön akkor kapitányi egyenruhát? Nem szolgált ön mint tiszt a királyné könnyű vadászezredében, melyet halomra aprítottak Fontenoy mellett?

- Valóban! Talán ott is jelen volt? - dadogta Faverney.

- Nem, a Fontenoy-i csata idején halott voltam - mondotta Balsamo egész nyugodtan.

Andrea felijedt, Nicole keresztet vetett. Balsamo folytatta:

- Most ismerem meg önt. Annál a párbajnál ön a marsall lovát tartotta. Én odaléptem önhöz, és megkérdeztem, hogyan ment végbe a párviadal és ön ezt közölte is velem. Akkoriban önt „kis gavallérnak" nevezték.

- Ezt magyarázza meg, aki tudja! - kiáltott fel Faverney megdöbbenve.

- Bocsásson meg nekem, hogy nem ismertem mindjárt önre báró, de harminc év alatt megváltozik az ember - mondotta Balsamo. - Richelieu marsall egészségére!

- De hiszen akkor önnek legalább ötvenesztendősnek kell lennie! - szólt Faverney.

- Annyi idős vagyok, amennyinek akar - felelte Balsamo.

Faverney bosszús arccal támaszkodott hátra a széken. Meglátszott rajta, hogy az egészet arcátlan szélhámosságnak tartja. Balsamo felkelt a helyéről, és ránézett Andreára. Szeméből mintha két elektromos szikra pattant volna ki. A fiatal leány lehunyta a szemét. Balsamo ujja hegyével hozzáért a karjához.

- Ön is azt hiszi, kisasszony, hogy hazudok, amikor azt mondom, hogy én is ott voltam Philippesbourgnál? - kérdezte.

- Nem, én elhiszem, amit mond - dadogta a leány ájuldozva.

- Megáll az eszem! - kiáltott közbe a kastély ura. - Hiszen akkor ön a halottaiból feltámadt ember.

- Ki tudja! - szólt Balsamo olyan komoly hangon, hogy Andrea és Nicole a legnagyobb mértékben megdöbbentek.

- Beszéljen okosan, báró - mondotta erre Faverney, mintha eltökélte volna, hogy tisztázza ezt a dolgot. - Ön több mint harmincéves? Ezt semmi esetre sem látni magán.

- Csak azt higgye el, amit én mondok önnek, báró úr felelte Balsamo. - Nemcsak ott voltam Philippesbourgnál, hanem ismeretségben is állottam önnel.

- De hiszen akkor ön legföljebb négy-öt éves kisfiú lehetett.

- Akkor én negyvenegy éves voltam.

A báró hangos nevetésre fakadt.

- Nem, nem, ezt már igazán nem tudom önnek elhinni! - mondotta.

- Akkor negyvenegy éves voltam - ismételte Balsamo szinte ünnepélyes hangon -, de nem voltam az, aki most vagyok.

- Vagy úgy! - szólt Faverney még mindig nevetve. - Most előhozakodik a híres lélekvándorlással Nem egy régi görög volt az, aki kisütötte ezt a mesét?

- Úgy van, Pitagorasz - felelte Balsamo, és nyugodtan tette hozzá: - Miért ne lehettem volna én Pitagorasz?

- Bánom is én - felelte a kastély ura -, csakhogy Pitagorasz nem volt Philippesbourgnál. Legalább is én nem láttam ott.

- Azt nem, de Desbarreaux Jean vicomte-ot ott látta. Emlékszik-e, a párbajt követő napon Desbarreaux Jean együtt volt önnel őrségen a sáncárokban.

- Igaz, igaz! - szólt Faverney élénken.

- Akkor este hullott a kartács, mint a jégeső. Desbarreaux Jean odalépett önhöz, és egy szippantásnyi burnótot kért. Ön egy aranyszelencét nyújtott oda neki, rajta egy szőke hölgy képe volt. Desbarreaux nagyot szippantott, és a következő pillanatban egy ágyúgolyó érte a nyakát és letépte a fejét.

- Így volt ez! Bizony szegény Desbarreaux!

- Láthatja tehát, hogy ott voltam - fejezte be Balsamo -, ez a Desbarreaux én valék.

A báró a rémület ösztönös mozdulatával vetette hátra magát a székén.

-Boszorkányság! - kiáltott fel. - Ezelőtt száz esztendővel ön a máglyára került volna.

- Az igazi boszorkánymestert - felelte Balsamo - nem égetik el, fel sem akasztják, kerékbe sem törik. Benne senki sem tud kárt tenni. Akikkel az ilyen megesik, azok bolondok. De - tette hozzá - hagyjuk ezt, Faverney kisasszony elalszik. Bizonyára nem nagyon szereti az ilyen beszélgetéseket.

Andreának - mintha nem bírna az ellenállhatatlan hatalommal feje ide-oda ingott, de Balsamo utolsó szavaira megemberelte magát, felállt és Nicole támogatásával elhagyta a szobát. Most eltűnt az az arc is, amelyben Balsamo régen felismerte Gilbert-et. Pár perccel később hallani lehetett, amint Andrea nehézkes ujjakkal hozza mozgásba zongorája billentyűit.

Balsamo szeme fölvillant.

- Most elmondhatom Archimédesszel: Heuréka! - kiáltott fel.

- Ki ez az Archimédesz? - kérdezte a báró.

- Tudós, kit ismertem ezelőtt kétezerötszáz esztendővel - felelte Balsamo.

Éjféli látogató

Ezúttal a báró mégis megsokallta azt a szélhámoskodást. Vagy nem hallotta Balsamo utolsó szavait, vagy pedig ezért határozta el, hogy eltávolítja házából vendégét. Miután Andrea elhagyta a szobát, a

báró azt az ajánlatot tette vendégének, hogy elviteti a legközelebbi városba.

- Ott azután jó helye lesz éjszakára - tette hozzá. - Itt Faverneyben mégis csak nagyon szegényes minden.

- Tehát elküld? - kérdezte Balsamo, és bosszúságát mosolygó arc mögé igyekezett rejteni. - Ne mutassa olyan nagynak szegénységét; kiérzik belőle a szándék, hogy szabadulni akar tőlem.

- Oh, ha így gondolkodik - mondta erre Faverney -, akkor maradjon csak egész nyugodtan. Labrie - fordult az öreg inashoz -, a vörös szoba rendben van?

- Hogyne, nagyságos uram - felelte Labrie -, hiszen az a fiatalúr szobája, ha néha ellátogat hozzánk.

- Akkor vezesd oda az urat - parancsolta a báró.

Jó éjt kívánt vendégének, és visszavonult hálószobájába.

Balsamo az órát nézte, és eszébe jutott az ígéret, melyet Alhotasnak tett. Csak két óra hosszat akarta aludni hagyni, és most már harminc perc múlt el a két óra óta. Megnézte, merre van a vörös szoba, azután lement a kocsijához. Miután fölkeltette Alhotast, visszatért a kastélyba.

Andrea szobája előtt megállt, és hallgatózott. A bárókisasszony a zongorához ült, hogy kivonja magát a félelmetes befolyás alól, amelyet reá az idegen gyakorolt. Balsamo kis ideig hallgatta a játékát, de azután kezével néhány kört rajzolt az ajtóra. Andrea karja lehanyatlott, és mintegy dermedten az ajtó elé fordult. Balsamo mosolygott, mintha keresztül látott volna az ajtón.

Nyilván elérte, amit akart, s fölment a lépcsőn. Minél jobban távozott, annál inkább múlt Andrea dermedtsége. Mire Balsamo fölért, újra fülébe csengett a zongorajáték.

A vörös szobában ezalatt Labrie mindent elkészített fogadtatására.

- Köszönöm, barátom - mondta Balsamo, és egy Lajos-aranyat nyomott a tenyerébe. Az öreg legalább húsz esztendeje nem látott aranypénzt.

- Mondja csak, ki alszik fölöttem? - kérdezte Balsamo.

- Én, báró úr.

- És alattam?

- Ott a folyosó.

- Mikor kelnek itt?

- A báró úr sokáig alszik; Andrea kisasszony azonban már hat órakor ébren van.

- Köszönöm, most hagyjon magamra. Még egyet! Ha talán valami zörejt hallana a kocsimban, és világosságot látna benne, ne törődjék vele. Van egy öreg szolgám, aki állandóan a kocsiban marad. Mondja meg Gilbert úrnak is, hogy ne zavarja az öreget. És Gilbert úr holnapig el ne menjen a kastélyból, amíg nem beszéltem vele.

Labrie távozott, és Balsamo az ablakhoz lépett. A szemben levő szárny egyik tetőablakán egy gyertya fényénél megismerte Nicole-t, ki levetette kendőjét és felgombolta a ruháját. A leány néhányszor kihajolt, hogy lenézzen az udvarra. Balsamo látta őt.

- Nagyon feltűnő hasonlatosság! - mormogta.

A gyertyát eloltotta, ámbár Nicole még nem feküdt le. Balsamo nekitámaszkodott a falnak. A zongora még mindig hallatszott. Kisvártatva, miután a kastélyban minden elcsendesedett, csak a hangszer nem, a vendég kinyitotta az ajtót, halkan lement a lépcsőn, és belépett Andrea szobájába. A bárókisasszony nem hallotta őt.

Szép fehér keze tovasiklott a billentyűk elsárgult elefántcsontján. Vele szemben a falon egy tükör. Míg a

leány, nyilván szomorú emlékek hatása alatt, mélabús akkordokat rögtönzött, fátyolos pillantása a tükörre irányult, melyet a zongorán égő gyertya fénye nem világított meg. Egyszerre csak abbahagyta a játékot, és megremegett, mintha megérezte volna az idegen érintését!

Szobája ajtaja mögött árny jelent meg. Több ízben, amikor a lány esténként itt ült és játszott, Labrie még egyszer végigjárt a házban, bekukkantott hozzá, és halkan távozott. Ezúttal azonban a belső hang azt súgta neki, hogy ez valaki más. Nesztelen léptekkel jött közelebb az árny, és világosabban lett látható a homályban. Amikor a gyertya fénykörébe ért, Andrea megismerte a félelmetes idegent, sápadt arcával, fekete bársony kabátjában.

- Báró úr - hebegte -, az Isten szerelméért, mi hozta önt ide?

Balsamo mosolygott. Andrea megpróbált felkelni helyéről, de a bénultság érzése odabilincselte a székhez, és szeme nem tudott megválni a varázslatos tükörtől. Segítségért akart kiáltani, de az hirtelen felemelte a kezét, s a leány egy hangot se tudott szólni. Feje vállára hanyatlott.

Balsamo, mintha halk neszt hallana, az ablakra pillantott. Egy emberi arc jelent meg ott, és eltűnt. Az idegen összevonta a szemöldökét, és Andreához fordult újra. Ünnepélyes mozdulattal emelte fel és eresztette le a kezét.

- Aludj! - suttogta, és mert a leány még ellenkezni próbált, megismételte: - Aludj, akarom!

A leány nem bírt az erősebb akarattal. Fejét kezére hajtotta, és elaludt. Hátrálva hagyta el Balsamo a szobát,

és behúzta maga után az ajtót. Az arc, melyet Balsamo megpillantott, megint jelentkezett az ablakban. Gilbert arca volt.

Gilbert egész este figyelte, hogy mi történik az ebédlőben. Amikor asztalt bontottak, elbújt egy bokor mögé, mert attól tartott, hogy Nicole észreveheti, amikor beteszi az ablaktáblákat és felmegy a kamrájába. Tudta, hogy Andrea szobájában az egyik ablaktábla hibás és nem lehet becsukni. Ezért megvárta, míg Nicole aludni ment, és akkor folytatta megfigyeléseit. De mit kellett Gilbert-nek megfigyelnie? Nem ismeri-e a legpontosabban a Faverney-kastélyt és lakóit? Hiszen már tizennyolc esztendeje élt itt.

Nicole még egyszer végigment az udvaron és körülnézett, de nem vette észre a bokor mögött kuporgó ifjút. Felment tehát padlásszobájába. Gilbert most Andrea ablakához osont és várt. Talán maga se tudta, hogy mire vár, de a szeme szüntelenül rajta függött a fiatal lány alakján. Most látta belépni a szobába Balsamót. Megijedt. Kívülről nézve úgy hatott, mintha az idegen dicsérné a bárókisasszonyt szép játékáért. Andrea, mintha megszokott hidegségével válaszolna erre és kérné, hogy hagyja őt magára, mire a vendég távozik. Gilbert még egy kis ideig nézte a hanyag tartásban maradt Andreát, és egyszerre csak csodálkozva látta, hogy a leány alszik. Összerezzent, jobban odanézett, és miután meggyőződött róla, hogy a leány mozdulatlansága valóban nem lehet más, mint alvás, két kezét homlokára szorította, mintha le akarná csendesíteni a vihart, mely végigzúgott benne erre a gondolatra.

- Oh, csak a kezét! - szakadt ki belőle. - Csak a kezét, ha megérinthetném ajkammal!... Igen, megteszem... Bátorság, Gilbert, bátorság!

Az ajtóhoz osont, halkan kinyitotta, és belépett. De amikor a fiatal leány előtt ált, csak akkor értette meg, hogy mit is akart tenni. Ő, a bérlő és a parasztleány fia, a félénk, igénytelen ifjú, ki alig mer felpillantani alacsony sorából a szép büszke hölgyhöz, ajkával hozzá akart érni a hölgy ujja hegyéhez. Hiszen fölébredhet. Erre a gondolatra megremegtek a térdei... Belekapaszkodott az ajtóba, hogy össze ne rogyjon.

De Andrea annyira elmerült gondolataiban, vagy oly mélyen aludt, hogy Gilbert még mindig nem volt tisztában vele, vajon alszik-e a leány vagy töpreng, mert meg sem moccant. Ebben a magatartásban oly elragadóan szép volt, hogy a fiatalembert elfogta a mámor őrülete, és egy lépéssel közelebb ment az alvóhoz. De megint csak megállt, remegve, megrémítette a padló halk recsegése.

- Nem hallotta - suttogta -, valóban alszik.

És megint lépett néhányat. Most mintha varázs igézné meg. Nem tudott volna menekülni, még ha akarna is. Amint belekerült abba a delejes körbe, melynek központja Andrea volt, bénultnak érezte magát, bilincsbe vertnek, és térdre rogyott. Andrea néma és mozdulatlan maradt. Gilbert két kezével megfogta a leány ruhája szegélyét, és ajkához emelte. Fölkelt helyéről, és szeme találkozott Andrea szemével, mely kerekre nyílt és még sem látta őt.

A fiú dermedten állt. Andrea meghalt volna? Meg merte fogni a kezét. Meleg volt, érezte az ütőér lüktetését, de a kéz mozdulatlanul ott maradt az övében. Ekkor az az ötlet cikázott át a fején, hogy Andrea látja őt, kitalálta esztelen szerelmét és helyesli hallgatásával. Felemelte a leány

kezét ajkához, és hosszú, forró csókot nyomott rá. A leány összerezzent. Gilbert érezte, amint visszalöki.

- Elvesztem - sziszegte, és térdre rogyott.

Andrea hirtelen felugrott - de még mintha most sem látná, emelt fővel és előrenyúlt nyakkal, mintha titkos erő vonná őt egy láthatatlan cél felé, haladt el mellette és hagyta el lassan, mintegy tántorogva a szobát.

- Jaj nekem! - dadogta Gilbert. - Most elmegy a báróhoz, és elmond neki mindent! Elkergetnek innen és nem szabad többé viszontlátnom őt, aki az én fényességem, életem, lelkem!

Ez a gondolat bátorságot adott neki. Felugrott, utána sietett és utolérte Andreát a lépcsőn.

- Oh, nagyságos kisasszony, bocsásson meg nekem! - könyörgött neki halkan.

Andrea mintha nem hallaná, tovább lépdelt, de nem az apja szobája felé. Gilbert ámuló pillantásokkal nézett utána.

- Istenem! - suttogta az ifjú. - Hová megy? - Ez a lépcső csak a vörös szobához vezet, ahol az idegen van és Labrie kamrájához. Az öreget szólíthatná, ha tőle akarna valamit. Vagy talán Balsamóhoz megy Andrea? Ettől a gondolattól görcsösen ökölbe szorult a keze. Csakugyan, a vörös szoba ajtaja előtt állt meg Andrea. Gilbert homlokát kiverte a hideg verejték. Belekapaszkodott a lépcső korlátfájába. Balsamo ajtaja nem volt bezárva, csak betámasztva. Andrea kopogtatás nélkül ment be hozzá. A szobában égő gyertya fénye ráesett nemes, tiszta vonásaira. A szoba közepén Gilbert látta az idegen alakját, aki parancsolóan nyújtotta ki a kezét. Most az ajtó megint bezárult. Gilbert-nek az volt az érzése, hogy minden ereje elhagyja. Megtántorodott, és ájultan esett össze.

Balsamo Andrea elé ment, a leány különös megjelenése nyilván nem hatott reá meglepően.

- Megparancsoltam önnek, hqgy aludjék - mondotta. - Alszik?

Andrea sóhajtott, de nem felelt. Balsamo megint megmozdította a kezét igéző mozdulattal.

- Beszéljen! - parancsolta. - Szemét hagyja lehunyva... Nézzen a kebelével!

Elővett egy acélpálcikát, és a leány kebléhez támasztotta. Andrea megremegett, mintha tüzes nyíl hatolt volna szívébe.

- Jól van - szólt Balsamo -, ön most tud majd látni és beszélni.

- Igen - suttogta Andrea.

- Mi leli?

- Nagy fájdalmakat érzek.

- Mi fáj önnek?

- Hogy arra kényszerít, hogy lássak és beszéljek.

Balsamo többször megmozgatta a kezét a leány homloka előtt, mintha le akarná venni róla egy részét annak a varázslatos fluidumnak, mely megigézve tartja.

- Még mindig érez valamit?

- Már nem annyira - felelte a leány.

- Jól van, akkor mondja meg nekem, hogy most hol van.

- A vörös szobában.

- Miért reszket annyira?

- A félelemtől és szégyentől.

-Hiszen tudja, hogy nem tisztátalan szándékkel idéztem önt ide, tisztelem és becsülöm önt, mintha a nővérem volna.

- De talán rosszat forral mások iránt.

- Az lehetséges - mondta Balsamo. - De ön azzal ne törődjék. A házban mindenki alszik! Nézzen be először is atyjához. Mit csinál?

- Ágyban fekszik, de nem alszik, hanem egyikét olvassa azoknak a rossz könyveknek, melyeket nékem is olvasnom kellene..., de nem olvasom őket soha!... - tette hozzá nagy megvetés hangján.

- Erről a részről nem fenyeget minket veszély - szólt Balsamo. - Fordítsa pillantását Nicole kamrájára.

- Csak félig van felöltözve... most halkan nyitja az ajtót, és lemegy a lépcsőn. A házajtónál megáll, elbújik és vár.

Balsamo mosolygott.

- Önre vár talán?

- Nem.

- Ez a lényeg. Tehát nem önre les. Ön bizonyára nem szerelmes?

Andrea a fejét rázta.

- Szívem szabad - mondotta szomorú hangon.

- Ártatlan szív... Szűzies lény... Csodálatos médium! - mondotta Balsamo örömmel eltelve és remélve: - Ön nem szeret senkit, de hátha valaki szereti önt?

- Azt nem tudom - felelte a leány.

- Nézzen csak élesebben oda - szólt Balsamo, és újra hozzáért az acélpálcikával.

A leány megborzongott.

- Nem... Lehetetlen! - mormogta.

- Mit lát?

- Egy fiatalembert, aki utánam oson, amióta elhagytam a kolostort, ki nem veszi le rólam a szemét, de mindig elrejtőzik. Arca nem mutatkozik előttem... Öltözete szegényes, mint a munkásé.

- Hol van?

- Lenn a lépcső alján,
- Miért nem látja az arcát?
- Mert eltakarja a két kezével... Sír.
- Nézzen a kezén keresztül! - parancsolta Balsamo.
- Gilbert! - szólt most Andrea - Hiszen megmondtam, hogy ez lehetetlen. Hogy merne engem szeretni?

Balsamo mosolygott. Tudta, hogy az emberi szív át tud ugrani minden szakadékon, ha még oly mély is.

- Mit csinál Gilbert a lépcső alján?
- Most feláll, és közelebb jön. De nem ide be. Fél - szólt Andrea a lenézés mosolyával. - Fülét most az ajtóra teszi, és hallgatózik. Meghallhatná, amit mondok, és ha szeret is engem, a düh egy indulatában kitellenék tőle, hogy hasznát vegye ennek káromra.
- Akkor el vele - szólt Balsamo, és az ajtóhoz ment.

Amint Gilbert közeledni hallotta őt, ráugrott a lépcső karfájára, és egy szempillantás alatt lecsúszott rajta. Andrea halkan felsikoltott.

- Nézzen most megint az apja után - szólt Balsamo, visszatérve Andreához. - Valóban olyan szegény, hogy nem nyújthatja önnek a legkisebb szórakozást sem?
- A legcsekélyebbet sem.
- Ön tehát unatkozik a kastélyban?
- Halálosan.
- Nagyra vágyó?
- Igazán nem.
- Szereti-e az apját?
- Oh igen - felelte a leány némi tétovázással. - Igaz, hogy haragszom rá, mert elfecsérelte édesanyám minden vagyonát, úgyhogy a szegény Maison-Rouge lovagnak, bátyámnak, Fülöpnek koplalnia kell.
- Miért nevezi őt Maison-Rougenak?

- Házunk egyik hajdani birtokának a neve ez, és erről veszik nevüket családunk elsőszülött fiai. Csak apa halála után lesz Faverney a neve.

- Bátyját is szereti?

- Oh, mindenek fölött - szólt a leány rajongóan. - Nemes szíve van, értem odaadná az életét!

- Bátyja hol van most?

- Strassburgban, de nem látom őt, talán már elhagyta a várost.

- Ismeri az utat Strassburgtól Párizsba?

- Nem.

-Mit sem tesz, én ismerem. Nézzen oda. Bátyja Zabernben van?

- Nincsen.

- Saarbrückenben?

- Ott sincsen.

- Nancyban?

- Várjon csak... Várjon csak... - Andrea egy pillanatra elhallgatott; szíve dobogott, mintha szét akarna pattanni. Most fölemelte a kezét, és így szólt: - Látom... Látom! Ez Fülöp... Végignyargal egy városon, melyet jól ismerek... Egy aranyozott szép kocsi mellett nyargal... Benne egy szép fiatal hölgy... Oh, milyen bájos, mily fenséges a lénye... Úgy érzem, mintha láttam volna már őt egyszer, de nem, tévedek... Ez csupán hasonlatosság.

- Kire hasonlit?

- Komornámra, Nicole-ra.

- Nicole hasonlít a szép fenséges hölgyre?

- Megtévesztően.

- Most mi történik Nancyban?

- A fiatal hölgy - felelte Andrea - most kinéz a kocsi ablakán, és magához szólítja Fülöpöt. Ez tisztelettel

leveszi kalapját. Hallom, mit beszélnek! A hölgy megparancsolja neki, gondoskodjék róla, hogy gyorsabban haladjanak. Azt mondja, hogy a nap folyamán pihenőt akar tartani.

- Ugyan hol?

-Istenem, Faverneyben. Szeretné megismerni az apámat Hogyan? Egy ilyen előkelő hölgy meg akarja látogatni szegényes házunkat? Mit kezdjünk? Nincsen ezüstünk, még asztalkendőnk is alig.

- Ne aggódjék, majd gondoskodom róla.

- Hálásan köszönöm!

Mély sóhajjal hanyatlott vissza Andrea a székre. Balsamo azonban még akart valamit tudni az álomlátótól; ezért újra hozzáért az acélpálcikával, és felrázta őt kábultságából. Két kezét ide-oda mozgatva fölötte megerősítette a fluidumot, mely a leányon eluralkodott; azután kivett tárcájából egy kis papírburkot, melyben fekete hajfürt volt elrejtve.

- Nézze ezt! Nézze ezt! - parancsolta.

- Látom - felelte Andrea.

- Mit?

- Egy asszonyt... Termete nagy, arcbőre sötét, haja fekete. Csodaszép lovon nyargal... Oda... Oda.

- A Chalons felé vezető úton?

- Ott.

- Jól van. Tehát mint én, ő is Párizsba igyekszik, és ott majd rátalálok. Most menjen és pihenjen le!

Kivette a leány kezéből a hajfürtöt, és Andrea karja erőtlenül hanyatlott le. A leány felállt, és támolyogva ment végig a szobán. Balsamo kinyitotta előtte az ajtót és, még mindig alva Andrea lassan lement a lépcsőn.

II
NAGYRAVÁGYÁS ÉS FÉLTÉKENYSÉG

Miután Gilbert elmenekült a vörös szoba ajtaja elől, többször is elfogta a vágy, hogy újra felmenjen oda; de nem volt hozzá bátorsága. Végre megjelent Andrea. Gyertya nélkül, nesztelenül ment le a lépcsőn, mintha láthatatlan kéz vezetné és támogatná. Elhaladt szorosan Gilbert mellett - ruhája hozzáért. A fiú utána osont. Andrea az előcsarnokba lépett és azután a szobájába ment. Nyitva hagyta az ajtót, de Gilbert nem merte tovább követni. Megállt, és utána nézett. A leány újra a zongorához ült.

De arra a gondolatra, hogy ezelőtt fél órával még ott térdelt előtte, csókolta a ruháját és a kezét, újra égő vágy támadt benne. Eszébe jutott, hogy sok regényben olvasott szegény, alacsony sorban élő szerelmesről, ki viharos szenvedélyével meghódította imádottja szívét. Emlékezett arra is, hogy a báró könyvtárának némely könyvében tikkadt érzéki jeleneteket olvasott, amikor az emberek átengedik magukat a kéj mámorának teljesen.

Végigsietett az előszobán, és be akart lépni Andrea szobájába. Ekkor a sötétben egy kéz nyúlt utána, és megragadta őt a karjánál.

- Végre megcsíptelek, te gyalázatos - suttogta a fülébe egy dühös hang. - Most aztán tagadd le, ha mered, hogy titokban találkozol vele, hogy szereted őt!

Legay Nicole volt az, aki elfogta. Gilbert mukkanni sem mert.

- Ugyan mit akarsz már megint? - kérdezte halkan.

- Úgy látom, hogy hangosan kell beszélnem, mi? - szólt erre a leány.

- Nem, nem, maradj csöndben! - felelete a fiatalember és összeszorította a fogait.

- Akkor jer! - És Nicole magával húzta őt a kertbe.

- Nicole - szólt Gilbert -, a nagyságos kisasszony talán le fog feküdni és szólít téged. Ha nem vagy ott mindjárt, gondold meg... A kisasszony ilyenkor szigorú. És ha téged ilyenkor itt találna a kertben...

- Igazad van, menjünk a kamrába.

- Hogyan? Ott meglephetnek minket!

-Meglephetnének? - szólt erre Nicole megvető mosollyal. - Persze, lehetséges, hogy féltékeny és utána kémlel a szép úrfinak!

Gonoszkodó kacagásától a fiatalember megijedt. Oly hangosan csengett a sötét éjszakában.

- Nicole - suttogta és fenyegetően emelte föl a karját -, vigyázz magadra!

- Oh, nem félek tőled - felelte a leány. - Ha bántani mersz, kiabálok, és akkor a kisasszony azt fogja hinni, hogy szerelmi vággyal jársz utánam. Hogy már nem kellek neked, azt nem fogom neki elmondani, elhiheted.

Gilbert nem felelt, de nem is volt szándéka a leányt követni. Nicole eléje állt, és végigmérte őt, haragos pillantással.

- Tehát szereted a kisasszonyt és megcsalsz engem? - kérdezte.

- Ki mondja neked, hogy szeretem? - szólt erre a fiú.

- Hiszen összejössz vele? Ki mással volna dolgod a házban? Talán a varázslóval?

- Talán. Tudod, hogy nagyravágyó vagyok.

- Engem semmi esetre sem szeretsz már többé... Vagy legalább is már nem csak engem, valld be, mindkettőnket szereted.

- Ha ez így volna, mit szólnál hozzá?

- Azt mondanám, hogy esküszegő vagy. Nem emlékszel már rá, mit mondtál nekem röviddel azután, hogy hazajöttem a kolostorból? - felelte Nicole. - Mind a ketten szegények és árvák vagyunk, mondottad, és alacsony sorban élők. Körülményeink szinte testvérekké tesznek minket, ezért szeressük egymást és igyekezzünk pótolni egymásnak azt, amit a balsors megtagadott tőlünk. E szavak után megcsókoltál.

- Ennek fél esztendeje - felelte Gilbert mogorván.

- Azóta olyan dolgokat tanultam és találtam ki, amikről fogalmam sem volt. Ma másképpen gondolkodom.

- Akkor hazug vagy, képmutató, csaló - szólt Nicole mérgesen. - Tehát nem akarsz feleségül venni?

- Erről eddig egyáltalán nem esett szó.

- Hogyan? Azt hiszem, hogy Legay Nicole is ér legalább annyit, mint Gilbert Sebestyén.

-Természettől fogva az emberek mind egyforma értékűek - felelte a fiatalember -, csak neveléssel és műveltséggel tudja az ember emelni az értékét.

- És mivel tanulsz és képességeidet kifejted, fölém emelkedel? Így gondolod, nemde?

- Természetesen. Te ugyan még nem tudsz önállóan ítélkezni, de már kezded megérteni a dolgokat.

- Úgy, úgy! - szólt Nicole indulatosan. - Egyet legalább megértek: azt, hogy te a szíved gyökeréig komisz fickó vagy. Hogyan is tudtam egy ilyen embert szeremi?

- Nicole - felelte Gilbert -, hiszen tulajdonképpen nem is szerettél. Nancyból jöttél, ahol nem láttál senki mást, mint

szeminaristákat, akiket kinevettél és katonákat, akiktől féltél. Mind a ketten fiatalok és ártatlanok voltunk és tele szerelmi vággyal; így találtunk egymásra; igazában azonban nem adtál nekem semmit, Nicole, mert nem tagadtál meg tőlem semmit, és én nem kértem tőled semmit. Mind a ketten örültünk a titok megoldásának, mely eddig ismeretlen volt előttünk Egy vagy két hónapig ennek a megoldásnak boldogság volt a neve. De mert két hónapig boldogok voltunk, örökre boldogtalanok legyünk egymással? Ez annyit tenne, hogy lemondunk a szabad akaratról; ez pedig ostobaság.

- Ez filozófia, amit itt nekem prédikálsz? - felelte Nicole. - Akkor az úgynevezett filozófus számára nincsen semmi szent?

- De igen, a józan ész!

- És én, ki tisztességes leány akartam maradni...

- Kedves Nicole, ez most már késő.

- Hogyan? Nem vigasztaltál engem mindig azzal, hogy a leány mindig tisztességes marad, ha hű ahhoz, akinek odaadta magát? Nem emlékszel erre az elméletre a házasságról?

- Hiszen mondtam már neked, hogy nem nősülök meg soha - felelte Gilbert. - Tudós akarok lenni, és ezért lélekben és testben szabadnak kell maradnom.

- Hej, azt hiszem, mégis csak jobb vagyok nálad.

- Végezzünk. Haszontalan módon elfecséreljük az időt, te, amikor sértéseket vágsz a fejemhez és én, amikor meghallgatom őket.

- Ebben igazad van. Menj tehát utadra. Nem sírok utánad. Nem akarok tudós felesége lenni. Kaphatok én már férjet. Nem vagyok talán olyan szép, mint a nagyságos kisasszony? Oh, a hajam olyan hosszú, mint

egy köpeny, kezem fehérebb lesz, mint az övé, majd ha nem kell dolgoznom. Fogam olyan, mint a gyöngysor. Igaz, te voltál az első, akit szerettem, de nem az első, akin szépségemet kipróbáltam. De azt megmondom neked, te kényszerítesz engem arra, hogy elhagyjam a keskeny ösvényt, amelyen még mindig tartóztat az édesanyámra és gyermekkorom imáira való emlékezet. Ha majd egyszer átugrottam az erkölcsösség korlátján, akkor jaj neked, Gilbert!

- No lám, most egészen más arcot mutatsz - mondta Gilbert gúnyos hangon. - Ha most ajánlkoznám, hogy feleségül veszlek?

- Akkor kikosaraználak, ebben igazad van - felelte a leány megvetően. - Azt hiszem, jobbra vagyok hivatva. A tudós úr feleségének lenni, ez igazán nem nagy dolog.

Ezzel hátat fordított a fiatalembernek, és távozott. De szíve mégsem volt olyan nyugodt, mint ahogyan mutatta. A hiú remény, mellyel vigasztalódott, nem tudta egészen lecsillapítani fájdalmát. Igaz: erkölcs és alapelvek nélkül való leány volt, de amikor teljesen odaadta magát Gilbert-nek, mégis azt hitte, hogy nagy áldozatot hoz neki. Gilbert lebecsülése és önteltsége ezt az áldozatot megfosztotta minden értékétől, és a leány ilyen módon kemény bűnhődést érzett ballépéséért. Megfogadta magának, hogy megtorolja ezt Gilbert-en.

Valamennyi ördögflókával, kik tizenhét esztendős szívében laktak, megtanácskozta kis bosszúművét; azután mélyen és nyugodtan aludt. Az volt a szándéka, hogy reggel felelősségre fogja vonni Andreát.

Az előítéletektől duzzadó, büszke, nemes kisasszony tehát mégsem olyan hideg és szoborszerű, amilyennek

mutatkozik. De milyen együgyű is az ilyen hölgy, elfogadja Gilbert hódolatát!

Elégedetten látta Nicole tükrében, hogy az elmúlt este izgalmai nem érintették szépségét és bizonyára sikerülni fog felkölteni Andrea féltékenységét. Mivel neki meg volt engedve belépni úrnője hálószobájába, ha ez hét órakor még nem kelt fel, felnyitotta az ajtót és bement. Ámulva állt meg.

Andrea ruhástól feküdt az ágyán, álom fogta el ólomsúllyal. Homloka verejtékes, légzése olyan, mint a hörgés. Amikor az ajtón beáradó napfény érte a szemét, felébredt és fölegyenesedett. De teste annyira sajgott, hogy nyöszörögve roskadt vissza.

- Olyan késő van már?

- Egy órával tovább aludt, mint rendesen, bárónő - felelte Nicole.

- Nem tudom mi van velem, Nicole - mondta Andrea. - Olyan vagyok, mint akit agyonütöttek. És az mi? Hiszen le sem vetkőztem. Hogyan lehetséges ez?

- Oh, tessék csak egy kissé gondolkozni - felelte Nicole gúnyos hangon.

- Mi történt velem? Nem tudok emlékezni semmire - mormogta Andrea, és zavart pillantásokkal nézett körül. - Igaz, tegnap a zivatar után igen bágyadt voltam és ültömben elaludtam. Attól fogva nem tudok semmiről, hogy mi történt. Valószínűleg félálomban kerestem fel az ágyamat és roskadtam reá.

- Szólíthatott volna - mondotta erre Nicole kajánul. - Azért van önnek komornája.

- Bizonyára nem hozzá erőm - mormogta Andrea. Képmutató - gondolta Nicole. Hangosan meg ezt mondotta:

- Megnéztem, hogy mit csinál, bárónő, de amikor bepillantottam a szobájába, ön már nem ült a zongoránál.

- Mit mondasz? - szólt Andrea ámultan. - Hiszen egy pillanatra sem hagytam el a szobámat. Bizonyára tévedsz. Ugyan hol láthattál?

- A folyosón és a lépcsőn. Azt hittem, hogy a kertben sétál egyet. A zivatar után nagyszerű volt a levegő és a virágok erősebben illatoztak.

- Jól tudod, hogy éjjel nem megyek ki, félek - mondotta Andrea.

- Oh, hiszen az ember társaságban is sétálhat - felelte Nicole.

- Társaságban? Ugyan kivel mentem volna? - kérdezte Andrea. - De igazán nagyon rosszul érzem magamat... ha komolyan megbetegedném...

- Oh, bárónő, ez csupán a bánat... Ezt ismerem...

- Hogyan? - felelte Andrea, kit meglepett kissé szolgája furcsa meghittsége. - Bánatod van? Beszélj nekem róla.

- Ezzel a szándékkal jöttem ide, nagyságos kisasszony - felelte Nicole. - Bizony, bárónő, bánatom van... Szerelmi bánatom... férjhez akarok ugyanis menni.

- Férjhez mennél? - szólt Andrea. - Holott még tizenhét éves sem vagy. Szeret téged?

- Azt hiszem, igen, vagyis inkább egészen bizonyos vagyok benne! Ön is ismeri őt bárónő. - És Nicole erősen ráfüggesztette szép szemét Andreára.

- Ismerem őt? És ki ő?

Választásomat talán helytelennek fogja találni.

- Mondd meg a nevét. Miért tétovázol?

- Nos tehát - szólt Nicole, és összeszedte minden erejét és okosságát -, ez Gilbert.

Ámulatára Andrea szeme pillája se rezdült.

- Gilbert? - ismételte. - Dajkám fia? Ehhez a fickóhoz akarsz feleségül menni? Szeret téged?

- Már vagy hússzor mondotta ezt nekem.

- Hát akkor csak menj hozzá feleségül - felelte Andrea a legnagyobb nyugalommal. - Nekem ugyan nincsen semmi kifogásom ellene, mind a ketten árvák vagytok, és nem kell senkit kérdeznetek. Csak éppen hogy még mind a ketten fiatalok vagytok és nincs vagyonotok.

- Oh, dolgozni fogunk.

- Mit akar az a fiú dolgozni? Hiszen nem tanult semmit, naplopó.

- Oh, kérem szépen, nagyságos kisasszony, sokat olvas és igyekszik magát kiművelni.

- Különben is rosszindulatú ember.

Nicole felpattant.

- Önnel talán mégsem mindig az! - sziszegte.

- Hogy érted ezt? - felelte Andrea. - Ez talán elmés megjegyzés?

Ha megszokott hangulatában lett volna, talán ügyet se vet komornája szavára; most azonban idegei fáradtak voltak, a leghalkabb ingerlés is úgy hatott reá, mint mély szúrás.

- Egyszerű falusi leány vagyok, és úgy beszélek, ahogy a nyelvem pereg.

- Akkor beszélj csak! Mit akarsz tőlem?

- Csupán azt akarom mondani, hogy ön megrágalmazza szegény Gilbert-t. De azért ne haragudjék reám, mivel engem szeret.

- Istenem, mit törődöm vele, vajon a te Gilberted téged szeret-e vagy sem. Igazán mondom, leány, türelmem most már véget ért.

- A bárónő talán ugyanezt mondta már Gilbert-nek is - vetette oda Nicole.

- Szóba állok azzal a Gilbert-rel? Hagyj békén, te ostoba!

- Ha ön nem is áll vele szóba, ő talán mégis csak beszél önnel. Most azonban Andrea haragvó arccal állt Nicole elé.

- Öt perce kerülgetsz valami arcátlanságot - szólt hozzá. -Mondd ki végre világosan, hogy mit akarsz! Én beszéltem volna Gilbert-rel?

- Úgy van, bárónő, ezt állítom.

Andrea megértette végre, mivel vádolják.

- Istenem, uram - kiáltott fel -, azt kell hinnem, hogy ez a balga nő féltékeny. Nyugodj meg, Nicole, rá se nézek a te Gilbert-edre. Még azt se tudnám megmondani neked, hogy milyen színű a szeme.

- Elhiszem - vélte Nicole -, mert az éjszaka ezt nem is lehet látni.

- Ez már megint mit jelentsen? - kérdezte Andrea.

- Ez azt jelenti, ha ön csak éjjel beszélt Gilbert-rel, mint ahogyan ezt tegnap tette, akkor persze nem láthatta jól az arcát - felelte Nicole.

- Ha nem beszélsz nyomban világosan és érthetően, megkeserülöd! - szólt rá Andrea felháborodottan.

- Oh, ez nagyon könnyű, bárónő - felelte a komorna -, az éjjel magam láttam...

- Hallgass! Valaki szólít - szakította őt félbe Andrea.

- Az ön édesatyja ez az idegennel, ki nálunk töltötte az éjszakát.

- Menj le és mondd, hogy nem jöhetek. De jer rögtön ide vissza, hogy ezt a furcsa viszályt befejezzem úgy, ahogyan kell.

- Andrea! Andrea! - kiáltott fel az udvarról Faverney báró. - Vendégünk jó reggelt óhajt neked kívánni.

Nicole elhagyta a szobát, de alig volt kinn, amikor Andreának hirtelen az volt az érzése, mintha titkos erő húzná őt az ablakhoz. Odament, és megpillantotta Balsamót, aki meghajolt előtte.

- Jó reggelt, báró úr! - szólt le hozzá bágyadt hangon.

De ekkor már nem tudott megállani a lábán, s a karosszékbe rogyott.

Nicole lépett be újra.

A meglepetés

Balsamo korán kelt, megnézte, mit csinál Alhotas, azután egy magas gesztenyefákkal szegélyezett fasoron végig lépteit a szép környék legmagasabb pontja felé irányította. Egy vár romjai állottak ott, az omladékban csupán a torony maradt épségben. Borostyán és gyalogszeder fonta körül a romokat. Innen fentről nézve a kis Faverney birtok igen kedvesen hatott. A séta talán egy óra hosszat tartott. Amikor Balsamo visszatért, a kastély urát hálóköntösben látta kijönni az ajtón és lemenni a kertbe. Balsamo odasietett hozzá.

- Igen, igen - felelte Faverney vendége dicsérő kijelentésére -, a romok nagyon szépek, de ez az egyetlen szép, amivel eldicsekedhetünk. Valamikor pompás épület állt ott. Maison-Rouge volt a kastély neve. Nem tudná újra fölépíteni varázsbotjával, báró? Hiszen ön varázsló. Igaz, hogy akkor nem volna szabad megfeledkeznie a kétezer hold erdőről és rétről, mely valamikor hozzá tartozott.

- Valóban színesen mutatnám ki hálámat kedves vendéglátásáért - felelte Balsamo mosolyogva. - Nos, talán hamarosan kínálkozik erre alkalom. Jövendöljek

önnek valamit, báró? Adjon egy pohár vizet! - Fogta a poharat, és figyelmesen nézte. Azután folytatta: - Ma reggel vendége érkezik.

- Akkor ön bizonyára iderendelt valakit - felelte Faverney. - Ezt nem tette helyesen. Ki tudja, vajon felhajszolható még csak egy szál fogoly is.

- Báró úr... - ebben a pillanatban valaki úton van a kastélyához - mondotta Balsamo, ki még mindig a vizet nézte.

- Vajon ki lehet? Kérem, mondja meg őszintén. Meg kell vallanom, hogy semmiféle vendéget nem látok szívesen. Tapasztalhatta ezt tegnap, amikor megérkezett.

Balsamo álmodozóan nézte a poharat.

- Magas rangú személyiség - mondotta. - Az ön fia kíséri.

- És ez a személyiség most hol van?

- Ebben a pillanatban már csak negyedórányira van Faverneytől.

- Báró, valóban kételkednem kell jövendőmondó képességeiben. Fiam Strassburgban állomásozik, és tartja őt a szolgálat.

- Azért mégis így van, ahogyan önnek mondottam.

- A személyiség, kit kísér, úr vagy hölgy?

- Hölgy, még pedig igen előkelő hölgy - felelte Balsamo -, én most még valakit látok.

- Hitemre, mindezt a vízben látja, ebben a tisztára színtelen tiszta vízben?

- Annál jobb, mert egészen tiszta - felelte Balsamo. - Adok önnek egy tanácsot: távolítsa el a cselédjét, a kis pajzán Nicole-t.

- Miért?

- Mert nagyon hasonlít ahhoz a hölgyhöz, aki önt meglátogatja.

- Ez a parasztleány hasonlít hozzá? Akkor az a hölgy talán mégse lehet olyan előkelő?

- Miért ne? Annak idején vettem egyszer egy rabszolganőt, ki annyira hasonlított Kleopátra királynéhoz, hogy el akarták vinni Rómába és besorozni Octavius diadalmenetébe.

- Kitűnő! Már megint kezdi?

- Cselekedjék belátása szerint, báró - folytatta Balsamo. - Nekem ehhez tovább semmi közöm. De képzelje el, hogy jön a király vagy a trónörökös... Örömére lenne-e, amikor belép egy idegen házba, hogy ott megpillantson a cselédség között egy embert, ki úgy hasonlít rá, mintha az ikertestvére volna? Nos éppoly kellemetlenül érintheti ezt a kérdéses hölgyet, ha itt egy szolgálóban felismeri a saját mását.

- Ebben talán igaza van - szólt a báró nevetve. - Rendben van, gondom lesz rá, hogy Nicole elő ne kerüljön. Tehát Fülöp is vele jön? Lám, lám!

- Úgy van, és az ön helyén valamelyest készülnék erre, mert már nincsen igen sok ideje hozzá.

- Igazán komolyan veszi, amit itt össze-vissza fecseg?

- Úgy látom, ön még mindig kételkedik - jegyezte meg Balsamo.

Faverney a kastély felé fordult, hogy leányát szólítsa és közölje vele vendégük furcsa jövendölését. Amikor Andrea eltávozott az ablaktól, Balsamo megújította utóbbi kérdését.

- Addig nem hiszem, amíg nem láttam - felelte Faverney.

- Hát jó, akkor nézzen körül! - szólt Balsamo.

Faverney a fasor felé nézett. Lovas jött ott vágtatva.

- Egek, mit látok? - szólt a báró. - Hiszen ez Fülöp.

- Az ön fia, nemde? Ezzel kezdődik - szólt diadalmas mosollyal, és félretette a poharat.

- Ejnye, ön valóban boszorkánymester? - mormogta a kastély ura.

Ezalatt a verejtékező ló közeledett, a lovas leugrott a nyeregből, és az út hátralevő részét gyalog futotta meg. Apja karjai közé repült.

- Valóban ő az! - szólt az öreg. - Ördögbe is, mi hoz téged ide?

- Édesapám - felelte Faverney Fülöp lelkendezve -, házunkat nagy megtiszteltetés éri. Egy óra múlva itt lesz Mária Antoinette, Ausztria főhercegnője és Frankhon trónörökösnéja.

A báró kerekre nyitotta a szemét, és rámeredt vendégére, Balsamo meghajolt.

- Kedves Faverney báró úr - mondotta mosolyogva -, magára hagyom a fiával. Régen nem látták egymást, és sok beszélnivalójuk lesz egymással.

E szavakkal távozott. Intett Labrie-nak és Nicole-nak, és ezt mind a ketten megértették; mert rögtön követték őt a fasorba.

A terített asztal

Faverney Fülöp, Maison-Rouge lovagja mint férfi éppen olyan szép volt, mint a húga leánynak. Szelíd, de egyúttal büszke szempár, igen arányos nemes arc, kis kéz és láb és daliás termet tették őt nagyon megnyerő jelenséggé. Meglátszott rajta, hogy nem érzi jól magát a szűkös viszonyok között, melyekre apja vagyonának összeomlása ítélte őt; de ennek a kényszernek, mivel bele kellett

nyugodnia a megváltozhatatlanba, köszönhette, hogy természettől uralkodni vágyó, megközelíthetetlen lénye átváltozott szelíddé és engedékennyé.

Andrea odament hozzá, és örömében sírva ölelte meg szeretett bátyját. Most mind a ketten, apjukkal együtt, bementek a házba.

- Egyikőtök sem akart nekem igazában hinni - mondotta Fülöp - és mégis ez így van. Percek múlva már itt lehet a trónörökösné szerény házunkban.

- Ezt meg kell akadályozni mindenképpen! - szólt a báró. - A fenséges asszonyt sajnálni kellene, ha házunkban ismerné meg a francia nemesség életmódját. Hogyan is juthatott arra az ötletre, hogy éppen az én házamba jöjjön! Ti ketten, a jó Isten tudja, mennyire örültök ennek, én azonban vigasztalan vagyok.

- Mindjárt másképp fogja ezt megítélni apám, ha elmondom, hogy mi történt velem - felelte a lovag.

- Mondd el, Fülöp, mondd el - unszolta Andrea.

- Tudjátok, hogy Strassburgban állomásoztam, és jövendőbeli királynénk útja Strassburgon keresztül volt menendő - jelentette Fülöp. - Kora reggel óta vártuk. Megérkezése órájáról nem tudtunk semmi pontosat. Zuhogott az eső. Őrnagyom kiküldött, hogy tájékozódjam, és hirtelen az úton szemben találtam magam a kísérő személyzet lovasaival. Váltottam néhány szót az urakkal, ekkor már meg is jelent a kocsi. A főhercegnő kinézett az ablakon, és kérdezte, hogy ki vagyok. De én gyors jelentést akartam vinni a parancsnokomnak, máris megfordítottam a lovamat, és visszavágtattam.

- És a trónörökösné? - kérdezte Andrea.

- Szép, mint egy angyal.

- Mondd Fülöp, nem hasonlít valakihez a házunkban? - kérdezte a báró.

- A trónörökösnéhez nem hasonlíthat senki! - kiáltott fel a lovag rajongóan.

- Gondolkozz csak! - mondta az apja. - Nicole sem hasonlít rá?

Fülöp meghökkent.

- Valóban!... - mondotta. - De furcsa. Igen, Nicole valamelyest hasonlít hozzá. De honnan tudod ezt? Hiszen te sohase láttad őt?

- Tudom egy varázslótól - jelentette ki az öreg. - Megjövendölte nekem azt is, hogy te és a hercegnő ide fogtok jönni.

- Az a férfi az, aki éppen most ment el? - kérdezte Fülöp.

- Nem lenne jobb, ha valahogyan előkészülnénk? - vélte Andrea.

- Minél inkább előkészülünk, annál szegényesebben hatunk - mondotta erre a báró, és tartóztatta leányát.

- Folytasd elbeszélésedet, Fülöp.

- Visszavágtattam Strassburgba - beszélte a lovag -, és megtettem jelentésemet a kormányzónak, de Stainville úrnak.

- Stainville... ismertem valamikor egy ilyen nevű urat, azt hiszem - szakította őt félbe Faverney.

- Choiseul miniszter sógora. Nemsokára ezután peregtek a dobok, látható lett a menet éle, és mi valamennyien kisiettünk a Kehli kapuhoz. A kormányzó mellett álltam. A főhercegnő valószínűleg szívesebben nézi a fiatal arcokat, mint az öregeket, mert míg a kormányzó köszöntötte őt, a hölgy szemét állandóan rám függesztette. Megkérdezte, vajon nem én vagyok-e az a tiszt, akit eléje küldtek. „Az, fenség", mondta Stainville.

Erre felszólított, hogy lépjek közelebb, megkérdezte a nevemet, melyet följegyeztetett főudvarmesternőjével, Tangershausen grófnéval. „Én vagyok az oka, hogy ön bőrig ázott, fiatalúr", szólt hozzám a hercegnő. „Keserű szemrehányásokkal illettem magam azért, mert mindennek én vagyok az oka."

- Milyen jóságos! - szólt Andrea.

- Nagyszerű, nagyszerű - mormogta a báró furcsa mosollyal, melyből kiérezhető volt az apai hiúság és egyúttal a rossz vélemény, mellyel a női nem iránt viseltetik. - Mondd csak tovább, Fülöp!

- Nem feleltem semmit, csak mélyen meghajoltam, és a hercegnő folytatta útját - beszélte a lovas.

- Hogyan? Nem feleltél semmit? - szólt a báró lenézően. - Amikor én a te korodban voltam, ilyen alkalmakkor bizony tudtam, hogy mit mondjak.

- Nagyobb is volt a lélekjelenléte, mint amilyen az enyém, édesapám - felelte Fülöp. - Nekem elállt a lélegzetem. Miután a hercegnő eltávozott, lakásomra siettem, és gyorsan átöltöztem; mert valóban, nem volt rajtam egy tenyérnyi száraz ruha sem. A trónörökösné ezalatt a polgárság hódolatát fogadta a városháza előtt és azután asztalhoz ült. Ott újra kérdezősködött utánam. A kormányzó azt felelte neki, hogy azért távoztam, mert illőbb öltözetben igyekszem megjelenni előtte. Pár pillanat múlva beléptem, a főhercegnő rögtön észrevett, és magához szólított. „Lovag úr" mondta, „volna talán olyan kegyes és elkísérne engem Parisba?" „Boldog volnék, fenség, feleltem, de itt szolgálatban vagyok." „Beszélni fogok az ön parancsnokával", felelte a főhercegnő. Még az este kérte de Stainville urat, hogy szabadságoljon. Ez alkalommal elmondotta neki, hogy azt a fogadalmat tette,

hogy amint francia földre ér, szolgálatába fogadja az első franciát, akivel találkozik, és boldoggá fogja tenni őt és egész családját, amennyire ez módjában áll. Valóban, azon a napon, melyen a főhercegnő elhagyta Strassburgot, parancsot kaptam, hogy csatlakozzam kíséretéhez. Ettől a pillanattól fogva nem távoztam kocsija mellől. Tegnap közölte velem, hogy az úton Faverneyben óhajt megpihenni, hogy megismerkedjék a hozzátartozókkal. Megparancsolta nekem, hogy intézkedjem kellőképpen. Megijedtem, és azt vetettem ellene, hogy nagyon is szegények vagyunk ahhoz, semhogy ilyen magas vendéget fogadhatnánk. „Annál szívesebben fognak engem látni", felelte nekem. „Bármilyen szegény is Faverney úr, egy pohár tejet majd csak előteremt számomra." Magamban mégis egyre azt reméltem, hogy a királyi fenség az út folyamán többet nem fog erre gondolni; csakhogy nem így történt. Pont Moussonban azt kérdezte tőlem, messze van-e még Faverney, és akkor meg kellett neki mondanom, hogy nem telik bele három óra és ott leszünk.

- A fenséges asszony oly jóságosnak látszik, hogy talán igazán be fogja érni a virágokkal és a csésze tejjel, melyet neki nyújtani fogok - mondta Andrea.

- Vigye az ördög az ilyen együgyűséget - szólt a báró. - Franciaország számára, úgy vélem, egy ilyen különcködő fejedelemasszony uralkodásától nem sok áldás várható.

- Hogyan mondhatja ezt, apám? - szólt Fülöp. - Másképpen fog gondolkodni, amint meglátta őt. Minden pillanatban jöhet.

Valóban, kocsik és hangok lármája hallatszott a máskor oly csöndes, magányos úton, amely a Faverney úr birtokához vezetett. Három porlepett kocsi állt meg a

bejárat előtt, hol Gilbert lézengett és ámuló szemmel, bámészan nézte a pompásan aranyozott hintókat. Húsz fiatal tiszt sorakozott, és az első kocsiból egy feketébe öltözött úr karjára támaszkodva, kiszállt egy fiatal hölgy, legfeljebb tizenhat éves, kinek rizsporozatlan haja magasan volt tornyozva homloka fölé.

Nagy szépségének híre megelőzte a hercegnőt Franciaországban, melynek trónjára fog ülni. Nehéz volt ítéletet mondani a szeméről; alapjában véve nem is volt szép a szeme, de tetszése szerint magára tudott ölteni minden kifejezést. Éppoly szelíden, mint megvetően tudott nézni. Orra és felső ajka nemesen rajzolt, de az alsó ajak - tizenhét császár öröke - kissé vastag és előretolt, úgyhogy voltaképpen csak akkor illett a máskülönben oly bűbájos arcba, amikor az durcás vagy kedvetlen kifejezést öltött. Színe csodás; nyaka, keble és válla kifogástalanul szép, keze valóban királyi. Járása fenséges és tartása kemény, de amikor fesztelenül viselkedett, magatartása könnyed, lépése lebegő. Soha hölgy nem tudott úgy meghajolni nagyobb bájjal, soha királyné nem tudott köszönni nemesebb méltósággal. Feje egyetlen hajtásával tíz személyhez fordult és ezzel az egyetlen köszöntéssel megadta mindenkinek azt, ami őt megillette.

Ezen a napon az egyszerű, boldog leány mosolyát mutatta, mert föltette magában, hogy itt nem mint eljövendő királyné, hanem mint egyszerű látogató fog bekopogtatni. Amint lelépett a földre, máris hátrafordult és segített a kiszállásnál egy udvarhölgyének, egy már kissé idős asszonynak. Azután mosolyogva utasította vissza a feketeruhás úr karját, és könnyedén lebegett tova a röges úton.

- De szép! Micsoda pompás fák! - kiáltott fel. - És ez a kedves kis ház! De boldog lehet az ember ilyen pompás levegőn!

A Faverney család lépett eléje. A báró hamarjában magára öltött egy kékbársony frakkot, hajdani fényének utolsó darabját. Mellén a Lajos-rend szalagja. A trónörökösné megállt, körülötte a kísérete. Fülöp lépett oda hozzá, meghajolt, és így szólt:

- Királyi fenséged engedelmével van szerencsém bemutatni édesapámat, Maison-Rouge Faverney bárót és húgomat, Faverney Andreát.

A báró meghajolt, mint az olyan férfi, ki megszokta, hogy királynékkel társalogjon. Andrea természet adta báj mögé rejtette elfogódottságát.

- Királyi fenséged - szólt a báró -, nagyon nagy megtiszteltetésben részesíti a Faverney-kastélyt. Az ilyen szerény ház nem méltó arra, hogy ennyi fényt és szépséget fogadjon be.

- Tudom, hogy itt egy régi francia katona házában vagyok - felelte a főhercegnő -, és édesanyám, Mária Terézia, aki sokat háborúskodott, mondotta nekem, hogy az ön országában azok, kik híján vannak földi javaknak, gyakran épp a leghíresebb férfiak.

E szavak után kezét nyújtotta Andreának, ki térden állva csókolta meg a feléje nyújtott szép kezet.

Ezalatt a báró végignézett az emberek tömegén, akik számára még széke sem lett volna elég. Mária Antoinette mintha kitalálná gondolatait, kísérőihez fordulva így szólt:

- Uraim, várjanak meg itt. Egy óra múlva itt vagyok önöknél. Ön, kedves grófné és ön, bíboros úr - mondotta németül az idősebb hölgynek és a feketébe öltözött úrnak -, velem jöhetnek.

Ez az utóbbi, mintegy harmincéves, széparcú férfi, egész lényében a született udvari ember előkelőségét mutatta. Előre engedte a hercegnőt, ez kézen fogta Andreát, és intett Fülöpnek, hogy maradjon oldala mellett.

- Ön tehát egy Faverney-Maison-Rouge? - fordult a bíboros a báróhoz, ki vele együtt lépdelt utánuk.

- Monseigneur címmel önt szólíthatom, vagy pedig elegendő, ha így mondom önnek: „uram?" - mondotta erre a báró olyan büszkén, hogy nem maradt mögötte látogatójának.

- Szólítson egyszerűen hercegnek vagy pedig eminenciádnak, ha úgy akarja - hangzott a válasz.

-Nos igen, eminenciád, valóban egy Faverney-Maison-Rouge vagyok, mégpedig igazi - szólt a báró gunyoros hangján.

A bíboros felismerte, hogy ez itt több mint közönséges kurtanemes.

- Ez a ház az ön nyári laka? - kérdezte.

- Itt lakom én télen-nyáron - felelte kurtán a báró.

Éppen azon volt, hogy egy kézmozdulattal meghívja vendégeit, lépjenek be a puszta házba, amikor a főhercegnő így szólt:

- Ne vegye rossz néven, báró úr, de én szívesebben maradnék künn e pompás fák árnyékában. Unom a szoba levegőjét. Szeretem a friss levegőt és a virágok illatát. Lesz olyan kegyes, kisasszony - fordult Andreához -, és idekünn adat nekem egy csésze tejet. És ha lehetséges, friss tojást hozzon. Schönbrunnban mindig ez volt kedves reggelim.

Ekkor örömtől ragyogó arccal lépett elő Labrie, pompás libériába öltözve, karján asztalkendővel. Az urasági lakáj

büszke mozdulatával mutatott egy jázminlugasra, mely a ház mellett állt és így szólt tisztelettel teljes hangon:

- Királyi fenség, tálalva van!

- Máris? - nevetett a főhercegnő. - Akkor bizonyára egy varázslóhoz kerültem.

E szavakkal a lugashoz sietett. A báró utána, ki nem értette meg, hogy itt mi történik. Andrea és Fülöp félig csodálkozva, félig ijedten nézett egymásra, amikor a főhercegnő belépett a lugasba és meglepetésében felkiáltott. Mögötte a báró sóhajtott fel megkönnyebbülten.

- Szent Isten, mit jelentsen ez? - suttogta Andrea.

A jázmin árnyékában hófehéren világított a kicsiny, kerek, terített asztal, melyen csillogott az aranyozott ezüstkészlet. Tíz személy számára volt itt terítve. A reggeli olyan furcsa módon volt összeállítva, hogy a főhercegnő nem győzött csodálkozni rajta. A távol Kelet gyümölcse pompázott az asztalon, narancs és datolya, füge és mandula, hozzá a legfinomabb édességek, sütemény és bisquit, mindez nagy tálakban. Kristálypalackokban a rubin és topáz minden színárnyalatában csillogott a nemes bor. A tej, melyet a fejedelemasszony kért, aranykannában várta.

Mária Antoniette nevetve nézett körül, de pillantása csak sápadt, megdöbbent arcokat látott.

- Úgy látom, hogy ön várt engem, báró úr - fordult Faverneyhez. - Az ilyesmivel nem lehet tíz percen belül elkészülni, legkevésbé akkor, ha az embernek csupán egy szolgája van. Fia írt önnek, hogy meg akarom önt látogatni, nemde?

- Igazán nem, királyi fenség - dadogta Faverney, ki nem bírt magával. Negyed órája csak, hogy megérkezett a fiam.

- Akkor bizonyára egy jóságos tündér árulta el ezt önnek? - kérdezte Mária Antoinette.

- Valami ehhez hasonló, fenség, - felelte a báró -, egy varázsló.

- Ezt hogyan értsem?

- Magam sem tudom, mert eddig nem hittem a mágiában, és mégis csupán ennek a varázslónak köszönhetem, hogy királyi fenségedet valamelyest méltóan fogadhatom.

- Akkor nem szabad hozzányúlnunk ebből semmihez - mondotta a hercegnő. - Eminenciád hozzá ne érjen ehhez a libamájpástétomhoz, melyet éppen fel akar szelni, varázslat műve és ön drágám - fordult az idősebb udvarhölgyhöz -, ne bízzék abban a ciprusi borban és kövesse példámat.

E szavakkal egy palackból vizet töltött egy aranyserlegbe.

- Királyi fenség - felelte a bíboros -, mi fejedelmek... egyházfejedelmek, nem vagyunk ennyire aggodalmasak, hogy néhány élet miatt az isteni haragtól félnénk. S nem is vagyunk olyan szigorúak, hogy megátkozzunk egy kedves varázslót, aki ilyen kellemes módon lep meg minket.

- Oh, ne tréfáljon, eminenciád - szólt a báró. - Az a férfi, ki mindezt csinálta, igazi varázsló, mert ezelőtt egy órával megjövendölte nekem, hogy minő magas látogatásban lesz részem.

- Így hát önnek csak egy óra ideje volt, hogy megterítsék az asztalt? - szólt a főhercegnő. - Ebben az

esetben, tisztelt báró úr, ön még nagyobb boszorkánymester, mint a varázslója.

- Nem, madame, ezt itt szintén mind ő varázsolta ide.

- Tehát komolyan mondja? - szólt őeminencája, és visszatolta a tányért. - Házában igazi varázsló van?

- Úgy van, és nem csodálnám, ha ezt az aranyat és ezüstöt szintén ő varázsolta volna ide - felelte a báró.

- Akkor bizonyára rátalált a bölcsek kövére! - szólt a bíboros, és szeme csillogott a mohóságtól.

- Lám, ez magának való, bíboros - mondta a főhercegnő. - Ön már évek óta keresi, és eddig nem találta meg.

- Megvallom királyi fenségednek - jelentette ki az egyházfejedelem -, hogy számomra nincsen érdekesebb, mint az, ami természetfölöttinek, lehetetlennek látszik.

- Látja, bíboros úr, én is értek valamelyest a varázsláshoz - felelte a hercegnő -, én néha kitalálok dolgokat, melyek ugyan nem földöntúliak és lehetelnek, de azért hihetetlenek.

Ezekben a szavakban nyilvánvalóan titok rejlett, melyet csak a bíboros tudott, mert láthatóan zavarba jött, annál is inkább, mert a trónörökösné különben oly szelíd szeme megvillant, s Faverneyhez fordult megint.

- Lássuk az ön varázslóját! - mondotta. - Dobozban tartja? Meg kell vele ismerkednem.

A báró belátta, hogy a főhercegnő e kívánsága ellen nem tehet semmit.

- Értesítse Balsamo urat - fordult Labrierhez -, a trónörökösné királyi fensége kíván vele beszélni.

- Balsamo? - ismételte a bíboros. - Azt hiszem, ezt a nevet ismernem kellene.

Talán öt perc telt el, akkor hátrahajtották az ágakat, és a lugas előtt megjelent Balsamo.

Mit rejt a jövő?

- Ha ön az az ember - szólította meg a főhercegnő az idegent -, akiről a báró úr beszélt nekünk, akkor jöjjön be, hadd lássuk, milyen a boszorkánymester. Üzletszerűen űzi a varázslást?

- Nem, fenség - felelte Balsamo és közelebb lépett -, csakis, mint művészettel foglalkozom vele.

- Nekünk, vallásosan nevelt embereknek - folytatta a hercegasszony, - csupán azok a titkok léteznek, melyek a katolikus hitben foglaltaknak.

- Semmi kétség, ezek igen tíszteletreméltóak - felelte Balsamo -, csakhogy nemcsak ezek érdemlik meg a hitet, ahogyan ezt az itt jelenlévő bíboros, Rohan herceg, fogja tanúsítani.

Az egyházfejedelem megijedt. A báró házánál még senkinek sem mondotta meg a nevét és íme, az idegen mégis ismeri őt.

- Ezenkívül, királyi fenség - tette hozzá a varázsló -, nem csupán a hit létezik, hanem a meggyőződés is.

- Mégis világosabban kell beszélnie, ha azt akarja, hogy megértsem - mondotta Mária Antoinette.

- Engedelmet kérek arra, hogy homályos maradhassak - szólt erre Balsamo -, mert fájna nekem, ha egy ilyen nemes fejedelemnőnek le kellene lepleznem egy olyan jövőt, mely talán nem felel meg reményeinek.

- Most már komolyabbra fordul a beszéd - szólt a főhercegnő - Ön kíváncsivá akar engem tenni; azt reméli, fel fogom önt szólítani, hogy jövendőt mondjon nekem?

- Ellenkezően - felelte Balsamo -, Isten óvjon, hogy ön erre felszólítson.

- Mivel ekkor bizonyára zavarba jönne - nevetett a főhercegnő.

De senki nem nevetett vele. Valamennyien aggódó feszültséggel néztek erre a furcsa idegenre.

- És mégis - tette hozzá a főhercegnő - megjövendölte látogatásomat Faverney bárónak. Hogyan csinálta ezt?

- A lehető legegyszerűbb módon - felelte Balsamo, és rámutatott egy pohár vízre.

- Hogyan? Ez az ön bűvös könyve? - szólt Mária Antoinette - Ez igen ártatlan, ha az ön szavai is éppily tiszták lennének. Az én jövőmet is meg tudná látni ebben a pohárban?

- Bizonyára, fenség; de amint már mondottam, nem szeretném önt elszomorítani.

- Ismert már, vagy pedig ma lát engem először? - kérdezte a főhercegnő.

- Láttam fenségedet egyszer császári anyjánál, de akkor még kicsiny volt - felelte Balsamo.

- Tehát ismeri az édesanyámat?

- Erre a kérdésre csak annyiban mondhatom azt, hogy ismerem, amennyiben tudok egy titkot, melyről nem tud más, mint őfelsége, Mária Terézia császárnő, fenséged és én.

-Hogyan? - szólt Mária Antoinette leplezetlen lenézéssel. - Hármunknak közös titkunk volna? Hadd halljam.

- Ha elmondom, akkor már nem titok többé. De ha királyi fenséged követeli...

- Hadd halljam.

- Nos tehát Schönbrunnban a császári palotában - mondta Balsamo - van egy szoba, ahol a császárnő bizalmas levelezését végzi. Odament egy reggel hét óra tájban királyi fenséged. Az íróasztalhoz lépett, és látott rajta egy levelet. Emlékszik erre? Ennek pontosan öt esztendeje.

Mária Antoinette bólintott. Ámulatában nem talált szavakat.

- Királyi fenséged elolvasta ezt a levelet, nem volt megelégedve néhány kifejezéssel és egész egyszerűen áthúzott két szót.

- Miféle szavak voltak azok?

- A levél két első szava.

- Nem azt kérdeztem, hogy hol voltak ezek a szavak, hanem hogy mik voltak?

- Elmondjam ezt itt?

- Bizonyára!

- E szavak így szóltak: Drága barátnőm.

Mária Antoinette megijedt, és az ajkát harapdálta.

- Megmondjam azt is, hogy ez a levél kinek szólt? A főhercegnő gyorsan fölemelte a kezét.

- Nem, nem - mondotta -, de írja le nekem egy cédulára. Balsamo megtette.

A főhercegnő kezébe vette a papírlapot, és ezt olvasta:

„Mária Terézia császárnő levele Pompadour márkinénak szólt, XV. Lajos király szeretőjének."

Mária Antoinette megdöbbenve nézett a varázslóra.

- Ez mind igaz - mondotta. - Nem ismerem a magyarázatát, honnan tudhatta meg ezeket a részleteket.

-Akkor engedje meg királyi fenség, hogy visszavonulhassak és kegyeskedjék megelégedni

művészetem e jelentéktelen próbájával - mondta Balsamo meghajlással.

- Nem, uram - felelte Mária Antoinette, kinek kíváncsisága most sokkal jobban fel volt csigázva, semhogy ily gyorsan hagyott volna abba ily rendkívüli beszélgetést -, ön eddig a múltról beszélt, most hallani akarok valamit a jövőről.

- Rendelkezésére állok - felelte Balsamo -, de kérem fenségedet még egyszer, ne késztessen erre.

- Soha nem mondottam eddig még kétszer, „akarom", és hallotta, hogy ezt egyszer már elmondottam - szólt erre Mária Antoinette parancsoló hangon. - Jövendölését, ha jó, ha rossz, hallani akarom. Ha jó, hízelgésnek fogom venni, és nem törődöm vele, ha rossz, figyelmeztetésnek fogom venni, és hálás leszek önnek érte. Tehát fogjon hozzá.

Balsamo azonban mintha elhatározta volna, hogy vonakodni fog.

- Fenség - felelte -, nem tudom megtenni!

A főhercegnő lenézően mosolygott.

- Az ön varázslója már kijátszotta magát -, fordult Faverneyhez - Ezt az egész pompát nyilván csak azért fejtette ki, hogy bemutassák nekem.

- Királyi fenség - vágott szavába Balsamo -, kérem, emlékezzék arra, hogy én nem kértem ezt a kegyet.

- Nos, könnyű volt előre látni, hogy kérdezősködni fogok ön után - felelte a hercegnő -, de hasztalan igyekezett. Sokkal szívesebben ittam volna egy nemesember ónpoharából, mint egy szemfényvesztő aranyserlegéből.

Balsamo felpattant, mintha kígyó marta volna meg.

- Jól van, fenség - mondotta remegő hangon. - Ha mindenképpen akarja, ám tudja meg... de csak négyszemközt, ha szabad erre kérnem.

- Hagyjanak egy pillanatra magunkra - fordult Mária Antoinette a környezetéhez. És amikor magára maradt Balsamóval, leggúnyosabb hangján kérdezte: - Talán csak azon igyekezett, hogy mindenképpen magánkihallgatáson fogadjam?

-Ne igyekezzék engem felingerelni, királyi fenség - felelte ez. - Csupán eszköz vagyok, mellyel Isten akarja önt felvilágosítani. Én csak a végzet elhatározásait közlöm. Tehát ne tegyen engem felelőssé a megrendítő hírért, melyet önnel közölnöm kell.

-Balsorsot fog nekem jövendölni? - kérdezte a főhercegnő, kit lefegyverzett az ünnepélyes és mégis tiszteletteljes hang, mellyel Balsamo szólt.

-Mérhetetlen, megfoghatadan szerencsétlenséget, fenség. Kérem a kérdéseit!

- Családom békében fog élni?

- Melyik... az, amelyet elhagy, vagy az új, mely önre vár?

- Anyám, Mária Terézia, bátyám, József, nővérem Karolina?

- Mindezeket nem fogja érni az a végzet, mely önt fenyegeti.

- Tehát csak egyedül én fogok szenvedni?

- Ön és új családja.

- Ez három hercegből áll, Berry hercegből, Provence grófból és Artois grófból. Ennek a háromnak milyen lesz a sorsa?

- Mind a hárman uralomra jutnak.

- Nem lesz fiam?

- De igen, az egyik meg fog halni, a másik életben marad.

- A férjem fog-e szeretni engem?

- Nagyon is.

- De miféle szerencsétlenség érhet engem, ha a férjem szeret, és én királyné vagyok?

- Ez mind hiábavaló lesz. Férje meg fog halni.

- Meg fog halni?

- Hirtelen és borzalmas módon.

- Hogyan?

- Fejét veszti!

- És én? - kérdezte a trónörökösné, ki ijedtében alig tudott beszélni.

- Ne kívánjon többet tudni, fenség! - szólt Balsamo.

- Mondja tovább, vagy pedig kijelentem, hogy mindez vakmerő szemfényvesztés, amiért felelősségre fogom önt vonni! - szólt a főhercegnő remegő hangon. - Nem tud többet?

- Ellenkezőleg, fenség, én mindent tudok.

- Akkor beszéljen!

Balsamo fogta a palackot, és a lugas legsötétebb helyére tette. Majd kézen fogta a hercegnőt, és odavezette abba a zugba.

- Térdeljen le, fenség - mondotta ünnepélyes hangon -, és könyörögjön Istenhez, hogy óvja meg önt a borzalmas katasztrófától, mely ön előtt meg fog mutatkozni.

A főhercegnő önkéntelenül térdre borult. Balsamo most acél pálcájával hozzáért a palackhoz, s ennek belsejében megjelent egy kép, melynek láttára a trónörökösné rémülten pattant föl. Mindjárt utána ájultan esett össze. Percek múlva magához tért, kezével végigsimította a

homlokát. A társaság hozzásietett, és körülvette a rémülettől sápadt hercegnőt.

- A palackot! A palackot! - dadogta.

Odaadták neki. Benne a víz tiszta volt és színtelen. Balsamo eltűnt.

III
ISMERKEDÉS AZ ORSZÁGÚTON

Mária Antoinette-t kérdésekkel ostromolták, de ő nem felelt. Csak azt jelentette ki, hogy Balsamo a legcsekélyebb módon sem sértette meg a főhercegnőt megillető tiszteletet, és kívánja, hogy ezt az embert ne bántsák. Majd kérte Andreát, vezesse őt egy szobába, ahol pár órára lepihenhet. A bárókisasszony elvezette őt a tulajdon szobájába.

- Nyújtsa a karját, kedves Brigitta - fordult Mária Antoinette németül az idősebb udvarhölgyhöz, Tangershausen grófnéhoz.

Andrea máris karját nyújtotta a főhercegnőnek.

- Ért németül? - kérdezte meglepve Mária Antoinette.

- Igenis, fenség, és tudok is beszélni egy keveset ezen a nyelven - felelte a bárókisasszony.

- Nagyszerű - kiáltott fel a főhercegnő -, ez pompásan egybevág azzal, amit tenni szándékozom.

Andrea nem merte megkérdezni, hogy miről van szó, ámbár nagyon szerette volna tudni.

Alig léptek a hölgyek a szobába, amikor megjelent a kíséret egyik tagja, és jelentette, hogy megérkezett Strassburg kormányzója és kéri, hogy rögtön fogadják.

- Mit hoz nekem, kedves Stainville úr? - fogadta a kormányzót, ki, a nagy vágtatástól lelkendezve, besietett.

- Sógoromtól, Choiseul minisztertől éppen most kaptam ezt a táviratot - felelte de Stainville úr. - Olvassa el királyi fenség!

A trónörökösné kezébe vette a papírlapot. Ez állt rajta: „Elhatározták, hogy bemutatják az udvarnál Dubarry grófnét. Ugyan még mindig reméljük, hogy nem akad senki, aki ezt vállalja, de a bemutatás megakadályozásának legbiztosabb szere az volna, ha a főhercegnő, ő királyi fensége mielőbb megérkeznék. Ha itt lesz Versailles-ban, senki nem mer majd ily hallatlan ajánlattal előállni." Mária Antoinette visszafordult.

- A kocsimat! - kiáltott fel. - Gyorsan! Menni akarok!

- Hogyan? - kérdezte megdöbbenve Andrea. - Fenséged nem akar előbb kissé pihenni?

- Köszönöm... nem... újra jó erőben érzem magam.

A bárókisasszony gyakran hallotta apjától, hogy koronás személyek mily szeszélyesek, és ezért nem valami nagyon csodálkozott ezen a hirtelen megváltoztatott terven. Követte a hercegnőt. Ez odakünn a bárótól búcsúzott.

- Bizonyára hallotta már - mondotta neki -, hogy megfogadtam magamban; megalapítom annak a franciának a szerencséjét, ki elsőnek találkozik velem a határ átlépése után. Ez az ön fia volt; de nem csupán őreá fogok gondolni, hanem az ön leányára is. Udvarhölgyem lesz. Fivérét be fogják osztani a királyi testőrségbe. Itt hagyok egy kocsit, melyen ön, báró úr, a leányával hamarosan követhet. De Stainville úr, jelöljön ki valakit, aki ezt a kocsit kíséri, hogy mindenütt felismerjék mint az enyémet.

- Parancsára, fenség - felelte a kormányzó. - De Beausire úr!

Huszonnégy éves fiatalember, erős lépésű és okos szemű, lépett elő a kíséretből.

- Legyen rá gondja - fordult hozzá a főhercegnő -, hogy a kocsi hamarosan utolérjen minket. Most pedig viszontlátásra! Uraim, jöjjenek. Lóra, kedves lovag!

Fülöp kezet csókolt atyjának megölelte húgát, és nyeregbe pattant. Miután az egész társaság eltűnt, a báró és Andrea, még mindig ámultan, a kastély szalonjában álltak, és nem tudták, hogy mihez is fogjanak legelébb.

- Hol a varázsló? - kérdezte végül Faverney.

- Az már elment - felelte Labrie. - Gilbert látta távozni kocsiján. Ezt a levelet hagyta itt. Gilbert adta nekem.

A báró kikapta az inas kezéből a levelet, és ezt olvasta: „Báró Úr! Amióta ily fenséges kéz ért asztalkészletemhez, ez az Öné. Őrizze meg mint ereklyét és elvétve gondoljon reám, ki hálás vendége maradok: Balsamo József."

- Jó alak - mormogta Faverney, akit ugyancsak meglepett az a váratlan nagylelkűség. - Az egész históriában legnagyobb bánatom az volt, hogy nincsen pénzem. Most egyszerre csak kinn vagyunk a bajból. Andrea, az udvarhoz megyünk. Ott cím és adomány szerezhető, ott csinos kis járadékra lehet szert tenni. Az udvar úgyszólván csodaszép táj, hol mindig süt a nap, csak érteni kell hozzá, hogy az ember mindig oda álljon, ahol a legmelegebb. Könnyű lesz neked meglapítani a szerencsédet, mert szép vagy. Labrie, legyen rá gondod, hogy hamarosan készen álljon a poggyászunk. Egy óra múlva távozni akarok ebből a lyukból.

E szavakkal a szobájába sietett, hogy rendbe hozza iratait, míg Andrea komornáját szólította, hogy segítségével becsomagolja holmiját.

- Hallod-e, Nicole - szólt hozzá, amikor elkészültek -, elmondtad nekem, hogy szereted Gilbert-t és a felesége akarsz lenni. Férjes asszonyt azonban nem tarthatok az udvarnál szolgálatomban; tehát válassz Gilbert között és köztem.

- Oh, drága kisasszony - felelte Nicole tétovázás nélkül -, már választottam is. Meggondoltam magam, és most már nem akarok férjhez menni. Hogyan? Elássam itt magam, amikor Párizsban vár az igazi élet? Napszámra körülöttem csak Gilbert legyen mogorva arcával, amikor az udvarnál lehetek gavallérok között? Bárókisasszony, önnel megyek.

Felrakták a kocsira a poggyászt. Az apa és leánya elhelyezkedtek a kocsiban. Labrie, kit a báró magával vitt, és Nicole leült a cselédség helyére. A tiszt nyeregbe szállt. Megkezdődött az utazás.

Amikor kimentek a külső kapun, látták Gilbert-t, aki kalapjával a kezében az útszélen állt.

- Megállj! - szólt a báró a postakocsisnak. Most a fiatalemberhez fordult: - Nos, te semmiházi, te most itt maradsz. Ezentúl zavartalanul élheted filozófus életedet. Legyen gondod a kutyára, megértetted, és vigyázz, nehogy tűz üssön ki.

Gilbert mélyen meghajolt, és hogy ne kelljen találkoznia Nicole pillantásával, nem nézett föl. Bármennyire bosszankodott is ez, hogy Gilbert szó nélkül hagyja elutazni és meg se próbálja itt tartani, őszintén megsajnálta őt. Hiszen itt hagyták kenyér és pénz nélkül. De Gilbert nem nézett Nicole-ra; szeme Andreára tapadt

Erre a leány elfojtotta a részvét minden szikráját. A kocsi továbbgördült, és eltűnt.

Andrea és Nicole számára új világ kezdődött. Mindegyik annyira el volt telve a saját gondolataival, hogy senki sem szólt egy szót sem. De Beausire úr is némán nyargalt mellettük, elég dolga volt azzal, hogy bámész szemmel nézze a csinos komornát.

Gilbert bezárta a kaput és a kamrájába ment. Eltolta a fiókos szekrényt, fekvőhelye matracát felfejtette, és kivett a rejtekhelyről egy összehajtogatott darab papírt. Ebbe egy fényesre tisztított hat livre-es pénzdarab volt csavarva, a kincs, melyet Gilbert talán négy esztendő folyamán takarított meg. Újra becsavarta a pénzdarabot, és betette a nadrágja zsebébe.

- Itt hagytak engem, mint a kiszolgált kutyát - mormogta. - De... - tette hozzá - én nem akarom elhagyni a kutyát, mint ahogyan ezt az emberek velem tették. Elengedem, azután lássa, hol talál ennivalót a maga számára.

Kiment a vonító állathoz, és leoldotta a láncáról.

- Így ni - szólt hozzá -, most szabad vagy. Többet nem tudok tenni érted. Ég veled, Faverney kastélya! - kiáltott fel. - Sokat szenvedtem itt, mindenki lenézett, még a falat kenyeret is kinézték a számból. Átkom reád, Faverney kastélya! Ég veled, te pokol. Te börtön, te zsarnok fészke!

Így, átkozódva sietett a kocsi után, amelynek robogását még hallotta messziről. Fél óra hosszat tartó erős futással utolérte, és most már nem tévesztette szem elől.

A báró megállt Bar-le-Duc-ben, hogy itt egy aranyművesnél néhány ezer livre-re zálogosítsa el a varázsló asztali készletét. Ezt a késedelmet Gilbert arra használta fel, hogy egy darabon a társaság elé kerüljön.

Estefelé utolérték a trónörökösnét és kíséretét Brillouban. Pihenőt tartottak.

Gilbert egész nap databka száraz kenyéren élt. Éjfélkor a kocsik folytatták az utat. Most megérkeztek Saint-Gizier-be és Gilbert remélte, hogy itt maradnak éjszakára. Ő már nem bírta tovább, mert tizenkét óra alatt tizenhat mérföldet tett meg. De itt megint csak lovakat váltottak, és rövid pihenő után tovább hajtattak.

- Szerencsére van pénzem - gondolta magában Gilbert. - Hamarosan veszek magamnak kenyeret, sonkát és egy palack bort, és jóllakom. Akkor azután megint bírom.

De amikor a zsebébe nyúlt, rémülten vette észre, hogy útközben elvesztette a pénzét. Mit csináljon most? Nem tehet mást, addig kell tovább sietnie, amíg a lába bírja. Összeszedte minden megmaradt erejét, és még sikerült neki annyira nyomában maradni a kocsinak, hogy az éjszaka csendjében tisztán hallhatta a kerekek robogását. De a legközelebbi állomáson megint csak rövid ideig pihentek. Gilbert-nek még egy negyedóra sem jutott. Az éhség mind jobban gyötörte. Mégis tovább vonszolta magát. Látta kibújni a napot a domb mögül. A kétségbeesés erejével küzdött tovább, és még egyszer hallhatta a kerekek lármáját. De már nem bírta tovább. Szeme előtt vérvörös párában úszott minden. Szíve hangosan kalapált fülében zúgott a vér. Hörgő torokkal, kimeredt szemmel tántorgott előre.

Azután nem látott és nem hallott többé semmit; az volt az érzése, hogy lába alatt meginog a föld. Kiáltani akart, de a torka összeszorult. Vadul hadonászott karjaival a levegőben, és összeesett.

- Vigyázz! Vigyázz! - rivallt rá ebben a pillanatban egy rekedt hang, és egy ostor csattant. - El az útból, hé, vagy elgázollak!

Gilbert nem hallott semmit. Kocsi vágtatott feléje. A kocsis éppen csak hogy szorosan a földön heverő test mellett tudta megállítani a lovakat.

- Szent Isten! - kiáltott egy hölgy, aki kihajolt a kocsiablakon. - Elgázolt valakit?

- Majdnem, asszonyom! - szólt a kocsis, és leugrott. A hölgy szintén kiszállt. - Ez még szerencsésen végződött - szólt a postakocsis, és lehajolt Gilbert-hez.

- A ló nem ért hozzá.

- De elájult.

- Bizonyára ijedtében, madame. Tegyük az árokba, és menjünk tovább, ha önnek sürgős. Nem esett semmi baja, és hamarosan föleszmél.

E szavakkal a porlepett Gilbert-t kihúzta a kerekek elől.

- Nem, nem, meghalhatna - felelte a hölgy. - Úgy látszik, diák. Talán gyalog akart kirándulni, és nem bírta erővel. Nem hagyhatom itt segítség nélkül. Fektesd az első ülésre.

A hölgy beült a kocsiba. A kocsis úgy tett, ahogyan parancsolták neki. Azután csattogtatott ostorával, és továbbvágtattak.

Amikor Gilbert pár perccel ezután magához tért, ugyancsak elcsodálkozott, hogy egy fiatal hölgyet lát itt, aki figyelmesen nézi. Lehet talán huszonnégy éves, nagy szürke szeme van, fitos orra és kicsi, merész szája. Arcán a jókedv és agyafúrtság kifejezése. Virágmintás, szürke selyemruhájának nagy redői betöltötték majd az egész kocsit.

- Jobban van? - kérdezte kis hallgatás után a hölgy.

- Hol vagyok? - dadogta a fiatalember. - Azt hiszem, egy utazókocsiban.

- És biztonságban - felelte a fiatal hölgy, - mert ezelőtt néhány pillanattal még komoly veszedelemben volt. Majdnem elgázoltuk. Hogyan történt, hogy az út közepén esett össze?

- Sokat gyalogoltam, és összeestem. Tegnap délután óta megtettem talán tizennyolc mérföldet.

-Tehát mintegy tizennégy óra alatt? Hiszen ez hihetetlen! Hová igyekszik?

- Versailles-ba.

- És honnan jön?

- Faverneyból.

- Hol van az?

- Ez egy kis kastély Pierresite és Bar-le-Duc között.

- Akkor az úton aligha ért rá enni.

- S ha ráértem volna is, nem lett volna módomban - felelte Gilbert. - Tegnap óta nem ettem semmi mást, csak egy kis darab kenyeret.

- Miért nem kért valakitől enni és inni? - kérdezte a hölgy.

- Büszkébb vagyok, semhogy koldulni tudnék. Inkább éhen halok - szólt erre Gilbert.

A hölgy a csodálat néma kifejezésével nézett rá.

- Micsoda ön és mi a neve?

- Árván maradt gyerek vagyok. A nevem Gilbert. Egyedül kellett volna maradnom egy régi kastélyban, melyet elhagyott a gazdája, családjával együtt. Erre okosabbnak véltem, ha én is elmegyek. Hiszen a világ olyan nagy és akad hely mindenki számára.

- Így tehát elindult gyalog, és Párizsba akart gyalogolni? - kérdezte ámulva a hölgy. - Az kitesz vagy hatvanöt mérföldet. Ön is láthatja, hogy túlbecsülte az erejét.

- Ez csak azért volt - felelte Gilbert -, mert utána siettem egy kocsinak, melyet semmi áron sem akartam elveszíteni szem elől.

- Oh, végül szerelmi kaland rejlik e mögött! - nevetett a hölgy. - Miféle kocsi volt az, kis barátom?

- A trónörökösné kíséretéhez tartozott.

- Mit mond[7] - A trónörökösné már előttünk van? Azt hittem, még csak Nancyban lehet.

- Úgy látszik, hogy nagyon sürgős az útja - felelte Gilbert - Sehol sem állt meg sokáig. Már a mi kastélyunkban is hosszabb ideig akart maradni, de egyszerre csak hirtelen tovább folytatta útját.

- Nem tud róla véletlenül, vajon levelet kapott-e Párizsból? -kérdezte a hölgy.

- Láttam jönni egy urat, aki levelet hozott, és akit rögtön eléje vezettek. Hogy ennek az úrnak mi a neve, azt nem tudtam megérteni, de azt tudom, hogy Strassburg kormányzója.

- De Stainville úr, Choiseul sógora! Most már eleget tudok! - szólt a hölgy. - Gyorsabban, kocsis! Előttünk a trónörökösné! De majd megáll, hogy reggelizzék. Akkor utolérjük. Kocsis, ha több kocsit látsz előtted, rnondd meg nekem. De mit csinálok? Ez a szegény fiú újra elájult. Milyen buta vagyok! Beszéltetem ahelyett, hogy enni és inni adnék neki. Fogja, fiatalember, igyék előbb egy kortyot ebből a borból - mondotta, és útitáskájából kivett egy kis üveget, melynek nyakán aranyozott serleg lógott. - így ni! És most egyék néhány kekszet. Egy óra múlva jó reggelit fog kapni.

Gilbert nem várta, hogy jobban kínálják. Megitta a bort, és megette a süteményt.

- Most már kissé jobban lesz - szólt a hölgy. - Most mondja el nekem, ha rám akarja bízni a titkát, hogy miért szaladt a trónörökösné kocsija után.

- Eddig Faverney báró kastélyában laktam - kezdte Gilbert.

- Tegnap jött oda látogatóba a fenséges asszony, és felszólította Faverneyéket, hogy menjenek vele Párizsba. Engem otthagytak pénz és élelem nélkül. Erre föltettem magamban, hogy oda jutok gyalog, ahova az uraság büszkén kocsin akar menni.

- És mit akarsz csinálni Párizsban vagy Versailles-ben?

- Tanulni - felelte Gilbert.

A kocsi megállt. Állomásra értek, de eddig még nem pillantottak meg semmiféle kocsit. Új kocsis szállt a bakra. A hölgy lépésben hajtatott végig a falun; amikor elérték az utolsó házakat, így szólt a kocsishoz:

- Háromszor annyi borravalót kapsz, ha utoléred a trónörökösné kocsijait.

- Igaz, hogy ezek vígan vágtatnak - felelte a kocsis -, de megteszem, amit lehet.

Ostorral nógatta a lovakat; a kocsi villámgyorsan robogott. Míg fogatot cseréltek, Gilbert kiszállt és megmosdott a kútnál. A kocsmában gyorsan reggelit adtak neki. Tisztán és jóllakottan szállt újra vissza az utazó hölgyhöz, aki szívesen nézte. Mehettek talán már egy órája, amikor a hölgy örömében felkiáltott. Kinézett a kocsi ablakán, és megpillantotta a poggyászszekereket. Gilbert a másik ablakon nézett ki. Nemsokára ezután lehetett látni az urak kocsisorát, és úgy vélte, hogy az egyikben felismeri Faverney kisasszonyt és Nicole-t.

- Kocsis! - szólt a hölgy. - El kell hagynia ezt a kocsisort!

- Madame, ez lehetetlen, királyi kocsit senkinek sem szabad elhagynia - felelte a kocsis -, mert aki ilyet tesz, máglyára kerül.

- Ön tehát nem tartozik a kísérethez, asszonyom? - kérdezte Gilbert, aki eddig azt hitte, hogy a kocsi, melyben utazik, valamiért hátra maradt és csupán azon igyekszik, hogy megint csatlakozhassák.

- Úgy látom, fiatal barátom, hogy ön tudni vágyó és ez igen dicséretes - szólt erre a hölgy mosolyogva. - De a kíváncsiság hiba.

- Bocsásson meg, asszonyom - felelte Gilbert elszégyenülten.

A hölgy most megkérdezte a kocsist, hogy mit szándékozik tenni.

- Vitryig mindenesetre a nyomukban maradhatunk és ha a trónörökösné ott megáll, engedelmet kérhetünk arra, hogy tovább mehessünk - vélte a kocsis.

- Akkor megkérdezné, hogy ki vagyok és ezt nem szabad megtudnia.

- Hm - dünnyögött a kocsis -, akkor még a következő megoldás lehet. Rátérünk egy mellékútra, mely Vitryn túl Lachaussée-nél újra kiér az országútra. Csakhogy azon rossz járni, és ha a kocsi összetörik...

- Akkor lóháton folytatom az utat. Különben pedig fizetek minden kárt - szólt a hölgy.

Nemsokára ezután a kocsi befordult a mellékútra. A kocsis megtett minden tőle telhetőt, hogy a kocsit baj ne érje, és ott legyen mégis idejében Lachausséeben. Tizenegy óra tájban kiértek újra az országútra, és itt örömmel tudták meg egy arra nyargaló futártól, hogy a

trónörökösné megállt Vitryben reggelizni, és két óra hosszat ott fog pihenni.

- Nos, akkor a legközelebbi állomáson mi is ehetünk valamit - szólt a hölgy.

Csakhogy másképpen történt. Gilbert-nek ott is le kellett mondania az étkezésről.

Úton

A falu, melyet a kocsiból megpillantottak, Lachaussée volt. Az úton, mely végigvezetett a házsorok között, egyik ablaktáblához kötve állt egy csodaszép ló, felnyergelve s kantározva, mintha lovasát várná. Talán negyvenéves, nagy, erős férfi járta körül az állatot, nézegette hozzáértő szemekkel és azután kopogtatott az ablakon. Egy földmíves arca bukkant elő.

- Hé, jó ember! - szólt az idegen, és kissé megemelte paszománntos kalapját. - Ha el akarja adni ezt a lovat, hajlandó vagyok erre az üzletre. Éppen szükségem van egy lóra.

- Akkor adasson magának egyet a postán - felelt a földmíves -, ott hatvan darab áll a királyi istállóból. Ez a ló nem eladó.

- De ezt szeretném - makacskodott az idegen -, mert tetszik nekem.

- Nincs is rossz ízlése... ez ugyanis telivér arab mén - szólt a paraszt. - De nem az enyém, hanem egy hölgyé, aki nálam pihent éjszakára.

- Akkor kérdezze meg tőle, vajon ideadja-e ezt az állatot ötszáz Lajos-aranyért, és tegye hozzá, hogy a király szeretné ezt a lovat.

- No nézd csak! - szólt a paraszt. - Csak nem akarja velem elhitetni, hogy ön a király?

- Az nem, hanem a képviselője. De menjen gyorsan, keltse fel a hölgyet, ha még alszik és kérdezze meg.

Ebben a pillanatban érkezett meg a postakocsi, melyet a kimerült három ló húzott fölfelé az úton. Az idegen a kocsi elé szaladt. A kocsis megállította a lovakat.

- Jó napot, jó napot, drágám Chon! - kiáltott fel az idegen, amikor megpillantotta a hölgyet. - Megjöttél végre?

- Amint látod, Jean - felelte ez -, de mit csinálsz te itt?

- Még kérded? Vártalak. - S ekkor már fel is ugrott a hágcsóra, megölelte a hölgyet és alaposan összecsókolta.

Egyszerre csak megpillantotta Gilbert-t.

- Nézd csak, kit szedtél fel itt? - mondotta.

- Egy nagyszerű kis filozófust - felelte a hölgy, és néhány szóval elmondta a történteket.

- És hogyan vagyunk a mi öreg Bearn grófnénkkal? - kérdezte Jean, miután a hölgy elmondta történetét.

- Minden rendben van, jön. Megmondtam neki, hogy ügyvédjének a leánya vagyok, véletlenül átszaladtam Verdunön és apám megbízásából azt kell vele közölnöm, hogy perét rövidesen újra tárgyalják, ezért neki feltédenül Párizsba kell mennie. Erre meg is parancsolta, hogy rögtön készüljenek az utazásra.

- Nagyszerű, Chon! Reggelizzünk most? - kérdezte Jean.

- De reggelizzünk ám, hanem gyorsan, mert a trónörökösné nyomon követ minket.

- Micsoda? - kiáltott fel Jean, - hiszen ő még Nancyban van.

- Ugyan, drágám, már Vitryben van.

- Igen? Ez változtat a dolgon! Akkor gyorsan tovább, kocsis.

Állva maradt a kocsi hágcsóján. Öt perc múlva ott voltak, ahol a lovakat váltják.

- Gyorsan, gyorsan - szólt Chon. - Néhány bordát, néhány tojást, egy tyúkot, egy palack burgundit! De gyorsan, máris tovább kell mennünk!

- Bocsásson meg, asszonyom - szólt a postamester -, ha mindjárt tovább akar menni, akkor a tulajdon lovait kell használnia, mert nekem nem állnak lovak a rendelkezésemre.

- A postaszabályzat szerint tizenöt lónak kell az istállóban lennie - szólt Jean.

- Tizennyolc lovam van, de valamennyi úton, és csak néhány óra múlva térhet vissza közülük néhány - felelte a postamester.

- Hallja-e - ripakodott reá Jean. - Ön most befogat, én mondom!

- Menjen az istállóba és győződjék meg róla - felelte a tisztviselő. - Ha egyetlen lovat talál, magának ajándékozom.

- És ha hatvanat találok?

- Az éppen annyi, mintha egyetlen egyet se találna, mert ez a hatvan ló őfelsége tulajdona és csak a trónörökösné szolgálatában szabad ezeket felhasználni.

- De értse meg, nekem tovább kell jutnom! - szólt jean féktelenül. - Nekem csupán három ló kell... ide velük!

- Nem kaphat egyeden egyet sem, őszintén sajnálom! - mondta a postamester, és az istálló ajtaja elé állt.

- Marha! Tudja-e, hogy ki vagyok[7]! - ordított a másik.

- Jean, Jean, semmi botrányt! - csillapította őt a hölgy.

-Igazad van, kedves Chon - válaszolta ez. - Idehallgasson, jó ember - fordult a postamesterhez -,

fölmentem önt minden felelősség alól, amikor is magam szolgálom ki magamat.

E szavakkal félretolta a tisztviselőt, és belépett az istállóba.

- Ez a három ló kitűnően összeillik! - mondotta. - Hol vannak a szerszámok?

Ezzel elkötötte az állatokat, és kivezette őket.

- Uram, uram, gondolja meg! - tiltakozott a postamester. - Aki ezeket a lovakat elköti, felségsértést követ el!

- Nem kötöm el, csak kölcsön kérem őket! - felelte Jean.

- Ne tedd, Jean, ne tedd! - szólt aggodalmasan a hölgy.

- Idejében akarsz megérkezni, igen vagy nem? - kérdezte ez, és a fogát csikorgatta. - Nos tehát, akkor hagyj engem!

- Édes bátyám, édes bátyám - dadogta a hölgy.

- Aha - gondolta Gilbert -, a bátyja.

A postahivatal mellett, a házban kinyílt egy ablak, és egy hölgy nézett ki rajta. Jean rögtön odatekintett.

- Hohó, asszonyom - szólt -, végre fölébredt? Eladná-e nekem a lovát? Az arab szürkét, mely oda van kötve az ablakhoz? Ötszáz Lajos-aranyat adok érte.

- A lovam nem eladó - felelte a hölgy, és betette az ablakot.

- Ördög és pokol, elviszem magammal ezt az arab lovat, mint ahogyan elviszem ezeket is. Jer le kocsis, és fogd be.

- Hé, ide hozzám! - kiáltott a postamester két lovászának. Ezek rögtön odasiettek.

De Jean máris olyan keményen vágta oldalba a postamestert, hogy ez nekirepült a trágyadombnak, kacsái és libái közé.

- Segítség! - ordította a postamester - Gyilkos! Gyilkos! Segítség, a király nevében!

Ekkor egy lovas vágtatott elő, megállította lovát az izgatott csoport előtt, és hangosan kérdezte, mi az oka ennek a nagy lármának.

Gilbert gyorsan visszahúzódott a kocsi sarkába.

- Faverney Fülöp úr! - mormogta megdöbbenve.

A fiatal hölgy hallotta, és megértette ezt a nevet.

A trónörökösné testőrségének újonnan kinevezett hadnagya ugrott le a lóról. A postamester odasietett a segítőhöz, kit a Gondviselés küldött, és megmagyarázta, hogy miről is van itt szó.

- Uram - fordult Fülöp az idegenhez -, ön mégiscsak jól tudja, hogy nem veheti igénybe a trónörökösné lovait.

- A trónörökösnének a kocsik számára nem kell legfeljebb nyolc ló, itt azonban hatvan ló van, tehát ebből hármat mégis csak felhasználhatok - felelte Jean. - Gyalog menjek talán? Különben is ehhez önnek semmi köze. Én legalább nem tudok róla, hogy a testőrség tisztjeinek szolgálatot kell tenniök mint lovászoknak.

- A királyi fenség megbízásából vagyok itt, ki előre küldött, hogy megtegyem a szükséges intézkedéseket - mondotta Fülöp.

- Ez változtat a dolgon - fordított a szón a másik. - De legyen szabad megjegyeznem, hadnagy úr, hogy igen nyomorúságos megbízás egy tiszt számára, és ha a trónörökösné így akar bánni a nemes urakkal...

- Kiről beszél ilyen kifejezésekkel uram? - szakította őt félbe a fiatal Faverney.

- Ki másról, mint az osztrák nőről - hangzott a válasz. - De most elég volt a fecsegésből; befogni, kocsis!

Fülöp megragadta az első ló gyeplőjét.

- Uram, remélem megtisztel azzal, hogy megmondja nekem a nevét.

- Szívesen, én Dubarry vicomte vagyok.

- Micsoda? Ön a bátyja annak a...

-Bátyja vagyok annak, aki önt élete fogytáig a Bastille-ba fogja küldeni, ha még tovább is itt fecseg! - Ezzel Dubarry Jean a kocsiba ugrott.

- Dubarry vicomte úr - szólt Fülöp nyugodtan -, lesz olyan kegyes és kiszáll, vagy becsületemre, beleszalajtom testébe a kardomat!

- Jean, Jean, mi nem jutunk innen tovább - suttogta Chon -, ha nem egyezkedel békésen ezzel az úrral.

- Hamarosan végzek vele - kiáltotta a vicomte -, és azután megyünk innen!

Már ki is ugrott a kocsiból, kirántotta a kardját, és rátámadt Fülöpre. Igen ügyes kardvívó volt, de magával ragadta őt dühe, és ez csökkentette ügyességét. Fülöpben hozzá méltó ellenfélre akadt, ki ebben az esetben előnyben volt, mert szilárdan és nyugodtan állt és hidegvérrel harcolt. Nem tartott sokáig, és a vicomte egy kiáltással hátralépett. Ugyanekkor csipkekézelője véres lett és nagy cseppek folytak le az ujjain.

Fülöp megsebezte őt a karján. Dubarry lebocsátotta a kardját.

- Asszonyom - fordult a fiatal Faverney a hölgyhöz a kocsiban -, ön el fogja ismerni, hogy én nem vagyok hibás; nagyon sajnálom, hogy kénytelen voltam egy hölgy jelenlétében kardot rántani.

És a postamesterhez fordulva hozzátette:

- A lovakat vitesse vissza az istállóba.

Ezzel hátat fordított Dubarry vicomte-nak és távozott. Szerencsére ugyanekkor visszajött három postaló, melyet

rögtön befogtak a vicomte kocsijába. Félig hangosan mormogott, szitokkal ült be Jean útitársnőjéhez, ki bekötötte fivére karját Pár perc múlva a kocsi elindult

- Az arab ménről le kell mondanom - mormogta Dubarry.

- Ma nem kedvez a szerencse. Itt a kocsiban az ember még ki se nyújthatja a lábát - tette hozzá, és mogorva pillantást vetett Gilbertre. - Üljön csak fel a bakra, fiatalember.

- Nem vagyok szolga - felelte Gilbert, és elpirult. - De szívesen kiszállok.

- Hát akkor hordja el magát, az ördögbe is - szólt rá Jean.

- Nem, nem - szólt bele Chon. - Üljön velem szembe, akkor nincsen útjában a fivéremnek. - És feléje fordulva suttogta: - Ismeri a tisztet, ki megsebesített.

- Igen? - kiáltott fel Jean, és a szeme villant. - Akkor maradjon. Mi a neve a tisztnek?

- Faverney Fülöp.

Ebben a pillanatban nyargalt arra Fülöp.

- De hiszen már megint itt van, kis testőröm - kiáltott ki Jean a kocsi ablakán. - Most büszke, de várjon csak, magára is rákerül a sor.

- Rendelkezésére állok - felelte Faverney nyugodtan.

- Fog még rólam hallani, Faverney úr! - szólt Jean.

Fülöp meghökkent, mert nem tudta a magyarázatát, ez honnan ismeri őt. De máris feltalálta magát, a legnagyobb udvariassággal emelte meg a kalapját és így felelt:

- Szerencsés utat, Dubarry Jean úr!

-Még csak nem is beszélhetünk egymással zavartalanul, amig ez a fiatalember itt van nálunk - dörmögte Dubarry.

- Miért ne, beszéljünk szülőföldünk nyelvén - szólt a leány.

- Borzasztó fájdalmaim vannak - jegyezte meg rövid hallgatás után Jean. - A következő állomáson majd eszünk valamit és adatok magamnak egy jó méret pálinkát.

- Legyen szabad megjegyeznem, vicomte úr - mondta Gilbert, sebesültnek a szesz egy cseppet sem tesz jót.

- Hogyan? Ön talán orvos? - kérdezte Jean.

- Még nem - felelte Gilbert -, de remélem, hogy egykor az leszek. Addig is állítassa meg a kocsit, ezt a kendőt itt bemártom a patak vizébe, és frissen bekötöm a karját, ez enyhíteni fogja a fájdalmait.

Gilbert kiszállt, és ekkor a vicomte azt ajánlotta társnőjének, hogy hagyják ott ezt a fickót és hajtsanak el.

-Hagyd - felelte a hölgy -, a trónörökösnére vonatkozóan már néhány fontos dolgot közölt velem, és különben neki köszönhetem, hogy a főhercegnőt utolértem; lehetséges, hogy ezután is hasznunkra lesz.

Megvárták tehát, míg Gilbert visszajön. Azután folytatták útjukat. Az új kötés jót tett a vicomtenak; meg volt elégedve a fiatalemberrel.

Gilbert most hegyezte a fülét, de egy árva kukkot sem értett abból, amit a testvérek egymással beszéltek; szülőföldjük, a déli Franciaország vidékén szokásos tájszólással beszéltek. Egyszerre csak lódobogást hallottak a kocsi mögött. A vicomte kinézett az ablakon.

- Ez az arab telivér, melyet meg akartam venni - mondotta. - Egy hölgy ül rajta.

A következő pillanatban a hölgy, fehér köpenybe burkolva, fején tollas kalappal, elrepült mellettük, mint a nyíl.

- Avanti, Dserid, avanti! - hallották őt kiáltani.

- Olasz! Istenemre, festeni való szép nő - jegyezte meg Jean.

- Ismerem - vetette oda Gilbert.

- Hogyan? Ön bizonyára ennek a vidéknek két lábon járó címtára? Hiszen minden embert ismer - mondta Jean.

- A neve Lorenza, és egy varázslónak a felesége - tette hozzá Gilbert.

- Egy varázslóé? - mondották a testvérek egyszerre.

- Úgy van, és a varázsló neve Balsamo József.

A vicomte most mégis csak megörült annak, hogy húga ott fogta a kocsiban a fiatalembert.

A király kedvese

Dubarry Jean és Chon hadd folytassák útjukat, mi pedig ugyanennek a családnak egy másik tagjával fogunk foglalkozni, s ez Dubarry grófné, aki talán egy esztendeje XV. Lajos király kitüntetett kedvese. A kedvelt hölgy soha ki nem apadó vidámsággal, kifogyhatatlan rigolyáival és eszeveszett ötleteivel a hajdan szinte kihalt palotát zajos világgá változtatta át. Versailles-ben abban a lakosztályban lakott, mely azelőtt Adelaide hercegnőé, a király egyik leányáé volt. Nap nap után a lakosztály előszobáiban urak és hölgyek nagy tömege jelentkezett, hogy bebocsátást nyerjenek a grófnéhoz.

Mint minden reggel, úgy ezen a reggelen is, Dubarry grófné, Vénuszhoz hasonlóan, kiszállt ágyából, puha-lágy reggeli köntösébe burkolódzott. Sötétszőke haj pompás fürtjei, hófehér bőr, szép szempár, mely hol epedni, hol villanni tudott, gödröcskék az állon, és az orcán. Bíborszín ajkak és gyöngyfinom fogacskák, a kígyó hajlékonyságú, szépséges termet, a test teltsége, mely sohasem haladta túl a kifogástalan arány határait; ez volt az, amit maga

XV. Lajos, nem mulasztott el elragadtatással szemlélni minden reggel.

A brüsszeli csipkéből készült köpeny leért a bokáig; a lábacskák papucsba bújtak, melyek közül mindegyik elegendő volna, hogy gazdag emberré tegyen a grófné szülőföldjén egy szénégetőt, és ami a lábszárából volt látható, azt selyemharisnya takarta, amelynek szövése átragyogni engedte a bőrt.

- Még semmi hír Chonról? - fordult a kegyelt nő komornájához.

- Még semmi, grófné - hangzott a válasz.

- Jean vicomte-ról sincsen hir?

- Róla sincsen.

- Bisi sem tudott meg semmit?

- Ma reggel már elküldték, a grófné húgához.

- Ez a várakozás... rémes! - mondta a grófné bosszús arccal.

- Vannak-e emberek az előszobámban, vagy pedig az új nap, a trónörökösné kezd már elhomályosítani engem? Ki van itt például?

- Soubise herceg, de Sartines úr, Maupeou elnök.

- És Richelieu úr?

- Még nincsen itt.

- Tegnap is elmaradt - szólt Dubarry. - Így van ez, ahogy megmondottam neked, attól tart, hogy hírbe hozza magát. Küldj a lakására és kérdeztesd meg, vajon a herceg beteg-e!

- Parancsára, grófné. Az urakat mind egyszerre óhajtja fogadni vagy mindegyiket külön?

- Mindegyiket külön. Hadd jöjjön be először is de Sartines úr. A komorna kiment. Mindjárt ezután belépett a rendőrminiszter.

Azon igyekezett, hogy szürke szemének és keskeny ajkának mindig szigorú kifejezését nyájas mosollyal enyhítse.

- Jó reggel, ellenségem! - szólt feléje Dubarry. - Már megint egész garmadával nyomtatta rólam a gúnyos verseket és gyalázkodó írásokat. Ez nem szép magától.

- De legkegyelmesebb grófné, erről igazán nem tehetek...

- Ismeri azt a gyalázatost, akitől mindez ered?

- Ha csak egyetlen ember csinálná mindezt, grófné, de...

- Jó, jó, elég! Mi a legjobb barátok vagyunk, tudom. De hogy ön jó viszonyban van Choiseul-lel, ez nyugtalanít engem.

-A miniszterelnök úr parancsol, és én engedelmeskedem.

- Igen? - szólt Dubarry grófné. - Ha tehát Choiseu megparancsolja, hogy engedje, hadd üldözzenek, gúnyoljanak és gyötörjenek halálra engem, akkor ön ezt hagyná? Nagyon mulatságos!

- De kegyelmes asszonyom, gondolja meg, hogy mit is tettem csak tegnap is önért! - védekezett Sartines.

- Hát igen... de ami a bemutatásomat illeti az udvarnál, ebben az ügyben mégse csinált semmit, ámbár tudja, hogy milyen nagy súlyt helyezek erre.

-Igaztalan velem szemben, legkegyelmesebb asszonyom. Nem teremtettem-e elő két órán belül valamelyik csapszékből Jean vicomte-ot, amikor ön sürgősen el akarta küldeni?

- Ez tegnapelőtt volt, de tegnap, rendőrminiszter úr, ezt a nekem tett szolgálatot újra kiegyenlítette. Tudja meg drágám, tisztában vagyok vele, hogy ön még tegnap késő

este elkocsizott a Fort l'Evéque-be. Letartóztatott személyesen egy hölgyet, ki játékbankot tart. Amikor elhagyta a Fort l'Evéque-et és újra beült kocsijába, ott találta Gramont hercegnét, ki arra akarta önt kérni, hogy juttassa őt a király elé. Mit szól ehhez?

- Azt, hogy letehetem a tárcámat. Nem én vagyok a rendőrminiszter, hanem ön.

- Igen, de Sartines úr, megvannak a kémeim, kik mindenről értesítenek - folytatta mosolyogva Dubarry grófné. - De van még egyebem is: vannak íróim és újságíróim, kik éhesek, mint a farkasok. Ön holnap epigramokban vagy félre nem érthető prózában olvashatja majd a napilapokban ezt a kalandot. Már nem egy alkotását ízlelhette meg újságíróimnak, amik tetszhettek önnek, ámbár persze nem rejlik bennök annyi elmésség, mint abban a bájos miatyánkban, melyet ön a király ellen hozott forgalomba.

- Szent Isten! Hát ezt már megint honnan tudja? - szólt Sartines.

A grófné mosolygott.

Szemben ült a rendőrminiszterrel, de most fölkelt a helyéről, meghajtotta magát, és elmondta elejétől végig azt a hírhedt verset, amelyet a történelem is megőrzött. A Miatyánk formájában kéri a nép ebben a versben a királyt, hogy ne hagyja teljesen kifosztani a tömeget miniszterei és szeretői által... így volt a versben, nemde? Oh, ezeket a dolgokat mindennap elküldik nekem. Azt is hittem már, hogy ezt a figyelmet alapjában csak önnek köszönhetem.

- De a legkegyelmesebb grófné - tiltakozott a rendőrminiszter -, ami azt a találkozást illeti Gramont hercegnével, ez egészen váratlanul ért.

- Ó Choiseul-leány és meg akar engem buktatni. Miért nem értesített engem? Ezt nevezi őszinteségnek?

- Éppen most akartam ezt tenni. Ezért is jöttem önhöz.

- De ha az én pártomon van, akkor igyekezzék azon, hogy engem bemutassanak! Vagy legalább is ne kerüljön az utamba akadály.

- Erre a magam részéről szívesen vagyok hajlandó - felelte Sartines.

- Kétértelmű beszéd! - szólt Dubarry lenézően. - Ön nem fog csinálni semmit, vagy legalább is tétlennek fog mutatkozni, és de Choiseul úr cselekedni fog ön helyett. Vagy kiveti a játékból Gramont hercegnét, vagy pedig tönkreteszem önt. És megmondom önnek mindjárt, hogy a gúnydal nem egyetlen fegyverem.

- Legkegyelmesebb grófné, higgye el nekem, az ön bemutatása újabban kétségesebb lett, mint amilyennek eddig látszott, és hogy elhárítsuk az útból az akadályokat, ahhoz legalább száz személy kell.

- Megkapjuk őket - mondta Dubarry.

- Pénz meg egymillió.

- Erről Terray fog gondoskodni.

- És a király beleegyezése.

- Azt megkapom én. És ha nem akarja megadni, akkor majd kényszerítem.

- És ha mindezt már el is érte, akkor találnia kell még valakit, aki önt bevezeti. Ez pedig leheteden.

- Ellenkezőleg. Közel vagyok a célhoz.

- Ezért küldte bizonyára húgát Verdunbe? - kérdezte Sartines.

- Hogyan? Ezt tudja? - szólt a grófné bosszúsan.

- Hát igen, nekem is megvannak a kémeim - mondotta mosolyogva Sartines.

- Itt a házamban?

-Bizony, az ön előszobáiban, konyhájában, budoárjában, hálószobájában.

- Nevezze meg nekem ezeket a kémeket!

- Nem akarom, hogy összezördüljön a barátaival, grófné.

- Ön tehát hadilábon akar velem állani?

- Oh, hogy mondhat ilyet?

- Akkor legyen hozzám őszinte. Kik ezek a kémek?

- Mit akar velük tenni? - kérdezte a rendőrminiszter.

- Elkergetem őket!

- Akkor fel kell oszlatnia az egész háztartását.

- Hiszen ez borzasztó, amit önt mond.

- És mégis ez az igazság - mondta Sartines. - Csakhogy igen tisztelt grófné, ön ért valamit a politikához, és tudja, hogy az ilyen segítőeszközök nélkül nem lehet vinni semmire, s ön csakúgy, mint én, nem lehet meg nélkülük.

- Igaza van. Egyezkedjünk tehát! Mit kíván tőlem?

- Panaszokat intéztek a királyhoz a liszt drágulása dolgában. Megígérte, hogy ezeket a panaszokat támogatni fogja a királynál. Kérem önt, ne szóljon soha erről őfelségének.

-Rendben van! Vigye magával mindazokat a kérvényeket, melyeket ebben az ügyben kaptam.

-Helyes! Ennek fejében fogadja a pairek ezen értekezését, mely az udvarnál való bemutatás szabályairól tárgyal. Megígértem, hogy átadom őfelségének. A paireknek azt fogom mondani, hogy ezt meg is tettem. Ilyenformán ön időt nyer, és ezt ki tudja majd használni.

Belépett egy ajtónálló, kitárta az ajtó mindkét szárnyát, és jelentette:

- Őfelsége!

A két szövetséges hirtelen eltüntette egyezségük zálogait, és felállt, hogy köszöntse a királyt.

Lajos

Büszke léptekkel és mosolygó arccal lépett be a király. A nyitott ajtón látni lehetett a mélyen meghajolt fejek hosszú sorát, melyek mellett éppen most haladt el. De a felségnek nem méltóztatott magához inteni a jelenlevők közül senkit, hogy behozná magával a szobába. Az ajtót megint betették. A király, magára maradt a grófnéval, a rendőrminiszterrel, a komornával és egy néger törpével; ez utóbbi két személyt a Dubarry mindig maga körül tartotta.

- Jó reggelt, kedves grófné! - szólt a király és kezet csókolt neki. - Hála Istennek, mindig friss és vidám! Jó reggelt, Sartines! Ön bizonyára itt dolgozik? De most vigye el innen ezt a rengeteg iratot, nem szeretem látni.

Zamor, a néger törpe felállt, és közeledett a királyhoz.

- No, nézd csak - mondotta ez -, Zamor ma gyönyörűen ki van öltözve! Olyan, mint egy miniatűr Othello! Turbánja van forgóval, öltözete atlaszból és aranybrokátból való, tőrén csillog a drágakő! Mit látok, mit látok!

- Sire, Zamor egy kegyet kér öntől - mondta Dubarry.

- Úgy vélem, hogy meg lehetne elégedve - felelte XV. Lajos -, mert hiszen ön már részesítette őt a legnagyobb kegyben, melyet ember csak megáhíthat.

- És az?

- Ugyanaz, melyben engem is részesített. Megtette őt rabszolgájává. De mit kér ön Zamor érdekében?

- Hosszú és számos szolgálatainak jutalmát - felelte Dubarry.

- Hosszú szolgálatáért? Hiszen még csak tizenkét éves.

- Azokat a szolgálatokat értem, amiket majd még csak ezután fog nekem tenni. Mert ezeket is meg kellene jutalmazni, mégpedig előre és ilyenformán annál biztosabb lenne az ember, hogy nem éri hálátlanság.

- Nem rossz. Nos tehát, miről van szó, grófné?

- Sire, imeri ugyebár Luciennes-kéjlakomat?

- Hogyne, azaz hát hallottam róla beszélni - mondta a király.

- Ez az ön hibája; már százszor hívtam meg önt oda, hogy látogasson meg ott - felelte a kegyelt nő.

-Drága grófné, ha a király utazik, csak királyi kastélyokban szabad megszállnia, így kívánja ezt az etikett.

-Éppen erre vonatkozik a kegy, melyet kérek. Lucienneszből királyi kastélyt csinálunk, és kinevezzük Zamort kormányzójává.

- Grófné, ez gúny volna! - szólt a király. - A többi kormányzó azt se tudná, hova legyen mérgében.

- Csak rajta! Zamor, borulj térdre, és mondj köszönetet őfelségének.

- Ugyan miért? - kérdezte XV. Lajos.

- A kegyért, melyben a király téged részesített. Kineveztek kormányzóvá, Zamor.

- De grófné, komolyan...

- A szükséges iratokról és kinevezési okmányokról majd gondoskodom. Sire, most már eljöhet Lucienneszbe anélkül, hogy vétene az etikett ellen. Mai naptól fogva eggyel több királyi kastély van a birtokában.

- Sartines, tud valami módot arra, hogy megtagadjunk tőle valamit? - kérdezte a király.

- Van talán egy ilyen mód, Sire, de ezt előbb fel kellene fedezni - felelte a rendőrminiszter.

- És ha fölfedezik - mondotta a grófné, - akkor e szép fölfedezés érdeme bizonyára csak de Sarrines urat fogja megilletni.

-Hogyan, grófné? - szólt Sartines őszintén megdöbbenve.

- Képzelje csak el, Sire, három hónapja kérem már ezt az urat valamire, és ő nem teljesíti óhajomat.

- Hivatalába tartozik? - kérdezte a király.

- Az övébe, vagy pedig az utódjáéba - felelte a grófné merészen.

- Madame - szólt Sartines -, ön komolyan nyugtalanít engem.

- Ugyan mit kíván tőle?

- Hogy teremtsen elő számomra egy varázslót, aki megajándékoz egy arany pálcikával.

- Minek? Szerencsétlenséget jövendöltek meg önnek, amely még nem érte? - kérdezte a király.

- Ellenkezően - felelte a kegyelt nő -, szerencse, mely már körülbelül meg is valósult.

- Ezt el kell hogy mondja nekem grófné - szólt XV. Lajos, és elnyúlt egy karosszékben, mint az olyan ember, aki nem tudja, vajon szórakozni vagy unatkozni fog-e.

- Elmondom, de jutalmul a felével önnek hozzá kell járulnia.

- Akár az egésszel, ha kell.

- Szaván fogom, Sire. Hallgasson meg tehát. Volt egyszer egy...

- Úgy indul ez, mint egy mese.

- Az is. Volt egyszer egy szegény leány, annak nem volt se apródja, se négere, se hintaja, se papagája, se majma.

- És egyelőre királya se - tette hozzá XV. Lajos.

A Dubarry hamiskásan nézett a királyra.

- Nos tehát, ez a leány járt-kelt Párizs utcáin; azt mondták róla, hogy szép, és ezért attól tartott, hogy terhére lesznek. Csakhamar észrevette, hogy valaki követi. Most annál is inkább félt, mert köd hullt alá, mely másodpercenként sűrűbb iett. Végre kiért a térre, melyet felségedről neveztek, el és itt hirtelen eléje lépett az ismeretlen. Szép fiatalember volt, mintegy huszonnyolc éves, barna arcú és nagy szemű. A leány megijedt, összetette a kezét, és kérte az urat, hogy ne bántsa. „Isten a tanúm - felelte ez ünnepélyes, szépen csengő hangon -, hogy nem akarok önnek semmi rosszat. Csak arra kérem, hogy ígérjen meg nekem valamit." „Mit?", kérdezte a leány meglepetve. „Ígérje meg, hogy az első kegy, melyet gyakorolni fog, amint királyné lett, nekem jut." A fiatal leány azt hitte, hogy valami különcködő áll előtte, és hogy szabaduljon tőle, ezt meg is ígérte neki.

- És most ezt az ismeretlent prófétának, varázslónak véli és Sartines úr vonakodik őt fölkeresni? Ezt igazán rosszul teszi, miniszter úr - szólt a király.

- Felség, keressük őt, de nem tudjuk megtalálni - felelte Sartines.

- Kedvesem - felelte XV. Lajos - ennek a kijelentésnek, „nem tudjuk" egyáltalán nem volna helye a rendőrség szótárában. De mit akarna - fordult megint a kegyencnőhöz - ettől a varázslótól? Hisz jövendölése beteljesedett.

- Azt hiszi?

- Hogyne, hiszen ön királyné. Ő tehát nem tud önnek többet mondani.

- De igen - felelte Dubarry -, azt fogja megjövendölni nekem, hogy mikor fogják bemutatni az udvarnál ezt a királynét. Nemcsak éjszaka akarunk kormányon lenni, hanem kissé nappal is.

- Ez tisztára önön áll - felelte a király, és észre lehetett venni rajta, hogy a beszélgetésnek ez a fordulata kellemetlen neki. - Keressen valakit, aki bevezeti.

- Talán Choiseul és Praslin között? - kiáltott fel Dubarry.

- Megegyeztünk abban, hogy ezekről nem beszélünk - felelte XV. Lajos. - Hagyja őket ott, ahol vannak, és ön is maradjon ott, ahol van. Higgye el, hogy önnek jutott a jobbik hely.

- Mi lesz ezután a külügyekkel? - kérdezte a grófné.

- Az isten szerelmére, hagyjon békén a politikával - szólt a király.

- Akkor majd egymagam foglalkozom vele - mondta a kegyelt nő.

- Isten nevében, ha jól esik - ásított a felség.

Dubarry Johanna egy gyümölcsös kosárkába nyúlt, kivett belőle két narancsot, és váltakozva hajigálta a levegőbe.

- Ugorj, Choiseu! Ugorj Praslin! - mondotta hozzá.

- Most már megint mit csinál? - kérdezte XV. Lajos.

- Élek az engedelmével, és ugratom a minisztériumot - szólt Dubarry.

A komorna, ki néhány perccel ezelőtt kiment, visszajött és valamit suttogott úrnője fülébe.

- No, mi az? - kérdezte kíváncsian a király.

-Chon jött meg éppen most az útról, Sire és engedelmet kér arra, hogy tiszteleghessen felséged előtt - felelte Dubarry.

- Jöjjön csak, jöjjön csak! - szólt örömmel a király.

- Köszönetet mondok felségednek ezért a kegyért - mondotta Chon belépve, majd nővéréhez fordulva így szólt halkan: - Minden rendben van.

- Megengedi felséged - szólt a grófné -, hogy néhány szót váltsak sógornőmmel?

- Természetesen! Ezalatt megkérdezem Sartines-től, hogy hol-merre járt a kis Chon.

Sartines válasz helyett valami másról kezdett beszélni.

- Sire - mondotta -, egy pillanatra figyelmét kérem. Fontos dologról van szó.

- Nem nagyon érek rá, Sartines - felelte a király, és már előre ásított.

- Csupán két szót, Sire, álomlátókról, felvilágosultakról és varázslókról. Az eset komolyabb, semmint felséged hinné. Minden pillanatban új szabadkőműves-páholyokat alapítanak. Valóságos szekta lesz ebből. Ezer okos fej áll itt össze, pénzt teremtenek elő, írnak, beszédeket tartanak, leveleznek egymással, és cselt szőnek. Most mintha vezetőt várnának. Én mondom önnek, felség, ezek a szektáriusok, kiket ön megvet, még felboritják a monarchiát.

- Mennyi idő kell még ehhez? - kérdezte a király megvetően.

- Mit tudom én, tizenöt év, húsz év, talán harminc év.

- Kedves barátom - mondta XV. Lajos -, akkor én már nem élek. Tehát beszéljen erről az utódommal. - E szavakkal a két hölgyhöz fordult. - Miféle arcot vágtok? Hiszen olyanok vagytok, mintha szerencsétlenség ért volna.

- Képzelje csak, Sire - felelte Dubarry -, Jean sógoromat súlyosan megsebesítették. Meg akarták gyilkolni. És tudja-e, miért? Postalovakat akart, hogy a sógornőmet a

leggyorsabban hozza vissza hozzám; nem akartak neki adni, és amikor személyesen igyekezett megszerezni a maga jogát, kivont karddal egy tiszt állt eléje, egy bizonyos Faverney vicomte.

- Sartines, ez önre tartozik - mondta a király. - Legyen rá gondja, hogy az a tiszt már ma éjjel a Bastille-ban aludjék.

- Oh, nem, Sire - szólt Dubarry -, ennek az úrnak ne történjék semmi baja, bármennyire kiált is szegény sógorom sebe bosszú után, mert ez a Faverney úr csupán egy másik személy megbízásából cselekedett, aki majd védelmébe fogja őt venni.

- Hogyan? Ugyan ki venné őt védelmébe? Kinek az utasítására cselekedett volna? - kérdezte a király.

- Oh, ne tegyen úgy, mintha ezt nem tudná nagyon is jól! - szólt Dubarry, ki egyre jobban elvesztette nyugalmát.

- Grófné, egyáltalán nem tudom -, biztosította a király.

- De én tudom, meg is mondom önnek.

- Grófné - szólt erre a király és kissé bosszús arcot vágott -, hiszen ön egész egyszerűen hazugnak mond engem.

- Nyugodtan nézzem talán, amint Choisel úr orgyilkost küld a sógorom nyakára? - kiáltott fel a kegyeltnő.

- Igen? Choiseul tette volna ezt? - felelte a király.

-Ha nem is akarja belátni, hogy ő az én legelkeseredettebb ellenségem - ömlött a szó a grófnéból, ki egyre jobban nekihevült -, én nagyon is tisztán látom ezt, hiszen még arra sem tart érdemesnek, hogy elrejtse gyűlöletét.

- Nyugodjék csak meg, grófné, azt az embert, ki megtámadta az ön sógorát, felelősségre fogják vonni - szólt a király.

- Ismerem már ezt! - felelte erre féktelenül a kegyelt nő. - Össze fogják törni az eszközt. Amit tenni ígér ezúttal, Sire, azt megtennék minden megbántott kézművesért. De kijelentem, hogy türelmem véget ért, távozom. Válasszon köztem és az ön Choiseul-je között!

-De drága grófné, önök mind a ketten nélkülözhetetlenek nekem.

- Jól van, Sire, akkor megyek. Nem akarok tovább olyan országban élni, ahol a király fél a miniszterétől! - sziszegte dühösen a kegyelt nő.

- Madame! - szólt XV. Lajos megbántva.

- Engedje, hogy távozzam, nehogy tovább vétsek a felséged iránt tartozó tisztelettel szemben.

E szavakkal a grófné fölkelt a helyéről. XV. Lajos jobbnak látta engedni.

- Oh, ma reggel oly vidáman és oly elégedetten keltem fel és most megint elrontják az egész délelőttömet. De most jut eszembe egy megoldás. Elhivatom Choiseult.

A Dubarry megállt és visszafordult.

- Oh, Sire - felelte -, nem jön az ide soha. Azt hiszi, hogy hírbe hozná magát.

- Ha hivatom, akkor eljön - felelte XV. Lajos. - Ide kéretem Choiseul urat!

Egy lakáj kapta a parancsot. Nemsokára ezután belépett egy ajtónálló, és jelentette:

- A trónörökös ő királyi fensége kíván őfelségével beszélni. A grófné önkénytelenül is felkiáltott örömében, mert azt hitte, hogy a trónörökös az ő lakására jön.

De XV. Lajos megkérdezte:

- Hol a herceg?

- Felséged szobájában vár királyi fenség - felelte az inas.

- Jövök már - szólt a király. - Isten vele, kedves grófné. Láthatja, hogy nem hagynak békén!

- Hogyan? - felelte Dubarry. - Ön el akar menni, Sire, amikor Choisel úrnak kell idejönnie?

- Nem várakoztathatom a trónörököst, különben azt mondják, hogy csak a leányaimat szeretem - felelte a király. - Choisel úr jöjjön az én szobámba.

E szavakkal kisietett. Künn odaszólt az udvari embereknek:

- Lépjenek be, uraim, a grófné várja önöket. De szomorú hangulatban fogják őt találni. Sógorát baleset érte.

Az udvari emberek álmélkodva néztek egymásra, mert még nem tudtak semmit Dubarry Jean kalandjáról; sokan remélték, hogy meghalt.

IV
A TRÓNÖRÖKÖS

Versailles kastélyának egyik szobájában, melyet az óraszobának neveztek, fel- és alá járkált a tizenhat év körüli fiatalember. Az arca piros, a szeme szelíd és egészben vége kissé mindennapi, de az arckifejezése jóságos és vidám, s nincsen híján bizonyos fenségnek. Még ha nem is ismernének rá a rendszalagról és a gyémántcsillagról, hogy a királyi ház tagja, arcvonásai mutatják, hogy igazi Bourbon. Ennek a családnak jellegzetes vonásait szinte túlzott alakban kapta; orra még

hosszabb és hajlottabb, mint XV. Lajosé, homloka még alacsonyabb, kettős álla arcának majdnem harmadrészét tette, ámbár különben nem volt kövér.

Egy nagy órával babrált, amely ma is ugyanazon a helyen állt, ahol akkor. Művészi gépezete mutatta a napokat, hónapokat, éveket, holdnegyedeket és a csillagok pályáját. A trónörökös, vagy ahogyan Franciaországban nevezték, a dauphin, sorra nézte az egymásba akaszkodó kerekeket, hol jobbra, hol balra hajolt, kísérte a mutató járását, mely a másodperceket jelzi, és egyszerre csak nagy ijedten látta, hogy ez a mutató megáll. Mintegy varázsütésre akadt meg a mozgás, a ketyegés megszűnt, a gépben halálos csend uralkodott.

A dauphin egészen elfelejtette, hogy miért van ebben a szobában és mire vár. Kinyitotta az óra ajtaját, és beledugta a fejét, hogy megkísérelje, hátha meg tudná találni a hirtelen baj okát. Mivel az inga ebben útját állta, óvatosan benyúlt az óraházba, és kiemelte. Úgy vélte, hogy elfelejtették felhúzni az órát; ezért kezébe vette a kulcsot; de már néhány forgatás után abba kellett hagynia. Az immár egészen felhúzott rugók nem mozdultak meg.

A herceg kivett a zsebéből egy kést és hozzálátott néhány csavar kiszedéséhez, melyeket a már levett részecskékkel együtt gondosan letett egy asztalra. Buzgalma nőttön-nőtt és nemsokára felkiáltott örömében. Rátalált egy srófra, mely egészen meglazult. Ez okozta, hogy az egyik rugó kiszabadult, az, amelyik az egyik fökereket mozgásban tartotta. A dauphin besrófolta ezt a csavart. Ekkor megint beledugta fejét az óraházba.

Kinyitották a szoba ajtaját, és egy hang így kiáltott:

- A király!

Lajos, a trónörökös, nem hallott semmit, és amikor a király most belépett, az első pillanatban nem látta a várakozót. De azután odament hozzá, és a vállát veregette.

- Hát te mit csinálsz itt? Talán tönkre akarod tenni az órámat?

A dauphin kihúzta a fejét.

- Oh, nem, Sire, ellenkezőleg, megigazítottam. Az egyik srófja meglazult, ezt erősítettem meg. Értek ehhez, felség. Az órát, melyet tizennegyedik születésem napjára ajándékozott nekem, gyakrabban szedem széjjel és azután megint összerakom.

- Hadd most a játékot. Hivattál? Mi a mondanivalód? Mondd gyorsan, mert Marlyba készülök. Talán pénzre van szükséged?

- Nincsen, Sire, havi pénzemből van még ezer livre-m - felelte a dauphin.

- De takarékos vagy! Jól neveltelek, meg kell mondanom. Tehát mit akarsz?

- Sire, azt szeretném tudni - szólt a herceg némi tétovázás után -, vajon a trónörökösné messze van-e még?

A király félre nem érthető mosolygással nézett unokájára.

- Nem tudod megvárni? - kérdezte. - Légy nyugodt, majd csak megérkezik.

- Nem azért kérdem, ahogyan felséged elképzeli - felelte a dauphin és elpirult. - De nem lehetséges-e kissé rövidíteni az ünnepi fogadtatásokat, amikkel az úton tartóztatják?

- Hiszen már úgyszólván semmit se csinálnak - felelte XV. Lajos. - A főhercegnő átlag mintegy tíz mérföldet tesz meg két nap alatt. Nem elég gyorsan megy ez? Sok városon ment már keresztül megállás nélkül.

- Azért mégis csak gyorsabban mehetne - vélte a dauphin -, azt hiszem, hogy a közlekedési szolgálatot jobban lehetett volna megszervezni.

XV. Lajos ámulva nézett unokájára.

- Hogyan? - kiáltott fel. - Harmincezer lovat, harminc kocsit, hatvan teherszállító szekeret és mit tudom én, mennyi tartalékszekeret állítottam a rendelkezésére, ezen felül két ezred katonát. Azt hiszed, hogy volt valaha idegen hercegné, aki ilyen kísérettel vonult Franciaországba?

- De ezt az egész állományt kizárólag a trónörökösné szolgálatának szánták és nem egyéb személyeknek is? - kérdezte a dauphin.

A király megint kutatóan nézett a fiatal Berry hercegre. Határozatlan gyanú kelt benne, emlékezett a kellemetlen esetre, melyben az imént volt része a Dubarrynál.

- Csakis a trónörökösné számára - felelte. - Tehát hamarosan megérkezik. Légy türelmes csak még egy kis ideig, és használd fel az időt arra, hogy újra működébe hozzad az órámat.

E szavakkal a király az ajtóhoz ment. Ekkor kinyitották, és egy ajtónálló jelentette Choiseul herceget.

- Kéretem! - mondotta a király, és amikor a miniszter belépett, így szólt hozzá: - Csakhogy itt van! Küldtem önért.

- Éppen azon voltam, hogy fölkeresem felségedet - felelte Choiseul-Ambroise fagyos nyugalmával.

- Helyes. Fontos dolgokat kell önnel megbeszélnem - mondta XV. Lajos, és ráncba vonta homlokát.

De Choiseul nem tartozott azon emberek közé, akik meg hagyják magukat félemlíteni.

- Nekem is van megbeszélni valóm felségeddel - felelte.

- Nos, herceg, bizonyára tudja, hogy a szegény Dubarry vicomte-ot meggyilkolták? - szólt a király.

- Vagyis kardszúrást kapott az alsó karjába - felelte a miniszter - és éppen erről akartam beszélni felségeddel.

- Tud erről? Nos, igen éppen ezt tudtam meg jó forrásból - mondta XV. Lajos.

- Azt hiszi, felséged, hogy jól tájékoztatták? - szólt erre a miniszter.

- El fogom önnek mondani, hogy mi történt - mondotta a király.

- Tessék, felség, meghallgatjuk - felelte Choiseul.

- Meghallgatjuk? - ismételte XV. Lajos.

- Úgy van, a dauphin úr és én.

- Mi dolga van a dauphin úrnak ezzel a verekedéssel? - kérdezte megdöbbenve a király.

- Őfenségének csak annyiban van vele dolga - felelte a miniszter -, hogy ebben az egész ügyben csupán a trónörökösnéről volt szó. Felséged ezt nem tudta? Akkor mégis csak fogyatékosan tájékoztatták, Sire.

- A trónörökösné és Dubarry Jean? Ez már érdekel - szólt a király. - Ön tehát tudja annak a tisztnek a nevét is, aki megsebesítette a vicomte-ot?

- Hogyne, és felséged számára sem lesz idegen, amennyiben még emlékszik hű szolgáira - felelte Choiseul -, ő egy Faverney-Maison-Rouge.

- Én a magam részéről - szólt bele a dauphin - nagyon hálás vagyok ennek az úrnak, mert életét kockáztatta egy hercegnőért, aki két hét múlva a feleségem lesz.

- Hogyan? Hát te is tudsz erről? - szólt a király, és ámulva nézett unokájára.

- Mindent a legpontosabban tudok, Sire - felelte a trónörökös.

- Nem akarná királyi fenséged megtenni a jelentést? - kérdezte Choiseul örömtől ragyogó arccal. - Őfelsége bizonyára nagyobb hitelt fog adni fenséges unokájának, mint nekem.

Berry hercege nem vonakodott, hanem elmondott mindent, amit erről a kínos esetről megtudott.

- De honnan tudtad meg ezt? - kérdezte a király, amikor a dauphin befejezte mondanivalóját.

- Levélből, Sire. Olyasvalakitől kaptam, aki nyilván érdeklődik a trónörökösné iránt és hallatlannak tartja, hogy amikor Franciaországba bevonul, ilyen módon meg merték sérteni.

- Valóban, Sire - tette hozzá Choiseul -, itt felségsértés bűntette forog fenn, és most csak arról van szó, hogy nyomatékos büntetést szabjon ki.

XV. Lajos haragtól szikrázó szeretőjére gondolt, és teljesen felborítva látta békéjét.

- Büntetést? - mondotta. - Oh, akkor még előbb alaposabb vizsgálatot kell indítani, mert azt hiszem, hogy önöknek, mindkettőjüknek, az eset nagyon egyoldalú leírását adták.

- Sire - szólalt meg a dauphin -, ki tisztelné ezután a trónörökösnét, ha nem büntetnék meg példásan az elsőt, ki őt meg meri sérteni? Ebből botrány lenne.

- Ha minden botrányért letartóztatási parancsot kellene kiállítani - felelte a király -, akkor soha le nem tehetném a tollamat. Önök mind a ketten személyes célokat követnek. Nagyon jól tudom, hogy ezek a túlzások mit jelentenek, hogy mi rejlik kicsinyes gyűlöletük és kicsinyes félelmük mögött.

- Sire - felelte erre Choiseul -, nem félek Dubarry úrtól.

- És én - mondta a dauphin - igazán nem haragszom reá.

- Hát ugyan kire? - pattant fel a király.

- Csak a trónörökösné megbántójára.

XV. Lajos most elvesztette türelmét.

- Mindnyájan rossz emberek vagytok, és csak gyötörni akartok engem! - kiáltott fel. - Én azonban azt mondom néktek, hogy egyedül vagyok bíró becsületem fölött, és a magam tetszése szerint fogok cselekedni.

- Sire - felelte a dauphin rendületlen szelídségével -, itt nincsen szó felséged becsületéről, hanem jövendőbeli hitvesem méltóságáról, amit megsértettek.

- Elég! - szakította őt félbe a király. - Nem akarok már többet hallani... Kimerültem, nem bírom tovább. Csináljatok, amit akirtok, de engem hagyjatok békén. Fölkeresem a leányaimat, és azután Marlyba megyek. Ott talán nyugtom lesz, ha nem jöttök oda is utánam.

Míg a király az ajtó felé ment, ez kitárult és egy lakáj jelentette:

- Sire, Lujza hercegnő ő királyi fensége a képtárban várja az engedelmet, hogy búcsúzhassék felségedtől.

- Búcsúzhassék? - szólt ámulva a király. - Hát ez már megint mit jelentsen?

Gyors léptekkel hagyta el a szobát.

- Mit határozott királyi fenséged? - fordult Choiseul a tónörököshöz.

- Ez azonban nem hallotta a minisztert, mert már visszatért az órához.

- Oh, most már újra üt! - szólt örömmel.

A miniszter összeráncolta homlokát, és kiment a szobából.

A király leányai

A király legidősebb leánya a képtárban várta édesatyját. Fenséges jelenség és valóban királyi arcú hercegnő. Az udvarnál az erkölcsösség és tisztalelkűség mintaképe. Ezért szerette a nép is. Minden alkalommal segített mindenkin, ha hozzáfordultak. A maga részéről lemondott minden királyi pompáról azért, hogy nagy arányokban jót tehessen.

XV. Lajos nem szerette a leányát; ez az ember csak önmagát szerette. De többre becsülte őt, mint bárkit az udvarnál, mert Lujza volt az egyetlen, aki sohase bántotta őt zsémbes vagy gúnyos beszéddel, amiben a másik három leánya, Adelaide, Viktória és Zsófia, nem fékezte magát. Az összeroppanás közelében levő trón körül mindenki kicsinyes lett. Voltaképpen már csak Lujza volt az, kinek valóban királyi lelke volt. Úgyszólván ő volt az egyetlen igazgyöngy a hamis drágakövek és értéktelen cicoma között.

Amikor a király jött, a hercegnő feketébe öltözve, egyedül állt a képtár közepén, bánatosan nézte ősei képeit. Abban az időben a fekete ruha volt a szokásos viselet utazáson, rendesen igen nagy zsebekkel volt ellátva, és az övön aranygyűrűre fűzve vitték azokat a kulcsokat, melyek kinyitják a bőröndöket és ládákat.

Lujza eléje ment apjának, és tisztelettel emelte ajkához a kezét.

- Elutazol? - kérdezte XV. Lajos.

- Sire, visszavonulok a karmelitaapácák kolostorába, melynek apátnője leszek - felelte a hercegnő.

A király megijedt.

- El akarsz hagyni engem, leányom? Ezt nem teheted.

- Sire, kérem, ne nehezítse meg nekem a búcsút - felelte a hercegnő. - Van már úgyis bánatom elég.

- Bánatod van? Ugyan miért[7] Ezt megmondhattad volna nekem!

- Olyan bánat ez, Sire, melyet nem tud kigyógyítani senki ember hatalma. Csak a kolostorban találok majd erre gyógyulást vagy legalább is enyhülést.

- Gyermekem - felelte XV. Lajos -, túlságba viszed a jámborságot. Imádkozni jó, de sok a jóból is megárt.

- Oh, Sire - felelte Lujza -, sohase tudok eleget imádkozni, hogy eltereljem mindazt a bajt, mely ránk fog szakadni!

A király ámulva hátrált egy lépést.

- A túlságba vitt jámborság talán megzavarta eszedet?

- Sire - felelte Lujza -, ne mondja ezt! Nem az én eszem, nem az én tekintetem zavarodott meg, ön az, aki vak, nem lát, és nem ismer fel semmit. Trónja, atyám, melynek védelméről számomra már nem remélek semmit, ingadozik a csapásoktól, melyeket ön még nem is érez, de melyeket én megsejtek. Mélység tátong előttünk, egyszerre csak el fogja nyelni az egész birodalmat. Megmondották-e önnek valaha az igazat, Sire? - Körülnézett, és mivel senki sem volt a közelükben, folytatta: - Én ismerem, atyám... tudom, amit senki más e falak között nem tudhat. Mint irgalmas nővér gyakran

jártam a szűk, sötét utcákban, a padlásszobákban, hol dühöng az éhség; helyeken, hol jajgat a szegénység. Sire, ezeken az utcákon, ezeken a tereken, ezekben a padlásszobákban emberek pusztulnak az éhségtől és a hideg miatt. A földeken - Sire, nem látja ezt soha, mert ön mindig csak Versailles és Marly között kocsizik ide-oda - a földeken nincsen gabona. Mintha átok érte volna a barázdákat, nem teremnek többé. És az a sok-sok ezer ember, akiknek nincsen kenyerük, tompán morog és beszél a tékozlásról és esztelen fényűzésről, mely az udvarnál uralkodik. Alkonyatkor, az éjszaka sötétjében járja a beszéd zsarnokokról, kiket meg kell ölni, láncokról, miket szét kell tépni, és ha ezt meghallják az ezrek, akkor felébrednek, akkor már, akkor már nem morognak, akkor megvillan a szemük. Eközben a parlamentek kérik már a panaszjogot; a nép képviselői már követelik, hogy megmondhassák önnek: király, te tönkreteszel minket! Segíts rajtunk, mert különben mi magunk segítünk magunkon! Sire, amikor Ausztriai Anna megházasította unokáját, akkor egész Párizs ujjongott a bevonuló hercegnő felé. Most azonban önnek erőszakkal kellett behajtania a járulékokat, hogy kifizethesse a kocsikat, melyeken egy császárleányt elvisznek Szent Lajos egyik fiához. És még egyet, Sire, ami még önnek is feltűnhetett. Európa királyai, testvéreink, elfordultak tőlünk. Az ön négy leánya, Sire, nem kap férjet, holott volna elég vőlegény számunkra a szomszédos országok fejedelmei sorában. Ez mind csupa komor jel, atyám. Ne cselekedjék úgy, mint az ókor uralkodói, kik istenáldotta próféták figyelmeztetését esztelennek mondották. Térjen észre, atyám és vigyázzon magára! A király lehorgasztotta a fejét. A szeme könnyes lett.

- Oly szigorúan szólsz hozzám, mintha én lennék oka a boldogtalan állapotoknak, amiket leírtál.

- Isten óvjon, hogy ezt higgyem! - folytatta a hercegnő. - Ezeket az állapotokat a kor hozta létre, melyben élünk. A kor rántja magával önt is, mint mindnyájunkat. Én azonban ki akarom vonni magamat a földi forgatagból, hátha imám el tudja hárítani a legrosszabbat. Éljen boldogul atyám. Nem maradok egy órával sem tovább ebben a palotában!

- Lujza, Lujza! - szólt a király. - Meghasad a szívem.

- Egyszer mégis csak el kellett mondanom, hogy mi nyomja a szívemet, atyám - felelte a hercegnő és megfogta a kezét. - Tíz esztendeje nehezedik mindez a lelkemre. Engedjen, hadd menjek atyám. Nincsen semmi, ami után visszavágyódnám.

- Utánam se? - kérdezte a király.

-Oh, nem fog ön engem egészen elfelejteni, és időnként el fog jönni Saint-Denis-be. Különben itt még senki sem tud elhatározásomról. Hölgyeim közül csupán néhányat, akikben megbízhatom, vontam bizalmamba. Az udvar csak akkor fogja ezt megtudni, miután a kolostor kapui bezárultak mögöttem.

A király föllélegzett. Ilyen módon ez az eset legalább fölösleges feltűnés nélkül megy végbe. Marlyba akart kocsizni, és nem szerette volna elodázni ezt az utat. Azon felül, ha most jő majd a tivornyáktól, melyek nem méltók se királyhoz, se apához, nem fog többé találkozni leánya komoly, szemrehányó arcával, ki sohasem tudta megérteni, hogy olyan férfi, amilyen ő, örömét lelheti az ilyen kicsapongó, rest életben.

- Történjék tehát kívánságod szerint, gyermekem - mondotta. - Fogadd apád áldását, kinek mindig csak örömére éltél!

A hercegnő elfordult, és távozott. Pillantása még egyszer végigsuhant az ősök képein. Úgy tűnt neki, mintha a merev arcokon a hála kifejezése suhanna végig.

A király a hercegnők lakosztály felé indult. Amikor eljutott a függönnyel takart ajtóhoz, megállt egy pillanatra.

- Közülük csak egyetlen egy volt jó - mondotta félig hangosan maga elé -, és ez az egy hagyott el engem.

Hangos nevetés csengett föl erre. A függönyt félrevonták. A király előtt állt három másik leánya.

- Köszönjük szépen a bókot, apámuram! - kiáltották feléje.

- No lám - felelte ez -, Isten neki, ha rossz néven veszitek, ha nem, ez az igazság.

- Oh, tudjuk, mindig jobban szerette Lujzát - mondta Adelaide, a legidősebb.

- És e szeretete ellenére mégis kolostorba vonul! - tette hozzá Viktória.

- Honnan tudjátok ezt? - kérdezte a király. - Tőle semmi esetre sem, mert mindig elkerült titeket.

- Oh, mi sok mindent tudunk, amit nem akarnak nekünk megmondani, apámuram - mondta Zsófia.

- Meg akarjátok őt irigyelni boldogságáért? Akkor nem cselekedtek úgy, mint jó keresztények - felelte a király.

- Szó sincs róla, hagyjuk, hadd menjen, ahová akar - jegyezte meg Viktória -, csak éppen nem követjük.

- Ő bizonyára csakis azért szánta rá magát erre, hogy ne legyen ezután is együtt veletek - vetette oda a király.

- Haha! Majd én megmondom magának, apámuram, hogy Lujza miért megy kolostorba - felelte Adelaide, hogy apja e suhintására válaszoljon egy élesebb vágással. - Attól tart, hogy madame Dubarry bemutatkozhatnék az udvarnál, és ezt nem akarja megérni. Egyedül ez az igazi ok.

A király dühösen pattant fel.

-Összeesküdtetek ellenem, mi? Összeesküvés legszűkebb családomban? Ezért nincsenek tehát otthon soha a hercegnők, valahányszor meg akarják őket látogatni! Ezért nem felelnek, amikor kihallgatást kérnek tőlük?

- Fogadjuk talán Vaubernier Johannát? - szólt erre Zsófia.

- Ezzel csak azt bizonyítjátok be nekem, hogy milyen igazam volt, amikor mondottam, hogy leányaim közül a legjobb hagy el engem! - szólt erre a király.

Sarkon fordult, és otthagyta őket. Utána azonban felcsendült egyike a gúnyos versikéknek, melyeket a nép szája nap nap után kiabált XV. Lajos kegyeltnőjére, a királyi rimára.

XV. Lajos a szobájába ment, és egy székbe roskadt.

- Kinevetnek valamennyien, valamennyien. Lujza morált prédikál nekem, és elszalad, a másik három útszéli nótákat énekel rólam, a dauphin felfuvalkodik, mintha már ő volna itt az úr, Provence grófja tanulmányozza az ókor sikamlós költőit, és Artois grófja minden szoknya után szalad. És akkor csodálják, ha a jó grófné mellett kitartok, aki az egyetlen, aki szeret engem! Vigyen el mindenkit az ördög, aki ellene van!

Felállt és íróasztalához ment.

- Most már megértem, miért igyekeznek valamennyien azon, hogy a trónörökösnét minél hamarabb idehozzák. Azt hiszik, elegendő, ha itt megmutatkozik, és akkor meghódolok előtte és tűröm, hogy a családom uralkodjék rajtam. Egyáltalán nem sürgős nekem, hogy lássam a menyemet annál is inkább, mivel jó előre annyi kellemetlenséget okoz nekem. Most maradjon csak három napig Noyonban. Ilyen módon nyerek hat napot.

Tollat fogott, és megírta a megfelelő parancsokat de Stainville úrnak. Egy második levelet Dubarry grófnénak írt:

„Kedves Grófné, kinevezzük Zamort kormányzóvá. Még ma este el fogom Önnek mondani Luciennes-ben mindazt, amit tenni szándékozom. La France."

Komornyikját szólította.

- Nesze, Lebel - szólt hozzá -, vidd ezt a grófnénak, és légy azon, hogy jó megértésben maradj vele, azt tanácsolom.

A komornyik meghajolt és távozott.

A koronázatlan királyné

Ha a Dubarry azt akarja, hogy annak rendje és módja szerint az udvarnál bemutassák és oda bevezessék - és csak ilyen módon lehet a francia főnemesség elismert és jogos tagja -, találnia kell egy régi nemességet, aki hajlandó arra, hogy elvállalja ezt a bemutatást. Párizsban és Versailles-ben a Dubarry nem talált senki ilyet; ezért is a sógora kezdett kutatni a vidéken megfelelő ember után és végre sikerült is neki rátalálni valakire a Rajna partján, egy régi, de jó karban lévő kastélyban.

Akit ott talált, egy öreg hölgy volt, ki régi pert folytatott; a már idős Beam grófné volt az. Évek hosszú sora óta

bonyolult jogi esettel igyekezett visszaszerezni minden vagyonát. Ez a per már jó ideje holt mederbe jutott, és hogy egyáltalán még bírák elé kerülhessen, az kizárólag de Maupeou úrtól függött, ki újabban egészen Dubarry grófné pártjára állt. Maupeot úr azon igyekezett, hogy Choiseul-Ambroise úr helyett ő legyen a kancellár és ezt Dubarry segítségével remélte elérni, miután megállapította, hogy távoli rokonsága jogosítja arra, hogy a kegyelt nőt kuzinjának nevezze. Hogy máris elérte a helyettes kancellári méltóságot, ezt valójában csakis neki köszönhette.

Bearn grófné szikár, csontos hölgy volt; apró macskaszeme nyugtalanul tekintett ide-oda sűrű szemöldöke alatt. Az évek óta tartó pör, az idegesítő törvényszéki tárgyalások hullámzó menete és a sok csalódás, gyanakvóvá és embergyűlölővé tették őt. Amióta ügye egészen elakadt, felhagyott minden reménnyel. Neki, a régi családból származó asszonynak nagyon fájdalmas volt, hogy be kellett rendezkednie a szegényes életre; még fájóbbá tette ezt, hogy egy fia, akinek szívesen segített volna az előmenetelben és fölfelé vivő úton, de amíg a pört nem intézték el kedvezően, addig zár alatt maradtak a birtokból való nagy jövedelmek és meg kellett elégednie a háromezer livre évi járadékkal. Ezért már jó ideje visszavonult az udvartól; mert aki mint kérelmező akar körüljárni a nagy uraságoknál, annak az ehhez szükséges hintóért magáért napi tizenkét livret kell fizetnie, és ez végül mégis csak drága mulatság. Ezen felül nem ért vele semmit. Aki manapság pört indít, rendesen csak megéri a végét; de abban a korban pörök emberöltőn keresztül folytak, és gyakran elsikkadtak örökre.

Így tehát nagy meglepetés volt az öreg Bearn grófné számára, amikor egy napon magányos falusi kastélyába beállít egy hölgy, ki azt mondta magáról, hogy a grófné párizsi ügyvédjének, Flageot mesternek a leánya. Flageot úr, ki immár húsz esztendeje képviseli a Bearn család jogait, a Saluces családéivel szemben, az évek folyamán ügyfelének soha egy árva szóval sem említette, hogy van leánya; de azért ez mégis könnyen lehetséges volt. A hölgy azt is mondotta még, hogy ő már hosszabb ideje távol élt a szülői háztól. Megjegyezte, hogy férjnél van, és kijelentette, hogy a véletlen vitte Verdunön keresztül, mert útban van Strassburgban lakó férjéhez.

Flageot ügyvéd állítólagos leánya - igazi nevén mademoiselle Chon Dubarry - átadta állítólagos atyja üdvözletét, és felszólította a grófnét, hogy menjen haladéktalanul Párizsba, és keresse fel az ügyvéd irodáját, ahol fontos híreket fog hallani pőréről.

Miért ne hitte volna el ezt Bearn grófné? Kinek lehetett érdeke az, hogy orránál fogva vezesse őt? Ezért készült is az útra, és annyira sietett, hogy hat órával Chon kisasszony megérkezése után ő is ott volt Párizsban. Haladéktalanul fölkereste ügyvédjét. Itt azonban igen kellemetlen meglepetés érte. Flageot úrnak tényleg nem volt leánya, a pörről azonban nem tudott semmi újat mondani, a grófné tehát megtévesztés áldozata lett. Magában azt gondolta az ügyvéd, hogy az öreg hölgy mindezt csak úgy kitalálta; ennyi izgalom és csalódás után talán már nincs is egészen eszén.

- Eszerint tehát rászedtek! Pörömet nem tűzték ki újratárgyalásra? - szólt a grófné és nem bírt magával. - Flageot úr, rögtön felkeresem a rendőrminisztert! Kutassák ki, ki mert velem ilyen gyalázatos játékot űzni!

És eszerint tehát igaz, Flageot úr, hogy még mindig nem gondolnak a mi perünkre?

- Azt már elfelejtették, grófné, elfelejtették, és el is temették... és ha nem történik csoda... de hát manapság a csoda ritkaságszámba megy - felelt az ügyvéd, és a fejét rázta.

- Istenem, Istenem, ezt én túl nem élem! - kiáltott fel az öreg hölgy kétségbeesetten.

- Bátorság, grófné, bátorság, és mindenekelőtt utazzék megint haza - szólt az ügyvéd. - A jövőben pedig ne higgyen senki ember fiának, ha nem hoz tőlem valami írást.

- Igen, vissza kell mennem megint, mást nem tehetek! - sóhajtotta az elkeseredett grófné. - Ezen a világon aligha fogjuk egymást viszontlátni, Flageot úr.

Éppen búcsúzkodott, amikor belépett egy fiatalember, és levelet adott át az ügyvédnek e szavakkal:

- Van itt valami a Bearn-ügyben.

A grófné felfigyelt, Flageot gyorsan felbontotta az írást, és felkiáltott:

- Gildon prokurátor ír. Közli velem, legyek készen, és a következő kedden tárgyaljak Bearn grófné képviseletében. Az ügyet hirtelen kitűzték.

- Szent Isten - kiáltott fel a hölgy, és egy székre rogyott. - Oh, Flageot úr, ne űzzön velem tréfát, ez a halálom volna!

- De akkor annak a titokzatos személynek, aki önnél járt, mégis csak igaza volt - szólt az ügyvéd. - Vajon ki lehetett? Rejtély előtt állok. Tessék, grófné, olvassa el maga.

- Igen, igen - dadogta a grófné -, itt áll: tárgyaljon Maupeou elnök előtt... tudja mit, Flageot úr, ezen

nyomban személyesen elmegyek a helyettes kancellárhoz.

Máris távozott az ügyvédtől, de amikor felfelé haladt de Maupeou úr palotájának lépcsőjén, egész testében reszketett. Beüzente, hogy itt van, és bebocsátották. Maupeou úr dolgozószobájában ült, ünnepi feketében, fején óriási parókával. Amikor a hölgy belépett, felpillantott aktáiból, és feléje fordította sovány, sárga arcát. Felállt mereven, megvárta, míg a grófné elvégezte az előírt három meghajlást, az állát simogatta, és nyájas, de rövidre fogott hangon kérdezte, hogy mit óhajt.

- Méltóságos grófné - felelte, miután a hölgy előadta óhaját -, igaz ugyan, hogy barátságban vagyok perében ellenfelével, de igaza van, amikor föltételezi, hogy engem semmiféle baráti viszony nem befolyásol hivatalom igazságos vezetésében. Az igazságszolgáltatás feje nem ismer magántekinteteket. Hiszen máris elrendelték pöre újrafelvételét, az első tárgyalás már a következő héten fog megtörténni. Mit kíván még tőlem?

- Mi a véleménye excellenciádnak pörömről? - kérdezte reszketve a grófné.

- Azt hiszem, hogy teljesen kilátástalan. Ön pervesztes lesz.

- Oh, kegyelmes uram, hiszen akkor tönkrementünk! Nincsen mód elhárítani ezt a végső bajt?

- Ismeri a bírák valamelyikét? - kérdezte a helyettes kancellár.

- Egyiket se - felelte a grófné.

-Hiba - mondta Maupeou -, a Saluces család barátságban van a fele parlamenttel. De azért mégis megpróbálom, hátha hasznára lehetek. Az ön neve, Franciaország egyik leghíresebbje, nagyon hatásos

ajánlat, s ha ön mindenképpen rászánja magát, hogy a mai korral tart és áldoz a kor bálványainak...

- Hogy érti ezt excellenciád? Lehet akár üres kézzel áldozni? - felelte a grófné elszontyolodva.

- Ismer valakit az udvarnál? - kérdezte a helyettes kancellár, amikor is egyre jobban és jobban közeledett céljához. - De ne nevezzen meg nekem senkit a régi gárdából, grófné. Az ifjúság körében kell körülnéznünk, ott van minden befolyás. Ismeretségben van a királyi hercegasszonyokkal, vagy pedig a dauphinnel?

- Nem, excellenciád.

- Hm. Nos igen, miért ne fordulna közvetlenül Dubarry grófnéhoz? Ez igazán jóságos hölgy. És éppen most akar összeköttetésbe lépni a régi családokkal. Befolyása van. Ismeri Dubarry grófnét?

- Nem, kegyelmes uram.

- Vagy talán a sógornőjét, Chont?

- Azt sem.

- Vagy talán a sógorát, Jeant?

- Még azt sem.

- Vagy pedig a négerét, Zamort?

- Istenem excellenciád, honnan ismerném én ezt a fekete ördögöt?

- Ne legyen olyan elhamarkodott a kifejezéseivel, grófné - felelte a helyettes kancellár -, ez a néger hatalom. A grófné megtesz mindent, amit csak akar, és a király megtesz mindent, amit a grófné akar. Inkább lennék feszült viszonyban a dauphinnel, semmint vele. A hercegek és a pairek valamennyien elárasztják őt süteménnyel és ékszerrel. Zamor lett a Lucienne-kastély kormányzója, és ön kedves grófné, éppen most jó

fogadtatásra számíthat Dubarry grófnénál, ha átadná a négerének ezt a kinevezést, melyet az imént állítottam ki.

- Oh, kegyelmes uram, mit kíván? - sóhajtotta a grófné. - Én, egy Bearn, hódoljak egy Dubarrynak, legyek szolgálója egy négernek, akit az utcán még rúgással se tisztelnék meg? De mindegy! Hogy jogomhoz jussak, megteszem. De hogyan juthatnék be a grófnéhoz? Mondjon nekem valakit, aki bemutat neki.

- Ebben a dologban nem lehet ott a kezem - felelte Maupeou -, csúnya kellemetlenségeket szereznék vele magamnak.

Egy lakáj lépett be, és jelentette:

- Dubarry Jean vicomte úr.

A helyettes államtitkár tapsolt.

- Még azt állítja, hogy üldözi a balsors? - kiáltott fel. - Az ég maga jön a segítségére.

A lakájhoz fordult, és így szólt:

- Szívesen látom a vicomte urat.

Büszke léptekkel, jobb karja kötésben, így lépett be Dubarry Jean.

- Remélem, nem jövök rosszkor? - kérdezte. - Excellenciáddal csak néhány percnyi beszélgetésem van. - E szavakkal meghajolt a hölgy előtt, és úgy tett, mintha nem tudná, hogy ez kicsoda.

- Bearn grófné őméltósága - mutatta be a helyettes kancellár.

- Kegyelmességed bocsásson meg, csupán egy panaszt kell benyújtanom őexcellenciájának - mondta Dubarry. - Helyettes kancellár úr, engem gyilkos szándékkal megtámadtak, és kérem, büntesse meg a gonosztevőt.

- Adjon bővebb magyarázatot, vicomte úr - szólt Maupeou úr, és úgy tett, mintha meg lenne döbbenve.

Jean előadta panaszát. A helyettes kancellár végighallgatta őt, és nem szakította félbe. Végül kérdezte, hogy kik a tanúk.

- Ha megengedi excellenciád - szólt most bele a grófné a beszélgetésbe, - én jelentkezem tanúnak.

- Hogyan? Ön, méltóságos asszony? - fordult hozzá Dubarry meglepetve.

- Igenis, nem történt az Lachausséeben, a posta épülete előtt. Nos tehát, az esemény után két órával arra utaztam - jelentette ki a grófné -, pontosan tájékoztattak, mert az egész faluban csak erről beszéltek.

- De vigyázzon grófné - szólt Jean -, ha beleártja magát ebbe a dologba, magára haragítja a Choiseul-családot.

- És ezek hamarosan vissza fogják ezt önnek fizetni - vélte a helyettes kancellár. - A grófné ugyanis pert folytat, melynek kimenetele igen kétséges.

- Oh, kancellár úr, hiszen én itten egyik mélységből a másikba zuhanok! - kiáltott fel a grófné egészen tanácstalanul.

- Grófné, kéz kezet mos. Elfogadom az ön támogatását, és a magam részéről gondoskodni fogok róla, hogy önt is támogassák - jelentette ki a vicomte. - Rendben van? Akkor rögtön fölkeresem a sógornőmet. Megengedi, hogy ajánljak egy helyet a kocsimban?

- Oh, vicomte úr, így ok nélkül... ezt már mégsem lehet! - szólt a grófné.

- Van rá oka -, szólt a helyettes kancellár és átnyújtotta neki Zamot kinevezését.

- Kegyelmes uram, ön az én védőangyalom - jelentette ki az öreg hölgy -, és ön, vicomte úr, a nemesség virága!

Ezzel vidáman kiszökellt. Dubarry Maupeou-hoz hajolt.

- Jól játszottam a szerepemet? - kérdezte.

- Nagyszerűen, kedves rokon - hangzott a válasz -, de jelentse sógornőjének, hogy én hogyan játszottam az enyémet; máskülönben pedig vigyázzunk: a vénasszony ravasz.

Fél óra múlva a Valois-palota nagy szalonjába vezették Bearn grófnét és Jean vicomte-ot, mert Dubarry Párizsban itt lakott. Nem kocsizott Luciennes-be, ahogyan a királynak mondotta, hanem a fővárosba. Csak Chon maradt Versailles-ban, aki nem mutatkozhatott még Bearn grófné előtt. Amikor Jean jelentette sógornőjének, hogy ki a látogató, akit hozott, ez rögtön felállt, hogy az öreg grófnét üdvözölje. Belépett a szalonba, és a két komédiásnő köszöntötte egymást az akkori etikett minden ünnepélyességével.

- Sógoromnak már köszönetet mondtam azért, hogy megszerezte nekem ezt a megtiszteltetést - mondotta Dubarry -, és most még egyszer köszönetet mondok önnek személyesen.

- Nem tudok szavakat találni - felelte a öreg grófné -, hogy megmondjam önnek, mily nagy megtiszteltetés számomra ez a jóindulatú fogadtatás.

- Kötelességem - felelte Dubarry -, hogy rendelkezésére bocsássam magamat egy ilyen magas rangú hölgynek, ha valamilyen módon hasznára lehetek.

A két grófné leült.

- Szabad arra kérnem, hogy szóljon - mondotta a kegyelt nő, -, készen vagyok önt meghallgatni.

- Bocsánat, kedves sógorasszony - szólalt meg most Jean, és előlépett -, Bearn grófné őméltósága nem jelenik meg ön előtt mint kérelmező. A helyettes kancellár úr bízta meg őt valamivel az ön számára.

Bearn grófné most meghajolt, és átnyújtotta a Maupeou által kiállított okiratot, melyben a király nevében kijelenti, hogy Luciennes ezután királyi kastély és a kastély kormányzója Zamor.

- Ezt tehát önnek köszönhetem, grófné - szólt Dubarry. - Oh, milyen boldog lennék, ha ugyancsak tehetnék önnek valamilyen szívességet.

- Mi sem könnyebb ennél - felelte a grófné oly élénken, hogy a két szövetséges el volt tőle ragadtatva.

- És pedig hogyan? Szóljon hát, kérem, grófné!

- Hallott talán már valamit arról a perről, melyben a családom birtokai forognak kockán?

- Igen, múltkoriban őfelsége beszélt nálam erről a perről, rokonommal de Maupeou úrral - felelte Dubarry. - Ez az ügy önre nézve nagyon rosszul áll, így értettem őfelsége szavaiból.

- Istenem, Istenem! - jajgatott a grófné. - Ha őfelsége ismerné az igazi tényállást! Hallgassa csak meg, itt egy elzálogolásról van szó kölcsön ellenében, melyet a Saluces család adott a Bearn családnak. Ez a kölcsön 1406-ban jött létre, és ezen idő alatt kamatostul megnőtt több millió livre-re. És ezt most a Saluces család tőlünk követeli. Az igazság azonban az, hogy ezt a kölcsönt már régen visszafizettük, még pedig 1417-ben. Elődöm, IV. Gaston, Bearn grófja, visszaadta ezt a pénzt a Saluces családnak, de sajnos sokkal nemesebb volt, semhogy visszakérte volna tőlük az adóslevelet. Csupán végrendeletében írta fel tulajdon kezével a megjegyzést: Istennek hála, ezeknek az embereknek nem tartozunk semmivel. Ősömet általában úgy hívták, hogy a „feddhetetlen", és semmi kétség, hogy valóban visszafizette az adósságot, mert különben sohasem írta volna fel ezt a megjegyzést

utolsó akaratába, hanem ott is tiszteletben tartotta volna az igazságot. Így áll a dolog, drága grófné.

- Csakhogy önnek nincsen semmi más bizonyítéka, mint IV. Gaston e végrendelte, míg a Saluces család birtokában ott az adóslevél - mondotta Dubarry.

- Csakhogy az, amit Bearn grófné itt mond - szólt bele Jean -, nagyon egyszerű és egészen más színezetet ad a dolognak. Meg vagyok róla győződve, ha őfelsége hallja ezt - így előadva - Bearn grófnétól magától...

- Oh, Istenem, hogyan juthatok eléje kihallgatásra?

- Oh, az nem is lenne olyan nehéz - vélte Dubarry. - Nem kell más, ön egyszer meglátogat engem Luciennesben és mivel őfelsége gyakran jár ott...

- Jaj, kedves sógorasszony, akkor a grófné őméltósága elvárhat három hétig is - szólt Jean -, márpedig a pert a következő kedden fogják tárgyalni, úgy hallottam. Ma szerda van.

- Akkor aligha számíthatunk erre - tette hozzá sóhajtva Dubarry.

Egy ideig hallgattak. Most az öreg grófné kérdezte félénken:

- Hátha Versailles-ben lehetne kapni audenciát?

- Oh, ezt nem fogja elérni - felelte a kegyelt nő. - Őfelsége most nagyon is el van foglalva egy üggyel, melyet de Choiseul, de Prastin urak és de Gramont asszony ellen akar megvalósítani.

- És ez mi?

- Ellenfeleink minden cselszövése ellenére be fognak engem mutatni az udvarnál, és ez meg fog történni, még mielőtt a trónörökösné megérkezik, mert részt óhajtok venni a fogadási ünnepeken Compiéne-ben.

- Már minden elő van készítve - tette hozzá a vicomte -, Alogny báróné fogja vezetni a sógornőmet. Hát igen, ez neki jó üzlet. A bemutatást követő este húszezer tallért kap készpénzben.

- Ezt már szeretem - vélte Bearn grófné mosolyogva.

- Most eszembe jut valami - szólt Jean. - Ha Bearn grófnét egy héttel előbb ismertem volna! Akkor a grófné vezethette volna önt be, kedves sógorasszony. Amit a király most megtesz Alogny asszonyért és a fiáért, azt bizonyára megtette volna a grófnéért is. El se képzelheti, méltóságos asszonyom, hogy a király mily készségesen engedélyezett mindent, amikor hallotta, hogy Alogny asszony hajlandó bemutatni a sógornőmet. Meg se várta, hogy kérjenek tőle valamit. A maga jószántából ajánlott fel mindent. „Van-e adósága a hölgynek[7] - kérdezte - vagy talán kilátástalan pert folytat?"

Bearn grófné tágra nyitotta a szemét.

- „Csak éppen egy van, ami nem tetszik nekem valami nagyon - mondta a király. - Jobban szerettem volna, ha annak a hölgynek, aki bevezeti Dubarrynét, előkelőbb, a történelemből ismertebb neve volna."

- Hát igen - szólt az öreg grófné -, Alogny bárónéról én se halottam még semmit.

- S ha meggondoljuk, méltóságos grófné - folytatta Jean -, hogy milyen szépen, milyen egyszerűen, milyen kifogástalanul ment volna ez a dolog önnel! Akkor teljesen meg lett volna elégedve. És ön grófné, megnyerte volna a pörét, fiát besorozták volna a testőrséghez hadnagynak... az ilyen kedvező alkalom az életben csak egyszer kínálkozik.

- Hát bizony, bizony - siránkozott az öreg grófné, - csak tudnám elnapoltatni a pörömet!

- Talán mégis meg lehetne csinálni! - kiáltott fel Jean. - Kedves sógorasszony, hiszen ön meghitt barátságban van Alogny bárónéval. Öntől nem venné rossz néven, ha megmondja neki, hogy szeretné magát egy másik hölggyel bevezettetni. Nem kell visszamondania neki, hogy a királynak mi volt a megjegyzése, elég okos ön ahhoz, hogy valamilyen megoldást találjon ki.

Egyszerre azonban az öreg grófné elkezdett aggodalmaskodni.

- Nem szeretném ennek a hölgynek rossz értelemben az útjába állani - vetette ellene. Rangbéli személyek bizonyos tekintettel vannak egymásra.

A Dubarry türelmetlen mozdulatot tett. Jean felállt.

- Méltóságos grófné - mondotta, a dolog így áll: nem teszek önnek semmiféle ajánlatot, legkevésbé se akarok erőszakoskodni. Ön meg akarja nyerni a pörét, mely tisztára reménytelen. Most véletlenül összekerültünk, és én önkéntelenül részvétet érzek ön iránt. Tulajdonképpen semmi közöm a dologhoz; de jólelkűségem rávett arra, hogy elgondolkozzam azon, hogyan lehetne az elveszett ügyön az ön javára egyet fordítani. Ezt nem kellett volna tennem, és ezzel az ügy el is van intézve. Ne is beszéljünk többet róla!

- Oh, kérem, vicomte úr, ellenkezőleg - dadogta a szegény öreg grófné.

Jean egyszerűen adta a közönyöst.

- Igen tisztelt asszonyom, én személyesen nem törődöm vele, vajon a sógornőmet egy Alogny báróné vagy pedig egy Bearn grófné vezeti-e be. Különben is a báróné aligha akarna lemondani oly alkalomról, mely számára annyira kedvező.

- Oh, jut majd számára kárpótlás - vélte a Dubarry -, a király kegye irántam kiapadhatatlan.

- De még ha ajánlkoznám is arra, hogy Alogny báróné helyére lépjek - mondotta az öreg grófné, ki lassanként mintha mégis rászánná magát -, és őfelsége mégsem lenne hajlandó arra, hogy belenyúljon az igazságszolgáltatás menetébe.

- Ebben teljesen egy véleményen vagyok önnel - felelte a Dubarry. - Az ilyen előkelő hölgy, mint ön, mindenesetre jobban teszi, ha szabadjára engedi az igazságszolgáltatást. De senki sem tudná meggátolni a királyt abban, hogy más módon kárpótolja önt.

- Oh, hogyan tudna engem kárpótolni a király, amikor ebben a perben kétszázezer livre-ről van szó - sóhajtotta az öreg grófné.

- Például egy királyi ajándékkal, mely százezer livre - felelte a Dubarry.

- És a fia kineveztetésével hadnaggyá a testőrséghez - tette hozzá Jean.

- Van még rokona? - kérdezte a kegyelt nő.

- Van egy unokaöcsém.

- Az ő számára is lehetne találni valamit - biztosította őt a vicomte.

- Ha őfelsége mindezt megtenné önért, akkor meg volna elégedve? - kérdezte a Dubarry.

- Nagyon is boldog lennék és önnek örökre hálás - felelte az öreg grófné.

- Szabad tehát erről beszélnem őfelségével?

- Az igen nagy megtiszteltetés volna számomra. Mikor szabad önt újra meglátogatnom?

A hölgyek megismételték hajlongásaikat, és Jean odalépett az öreg hölgyhöz, hogy elkísérje. Azután

visszatért sógorasszonyához, míg Bearn grófné méltósággal ment le a lépcsőn. Zamor lépdelt elől, két inas követte gyertyával, egy harmadik vitte a grófné uszályát. Amikor lába a lépcső utolsó fokához ért, előállt egy kocsi, és egy hölgy ugrott ki belőle.

- Oh, mademioselle Chon! Mademosielle Chon! - szólt Zamor. - Jó estét!

Bearn grófné dermedten állt meg; felismerte ebben a hölgyben Flageot ügyvéd állítólagos leányát Chon szintén felismerte a grófnét, felkiáltott, csuklyáját jobban a szemébe húzta, és elrohant mellette fel a lépcsőn.

Az öreg hölgy máris uralkodott magán, nehogy a cselédség előtt eláruljon valamit, és beült a kocsiba.

Csatározások

XV. Lajos Marlyból Luciennes-be utazott. Azt hitte, hogy szerelmese ennek hírére rögtön lemegy oda, s várja őt. Ugyancsak meg volt lepve, amikor nem látta ott; helyette csak Zamort találta, az új kormányzót, ki a maga módja szerint illeszkedett a kapott méltósághoz. Országában a király volt a legkíváncsibb nemes ember, mégsem volt kedve hozzá, hogy kikérdezze a cselédséget. Szerencsére Zamor nem számított már ezek közé, és így őt kikérdezhette. Elengedte kíséretét, és beszólíttatta a négert.

- A grófné még Párizsban van - mondta Zamor.

- Igen? És téged szánt nekem társaságul? Köszönöm szépen, grófné! - dörmögte a felség.

- Nem, Zamor nem lesz a király társasága - felelte a néger. - Zamor újra Párizsba nyargal.

- Mi dolgod van ott?

-Dubarry grófnénak jelentem, hogy a király Luciennes-ben van.

- Igen? Ezt parancsolta neked? Egyre jobb lesz! Azt is megmondta neked, hogy ez idő alatt mit csináljak?

- Úgy vélte, hogy aludni fogsz - felelte a törpe.

- Hm! Hát akkor majd lemegyek a csukákhoz - mondta a király.

Behívatott egy inast, megparancsolta neki, hogy hozzon egy darab kenyeret, azután lement vele a kertbe. Mind a ketten lementek egy tóhoz, ahol pompás csukákat tenyésztettek. E halak etetése úgyszólván családi hagyomány volt a Bourbon-házban. XV. Lajos átnyújtatta magának a kenyérmorzsákat, és bedobálta őket a vízbe. Mosolyogva nézte, amint az állatok a víz fölszínére szökkennek és elkapják a falatokat. Ez a szórakozás eltartott egy fél óráig.

Ásítozva fordult el a király, és visszatért a kastélyba. Most úgy tett, mint Zamor. Játszott szeretője papagájával és majmával, míg rásötétedett. XV. Lajos nem szerette a sötét szobákat. Gyertyát gyújtottak. De őfelsége egyedül se szeretett lenni.

- Negyed óra múlva fogjanak be - parancsolta. - Adok neki egy negyed óra időt.

De amikor ez az idő elmúlt, őfelsége már jóízűen aludt. Az inas, ki jelenteni akarta a kocsit, halkan visszavonult, és így történt, hogy mire a király magától felébredt, ott látta ülni maga mellett Dubarryt.

- No lám, itt van a grófné! - kiáltott fel.

- Igen, mégpedig jó ideje - felelte a hölgy mosolyogva.

- No, no, olyan régen mégsem lehet - szólt a király.

Felséged mélyen alszik.

- Látja, unatkoztam és akkor... éjszaka mindig rosszul alszom. Tudja-e, már el akartam megint menni.

- Láttam, felséged kocsija előállt.

A király az órát nézte.

- Féltizenegy? Hiszen akkor teljes három órát aludtam! De mit csinált ön oly sokáig Párizsban, drágám?

- Megtaláltam azt a hölgyet, aki engem az udvarnál be fog vezetni - felelte Dubarry diadalmasan.

- Hogyan? - szólt a király megdöbbenve. - Ön talált valakit, aki erre hajlandó?

- Úgy van, éspedig egy Bearn grófnét, uralkodók, hercegek utódját.

- Egy Bearn grófnét? - szólt a király. - Ilyen nevű asszony már csak egy van, és ez valahol Verdun környékén lakik.

- Ez az. Csakis ezért tette meg az utat Párizsba - felelte a kegyelt nő. - Holnap reggel tizenegy órakor fogadom őt titkos kihallgatáson, és akkor majd megkéri felségedet arra, hogy határozza meg a bemutatás napját. Ön pedig kijelöli erre az egyik legközelebbi napot, nemde, La France?

A király kissé savanyú képet vágott. Nem tudta eltitkolni, hogy voltaképpen nincsen nagyon kedvére a küzdelemnek e hirtelen megoldása.

- Holnap reggel tizenegykor? - kérdezte. - Ez sajnos lehetetlen. Ma este megint Párizsba kell mennem.

- Hogyan? - szólt a grófné, és remegés járta át a szívét. - Ön el akar menni, Sire?

- Fontos tanácskozásra rendeltem be Sartines-t.

- Ahogy akarja. De azért velem vacsorázik?

- Azt lehet, éhes vagyok.

Ebben a pillanatban belépett Chon, és köszöntötte a királyt. XV. Lajos mindig vidám volt, amikor megpillantotta ezt a bábut; ezúttal azonban rosszkedvű maradt. A Dubarry gyors pillantást váltott sógornőjével. A király észrevette ezt, és valami ördöngösséget gyanított e mögött.

- Nem - mondta hirtelen -, nem is étkezhetem már itt, már mennem kell. Szombat van, aláírásokat kell adnom.

- Akkor befogatok - mondotta a Dubarry. - Chon! Rendeld meg őfelsége kocsiját!

A hölgyike kiszökellt, és lehetett hallani az előszobában, amint kiáltja:

- Befogni! Őfelsége haza kíván menni!

A király várt egy kis ideig, és nem folytatta a beszélgetést a Dubarryval. Nem akart többet hallani a bemutatásról. Amikor Chon újra bejött, kérdezte tőle, vajon az emberei készen állnak-e. Chon azt felelte, hogy az előszobában egyetlen embert se lehet látni. XV. Lajos kinézett az ablakon, de a kastély előtt a szabad térség mintha kihalt volna. Nem lehetett látni se lakájt, se kocsist, se gárdistát. Csak a tiszta éjszaka és a holdfény mutatkozott. És a mélységes csend közepette egy fülemile énekelt. XV. Lajosnak azonban semmiféle érzéke nem volt az efféle hangulatok iránt.

Bosszúsan fordult szeretőjéhez.

- Grófné, gondoskodjék róla, hogy ez a komédia véget érjen.

- Nekem nincsen itt parancsjogom - felelte mosolyogva a Dubarry -, forduljon a kormányzóhoz.

- Zamorhoz? - kérdezte a király. - Hivassa.

Megjelent egy inas, és a grófné kérdésére azt felelte, hogy a kormányzó négy tiszttel őrjáraton van.

- Őrjáraton? Ez mit jelentsen?

- Királyi kastélyokban az a szabály - magyarázta a kegyelt nő -, hogy rendszeres őrjáratokat kell fenntartani, amikor a király jelen van. Ezt ön csak tudhatja, Sire.

A király most már mulatságosnak találta a dolgot.

- Úgy látszik, hogy itt rend uralkodik - mondotta, és nem tudott elnyomni egy mosolyt. - Miféle zaj van odakünn?

- Ez a vacsora, Sire - felelte a kegyelt nő -, azt hittem, felséged meg fog tisztelni engem...

XV. Lajost csábította a kellemes szag. Mérlegelte, hogy legjobb esetben fél óra múlva lehet csak Marlyban és ott hideg ennivalót kaphat

- Jó szakácsa van, grófné - mondotta szaglálózva.

- Éppen ma készített pompás omlettet fácántojásból. Tudja, hogy felséged nagyon szereti.

- Hát akkor ne okozzunk neki bánatot - vélte a király. - Talán Zamor is visszajön addig, míg étkezünk.

Mind a ketten átmentek az ebédlőbe.

- Csak két teríték van itt? - kérdezte a király. - Chon evett már?

- Sire, felséged határozott engedelme nélkül...

- Ugyan, mit! Neki itt kell lennie! Ülj szembe velem, Chon.

Kezdődött az étkezés. A felség mosolygott az illatos leves fölött.

- Valóban az ön szakácsa művész, grófné - mondotta.

- Akkor jól tettem, hogy az előbbit elküldtem. Kövesse a példámat! - felelte a Dubarry.

- Ezt hogyan értsem?

- Én elbocsátottam az én Choiseul-ömet - nevetett a grófné. Tegyen ön is így az önével.

- Csak semmi politikát, drágám - mondta XV. Lajos. - Egy pohár madeirát kérek!

Odatartotta a poharát. A hölgy töltött neki.

- Nagyon lassan töltsön - mondotta.

- Attól tart, hogy a bor megzavarodik?

- Oh, nem, csak a kezét akarom jó sokáig nézni. Milyen szép!

- Ezt csak ma fedezi fel, Sire? - felelte nevetve a kegyencnő.

- Semmi politikát? - mondotta. - Akkor nem tudok mit mondani. Beszéljen el valamit, Sire, hiszen ön olyan szépen tud elbeszélni.

Így múlt el az étkezés vidám csevegés között. Dubarry kifejtette minden veleszületett elmésségét és a szertelen Chon tőle telhetően támogatta őt ebben. A király egyre jobban engedte át magát a varázsnak, mellyel a szerelem és a báj e két művésznője őt befonta. Amikor megitta a kávéját, a kegyencnő így szólt:

- Utánanézzünk-e most, vajon Zamor visszajött-e, Sire?

- Minek, drágám?

- Hogy kinyithassa önnek a kastély kapuit. Övében minden kulcs, ahogyan az előírás kívánja.

- Minek nyissa ki a kapukat?

- Hogy Marlyba mehessen.

- Persze, persze! - telelte XV. Lajos. - Tehát akkor menjünk, drágám.

Amikor néhányat léptek a folyosón, másmilyen, új illat vette őket körül és a nyitott ajtón beláttak egy világoskék atlasszal bevont szobába, melyben egy ámpolna terjesztett titokzatos tényt.

A király megállt.

- Azt hiszem - szólt a Dubarry -, hogy Zamor még nem tért vissza. Be vagyunk zárva, és az ablakon kell leereszkednünk.

- Talán a lepedőkön? - kérdezte a király. - Okosabb volna arra használni ezeket, amire szánták őket.

Ezzel kitárta karjait, a grófné elejtette a rózsát, melyet a kezében tartott, és királyi udvarlója keblére simult.

Reggel tíz óra volt, amikor a király elhagyta a hálószobát. Az udvaron most készen várta a hintó.

- Ez mit jelentsen? - kérdezte XV. Lajos. - Nem akar nekem reggelit adni, grófné? Éhgyomorral távozzam?

- Azt hittem csupán, hogy felségednek nagyon sürgős Marlyba jutni - felelte a Dubarry pajzánul. - Hiszen odarendelte Sartines urat!

- Ejnye, eljöhetne ide is, hiszen nincsen nagyon messze - mondotta a király. - A reggel különben is túlságosan szép ahhoz, hogy dolgozzam.

- Én magam is azt hiszem - helyeselt a kegyelt nő -, de azért néhány aláírást mégis kell adnia.

- Éspedig kinek?

- Bearn grófnénak. Önnek meg kell jelölnie a napot és az órát.

- Minek?

- Bemutatásom napját és óráját.

- Oh, igaz! Nos ön megérdemelte ezt a bemutatást. Rendben van tehát minden? Tud már három mély bókot csinálni?

- Egy esztendeje gyakorolom ezt. Melyik napot jelöli ki tehát?

- Legyen, mondjuk, holnapután.

- És az óra?

- Szokás szerint este tíz órakor.

- Becsületszóra, Sire?
- Királyi szavamra!
- Kezet rá, La France!

A Dubarry odatartotta XV. Lajos elé finom kis kezét, melybe a király beletette jobbját. A király egész reggel a legvidámabb hangulatban volt, tréfálkozott Dubarryval, etette a csukákat, és pénzt osztott ki a szegények között. Ezalatt a grófné várta Bearn grófnét. Elérkezett a kitűzött óra, amikor hoztak neki egy kis levelet. Izgatottságtól remegő kézzel bontotta fel. Sógora, Jean közölte vele, hogy Bearn grófné nem jön el. Azt állítja, hogy megégette a lábát és kénytelen az ágyat őrizni.

„A vénasszony -, fejezte be értesítését -, átlátott a szitán és mi elvesztettük a játékot. Jer gyorsan Párizsba."

- No mi az? - kérdezte a király.
- Oh, hírt kaptam a sógoromtól - felelte a grófné. - Jobban van. De most jön egy kocsi.
- Bizonyára a mi kedves Bearn grófnénk - vélte a király.
- Nem, ez Sartines úr, Sire - mondotta a kegyelt nő. - És mivel távol óhajt tartani engem a politikától, magára hagyom őt vele. Ha Bearn grófné eljön, rögtön értesíteni fogom erről felségedet.

E szavakkal finom arcát csókra nyújtotta a királynak, és elhagyta a szobát.

- Vigye az ördög az aláírásokat, és mindazokat, akik tőlem ezt követelik - sóhajtott XV. Lajos. - Vajon ki találta fel a minisztereket, a tárcákat és az aktapapírt?

Sartines úr belépett, hogy jelentést tegyen az uralkodónak és eléje tárja a rendeleteket és utasításokat, amiket alá kell írni. Odakinn hallható lett egy távozó kocsi robogása.

- Hogyan? A grófné talán elhagy engem? - kérdezte a király. - Nem akarja megvárni Bearn grófnét?

- Bizonyára unja várni, és ezért elmegy érte - monda Sartines.

- De hiszen az öreg grófné ma reggel ide akart jönni.

- De én azt hiszem, nem fog eljönni, Sire.

A király ámulva nézett a rendőrminiszterre.

- Tud ön erről, Sartines? Ugyan mi történt vele?

- Istenem, nehézségek mutatkoztak.

- Szegény grófné! - szólt a király, de arcán végigsuhant az öröm egy sugara. - Célját végül mégsem fogja elérni?

- Ez nagyon valószínű - felelte a miniszter. - Ha nem mutatják be őt a trónörökösné megérkezése előtt, akkor ez valószínűleg sohase fog megtörténni.

- Ebben igaza van, Sartines. Úgy hallom, hogy a menyem igen szigorú, jámbor és kényes. A szegény grófné! Nem lehet majd megvigasztalni.

- Igaz, de felséged megszabadul sok kellemetlenségtől, ha a bemutatkozás elmarad. Gondoljon a rágalmazókra, a gúnyverset írókra és az újságokra, Sire! Százezer livre-nél többet kell majd kiadnunk, mint eddig rendőri kutatásokra.

A király sóhajtott.

- És mégis! - mondotta. - Hátha Bearn grófné meggondolja magát. Hátha a trónörökösné nem érkezik meg hamarosan. Még négy nap van addig. Dolgozunk ma reggel, Sartines?

- Csupán néhány aláírásra van szükségem, felség - felelte a miniszter. - Szabad kérnem.

- Mi ez? Letartóztatási parancs? Kit akarnak most letartóztatni?

- Jean Jacque Rousseau urat.

- Nincsen semmi különösebb véleményem ezekről a filozófusokról, de úgy vélem, vihart támasztana és tudtommal különben is Rousseau úrnak engedélye van arra, hogy Párizsban tartózkodjék.

- Azzal a föltétellel, hogy nem mutatkozik nyilvánosan - felelte a rendőrminiszter. - De ő minden este a Café de la Régence-ban ül, Sire, és rengeteg ember veszi körül. Minden este ki kell állítanom oda egy rendőrszakaszt, hogy féken tartsam az embereket. Hátha Rousseau úrnak egyszerre csak eszébe jut és beszédeket tart, mint ahogy ezt Londonban tette?

- Ez bűntett volna, és akkor letartóztatási parancs nélkül is rögtön letartóztathatja - felelte a király.

A rendőrminiszter megértette, hogy XV. Lajos nem akar semmit se tenni Rousseau úr ellen, és ezért nem erőltette tovább ezt a dolgot. A parancsot visszatette az aktatáskába.

- Beszéljünk egy másik filozófusról -, mondotta - ezúttal Voltaire úrról.

- Hiszen ez nincs is Franciaországban - felelte a király.

- Nincsen - folytatta Sartrines -, de a művei megérkeznek ide. Mindennap lefoglalunk ládákat, melyekben a könyvei vannak. Múltkoriban több ilyet találtunk egy küldeményben Choiseul úr címére.

- De hiszen nagyon mulatságosan ír - vélte XV. Lajos.

- A legrosszabb a dologban az, hogy most azt akarják tenni kedvéért, amit csak királyoknak szabad, szobrot akarnak neki állítani - jelentette a rendőrminiszter.

- Istenem, bronzban még sokkal rútabb lesz, mint amilyen elevenen - felelte a király.

- Csupán azt akartam ajánlani felségednek, hogy vessen véget ennek az állapotnak - mondotta Sartines.

- Szeretném mindezt megakadályozni - felelte XV. Lajos -, de ez nem lehetséges. Elmúlt az idő, amikor a királyság határt tudott szabni a bölcselő lélek elterjedésének. Mi csupán tehetetlenségünkről adnánk tanúbizonyságot, jobb tehát, ha elfordítjuk ettől a szemünket, és úgy teszünk, mintha nem látnánk semmit. A filozófusok, álmodozók, enciklopédisták, költők, rajongók, államjavítók, valamennyien írjanak és kiáltozzanak és kukorékoljanak és prédikáljanak. Állítsanak nekik szobrokat, építsenek nekik templomokat is, Sartines úr.

A rendőrminiszter meghajolt, és távozott. XV. Lajos az asztalhoz ment és írt a dauphinnek.

„Arra kértél, hogy siettessem a trónörökösné megérkezését. Meglesz. Megadom az utasítást, hogy Noyonban ne tartózkodjék. Eszerint tehát kedden reggel meg fog érkezni Compiégne-be. Én pontban tíz órakor ott leszek, tehát egynegyed órával hamarabb, mint ő."

- Ilyen módon - mormogta maga elé félig hangosan - megszabadulok attól, hogy a grófnét bemutassák és mindattól, ami ezzel összefügg. Komolyan, a bosszúságot és gyűlölködést és csalafintaságot kissé át kell hárítanom a fiatalokra, akiknek még van elég erejük, hogy marakodjanak. Szívem mélyéből ráuntam már mindenre.

Megrendelte a kocsiját és Marlyba ment.

V
PIRRHUSl GYŐZELEM

A Pont d'Asntinen Dubarry asszony találkozott egy kocsival, melyben a sógora ült. Ez megkérte őt, hogy

szálljon át hozzá, és menjen el vele a Saint-Germain des-Prés utcáig.

- A grófné tehát lóvá tesz minket? - kérdezte a kegyelt nő, amikor a sógora mellett ült. - Ugyan mi történt?

- Amikor ma reggel kocsin érte mentem, közölték velem, hogy a grófné, ki mindig maga készíti a csokoládéját, véletlenül fellökte a vizes lábast és leforrázta a lábát. Erre rögtön bementem hozzá, és valóban ágyban fekve találtam őt. Vigasztalhatatlannak látszott. Az egészet szélhámosságnak tartom, és ezért hívattam önt. Ön meggyőződhetik róla, hogy az öregasszony valóban leforrázta-e magát, amikor felszólítja, hogy vegye le a kötést. A Kakasszóhoz címzett vendégfogadóban lakik. Menjen fel hozzá, én megvárom a vendéglőben.

Negyed óra múlva a kocsi célhoz ért.

- Bearn grófné beteg, és nem fogad senkit - mondták a hölgynek, amikor kérdezősködött a lakó után.

- Nem akarok mást, csak tudakozódnék hogyléte iránt - felelte Dubarry, és felszaladt a lépcsőn.

A fogadósné rémülten követte, és meg akarta gátolni az idegent abban, hogy belépjen a szobába.

- Ki ez? Ki ez? - kiáltotta az öreg grófné sivító hangján, amikor lármát halott odakünn.

- Én vagyok, kedves grófné! - felelte Dubarry, és belépett. - Eljöttem, hogy őszinte részvétemnek adjak kifejezést a bajért, mely önt érte. Hallottam már róla, hogyan történt. Nagyon fáj?

- Borzalmasan - nyögte az öregasszony.

- Őfelsége ma reggel várta önt, nem volt kedvére, hogy nem jött el - jegyezte meg a Dubarry.

- Megkétszerezi kétségbeesésemet, grófné - felelte az öregasszony. - De azért mégis remélem, hogy személyesen kérhetek bocsánatot őfelségétől.

- Valóban csak szerencsétlen véletlen volt ez? - kérdezte Dubarry egyenesen. - Vagy talán bosszantotta önt valami, ami távozásakor történt önnel? Amikor lement a kocsihoz, találkozott egy hölggyel, nemde?

- Emlékszem - szólt a grófné -, de mi van vele? Nem ismerem őt.

- De talán mégis, Bearn grófné - szólt erre a kegyelt nő, ki eltökélte, hogy nem hagyja magát megtéveszteni. - Sógornőm volt ez, Dubarry kisasszony. Látta őt már egyszer, mégpedig az ön kastélyában. Csakhogy akkor nem Dubarry kisasszony néven szerepelt, hanem mint Flageot kisasszony.

A vénasszony most színt vallott.

- Hogyan? Ügyvédemnek ez az álleánya, ki hazug hírekkel arra késztetett, hogy Párizsba utazzam, az ön sógornője? Tehát ön küldte őt hozzám?

- Úgy van, mindkettőnk érdekében, ahogy ön ezt most már tudja.

- Ez az utazás aligha fog nekem hasznot hozni - szólt a vénasszony, és összevonta a szemöldökét.

- Beszéljünk egymással komolyan, grófné - szólt a Dubarry.

- Sebesülése ellenére nem tudná mégis megtenni, hogy csak egy másodpercre is megjelenjék szobámban őfelsége előtt?

- Nem tudok fölkelni.

- Grófné, van egy kenőcsöm, mely nagyon jót tesz az égési sebeknek - szólt a kegyelt nő -, csak éppen az a kérdés, hogy az égés miféle, hólyagzik-e vagy nyílt seb?

- Nálam az utóbbi.

- Ha láthatnám azt a sebet, akkor a megfelelő kenőcsöt még ma elküldetném önnek. Nagy enyhülést okozna.

- Oh, nem kívánhatom, hogy ön ilyet lásson! - hárította el Bearn grófné.

Most elcsíptem, gondolta a Dubarry.

- Oh, kérem - felelte -, megszoktam már, hogy sebeket lássak. Ha megengedi! - És most lehajolt, és a bekötött láb után nyúlt. - Ha arról van szó, hogy segítsünk embertársainkon, akkor nem kell ügyet vetni arra, hogy mi illik és mi nem.

E szavakkal kezdte lebontani a kötést és a lábszárat olyan erősen fogta, hogy az öreg grófné nem tudta kiszabadítani kezei közül. A vénasszony nyöszörgött, de nem ellenkezett. A Dubarry még mindig azt hitte, hogy a vénasszony színlel, és azon törte már a fejét, hogy mit mondjon, ha nyoma sincs a sebnek. De amikor a borogatást felbontotta, megdöbbenésére erősen vörös, elég nagy égési foltot látott. A vénasszony elfojtotta fájdalmát és örült diadalának. Nagyon is jól tudta, hogy a másik mit gondol magában és miért akarta látni a sebet.

- Nos, grófné - kérdezte a kegyelt nőtől -, ilyen körülmények között még mit akar tőlem?

- Úgy, mint eddig, most is azt óhajtom, hogy ön vezessen be engem Versailles-ban, és ha egy óra hosszat kellene is még egyszer borzasztó fájdalmakat elszenvednie, mint ma reggel. Ezért kérem a föltételeit.

Az öreg grófné nekitámaszkodott a párnának, és kicsiny szürke szemét erősen ráfüggesztette a Dubarryra.

- Ezért azt kérem - felelte minden teketóriázás nélkül -, hogy garantáljanak nekem kétszázezer livre-t.

- De hiszen ön meg fogja nyerni a pörét... és ez akkor négyszázezer livre.

- A kétszázezer livre, melyet a Saluces család tesz vitássá, számomra jogos tulajdon, a másik kétszázezer lenne a díjam.

- Megkapja, grófné.

- Tovább: a fiam, kit mindenekfölött szeretek, kapjon nyomban egy századot és egy év múlva mint ezredes egy ezredet.

- És ki fogja fizetni ezt az ezredet?

- A király.

- Jól van, ezt is meg fogja kapni.

- A király ezenfelül még kárpótoljon engem szőlőimért, melyeket a múlt évben egy csatornaépítés céljára át kellett engednem.

- De hiszen ön ezért kapott kárpótlást!

- Kaptam, de csak a megállapított összeget. E telkek értékét azonban én kétszer annyira becsülöm.

- Jól van, kifizetik majd önnek még egyszer. Még valamit?

- Az ügyvédemnek kilencezer livre-rel tartozom.

- Ezt a tartozását a magaméból fogom kifizetni. Meg van most már elégedve?

- Nincsen díszruhám.

- Már készül.

- Nincsenek ékszereim!

-Azokat majd én fogom az ön rendelkezésére bocsátani.

- Helyes grófné, ez volna minden, amit óhajtanék.

A Dubarry fellélegzett.

- Ilyenformán tehát megegyeztünk. Fogja most, kérem, a tollat és írja, amit önnek diktálni fogok. Ezek szerint adok önnek egy pénzutalványt huszonegyezer livre-ről,

amiből tizenkétezer a kárpótlás az ön szőlőiért és kilencezer jár az ügyvédjének. Ezenfelül Böhmer és Bassenge ékszerészek átadnak önnek kétszázezer livre értékben gyémántokat, ezt a cég a bemutatkozást követő napon vissza fogja vásárolni öntől ezért az összegért. Ilyen módon megkapja a kívánt készpénzösszeget. Ami a fia kinevezését illeti, azt majd őfelsége személyesen fogja átnyújtani. Szabad kérnem?

„Sire! Végtelenül boldoggá tesz, hogy Felséged a legkegyelmesebben méltóztatott elfogadni ajánlatomat, mely vonatkozik Dubarry grófné bemutatására az udvarnál. Ezért kérem Felségedtől az engedelmet arra, hogy holnap reggel bemutatkozhassam Versaillesban. Olyan családból való vagyok, melynek tagjai mindig legelső kötelességüknek tartották, hogy vérüket onthassák felségedért. Anasztázia Eufémia, Bearn grófnéja."

A vénasszony kezében tartotta a papírost, míg odatolta a Dubarry-nak a tollat és a tintát. Ez kiállított egy pénzutalványt huszonegyezer livreről és megírta a levelet Böhmer és Basenge udvari ékszerészeknek. A két hölgy azután átnyújtotta egymásnak az iratokat. Állt az alku.

- Még ma délután el fogja önt kísérni a sógorom Luciennes-be - mondta a Dubarry. - Orvosom, Tronchin, hamarosan helyre fogja önt hozni. Viszontlátásra, kedves grófné!

- Viszontlátásra, tisztelt asszonyom!

Amikor a vicomte megpillantotta a vendégfogadó szobájából sógornőjét, hozzásietett.

- Nos, mi újság? Győzött?

-Igen, de pirrhusi győzelem volt. Majdnem egymilliómba került.

- Üssön bele a menydörgős ménkű! - kiáltott fel Jean.

- Csöndesen! - szólt rá a hölgy. - Ön ma délután elmegy érte. Viselkedjék igen illedelmesen, mert különben ez a dolog végül még több pénzünkbe kerülhet. Addig nem lesz nyugtom, amíg a vénasszonyt nem tartom zár alatt.

- Akkor itt maradok, és vigyázok reá - jelentette ki a vicomte. - Komolyan - tette hozzá, amikor sógornője a kocsiba ült - elég sok pénzébe kerülünk Franciaországnak... erre még büszkék is lehetünk

Az ellenpárt

Marlyban a kék szalonban a király a kártyaasztalnál ült, tőle balra Ayen hercegnő, tőle jobbra Guéménée hercegasszony. Őfelsége igen szórakozott volt és mintegy nyolcszáz Lajos-aranyat veszített, ami fölöttébb bosszantotta, mert szeretett nyerni. Kilenc óra felé felállt, és Malesherbes úrra az egyik ablakmélyedésbe lépett. A szemben levő ablakmélyedésben Choiseul úr és Maupeor úr állt. A hölgyek, közöttük a király leányai, az asztalnál maradtak. Tiszteletteljes távolságban tisztek, tisztviselők és udvari méltóságok egy csapata. Adealide hercegnő éppen egy botrányos történetet mondott el a hölgyeknek egy püspökről, akit büntetésből elhelyeztek vidékre.

- Holott ez a püspök - tette hozzá - még néhány hónappal ezelőtt közöttünk járt.

- Őfelségénél - szólt erre Gramont hercegné - még jóval rosszabb társaságot is lehetne találni, ha azok jönnének ide, akik itt még sohase jártak, de szívesen jönnének ide.

Mindenki kitalálta, hogy kire érti.

- Szerencsére - tette hozz Gramont hercegné, amikor is egy pillantást vetett a királyra, hogy meggyőződjék, vajon

még mindig ott áll-e az ablakban - az udvarnál az ajtókat nem lehet erőszakkal kinyitni.

- Éppoly kevéssé, mint az ágyak függönyét, nemde? - egészítette ki Richelieu herceg, egy talán hetvenéves kis úr, akinek még mindig oly élénk volt a szeme, oly friss a színe és oly szilárd a járása, mintha nem lenne több ötvennél.

A hölgyek arcuk elé emelték a legyezőt.

- Ne hagyja magát félbeszakítani Richelieu úr által, kedves Gramont - szólt Viktória hercegnő. - Ön bizonyára még többet akar nekünk elmondani.

- Oh, egy hölgyről van szó, a neve nem fontos - folytatta Gramont hercegné. - Ez a hölgy, kedves barátnőim - itt kis szünetet tartott és ezt a többiek arra használták fel, hogy jobban köréje húzódjanak -, elindult olyasvalakinek a keresésére, aki őt bemutathatná, és valóban, talált is egy ilyen személyt. Ugyan kit, hölgyeim? Egy műveletlen falusi vénasszonyt. Ezt cipelték mármost ide barom-fiudvaráról, mézet kentek a csőre köré, és kicifrázták mindenféle vacakkal. Már minden készen volt, amikor a tiszteletreméltó falusi nemes hölggyel az a szerencsétlenség történt, hogy lebukott a lépcsőn és kitörte a lábát.

- Úgy akarta mondani, hogy ez a szerencse érte, hercegné - jegyezte meg Richelieu herceg -, mert ilyen módon egy nagy veszedelemtől mentett meg minket.

- Mondja meg hát a nevét! - szólt Gueménée asszony.

- A nevét nem mondották meg nekem - felelte Gramont asszony.

- És most már nincsen mitől tartani, azt hiszi? - kérdezte Mirepoir asszony.

- Semmi baj. Az öreg hölgy bepólyázott lábbal ágybanfekvő.

- Csakhogy az a személy - mondotta Gueménée asszony - találhat egy másik hölgyet, ki megteszi neki ezt az áhított szívességet,

- Oh, ettől nem kell tartani - felelte Gramont hercegné. - Erre nem vállalkozik hamarosan bárki.

Elhallgatott, mert a király lépett most oda.

- Adieu, hölgyeim! Jó éjt, uraim! - mondotta világos hangján. Erre általános lett a megmozdulás. XV. Lajos az ajtóhoz ment.

Ott még egyszer visszafordult.

- Igaz - mondotta -, holnap bemutatkozás lesz Versailles-ban. Még egy pillantást vetett a hölgyek és urak csoportjaira, látta, amint közülük néhányan meghökkentek és elsápadtak, azután elhagyta a szalont.

Alighogy távozott, a kör újra bezárult. Zümmögés és morgás lett hallható, melyből élesen csengett ki Gramont asszony erélyes hangja:

- Lehetetlen! Lehetetlen!

-Drágám - mondotta Richelieu herceg -, az orvostudomány mainapság már nagyon előrehaladott; lábtötést igen könnyen tudnak meggyógyítani.

- Szégyen lenne és gyalázat! - kiáltották a hölgyek közül néhányan.

-Királyi fenségek - fordult Gramont asszony a hercegnőkhöz -, itt csak önök segíthetnek rajtunk. Önöknek ezt nem szabad eltűrniük. Beengedjünk ide egy személyt, akivel még a komornáink sem közlekednének?

A királylányok lesütötték a szemüket.

- A király az úr - jegyezte meg Adealide.

- Ha ez megtörténik, az hírbe hozza az egész francia udvart - jelentette ki Gramont hercegné. - Nem törődik itt már senki a becsülettel?

- Hölgyeim! - szólt most hangosan Choiseul herceg, a miniszterelnök és Gramont hercegné bátyja. - Itt összeesküvés van készülőben. Engedjék meg tehát, hogy távozzam és magammal vigyem Sartines urat. Velünk jön, Richelieu úr?

- Oh, nem, én maradok - felelte ez -, hiszen tudja, hogy nagyon szeretem az összeesküvéseket.

De a többiek valamennyien követték a két minisztert.

- Hölgyeim - folytatta Gramont hercegné -, igaz, a király az úr, de csak itt az udvarnál. Nálunk otthon mi vagyunk az urak. Van egy módja annak, hogy ezt a gyalázatot elkerülhessék és én a magam részéről alkalmazni fogom ezt. Ki tudna meggátolni engem abban, hogy holnap este Chanteloup-ba utazzam Versailles helyett.

-Brávó, kedves Gramont! - mondotta Guéménée asszony -, így kellene tennie mindnyájunknak.

-Nos, miért ne tennők valamennyien? - kiáltott fel Mirepoir asszony.

-Még önök is, királyi fenségek - fordult Gramont asszony a királylányokhoz -, részt vehetnek ebben ilyen körülmények között minden félelem nélkül. Őfelsége megharagudhatnék önökre, ha csakis önök maradnának el, de ha valamennyien elmaradunk...

- Úgy van, mi valamennyien! - ismételte Richelieu herceg.

- Hogyan? Velünk akar tartani, herceg? - kérdezte Adealide hercegnő.

- Természetesen... én itt a leányom helyett vagyok, Egmont-né asszony helyett. Az ő nevében szót kérek -

szólt Richelieu. - Járjunk el tervszerűen, hölgyeim. Gyakran megesik, hogy sokan kijelentik: Igen, igen, mi ezt vagy ezt tesszük majd... és ha tenni kell, épp az ellenkezőjét teszik. Legalább is eddig minden összeesküvés alkalmával teljesen magamra hagytak. Önök valamennyien gyűlölik Dubarry asszonyt, hogy végre is kiejtsem ezt a nevet, de senki önök közül, hölgyeim, nem kockáztatott soha annyit, mint én. Egy hete már, hogy nem mutatkoztam Luciennes-ben, négy napja nem jártam Versailles-ban. Tegnap a grófné kocsin jött a palotámba, és megkérdezte, vajon beteg vagyok-e. Komornyikom a nevemben felelte neki, hogy nagyon jól érzem magam, és egész éjszaka nem jöttem haza. Ha önök távol akarnak maradni, hölgyeim, hogyan szándékoznak ezt megmagyarázni?

- Meglátogatjuk nővérünket Saint-Denis-ben - felelte Adelaide hercegnő -, s ő egészen egyszerűen nem enged el minket, úgyhogy nem tudunk visszajönni. Ez ellen nem szólhat senki semmit.

- Én meg szénát aratok Chanteloup-ban - mondotta Gramont asszony.

- Bravó, ez olyan indoklás, melynek van értelme - szólt Richelieu.

- Beteg a gyermekem, azt kell ápolnom - mondotta Guéménée asszony.

- Már egész este nem éreztem jól magam, és ha holnap reggel nem vágatok eret, komoly beteg leszek - mondotta Polastron asszony.

- És én - szólt Mirepoir asszony - nem jövök el, mert nem akarok eljönni. Ez csak módomban áll.

- Mindez szép és jó - szólalt meg ismét Richelieu -, és most megesküszünk erre.

- Micsodát? Megesküszünk? - kiáltották a hölgyek össze-vissza.

-Igenis, az összeesküvésnél esküdni kell, ez hozzátartozik. Catilina összeesküvése óta ez így szokás. A felsülést, igaz, nem lehet ilyen módon sem meggátolni, de tisztelni kell a hagyományt. Tehát fogjunk hozzá... és lehetőleg ünnepélyesen. - E szavakkal kinyújtotta a kezét a hölgyek közé, és így szólt fenséges hangon: - Esküszünk!

- Esküszünk! - ismételték a hölgyek.

-És most fogadják máris szerencsekívánatomat a száműzetéshez.

- De herceg - szólt Guéménée asszony. - Mit kezdjen az udvar, ha őfelsége mindnyájunkat száműzetésbe küld? Hiszen várják őfenségét, a trónörökösnét. Ki lesz körülötte? És azután nem szoktak száműzetésbe küldeni egyszerre egy egész udvart, hanem válogatnak a személyekben.

- Akkor ez engem nem fog érni - mondta Richelieu -, már négyszer voltam száműzetésben, és ez az ötödik összeesküvésem.

- Érjen bárkit - jelentette ki Gramont asszony -, mi minden esetre megtartjuk ígéretünket, és nem leszünk hűtlenek fogadásunkhoz! Inkább eltűrjük a kegyvesztettséget, mint a megalázást. Különben is én megteszem intézkedéseimet. Aki holnap tíz órakor Versailles-ban akar lenni, annak szüksége van ruhára, fodrászra és kocsira. És ez nem lesz Dubarrynak! Nem jelenhetik meg tíz órakor Versailles-ban, mire a király elveszti türelmét, és a bemutatást elnapolják. Közben azonban megérkezik a trónörökösné.

Valamennyien tapsoltak, a leghangosabban Richelieu herceg és Mirepoir asszony, akik az általános ujjongás közepett az egyetértés titkos pillantását váltották egymással. Tizenegykor az összeesküvők elszéledtek. Richelieu herceg vadászának lovára ült, és Párizsba nyargalt.

Újra bajban

Madame Dubarry úgy tervezte, hogy párizsi lakásáról, nagy pompával fog átkocsizni Versailles-ba, a bemutatásra. Reggel tizenegy óra óta tartózkodott városi lakásán a Rue Valoisban. Bearn grófné szintén ott volt; sebét korának legjobb gyógyszereivel kezelték. Buzgón foglalkoztak az előkészületekkel. Délután négy órakor érkezett Jean.

- Hogy vagyunk a fodrásszal? - kérdezte a grófné.

- Mindent megbeszéltünk. Ötven Lajos-aranyat kapott előre, és pontban hat órakor jön.

- És a ruha?

- Remekmű lesz. Huszonhat varrónő dolgozik rajta. Hat órára meglesz.

- És a kocsi?

- Erről magam gondoskodtam. Pontban nyolckor előáll.

Míg a grófné házában ilyen módon serénykedtek, egész Párizsban beszélték, hogy a Dubarryt be fogják mutatni az udvarnál. A város lődörgői, naplopói, pletykázói abban az időben a legcsekélyebb dolgokkal is foglalkoztak, melyek a király környezetében történtek, és ismertek mindenkit, aki ott ki- és bejárt, ámbár a nép az udvar életéből és időtöltéséből alig látott többet, mint a díszhintókon a címereket és az inasok libériáit. Richelieu úr, az agg és még mindig oly fiatalosan friss marsall, a Dubarry, ki úgy

kocsizott végig az úton, mint egy királyné, városszerte ismert személyek voltak. Bármikor mutatkozott a kegyelt nő, a bámészok megálltak, a nép összecsődült, egymásnak mutatták Frankhon legszebb hölgyét, és a Dubarry tudta, hogy szívesen látják, és ezért gyakran hajtatott végig a város legnépesebb részein. Azt is tudta, hogy a népet csakis külső pompával lehet vakítani és erre mindig volt gondja.

Ahelyett, hogy lefeküdnék, ahogyan Chon tanácsolta neki, a Dubarry megfürdött, és azután várta a fodrászt, hogy fejéből ama műremekek egyikét csináltassa, melyeket mai napság már csak az elcsodálkozás egy mosolyával nézhetünk. A toronyszerű magas frizurák XV. Lajos uralkodásának utolsó éveiben valóságos torzókká fejlődtek. Úgy hatott ez, mintha a hölgyek éreznék, hogy már nem hordják sokáig nyakukon a fejüket, és mintha most mindenféle úton-módon az utolsó órában még egyszer akarnák magasan emelni a többi halandó feje fölé. A fodrászoknak nem volt könnyű dolguk, és amikor madame Dubarry ötven Lajos-aranyat adott Lubin udvari fodrásznak, az a fizetség megfelelt annak az óriási munkának és türelempróbának, melyet ezért a hajművésznek ki kellett fejtenie. A rengeteg hajat felépíteni egy selyempárnára, rácsavarni halcsontra, telehinteni hófehér rizsporral, feldíszíteni gyémánttal, gyönggyel és virággal, és ilyen módon az egész műnek opálszerű ragyogást adni - valóban művésznek kellett lennie annak, aki ezt meg tudja csinálni. Nem kell csodálni, hogy abban az időben a parókakészítőnek, a kézművesek sorában az egyetlennek, megengedték, hogy kardot viselhessen, és így egy fokon álljon a szobrásszal.

Elütötte a hatot, és monsieur Lubin nem jött. Hét óra lett és még mindig nem jelent meg. Most már félni kezdtek és elküldtek érte. A művész felesége azt üzente, hogy a férje már elindult és minden pillanatban meg kell érkeznie.

- Még mindig megfésülhet, ha már félig fel leszek öltözve - vélte Dubarry. - Dorée, a ruhámat.

- A ruhát még mindig nem hozták el - felelte a komorna. - Chon kisasszony ezelőtt tíz perccel elment érte.

Ebben a pillanatban jött be Chon.

- Nos, ide a ruhával, Chon! - szólt a Dubarry.

- Hogyan? - mondotta a sógornője. - Hát még nem hozták el? Akkor minden pillanatban itt kell lennie, mert a szabónő már ideigyekezett, mire hozzá mentem.

-Jean - fordult a grófnő most a vicomtehoz -, mindenesetre küldjön el a kocsiért, hogy legalább erre ne kelljen várni.

Jean megadta a parancsot. Levelet hoztak. A grófnő átvette - de furcsa, nem volt bátorsága felnyitni. Megmagyarázhatatlan remegés fogta el. Jean kivette ujjai közül az írást, feltörte, a papírlapra pillantott, és felkiáltott. Erre Dubarryt elhagyta az a megmagyarázhatatlan dermedtség, kikapta sógora kezéből a levelet és elolvasta:

„Madame! Sohse fáradjon és sohse reménykedjék. Ma este ön nem kap se fodrászt, se ruhát, se kocsit. Ezt közli önnel - remélhetőleg még jókor -, egy barátnője, akinek a nevét kitalálhatná."

Egyenesen álló kézírás volt, nyilvánvalóan egy hölgyé.

- Ördög és pokol! - ordította Dubarry vicomte. - Ez vért kíván, meg kell ölnöm valakit!

- Se fodrászt, se ruhát, se kocsit! - ismételte tompán a grófné.

- Csak nyugodjatok meg - csillapította őket Chon. - Keresünk egy másik fodrászt, és én még egyszer elmegyek a szabónőhöz.

- Elvesztem! - jajongott a Dubarry. - Bizonyára eltávolítottak Párizsból minden jó fodrászt, és én legfeljebb csak egy kontárt találhatnék, aki tönkreteszi a hajamat és a ruhám... És a kocsim, szép új kocsim, melynek láttára valamennyien megpukkadtak volna az irigységtől!

A vicomte nem szólt semmit, ide-oda rohangált a szobában és dühében kettézúzott mindent, ami a keze ügyébe került. Az egész házban a legvadabb felháborodás volt. Ellentmondó parancsoktól űzve vágtattak az inasok ki és be és senki sem tudta, mitévő legyen. Ekkor egy kétkerekű kocsiból, mely a palota előtt megállt, kiszállt egy zöld kabátos, fehérmellényes, ibolyaszín nadrágos és fehérharisnyás fiatalember és minden további nélkül bement a házba. Izgatottságukban a lakájok észre se vették; senki se gondolt arra, hogy megkérdezze az idegent, mi járatban van, vagy pedig elutasítaná. Így történt, hogy hirtelen egy tisztára ismeretlen férfi állt a grófné budoárja közepén.

- Ez mi? Mit akar? - ordított rá a vicomte.

- Fodrász vagyok - felelte az idegen. - Véletlenül olvastam az újságban, hogy madame Dubarry ma mutatkozik be az udvarnál, és erre azt gondoltam, hátha a grófné őméltóságának nincsen fodrásza, ami ugyan nem valószínű, de azért mégis lehetséges, és akkor végezetül mégis...

- Fodrász! - szólt a vicomte, és a férfi nyakába borult.

- Fodrász! - ismételte a Dubarry. - Mentőangyal! Fogjon a munkájához... De ért-e valamit belőle? Ha jól végzi a dolgát, ön lesz az én udvari fodrászom!

- Jól tudom - felelte az idegen, - arról van szó, hogy a grófné őméltósága fejdíszével feltűnést keltsen. Ezért legelébb is látnom kellene a ruhát, hogy ennek a kosztümnek megfelelően tervezzem a hozzá legjobban illő frizurát.

Ez a biztos beszéd hatással volt mindenkire.

- A ruhát! A ruhát! - És a siránkozás újra megkezdődött. - Hátha még egyszer elmennél a szabónőhöz, Chon?

- Képzelje csak el ezt a gyalázatosságot! - És a vicomte megmagyarázta a fodrásznak, hogy miről van szó.

- Csöngetnek! - kiáltott fel Chon, és az ablakhoz ugrott. - Egy dobozt adnak át odalent, Jean szaladj csak le!

Pár perc múlva Jean visszajött a dobozzal, feltépte a födelét és örömüvöltésbe tört ki.

- Egy ruha! Egy ruha! - kiáltozta Chon.

- Egy ruha! Csodaszép ruha! Kínai atlaszból, virágokkal és csipkékkel! Elsőrangú! - ordította Jean.

- Egy ruha? Egy ruha? - dadogta a Dubarry, és örömében majdnem elájult.

- Ki hozta? - kérdezte Chon. - Nem ez az, amit megrendeltem.

- Egy idegen nőszemély - felelte a lakáj, akitől ezt kérdezték. - A dobozt letette a lépcsőre ezzel a kiáltással: Dubarry asszonynak! Azután elszaladt.

- Úgy illik rá, mintha ráöntötték volna! - ujjongott Chon, aki a komorna segítségével ráadta sógornőjére a ruhát.

- És milyen gyönyörű! - szólt Jean, és tapsolt. - Ezt nem küldte barát, hanem védőangyal, tündér.

- És ha ördög küldte is! - szólt Dubarry. - Nekem mindegy... mégis csak diadalmaskodni fogok! Fodrász, lásson hozzá!

-Oh, ráérünk - szólt az idegen nyugodtan. - Madame-nak csak egy óra idő kell Verseilles-ba.

- Igen, ha van kocsim - felelte Dubarry. - Jean, nézz a kocsi után.

- Igaz, az ördögbe is, ebben az átkozott levélben az áll, hogy kocsit sem kapunk!

Le akart szaladni, hogy tudakozódjék, amikor a fuvaros gazda, akinél a hintót megrendelték, berontott a szobába.

- Vicomte úr, vicomte úr, képzelje csak! - ordította. - A kocsi már útban volt. A Traversiére utcában megállította négy ember, lerántották róla az embereimet, és elcipelték a kocsit.

- Merénylet! - szólt Chon. - Bátyám, gondoskodj egy másikról.

- A mi hintóink nincsenek jó karban, lovaink agyon vannak hajszolva, így Johanna nem mehet Versaillesba.

A vicomte egészen nyugodtan leült.

- Várjuk meg a harmadik csodát - felelte. - Aki eddig elküldte nekünk ezt a fodrászt, és ezt a ruhát, kocsit is fog küldeni.

- Már jön is egy! - szólt Chon.

Jean felugrott.

- Hamar, hamar, állítsátok meg azt, aki idehozta! Tudni akarjuk, hogy ki a mi megmentőnk.

Csakhogy a kocsin, mely ily titokzatos módon megjelent, csupán egy bérelt ember ült, akit egy idegen küldött ide.

-Csodák csodája! - szólt Chon. - A fodrász kifogástalanul dolgozik, a ruha kitűnően illik, a hintó pompázatos!

Háromnegyed óra múlva már felcicomázva, kifestve, berizsporozva madame Dubarry beült a kocsiba, jóval csábítóbban, mint Aphrodité, és majdnem olyan mezítelen, mint ő.

Jean megragadta karjánál a hajművészt.

- Uram! Adja meg mindennek a megfejtését! Kicsoda ön?

- A nevem Lénard - felelte a fodrász.

- Ki küldte önt?

- Senki... erre az újsághírre jöttem el ide. - És átnyújtott Jeannak egy lapot, melyben valóban állt egy hír Dubarry bemutatásáról.

Bearn grófné megjelent, mereven és szögletesen, mint egy Madonna a szent szekrényben. Eddig még nem mutatkozott, érte kellett menni a szobájába. Négy ember vitte le a kocsihoz. Amikor most a Dubarry még egyszer kihajolt az ablakon, hogy köszönetet mondjon a fodrásznak, az már eltűnt.

- Hogyan jutott ki a házból? - kérdezte a hölgy elcsodálkozva; mert senki nem látta őt kimenni.

- A kéményen, természetesen! - szólt Jean. - Ez a rendes út, melyen a szellemek jönnek és mennek. Grófné, vigyázzon, kérem! Végezetül útközben frizurája átváltozik tortává, ruhája pókhálóvá, kocsija tökké és lovai patkányokká. Rajta kocsis, kockáztassuk meg. Versailles-ba!

A győztes

Versailles, az örökkön szép, örökkön nagyszerű Versailles, a csillogó varázspalota, a gyémántok, rubinok és zafírok ragyogó világa, a kőből és fényből való csoda, mely még a legérzéketlenebb szemlélőt is ámulatba tudta ejteni, amikor kifejtette pompáját - Versailles, a földi hatalom temploma, egy világi istenség oltára, felgyújtotta minden lángját, kiterítette minden pompáját, feltárta minden kapuját, hogy fogadja Dubarry asszonyt. A kíváncsi nép elfelejtett éhséget és nyomorúságot e mesébe illő fényözön láttára, melyben a palota mintha úsznék, és sűrű tömegben foglalta el az egész Place d'Arnes-t és a Rue de Paris-t.

A király, fényesebben kiöltözve, mint máskor, pontban tíz órakor hagyta el lakosztályát. Térdén és cipőjén a csat maga megért egymilliót. Sartines úr értesítette őt az összeesküvésről, melyet a felháborodott hölgyek szőttek, és a király most attól tartott, hogy a képcsarnokban csupán urakat fog látni. De amikor a királyné szalonjában, ahol a bemutatások rendesen végbementek, csipke- és púderfelhő közepette megpillantotta először is három leányát, majd Mireport marsallnét, azután egymás után mindazokat a hölgyeket, kiket felsoroltak neki, mint az összeesküvés részeseit, kissé megnyugodott.

Richelieu herceg egyiktől a másikhoz szaladt.

- Tudtam, tudtam, hogy hűtlen lesz hozzám!

- De ön magában, herceg?

- Én a leányom nevében, Egmont asszony nevében tettem le az esküt - felelte. - Itt látja őt? Nem! Leányom, Gramont hercegné és Guéménée asszony az egyetlenek, akik szavuknak álltak. Már előre tudom, hogy mi vár

reám. Holnap ötödször megyek számkivetésbe, vagy pedig negyedszer a Bastille-ba. De komolyan mondom, ez volt az én utolsó összeesküvésem!

Belépett a király. A nagy csöndben hallani lehetett az órát, mely elütötte a tizet. Ötven gavallér követte őfelségét. A ragyogó csillárok alatt villogott és csillogott a hajpor és festék, a selyem és bársony, az arany és drágakő.

- Choiseul herceg - mondotta XV. Lajos, és odalépett miniszteréhez -, nem látom itt Gramont hercegnét.

- Sire a húgom beteg, és megbízott azzal, hogy mentsem ki őt felségednél.

- Igen? - szólt erre a király, és hátat fordított a miniszternek.

Maga előtt látta Guéménée herceget.

- Hol a felesége? - kérdezte a király,

- Beteg, Sire, és amikor érte mentem, ágyban fekve találtam.

- Igen? - kérdezte a király. - Oh, itt jön Richelieu úr. Jó estét, marsall! Ön nem beteg?

- Mindig jól vagyok, ha megpillantom felségedet - hangzott a válasz.

- De hogyan van az, hogy leánya, Egmont-né asszony nem jelent meg?

- Sajnos ma este nem érzi magát olyan jól, mint én, Sire.

- Igen? - mondotta megint a király. - Egmondt-né asszony, az ország legegészségesebb, legvirágzóbb asszonya, beteg? - És most Richelieunek is hátat fordított.

Ezzel folytatta körútját a teremben, és különös nyájassággal szólította meg Mirepoir asszonyt, ki ettől fölöttébb el volt ragadtatva.

- Őfelsége nyugtalankodni kezd - súgta Richelieu herceg a mellette álló hölgyeknek. Negyed tizenegy és a grófné nem jön. Choissul úr sem tudja elrejteni nyugtalanságát. Attól tartok, hogy Gramont hercegné kegyetlenül megjáratta a szegény Dubarryval.

Mirepoir asszony félrevonta Richelieut.

- Tudok róla, marsall. Erőszak, személyes szabadság megsértése, felségsértés... a Choiseulök megmozgattak minden követ.

- Szent Isten, ebből feneketlen botrány lenne!

A király harmadszor lépett az ablakhoz. Sötét redőkbe vonta homlokát, és forró arcát rászorította az üvegre. Maupeou közeledett hozzá.

- Csodaszép az este, Sire - mormogta félénken.

- Az... Meg tudja ezt érteni, Maupeou?

- Ugyan mit, Sire?

- Ezt a késést. A grófné nem jön.

- Talán ő is beteg lett... az izgatottságtól... a nagyon nagy örömtől... ez meg szokott történni. - Most vágtatva robogott odalent egy kocsi. Valamennyi fej az ajtó felé fordult, mint egy csillogó hullám áradt, az egész gyülekezet ebbe az irányba. A király ellépett az ablaktól a terem közepére. Arca kiderült... szeme ragyogott az örömtől.

- Dubarry grófné asszony! - kiáltott a szertartásmester. - Bearn grófné asszony!

Hölgyek és urak köre húzódott kétoldalt az ajtótól egészen a királyig, és e körön át lépdelt a két bejelentett hölgy.

- Oh, milyen szép! Milyen szép! - suttogta Mirepoir asszony, és összetette a kezét, mintha imában le akarna térdelni.

Valóban, szebb volt, mint valaha. Elfojtotta a kavargó ujjongást, mely eltöltötte és a szerénység, meghatottság és kacérság leírhatatlan vegyülékét mutatta. Így lépkedett Bearn grófné karján, ki égési sebe ellenére sem bicegett. Az öregasszony ódivatú fejdíszével, mélyen fekvő szemével, csontos alakjával mintha a múlt képe volna, mely bevezeti az új időt. Valamennyi szem ezen a különös páron függött.

E rút vénasszony mellett a Dubarry kétszeresen szépen és telten hatott. A király megfeledkezett minden szertartásról, és amikor a grófné féltérdre ereszkedett előtte, hogy megcsókolja a kezét, a király felemelte őt magához egyetlen szóval, mely kárpótlás volt az asszony számára mindazért, amit két hét óta elszenvedett.

- Lábaimnál, grófné? - mondotta olyan hangosan, hogy valamennyien hallhatták. - Azt nem! Az én helyem lenne az ön lábainál... nem kívánok magamnak mást.

És nem látszatra, ahogyan ezt a szertartás előírja, hanem valósággal megcsókolta.

- Bűbájos védettje van, Bearn grófné asszony - fordult a vénasszonyhoz. - Roppantul örülök, hogy megint láthatom egyszer udvaromnál. Köszöntse leányaimat - szólt Dubarryhoz.

A két hölgy tovább lépkedett a körben, mely körülöttük képződött. A hercegnők felálltak és vártak. XV. Lajos ránézett leányaira, és pillantásából ezek kiolvashattak egy figyelmeztetést. Még mélyebben, mint ahogyan ezt a szertartás parancsolja, hajolt meg a grófné a hercegnők előtt. Ezek megölelték a Dubarryt, olyan szívesen, hogy ez a királyt teljességgel kielégítette.

Most elérkezett Dubarry diadalának órája. Fogadta mindazok hódolatát, kik máskülönben elkeseredett

ellenségei voltak, de ezt bájosan csinálta, harag nélkül, színlelés nélkül. Szívét most annyira elöntötte az öröm, hogy nem volt helye a gyűlöletnek és bosszúvágynak.

- Oh, Richelieu herceg úr - kiáltott fel, amikor az öreg udvari ember közeledett hozzá. - Ide kell tehát jönnöm, hogy láthassam? Egy hete már, hogy nem láttam önt se Versailles-ban, se Luciennes-ben, se Párizsban! Most ugyebár meg fog engem látogatni?

-Legkegyelmesebb grófné, én csupán arra a szerencsére készültem, hogy önt ma este itt köszöntsem - felelte a régi udvaros.

- Honnan tudta, hogy el fogok ide jönni, holott ezt még magam se tudtam egészen az utolsó pillanatig? - szólt a Dubarry, és szemét erősen ráfüggesztette a hercegre.

- Hogyan? Ön ezt nem tudta? Mi ennek a magyarázata?

- Mert alattomos ravaszsággal akarták ezt meghiúsítani - mondotta a Dubarry hangosan. - Volt rá gondjuk, hogy számomra ne legyen se fodrász, se ruha, se kocsi! A fodrászt megvesztegették, a ruhát eltüntették, és a kocsit megtámadták.

- Gyalázat, grófné - szólt a herceg. - Ha ezt csak sejtem is, elküldtem volna önnek a leányom fodrászát, ez egy ügyes kis fickó, a neve Léonard.

- Léonard? - ismételte a Dubarry meglepetve.

- Az! De úgy látom, hogy ön maga talált helyette mást, mert elragadóan van megfésülve. És a ruhája? Az, melyet elloptak öntől, aligha lehetett szebb ennél. Anyaga és szabása különben feltűnően hasonlít ahhoz az új ruhához, melyet a leányom akart viselni ennél a bemutatkozásnál, ha sajnos nem lett volna beteg. Sőt meg mernék rá esküdni, hogy ez ugyanaz a ruha!

A grófné megragadta az öreg udvari ember mindkét kezét, kitalálta, hogy ki volt az a varázsló, ki segítségére jött bajában.

- Tudja-e, hogy miféle kocsiban jöttem, miután az enyémet eltüntették? Milyen Egmont-né asszony kocsija?

- Erre az estére fehér atlasszal behúzott kocsit rendelt. De nem volt idő ráfesteni a címert.

- És ezért egész egyszerűen csak egy rózsát festettek rá - szólt madame Dubarry.

Richelieu lehajolt a két szép kézre, és elhalmozta csókjaival. Egyszerre csak érezte, hogy a hölgy reszket. Felpillantott, és arcán meglátta a rémület kifejezését.

- Herceg - suttogta a hölgy -, ki ez az úr, aki Guéménée mellett áll?

- Aki porosz egyenruhát visel? A haja barna és a szeme fekete? Őt a porosz király küldte ide.

- Ön tréfál! Ez az ember már ezelőtt négy évvel itt volt Franciaországban - felelte a hölgy remegő hangon. - Akkoriban láttam őt, és azóta mindenütt kerestem, és nem tudtam ráakadni.

- Bizonyára téved. Phönix gróf csak tegnap este érkezett Párizsba.

- Hogy néz engem!

- Mindenki önt nézi, madame. Az ön szépsége magára von minden pillantást.

A grófné pillantása mintegy megigézve tapadt az idegen férfira. Felállt, és önkéntelenül néhány lépést tett feléje. A király azt hitte, hogy hozzá akar menni, és odalépett.

-Hölgyeim és uraim! - mondotta. - Holnap a trónörökösné ő királyi fensége érkezik Compeégne-be. Pontban tizenkét órakor van a fogadtatás. Valamennyi hölgy, aki be van mutatva, kíséri az udvart. Csupán azok,

akik ma betegek, kapnak szabadságot, mert az utazás megerőltető.

A grófné odahajolt hozzá, és ezt súgta:

-Csupán Egmont asszonyért kérem felséged kegyelmét. Ő Richelieu herceg leánya, és leghűbb barátnőm.

- Igen? - felelte meglepve a király. - Szívesen teljesítem óhaját. - A marsallhoz fordult, és így szólt:

- Remélem azonban, hogy Egmont asszony nem oly nagyon beteg és legalább ő jöhet velünk?

Most intett kezével környezetének, és elhagyta a szobát. A grófné egy pillanatig utána nézett, de amikor megfordult, egészen közel állt hozzá az idegen férfi. Meghajolt előtte, és olyan halkan, hogy senki más hallhatta, kérdezte:

- Rám ismer, madame?

- Ön az én Lajos téri prófétám.

- Rosszul mondottam, amikor megjövendöltem önnek, hogy ön lesz Franciaország királynéja?

- Jövendölése valóra vált, legalább is majdnem. Ezért is meg fogom tartani ígéretemet, melyet önnek adtam. Miféle kegyet engedélyezzek önnek?

- Ez itt nem az a hely, hogy megmondjam önnek, sem az ideje nem jött még meg, hogy előterjesszem önnek kérésemet.

- Bármikor fogja is előadni, teljesítem.

- Bejuthatok-e önhöz minden időben, minden helyen?

- Gondom lesz reá. Milyen néven fog jönni? Mint Phönix gróf?

- Nem, hanem ezen a néven: Balsamo József.

Most egy meghajlással hátralépett, és eltűnt a tömegben.

VI
FOGADTATÁS

Compiégne kis város ünnepi díszt öltött. Diadalívek, füzérek, francia és német felírások díszítették mindenütt az utakat, ahol fehér ruhás polgárleányok, királyi testőrök és ünnepi mezben a lakosok álltak sort. A trónörökös az éjszakát a kastélyban töltötte, és már kora reggel nyeregbe ült. A tizenöt éves Provence gróf és a tizenhárom éves Artois gróf kíséretében nyargalt Ribecourt felé, mert innen kellett jönnie a trónörökösnek. Nem viseltek semmi ékszert, és egészen egyedül lovagoltak, hogy megnézzék a főhercegnőt anélkül, hogy ez rájuk ismerne. Fél kilencre járt, mire visszatértek. Berry herceg nyugtalankodott, Provence gróf irigyelte és Artois gróf el volt ragadtatva a trónörökösné szépségétől.

A városháza tornyán az őr tíz órakor megpillantotta Claives falu temploma tornyán a fehér lobogót: ez volt a jel, hogy a hercegnő most odaért. Rögtön megszólaltak a harangok, és a vár terén eldördült egy ágyúlövés. Ugyanebben a pillanatban nyolcfogatú kocsin egy szakasz testőr és az udvari fogatok sora kíséretében hajtott a városba a király. Száz négyfogatú kocsi, melyekben négyszáz hölgy és ugyanennyi úr ült Franciaország főnemességéből, majdnem száz mérföld hosszú menetet alkotott. Vadászok, futárok és apródok raja követte őket. Bársony, selyem, tollak és arany áradata zuhogott végig az úton. Megálltak Margny falunál. Az úton kereszt jelezte a találkozás helyét.

A másik oldalról lassan közeledett az utasok menete. Amikor összeértek, kiürültek a kocsik, az egész kíséret kiszállt. Csak két kocsiban maradt meg az utas, az egyik a királyé volt, a másik a főhercegnő. Miután a kíséret felsorakozott, kinyitották a főhercegnő kocsiját.

A trónörökösné, francia címe szerint a dauphine, könnyed mozdulattal kiugrott a kocsiból és a királyi hintó elé ment. A dauphine oly jól számította ki lépteit, hogy abban a pillanatban, amint a király lába leért a földre, a főhercegnő letérdelt előtte. A felség fölemelte őt és megölelte gyöngéden. Majd hátranézett, és rámutatott unokájára.

- A dauphin úr! - mondotta.

Berry herceg meghajlással köszöntötte, amit jövendőbeli hitvese éppoly kecsesen viszonzott. Ezután bemutatták a dauphin fivéreit és utána a király leányait. A főhercegnőnek mindegyik számára volt egy nyájas szava. Kis zavar szünet állt be, valamennyi szív szorongó várakozással dobogott, fölvették a kérdést, hogy a királyleányok után vajon kit ér a bemutatás megtiszteltetése. A dauphine mintha várna már valamit, amire jó előre előkészítették. XV. Lajos kézen fogta kegyeltnőjét.

- Dubarry grófné, legjobb barátnőm - mondotta.

A főhercegné elsápadt, de nyájas mosoly játszadozott elszíntelenedett ajka körül.

-Felséged boldognak mondható, hogy ily bájos barátnője van. Nem csodálom, hogy annyira jó szívvel van hozzá.

Elámulva néztek egymásra az emberek. A hercegnő nyilván csak azt ismételte meg, amit Bécsben írtak elő neki erről, hogy mondja el. Choiseul úr lépett most oda, de a király máris intett a kezével, a dobok peregtek, a

trombiták harsogtak. XV. Lajos elvezette a dauphine-t a kocsijához. A főhercegnő ellépkedett Choiseul mellett anélkül, hogy ügyet vetne reá. Madame Dubarry ujjongva ment vissza a helyére. A harangok zúgtak, a lovascsapat megindult. Jean vicomte sógornője kocsijához nyargalt.

-Látja ott azt a fiatalembert a trónörökösné kíséretében? - kérdezte. - Ez Faverney Fülöp!

- Aki megszúrta önt a kardjával?

- És az a bájos fiatal hölgy, akivel beszél, az a húga, Faverney Andrea. És az az öreg, akivel most Richelieu herceg megállt, az az apja, Faverney-Maison-Rouge báró. Megmondjam önnek, hogy mit gondolok e három emberről? Velük szemben résen kell lenni.

- De kár, hogy a kis Gilbert megugrott tőlünk - mondta a grófné. - Felvilágosítást adhatna nekünk ezekről az emberekről, hiszen náluk nőtt fel.

Másnap reggel a két udvar - az egyik, mely a régi század hanyatlását jelentette, a másik, mely egy új hajnal hasadását ábrázolta - együtt kelt útra Párizsba, a tátongó örvénybe, mely el fogja nyelni mindkettőjüket.

MÁSODIK KÖTET

VII
AZ ARANYCSINÁLÓ

Ahogyan madame Dubarry megjegyezte sógorának, Gilbert megszökött a kegyelt nő palotájából. Ez a következőképpen történt. Már az úton, amikor Fülöp találkozott a vicomte-tal, és megtudta fiatal védelmezője nevét, rokonszenve Chon iránt erősen lehűlt. A Faverney házban gyakran beszéltek Dubarryról, mégpedig igen megvetően; mert az öreg báró irigy volt ennek a szeretőnek a szerencséjére és kiváltságos helyzetére. Gilbert az öreg gyűlölködésére igazán nem adott volna semmit, de Andrea nem szólt ez ellen, ilyenformán az a véleménye alakult ki Gilbert-nek, hogy a báró igazat mond.

Versailles-ban egyelőre enyhítette aggodalmát a nagy pompa, melyet hirtelen látott. Valamiféle mámor fogta el az eszét. De hamarosan bekövetkezett a kijózanodás. Megértette, hogy mit várhat Chon Dubarry kisasszony jóindulatától, és hogy mit vár ez tőle. Még mindig fel akarták használni a Lachaussée-ben történt esetet arra, hogy bajt okozzanak Maison-Rouge lovagnak és ilyen módon a trónörökösnének, és ezért Gilbertnek tanúskodnia kellene a bíró előtt Faverney Fülöp ellen. Ámbár Gilbert nem érezte kötelességének, hogy tekintettel legyen a fiatal báróra, mégis megtiltotta neki igazságszeretete, amit a filozófia első parancsának tartott, hogy jóakarónője kedvéért hamisan tanúskodjék, és ezt a kívánságot nyugodtan, de határozottan elutasította.

De nem ez volt az egyetlen, ami elkeserítette a Dubarry kastélyában. Chon megparancsolta a szabónak, hogy

vegyen mértéket egy új öltözethez Gilbert számára. Amikor az öltözet elkészült, Gilbert látta, hogy ez az orvos bohózatosan kigúnyolt viselete, mire vonakodott magára ölteni.

Mivel egyúttal egy asztalhoz ültették a néger Zamorral, akit őszintén utált, vonakodott enni, aminek az lett a következménye, hogy kijelentették előtte: tekintse magát Dubarryné foglyának, és tegye azt, amit a hölgy neki parancsol, mert ellenkező esetben majd éreztetik vele, hogy kinek részén a hatalom. Együgyű bohóckodásra akarták őt felhasználni; Zamor, a komikus kormányzó mellett kellett volna szerepelnie mint kuruzsló orvosnak. Erre elhatározta, hogy megszökik. Este széthasította a hosszú köpenyt, melyet ráadtak, összekötözte a darabokat és mint egy kötélen leereszkedett rajta a kertbe a kamra ablakából, melybe zárták.

Most megint csak úgy járt, mint amikor Faverneyből megszökött. Nem volt se pénze, se ennivalója, és mert az elmúlt este óta nem evett egy falatot se, hamarosan nagy éhséget érzett. Különben is a legnagyobb óvatossággal kellett folytatnia útját, hiszen attól kellett tartania, hogy a Dubarry emberei űzőbe veszik és elfogják. Lehetett hét óra, amikor a szemhatáron a reggeli ködben felismerte házak és tornyok óriási tömegét.

Ez Párizs, mondotta magának.

Az erdő szélén, a fűben ülve öregembert pillantott meg. Mellette botanizáló szelence, melyből letépett növények szárai kandikáltak elő. Egy darab kenyeret evett, melyről morzsákat szedett le, és ezzel etette a madárkákat, melyek körülötte csicseregtek. Gilbert odament hozzá és megemelte a kalapját.

- Óhajt tőlem valamit? - kérdezte az öregúr.

- Látom, hogy megeteti a kenyerét a madarakkal, mindia nem lenne megírva, hogy a verebeket az Úr táplálja - felelte Gilbert.

- Azt akarja ezzel mondani, hogy jobban tenném, ha önnel osztanám meg?

E szavakkal elcsodálkozva vette szemügyre a fiatalembert, ki tiszta fehérneműjével, finom fehér kezével és sápadt arcával nem hatott koldusnak. Gilbert észrevette ezt a kérdő pillantást, elpirult, és azt mondotta, hogy már huszonnégy órája egy falatot sem evett. Az öregúr minden további nélkül felajánlotta az ifjúnak a kenyerét. Ez letörte a felét, és a többit köszönettel visszaadta. Hogy szomját csillapítsa, elfogadott néhány cseresznyét, melyet az öreg egy papírzacskóban hozott magával.

- Bizonyára megszökött az urától? - kérdezte az öreg.

- Nincsen uram - felelte Gilbert büszkén.

- Hm, ezt talán senki sem mondhatja magáról - jegyezte meg a botanikus. - Mi valamennyien, ha fiatalok, ha vének, engedelmeskedünk valamilyen magasabb hatalomnak; némelyek emberek által kormányoztatják magukat, mások alapelvek által.

- Nos, akkor én az utóbbiakhoz számíthatom magam - szólt Gilbert.

- Mégis nagyon fiatalnak nézem, semhogy szilárd alapelvei lehetnének - jegyezte meg az öreg. - Mik az ön alapelvei?

- Tudom, hogy mi emberek testvérek vagyunk, hogy Isten nekem, ha még oly csekély értéket adott is, de adott; hogy el kell ismernem a többi emberekét is, de másrészt követelhetem tőlük, hogy ismerjék el az én értékeimet is, amíg nem tettem semmi rosszat, semmi

megbecstelenítőt. Ezt olvastam Rousseau Társadalmi szerződésében.

Az öreg szeme furcsán villant.

- És helyesen értette meg ezt a művet? - kérdezte. - De ne beszéljünk többet róla. Mondja meg inkább, hová veszi útját.

- Párizsba. Talán ott lakik?

- Ott.

- Oh, akkor talán látta már Rousseau urat valamikor.

- Néhányszor igen.

- Ugyebár, hogy istenítik őt, csodálják őt mint az emberiség jótevőjét?

- Ellenkezőleg, a gyermekek kővel hajigálják, néha nem tudja, hogy mit fog másnap reggel enni, és mindenekelőtt sohase tudja, hogy éjszakára nem viszik-e el a Bastille-ba.

- De gyűlölheti akkor az embereket! - kiáltotta fel Gilbert.

- Nem szereti őket, de nem is gyűlöli őket. No, de most már elég Rousseau úrról. Beszéljünk inkább önről, fiatalember - szólt az idegen. - Állást keres Párizsban?

- Az életem árán is, de orvos szeretnék lenni.

- Szép hivatás! Itt az ember azután választ a komoly, de nem sokra becsült tudomány és az önmagát hizlaló kuruzslás között. Aki szereti a tudományos munkásságot, és aki szereti a pompát és az aranyat, mind a ketten mint orvos megtalálhatják számadásukat.

Az agg összeszedte megmaradt reggelijét, felvette botanizáló eszközeit és felállt.

- Mivel ön is Párizsba igyekszik - mondotta -, egy az utunk. Akar-e velem jönni?

Így tehát most egymás mellett lépdeltek. Rövid hallgatás után az öregúr folytatta a beszélgetést.

- Ön bizonyára még nem tudja, hogy Párizsban az élet elég drága. Hogyan akar ott megélni?

- Remélem, hogy azt a keveset, amire szükségem van, meg tudom majd keresni magamnak munkával.

- Derék beszéd, kedves barátom! Jöjjön hozzám, majd adok önnek munkát, úgyhogy megkeresheti magának a mindennapi kenyeret.

- De igazi munka legyen - felelte Gilbert. - Alamizsnát nem fogadok el.

- Legyen nyugodt, fiatal barátom, ehhez én nem vagyok elég gazdag - szólt az öreg.

Amikor elérkeztek Vauvres magaslataira, Gilbert megpillantotta az invalidusok dombja és a Notre-Dame templom tornyait a mérhetetlen háztömeg fölött.

- Párizs! Párizs! - kiáltott fel.

- Az, Párizs - felelte szomorú hangon az agg. - Mily szép látvány! És mégis e kövek mindegyikén vércseppnek vagy könnynek kellene láthatóan lennie, ha napfényre kerülnének a szenvedések, a nyomorúság, mikkel ez a házrengeteg tele van!

Végigmentek utcák útvesztőjén, némán, mert Gilbertnek bizony volt dolga elég, hogy meglássa mindazt, ami szeme elé tárul. Az öregúr is mintha most tulajdon gondolataival foglalkoznék.

- Egészen elfelejtettem megmondani önnek - szólt hirtelen -, hogy nős vagyok. Elkéstünk, a feleségem rosszkedvű lesz... különben sem lát szívesen idegent.

- Jobb lesz tehát, ha elmaradok? - kérdezte Gilbert.

- Nem, én meghívtam önt, tehát jöjjön velem!

A Rue Plasriére egyik kis házába vezette őt az öregúr. A földszint egyik ajtaján becsöngetett. Egy asszony, lehetett tán hatvanéves, nyitott ajtót.

- Kissé soká maradtam el, Teréz - szólt az öregúr nagy utat tettem. Vendéget hozok magammal.

- Mi? - szólt az asszony az indulatos bosszúság hangján. - Vendéget[7] Az kell csak még nekünk! Magunknak is alig van betevő falatunk.

- Nyugodj meg, nem fog ránehezedni a zsebünkre - terelte a férj. - Meg fogja magának keresni, amire szüksége van. Hozz ételt és italt. Jöjjön csak be nyugodtan, Gilbert úr.

A vénasszony mogorván nézte az idegen ifjút. Majd vállat vont, és elfordult.

- Éhes és szomjas - dörmögte. - Elhiszem azt. Naphosszat az erdő árnyékában haszontalan füveket összeszedni, ez nagyon megerőltető.

A házigazda nem hallgatott erre, hanem vendégét egy másik szobába vezette, ahol megterítve állt az asztal két személynek.

- Üljön csak le - biztatta.

Gilbert leült, és bizonyos rossz érzéssel nézett körül e szerény, de tiszta szobában. Legszívesebben máris elment volna, de tartóztatta valami, házigazdája szelíd vonásaiban.

Az öregasszony bejött, és két tányér levest hozott. Ő maga a tálból evett.

- Járt itt valaki? - kérdezte az agg étkezés közben.

- Persze - hangzott a válasz. - Boufflerné asszony, Escars-né asszony, Penthiévre-né asszony... valamennyien a kótafüzeteket akarták... De Jacques úr növényeket gyűjt, és ezért az uraságoknak várniok kell.

Leves után egy darab marhasült került az asztalra és fehérbab. Gilbert csak keveset evett. Bor helyett egy pohár vizet ivott. Ez a mértékletesség kissé szelídítően

hatott a ház úrnőjére, de csak egy pillanatra; mert az agg közölte vele, hogy a vendég náluk marad éjszakára.

- Rendezd be számára a padlásszobácskát - mondotta.

- Még ezt is? - szólt erre hangosan az asszony. - Egyre szebb lesz. Nos, bánom is én.

- Párizs veszedelmes a fiatalembernek, ki még nem ismeri - szólt Jacques.

- Oh, adod a nevelőt! - szólt az asszony. - Már tudhatnád, hogy az ilyesminek mi a vége!

- Jacques úr - szólalt most meg Gilbert -, még sohase voltam senki terhére, és semmi esetre sem fogom ezt önnél kezdeni, ki oly jóságos volt hozzám. Akármelyik padon alhatom a szabadban.

- Akkor az éjjeli őrjárat szedné fel önt mint csavargót - felelte Jacques úr.

- Az is - dörmögte a vénasszony, és kiment.

Ettől a furcsa fogadtatástól a fiatalember elgondolkodó lett, de azért az éjjel mélyen és sokáig aludt. Nem ébredt föl addig, míg házigazdája be nem lépett a padlásszobába. Levezette őt, és ment vele egy szobába, melyet Gilbert előző este még nem látott. Itt a falakon szekrények lógtak tele bogarakkal és lepkékkel. Garmadával feküdt mindenfelé a nyomtatvány és írópapír. Négy szék, egy hosszú asztal, egy kis zongora és az egy állóóra volt az egész bútorzat.

- Üljön csak le ide - mondotta Jacques úr, és az asztalhoz ültette. Tudja-e, hogy ez mi? - kérdezte és eléje tett egy papírlapot.

- Igen, ez kótapapír - felelte Gilbert.

- Ha én teleírtam egy ilyen lapot, tehát annyi kótát másoltam le reá, amennyi rajta elfér, akkor megkerestem

tíz sout - jelentette ki Jaques úr. - Azt hiszi, hogy meg tudja tanulni a hangjegyek másolását?

- Oh, hogyne. Valami keveset konyítok hozzá, mert a házban, ahol felnőttem, egy fiatal hölgy igen sokat muzsikált. Ez itt például az f. Ez itt a g.

- Azt is tudja, hogy mi a fél, a negyed, a nyolcad, a tizenhatod és a harmincketted?

- Azt is tudom. És ez a jel itt szünetet jelent.

- Nagyon jól van. Megpróbálja? Itt van a vonalazott papír, de nehogy hibát kövessen el, mert a papír drága, jobb lesz, ha próbamunkához fehér papírt vesz és maga vonalazza meg.

- Ezt is fogom tenni.

- Helyes! Mármost ilyen módon némi kitartással megkereshet annyi pénzt, hogy orvosi tanulmányokkal foglalkozhat.

- Oh, őszinte szívvel mondok ezért önnek köszönetet! - kiáltott fel Gilbert, és rögtön hozzálátott a munkához.

Jacques úr leült az asztal másik végére és levonatokat kezdett olvasni és javítani. Két óra hosszat ültek így anélkül, hogy bármelyikük is felpillantott volna munkájából. Teréz lépett be.

- Conti herceg szeretne beszélni veled - jelentette.

Gilbert meghökkent. Jacques úr felállt, és átment a másik szobába.

- Hol vagyok? - gondolta a fiatalember. - Főrangú hölgyek s hercegek jönnek ide ehhez az úrhoz, ki kótát másol és korrektúrát olvas?

Az ajtóhoz ment, és hallgatózott.

A szomszédos szobában idegen hangot hallott, mely így szólt:

- Mindjárt magammal szerettem volna önt vinni. Be akarom önt mutatni a trónörökösnének. Rajong a filozófiáért, és sokat hallott önről.

- Hálás köszönet szíves szándékáért, királyi fenség - felelte Jaques úr. - De nem áll módomban, hogy önnel menjek. Beteges vagyok, és nem szabad elhagynom a szobát.

- Nagyon is emberkerülő.

-Hercegem, olyan érdekes ez a nagyvilág, hogy érdemes miatta megzavartatni magamat kényelmemben?

- Nem lesz része semmi szertartásosságban - felelte az idegen hang. - Nem viszem el önt előbb Saint-Denis-be, hanem mindjárt La Muette-be, ahol a dauphine holnapután lesz éjszakára. Csupán két mérföld La Muette-ig. A dauphine nagyon szereti a zenét is. Gluck tanítványa.

Gilbert egyszerre csak már nem gondolt a házigazdájára és látogatójára. A tónörökösné Saint-Denis-be megy? Hiszen akkor Andrea egészen közel lesz hozzá. Szórakozottságában ahhoz a végéhez ment az asztalnak, ahol az imént házigazdája ült.

- Miért is hallgatózom? - mormogta. - Miért akarok behatolni ennek a derék embernek titkába, kit egy királyi herceg akar bemutatni a trónörökösnének, annak a hölgynek, aki előtt Andrea letérdelt?

Pillantása ráesett a kiszedett ívekre, melyeket Jacques úr megtisztított a hibáktól. „Jean-Jacques Rousseau Vallomásai", állt az egyik fellapozott helyen. „Az író képével díszített kiadás."

Gilbert felfigyelt.

-Rousseau képével? - ismételte, és örömében megremegett. - Oh, hátha e lapok között van a kép egy

levonata is? Akkor láthatnám annak a férfinak az arcát, akit mindenekfölött tisztelek és csodálok. Látnom kell őt.

Gyorsan forgatta a lapokat. Egészen alul feküdt egy rézmetszet. Gilbert lehajolt, és felkiáltott. Házigazdájának arca volt ez.

Ebben a pillanatban jött vissza az öregúr. Látta, hogy mi történik és mosolygott.

Gilbert kitárta karjait, és felkiáltott:

- Oh Istenem, Jean-Jacques Rousseau-nál vagyok!

- Hogy megy a kótaírás? - kérdezte Rousseau, kinek ez a nem várt hódolat jóval nagyobb örömére volt, mint dicsőségteljes életének számtalan diadala. Gilbert helyéhez ment, és nézte a munkát. - Nagyon csinos -, mondotta - és nagyon tiszta. Néhány kis pontatlanságot könnyen ki tudunk majd javítani. Igen, ön, barátom, Rouessau-nál van. Tehát egy hercegnek kellett hozzám jönnie, hogy felismerje Genf üldözött szerencsétlen filozófusát.

- Oh, milyen boldog vagyok, hogy láthatom, hogy önnel lehetek - kiáltott fel Gilbert rajongva.

- Köszönöm! De térjünk vissza munkáinkhoz. Fogja ezt a zeneművet, és írja le, de most már kótapapírra.

- Oh, Rousseau úr! Kezdettől fogva leghőbb vágyam volt, hogy önnél lehessek!

- Ez nem tarthat így, értse meg, nem elég gazdag ahhoz, hogy magamnál tartsam. De mióta itt van nálam, megvizsgáltam. Ha majd el kell mennie tőlem, gondoljon szavaimra: sok jó rejlik önben, de sok rossz is. Akarata minden erejével küzdjön rossz hajlamai ellen. Legfőképpen óvakodjék a büszkeségtől, ettől a méregtől, mely belefúrja magát a filozófiába. És másoljon kótát, míg jobbat nem talál.

A nagy izgalom ellenére, mely Gilbertet elfogta, kényszeríttette magát a higgadt munkára és, egész nap a kótapapír fölé görnyedt. Mire nyolcat ütött, sikerült neki és leírta hibátlanul az egész rondellt. Megkeresett ezzel tíz sout. Ezen az első napon házigazdája teljesen vendégül látta, de közölte vele, hogy másnap már másutt kell étkeznie. Este azonban Rousseau adott neki még egy darab kenyeret. Mivel megkapta már a megkeresett tíz sout, nem szívesen fogadta ezt el, csupán azért tette, mert az öregút arca kifejezésében volt valami, amiből megértette, ha visszautasítaná, megbántaná vele. Gilbert a kenyeret magával vitte kamrájába, de nem evett belőle. Korán reggel lement. Rousseau, ki ezúttal nem keltette fel, szintén talpon volt már, és amikor látta vendégét kimenni a házból, az ablakhoz ment, és onnan figyelte. Látta Gilbert-t, amint egy pék boltjához megy. Néhány lépésnyire arrébb találkozott egy öreg koldussal. Gilbert egy darab kenyeret adott neki, és Rousseau kitalálta, hogy ez az a kenyér, melyet este adott a fiatalembernek. Gilbert most a boltba lépett, és friss kenyeret vett magának.

Most egy kifőzőbe megy, gondolta Rousseau, és akkor elkölti a tíz sout. De nem. Járás közben Gilbert megette a kenyeret, megállt egy kútnál, ivott egy korty vizet, megmosta kezét és arcát, még egyszer ivott, és visszajött. Most ott ült a másolásnál egész nap, és mire este lett, megkeresett huszonöt sout.

Rousseau lelkében megcsodálta ennek a fiatalembernek az akaraterejét, ki meg tudta tenni, hogy tízenkét óra hosszat görnyedt az egyhangú munka igája alatt. Máris felismerte, hogy forró szenvedély emészti, csak még nem tudta, hogy ez nagyravágyás vagy pedig szerelem-e?

Gilbert eltette a pénzt.

- Ön úgyszólván a gazdám - szólt az öregúrhoz. - Önnél munkát és keresetet kapok; ezért is nem csinálnék semmit anélkül, hogy ne tájékoztatnám róla. Holnap Saint-Denis-be akarok menni.

- Meg akarja nézni a trónörökösné bevonulását és az ebből az alkalomból tartandó ünnepségeket? Nem hittem, hogy olyan kíváncsi - mondotta Rousseau. - Ön szinte úgy hatott, mintha bölcs megvetéssel viseltetnék minden földi hatalom iránt. Nézzen meg engem! Egy királyi herceg hívott meg, hogy én is ott legyek a fogadtatáson, nem mint közönséges néző, kinek az utat elzáró gárdisták feje fölött lehet csak egy pillantást vetni a pompára, hanem mint közvetlenül résztvevő személy. És én, a szegény polgár, megköszönhetem ezt a megtiszteltetést. Miért? Mert az az ember, ki megírta, hogy a királyság olyan berendezés, mellyel szakítani kell, nem borulhat egy király lába elé, mert az az ember, ki minden pompás ünnepséget lopásnak mond, melyet a nép ellen elkövetnek, az ilyen ünnepségen részt nem vehet. Ön úgy mutatta, mintha tisztelné az én alapelveimet, de úgy látom, hogy nem követi őket.

- Más visz engem Saint-Denis-be, nem a kíváncsiság, hogy egy ilyen látványosságot nézzek.

- Éspedig?

- Azt nem tudom megmondani. Még egyszer kérem, adjon szabadságot.

Rousseau kutatón nézte a fiatalembert. Úgy vélte, hogy végül rájött a rejtvény megoldására, és mosolygott.

- Jól van - mondotta. - Elvégre igaza van, ön még fiatal. - És amikor Gilbert után nézett, maga elé morogta:

- Nem nagyravágyás, hanem szerelem.

Viszontlátás

Párizs népe kiözönlött Saint-Denis-be. A királyi testőrség, a svájci gárda és a Saint-Denis-ben állomásozó ezredek álltak sorfalat, hogy gátat vessenek ennek az emberáradatnak. A kolostor lépcsőin is szorongott a tömeg. S házak tetején, minden ajtóban és ablakban lehetett látni a kíváncsiakat, sőt még az útszélen fák ágain is lógtak emberek. Compiégne-ben csak az udvar és az udvari emberek hintóit látták; Saint-Denisbe azonban ezenkívül az előkelő társaság, a gazdag polgárok, parlamenti tagok, művészek, nagykereskedők, divathölgyek, a színház és az opera hölgyeinek és urainak megszámlálhatatlan kocsijai csatlakoztak a felvonuláshoz. A járművek szakadatlan sora haladt a Párizsból Saint-Denis-be vezető úton és a menettől kétoldalt ezer és ezer ember gyalogolt, mintha zarándokolnának.

E nyüzsgés közepett Gilbert egyedül haladt célja felé. Amennyire lehetett, előre tolongott, míg elért egy nagy hárshoz, melynek lábánál kerékhárító kő állott. Csodálatos módon még senki se vette észre ezt a kedvező helyet. Gilbert felállt a kőre, és hogy biztosan álljon a helyén, csak bele kellett kapaszkodnia a fa alsó ágaiba. A következő pillanatban már peregtek a dobok, a székes-egyház harangja megszólalt.

Arannyal és bíborral díszes, nyerítő lovak csapata közeledett vágtatva. Az út mentén tovaszállt a kiáltás:

- Éljen a király! - Gilbert előrehajolt, és egy nagy, nehézkes kocsiban meglátta a királyt, aki hideg, kifejezéstelen szemmel nézett el az emberek fölött, kik mind meghajoltak előtte. De Gilbert nem törődött a pompával, mely eléje tárult; más valamit keresett és arra

kellett figyelnie, hogy mindez a pompa meg ne vakítsa szemét. Egyszerre csak az volt az érzése, mintha tüzes acél hatolna a szívébe. Nagyon reszketett, és minden erejével meg kellett kapaszkodnia, hogy le ne essék. Megismerte Andreát - fehérbe öltözve olyan volt, mint az égi angyal. A kocsik épp most torlódtak, ezért kihajolt az ablakból, hogy megtudja az okát. Közelében elfojtott kiáltást hallott, körülnézett és megpillantotta Gilbert-t. Ámulva fordult apjához.

- Hogyan? - kiáltott el ez. - Gilbert itt van? Valóban, ő az!

A fiatalember megemelte kalapját, és mesterkélt tisztelettel köszöntötte a bárót.

-Jer ide, fickó! - szólt rá Faverney. A katonák átengedték Gilbert-t. Ez meghajolt Faverney és Andrea előtt. - Hogyan kerültél Párizsba?

- Gyalog - felelte Gilbert kurtán.

- Mit akarsz Párizsban?

- Szerencsét próbálni.

- Koldulni és lopni, mi?

- Báró úr, megloptam önt valaha? - szólt erre a fiatalember. - Ön egyedül hagyott engem a kutyájával együtt Faverneyben, nem szánt nekem se élelmet, se pénzt. Ezért találtam jobbnak, ha Párizsba vándorolok és ott megkeresem a kenyeremet.

- Szeretném tudni, mivel, te naplopó! - szólt rá a báró. - Meg fogom kérni Sartines urat, hogy csukasson le, te csavargó! Fülöp, Fülöp, jer csak ide!

Andrea kihajolt a kocsi ablakán, és odasúgta Gilbert-nek:

- Szaladj innen!

Ez azonban csak állt, mintha a lába gyökeret vert volna. Apja hívására Maison-Rouge lovag odavágtatott.

- Kit látok? - mondotta a fiatalember. - Ez itt Gilbert! Jó napot!

- Szolgája, Fülöp úr!

- Mit akar az apámtól? - kérdezte a fiatal Faverney.

- Verést akar, és azt adj neki, de nyomban! - ordította az öreg.

- Mit követett el? - kérdezte a fiú.

- Semmit, Fülöp - szólt bele a leány. – Elhagyta Faverneyt, de mert nem a mi inasunk, ez módjában állt. Nem tudom megérteni, hogy apa miért olyan mérges. Nekünk egészen mindegy lehet, hogy Gilbert úr mit csinál. Nem megyünk hamarosan tovább?

A báró hallgatott. A bárókisasszony lenéző szavaira Gilbert elpirulva sütötte le a szemét. Szívesebben tűrt volna el egy kardszúrást Fülöp kezétől, mint ezt a megbántást a leány ajkáról. A kocsik újra megindultak.

Gilbert hátra maradt Faverney Fülöppel.

- Hogyan jutottál Párizsba, Gilbert? - kérdezte a fiatal tiszt, és hangjában őszinte részvét csengett.

- Mit csináltam volna Faverneyben? - mondotta erre Gilbert.

- Értem; de mihez akarsz kezdeni Párizsban? Pénz nélkül, barát nélkül, segítség nélkül?

- Aki dolgozni akar, az nem hal éhen. Megkeresem a kenyeremet. Több nem kell az olyan embernek, aki soha más szemrehányást nem tehetett magának, csak azt, hogy kenyeret evett, melyet meg nem szolgált.

- Csak nem érted ezalatt a kenyeret, melye Faverneyben ettél? Szüleid hű szolgák voltak a kastélyban, és te is hasznossá tetted ott magadat. De

mondd, segíthetek rajtad? A szerencse kedvezett nekem, és talán jó helyet tudnék szerezni neked mint inas.

- Köszönöm, Fülöp úr. Én tanulni akarok.

- Tanulni? - kérdezte ámulva a lovag. - Ehhez pénz kell.

- Meg tudok keresni naponta huszonöt, sőt negyven sout is. - felelte Gilbert.

- Ez éppen elég arra, hogy táplálkozzál. Még egyszer kérdem, Gilbert, segíthetek rajtad? Az emberek segítenek egymáson, nem testvérek-e?

Gilbert elcsodálkozva nézett a fiatal riszt nemes arcába.

- Ez olyan beszéd, Fülöp úr, melyet különben nemigen hallani az ön rangjabeli uraktól - felelte.

- Ez korunk beszéde. Tehát ne add velem szemben a büszkét. Itt az erszényem. Felezzünk.

- Köszönöm lovag úr - felelte Gilbert nem minden meghatottság nélkül. - Nekem nem kell semmi, de higgye el, hálás vagyok önnek ajánlatáért. - Ezzel meghajolt Fülöp előtt, és elvegyült az embertömegben.

A varázsló hitvese

Mindez a lárma, mindez a pompa tovasiklott Bourbon Lujza mellett anélkül, hogy fölkeltse a legkisebb vágyat a hajdani napok pompája után. Nem hagyta el a kolostort. Nyomtalanul siklottak le róla apja szavai, ki rá akarta őt venni arra, hogy térjen vissza az udvarhoz. Amikor bemutatták neki, a dauphine az első pillantásra felismerte sógornője lelki nagyságát, ámbár ez egyetlen mozdulattal sem lépett ki tartózkodásából. Amikor az udvar elhagyta Saint-Denins-t, újra foglalkozott kötelességeivel, mint apátnő, utánajárt, hogy az ünnepségek alatt nem hanyagolták-e el a szegények és betegek gondozását, és jelentést tétetett magának a felmerülő esetekről.

- És az idegen asszony, akit tegnap este fölvettek nálunk, lovon jött-e? - kérdezte a hercegnő.

- Igenis, madame, arab lovon jött, melyet Dseridnek nevez.

- Tudják a nevét?

- A neve Feliciani Lorenza.

- Bocsássák elém.

Egy régi karosszékbe ült. Pár pillanat múlva visszajött az intézőnő egy sűrűn lefátyolozott idegen nő kíséretében. Amikor ez magára maradt az apátnővel, levette arcáról a fátyolt. Lujza asszony egy bájos, sőt szép arcot látott, mely az ártatlanság és tisztaság kifejezésével, könnyektől nedves szemekkel nézett reá. Közelebb lépett, és féltérdre akart ereszkedni, de a hercegnő ezt nem engedte.

- Mi hozta önt hozzánk? - kérdezte. - Titkot akar rám bízni? Akkor jobban tenné, ha a gyóntatószéket keresi fel. Vagy talán védelmet keres az üldözés elől? Ez itt kolostor, és nem az igazságszolgáltatás és az ellenállás háza. Ebben az esetben a törvényszéknél több védelmet találna, mint itt.

- Oh, madame - felelte Lorenza -, az, aki elől védelmet keresek, dacolna minden törvényszékkel.

- Hogyan, annyira hatalmas személy?

- Meg fogja őt ismerni. Meggyőződésem az, hogy egyike ama démonoknak, kiket Satanus emberfölötti hatalommal jutalmaz meg, hogy általuk teljesüljenek parancsai a földön.

- Mit mond? - felelte Lujza, és átható pillantását rátűzte az idegen nőre, mintha meg akarná vizsgálni, vajon nem őrült-e az, aki itt előtte áll. - Járjunk el tervszerűen, asszonyom. Külsejéről ha ítélek, nem hinném, hogy

vagyontalan. Nincsenek szülői, barátai, akiknél segítséget találhatna?

-Nem tudom, szüleimet viszontlátom-e valaha, barátaim nincsenek. Engedje meg, hadd mondjam el életem történetét, és akkor megismeri az egész borzalmas titkot, mely lesújt. - Lorenza összetette a kezét, és így kezdte: - Rómában születtem. Atyám régi nemesi családból való, de szegény. Jóformán semmiféle nevelésben nem volt részem, mert minden pénz arra kellett, hogy bátyám készülhessen a papi pályára. Apácának kellett volna mennem a karmelitákhoz Subiacóba. Nem volt okom panaszra, mert ezzel nem tettek semmi rendkívülit. Rómában a legtöbb nemesi családdal ez így szokott lenni. Az úton Subiacóba rablók támadtak meg minket. Alapjában ezért nem is haragudtam: hiszen tudtam, hogy a banditák csak a pénzünket akarják. Ha ezt elveszik tőlünk, akkor apám nem vásárolhatja meg az előírt kelengyét számomra, és a kolostorba való belépésemet el kell halasztania addig, míg ugyanez a pénzösszeg együtt nincsen. Csakhogy a rablók nemcsak a pénzünket vitték el, hanem engem is magukkal cipeltek, és amikor eljutottak búvóhelyükre, elővették a kockát, és játékba kezdtek. Sóvár pillantásaikból borzadva ismertem fel, hogy mi a tét ezúttal. Egyszerre csak az egyik diadalmasan felordított, hozzám jött, karjaival vadul átölelt és megcsókolt. Ekkor megjelent egy lovas. Az őrök, kiket a banditák felállítottak, bántatlanul átengedték. A körülöttem ülő férfiakhoz néhány szót szólt, melyet nem értettem. Mire visszaadták az ellopott pénzt, és a fickó, ki nyertes volt a kockán, békén hagyott. Valamennyien tisztelettel félreálltak. Az ismeretlen intett nekik a kezével, erre fogták fegyvereiket, és távoztak az

ellentmondás egyetlen szava nélkül. A lovas kijelentette nekem, hogy szabad vagyok. Ha vele megyek, visszavisz szüleimhez. Ugyanazon a helyen találtam őket, ahol rajtunk ütöttek. Folytattuk utunkat, és a történtek után két órával eljutottunk Subaicóba. Atyám nem akart tudni róla, hogy ez az idegen az ég küldötte, hanem inkább a banditák főnökének nézte, talán a Róma körül szétszórt rablóhordák fejének, melyek valóban egy fővezér parancsnoksága alatt állanak, így mondják, kinek személyiségét eddig még mindig titokzatos homály fedi. Még aznap beléptem a kolostorba. Különös kedvezéssel a noviciátus idejét, mely máskülönben egy évig tart, számomra egy hónapi tartamra állapították meg. Két hétig egyedül maradtam a cellában, nehogy a világ szelleme újra hatalmába ejtsen; azután szabad volt nekem a többi nővérrel együtt a kápolnába menni. Olaszországban a kolostorok kápolnái nyilvános templomok. Amikor ájtatosságomat végeztem, megpillantottam egy férfit, aki a térdeplők tömegében egyenesen állt. Rám nézett mereven, és én felismertem benne megmentőmet. Furcsa, aggasztó érzés fogott el; mintha titokzatos erő áradna belőle felém, mintha megmagyarázhatatlan hatalom vonna hozzá. Összetettem a kezemet, mint ahogyan Isten előtt tesszük össze, és suttogtam: vedd köszönetemet, vedd köszönetemet! Az apácák ezt észrevették, és követték pillantásom irányát. Közülük néhányan felálltak, hogy jobban lássanak. Csakhogy az idegen eltűnt. És ettől a pillanattól fogva, madame, az ördög igézetében vagyok.

- Mindebben nem látok semmi természetfölöttit - felelte Lujza mosolyogva. - Kérem tehát, mondja el nyugodtan

tovább a többit is. Tartok tőle, hogy az ördög, melyről ön szólt, semmi más, mint a szerelem.

- Oh, nem, a szerelemről azt mondják, hogy boldogít, de nem rendít meg, és nem őröl fel. A szerelem nem kelthetett volna fel oly gonosz gondolatokat, mint amilyenek most támadtak bennem. Másnap valaki kérdezősködött utánam, és erre behívtak engem a fogadószobába. Egy szomszédasszony volt Rómából, a via Frattinából, fiatalasszony, akivel esténkét sokszor elcsevegtem és aki vágyott utánam. Mögötte az ajtóban állt egy férfi, hosszú köpenybe burkolva. Mintha az inasa volna. Én nem néztem reá, ő nem nézett reám... és mégis... csakhamar megragadott engem az a titokzatos igézet... tudtam, hogy ez ugyanaz az ember... ismeretlen megmentőm. Éreztem, hogy egészen a hatalmában vagyok ennek az embernek. Még a hallgatása is mintha szólna hozzám. Összeszedtem minden bátorságomat, és megkérdeztem barátnőmet, ki az a férfi, aki idekísérte. Nem ismerte őt. Férje vállalkozott arra, hogy elkíséri őt Subiacóba, de az elutazás előtt való este azt mondta neki, hogy nem mehet vele, egyik barátja fogja őt elkísérni. Míg barátnőm letérdelt egy csodatevő Madonna képe előtt, hogy imádkozzék, az idegen közeledett hozzám, s letette a köpenyét, és rám nézett. Nem beszélt, csak két kezét nyújtotta ki utánam és mosolygott. Ki se mondható izgatottság hatalmasodott el rajtam. Lehunytam a szememet. Mintha csak ki akarta volna próbálni a hatalmat, mellyel fölöttem bír, visszalépett, és minél jobban távozott tőlem, annál jobban engedett az igézet, mellyel lefogott, és én megint szabadabban kezdtem érezni. Vétkezéskor este egy kis levelet találtam keblemben, melyen csak ez a pár szó állt: „Aki apácát

szeret, azt Rómában halállal büntetik. Halálát akarod annak, aki megmentette az életedet?"

Lorenza elhallgatott, és ránézett a hercegnőre.

-Ismétlem - mondotta ez -, hogy ezt csupán boldogtalan szerelemnek tartom. Ez olyan ügy, mellyel csak akkor szabad foglalkoznunk, ha önt a megbánás vezette ide.

- Madame, én könyörgök, hogy szabadítson meg engem e férfi pokoli hatalmától - felelte Lorenza -, és ön még azt kérdezi, vajon érzek-e megbánást? De hallgassa tovább! Valahányszor ájtatosságra mentem, az ismeretlent mindig ott láttam a kápolnában és mindig elfogott az az igézet, melyről már beszéltem. Éreztem, hogy vitássá teszi számomra Istent, és azt is éreztem, hogy nem tudok ellenkezni. Állapotom nem maradhatott sokáig rejtve társnőim előtt. Értesítették szüleimet, kik eljöttek a kolostorba, és beszéltek erről velem. De ennek az embernek a hatalma már oly nagy volt lelkem fölött, hogy mindent tagadtam. Féltem az időponttól, amikor örökre le kell tennem a fogadalmat, és azt mondtam magamban, ha az idegen akarna velem valamit, akkor terve kivitelével nem várna ennyi ideig. Csakhogy nem történt semmi. Eljött fölszentelésem órája. Nagyon viaskodtam magammal. Most már meg voltam elégedve azzal, hogy ennek a tűrhetetlen állapotnak véget fogunk vetni. Bármily édes volt is az érzés, mely eltöltött, valahányszor az idegenre gondoltam, mégis megértettem, hogy bűn reá gondolnom, jöttek a rokonaim - az istentisztelet megkezdődött. Őt nem láttam a nézőkkel zsúfolt templomban, és már megnyugodtam, hogy ezúttal szabad maradok a gonosz varázstól. De amikor a pap beszédét tartotta, hirtelen erős remegés fogott el; érthetetlen

nyomás szorította keblemet és nyakamat. Elfátyolozott pillantásom a szószék felé fordult - ekkor ott láttam állni üldözőmet. Számomra most már nem volt sem istentisztelet, sem ünnep, sem ima többé. A kérdésre, miket nekem feladtak, nem adtam választ. Amikor fejemhez emelték az ollót és hallottam az acél kattogását, megtántorodtam, és ájultan estem össze. Nem mutatkozott ekkor világosan a sátáni ellenség befolyása?

- Ön egészen természetes gyöngeségét emberfölötti hatalom befolyásának tulajdonítja - felelte a hercegnő. - Az idegen láttára a szerelem még egyszer megkapta önt. Ez minden. Folytassa.

- Mikor magamhoz tértem, sötét éjszaka volt. Különös rázó mozgásról ismertem arra, hogy kocsiban vagyok Fölemeltem a fejemet, és láttam, hogy az idegen férfi karjaiban fekszem. Talpig fehérben voltam öltözve, homlokomon még a fehér rózsákból font koszorú. Másnap mondották nekem, hogy szerda van. Tehát három napig voltam eszméletlen, és nem tudom, hogy mi történt velem ezalatt az idő alatt.

-Ön semmi módon nem volt segítségére megszöktetőjének? - kérdezte a hercegnő.

- Semmiféle módon. Rejtély előttem, hogyan kerültem ki a kolostorból.

- Holott Itáliában még szigorúbban őrzik a kolostorokat, mint itt Franciaországban. Felelősségre vonta az idegent, és mit mondott mentségére?

- Azt, hogy szeret engem.

- És ön mit felelt neki?

- Hogy nem szeretem őt, hogy félek tőle. Oh, madame, nem tudom, hogyan nevezzem azt az érzést, mely elfog engem, amikor a közelemben van. Már nem voltam a

magamé; teljesen alá voltam vetve az ő akaratának. Lelkemnek többé nem volt ereje, szellemnek nem volt akarata, egyetlen pillantása leigázott, megbabonázott engem. Hamarosan éreztem, hogy gondolatokat kényszerít rám, melyek nem az enyémek, majd meg azt, hogy gondolatokat kelt bennem, melyek mélyen szunnyadnak lelkemben.

- Máskülönben hogyan viselkedett önnel szemben?

- Nagyon gyöngéden és nagyon figyelmesen.

- Mégis csak szereti őt, vallja be!

- Nem, nem, nem, asszonyom!

- Akkor menekülnie kellett volna tőle.

-Nagyon őrzött. Arra sem találtam alkalmat, hogy írhassak szüleimnek. Utazókocsin jártunk, mely be volt rendezve, mint egy lakás. Valahányszor magamra kellett hagynia, hozzám közeledett és így szólt: „Aludj! és csakhamar elaludtam és csak akkor ébredtem fel, amikor visszajött. Ne higgyem-e hogy megbabonázott?

A hercegnő hitetlenül rázta a fejét.

-Ön tehát igazán nem szereti őt? Semmiféle földi kötelék nem fűzi önt hozzá? Semmi?

- Semmi, madame.

Lorenza most elmesélte, hogy végre milyen módon sikerült elmenekülnie, hogy nem akart visszatérni Rómába, mert ott bizonyára azt hitték, hogy az idegennel egyetértően járt el, és hogy Párizsban hallott a királyi hercegnő jámborságáról és erényességéről és ezért elhatározta, hogy tőle kér védelmet.

- Még azt nem mondotta meg nekem, hogy ki ő... Hiszen nekem tudnom kell, hogy kivel szemben védjem meg önt.

- Madame, királynak nem adóznak nagyobb tisztelettel, mint neki mindazok, akik előtt megjelenik.

- Mi a neve?

-Különböző neveket használ, emlékezetemben azonban csak kettő maradt. Egy aggastyán, aki velünk utazott, Acharat néven szólította, ő pedig Balsamo Józsefnek mondotta magát. Azt állítja, hogy már az ókorban és a középkorban élt. Úgy beszél Nagy Sándorról, Cézárról, Nagy Károlyról, mintha személyesen ismerte volna őket. De még azt is állítja, hogy ott volt, amikor a mi Urunk Jézus elszenvedte a vértanúhalált.

- Akkor szélhámos.

- Mindenesetre veszedelmes ember, aki előtt mindenki meghajol, aki előtt minden összeroppan, aki védtelennek látszik és mégis legyőzhetetlen. Egy szó, egy intés, az ajk egy mozdulása... s ezzel embereket varázsol elő a föld alól.

- Nyugodjék meg, gyermekem - felelte a hercegnő. - Meg fogjuk önt védeni ellene. És ne higgyen többé természetfölötti jelenségekben, ezek csupán izgatott képzelőetejének torzszülöttei. Mit szándékozik tenni?

-Ezekkel, az ékszerekkel, melyeket nekem ajándékozott, szeretném beváltani magamat a kolostorba. Csupán Dseridet, az arab mént adják neki vissza.

- Jól van, egyelőre itt tartjuk önt Saint-Denis-ben, és ha viselkedése megfelel a kolostor követelményeinek, akkor ön az ég arája lesz.

Lorenza a hercegnő lába elé vetette magát, hogy köszönetet mondjon a kegyért. Hirtelen felriadt, reszketett és figyelt.

- Istenem, Istenem! - suttogta. - Ő az... Jön, jön! Egyre közelebb... még közelebb... akarata máris hatni kezd reám...

- Nyugodjék meg - szólt rá a hercegnő. - Még akkor is, ha ő az, ön itt biztonságban van előtte.

- Nyílt az ajtó - megjelent egy apáca.

- Egy idegen úr óhajt beszélni királyi fenségeddel.

- Neve?

- Phönix gróf.

- Ilyen néven is ismeri őt? - fordult Lujza Lorenzához.

- Ez a név előttem idegen, de ő az, bizonyosan tudom.

- Mit óhajt? - kérdezte Lujza az apácát.

- Azt állítja, hogy a porosz király megbízásából jön.

- Vezesd be, ön pedig kedves gyermekem, menjen addig is a szomszédos szobába.

Az apáca néhány perc múlva visszajött. Mögötte megjelent Phönix gróf ugyanolyan öltözetben, mint azon a napon, amikor megmutatkozott Dubarry grófnénak. Meghajolt a királyleány előtt, és így szólt:

- Királyi fenség, köszönetet mondok nekem juttatott kegyért.

- Mit kíván tőlem? - kérdezte a hercegnő hidegen.

- Királyi fenség, azt hiszem, hogy befogadott itt valakit, aki iránt nagy érdeklődéssel viseltetem, egy hölgyet, a neve Feliciani Lorenza.

- Milyen rokoni kötelék fűzi önt ahhoz a hölgyhöz?

- A hitvesem.

- A hitvese? - szólt Lujza ámulva.

- Az, fenség. Hivassa őt. Soká volt tőlem távol, és örülni fog, ha viszontlát engem.

Lorenzának igaza van, gondolta Lujza, ez valóban veszedelmes ember.

- Fenséged nem hisz szavaimnak? - folytatta az idegen. - Lorenza maga fogja azt igazolni. Átment abba a szobába. Engedje meg, hogy beszólítsam.

A hercegnő tudta, hogy a hölgy bereteszelte az ajtót belül, és az idegen nem tudja őt arra kényszeríteni, hogy bejöjjön, ha Lorenza nem akar.

- Azt állítja, hogy Feliciani Lorenza a felesége? - kérdezte az állítólagos grófot.

- Úgy van, és ha ön kételkednék ebben, akkor bemutatom a házassági levelet.

A hercegnő megijedt. Az idegen nagy nyugalma megingatta őt meggyőződésében. A gróf elővette tárcáját, felnyitotta, kivett belőle egy okmányt, és átnyújtotta a hercegnőnek.

- Királyi fenséged óhajtja elolvasni az okitatot? Saint-Jean plébános írta alá Strassburgban, aki jó ismerője Rohan herceg bíborosnak. Ha őeminenciája...

- A bíboros véletlenül éppen itt van - vágott a szavába a hercegnő, és élesen nézett az arcába. - Őeminenciája még nem hagyta el Saint-Denist. A székesegyház kanonokánál tartózkodik.

- Ennek ötülök. Igazolása el fogja oszlatni a gyanút, melyet királyi fenséged irántam még táplál - felelte Phönix gróf.

- Felháborító vakmerőség! - gondolta Lujza, és hevesen megrántotta a csengő zsinórját.

- Kérjék meg rögtön Rohan bíboros urat - parancsolta a belépő apácának -, hogy jöjjön el hozzám azonnal. A kanonoknál van még.

Ezalatt az idegen a szomszédos szoba ajtaja elé állt, széttárta a karját és néhány szót mondott halkan.

- Mit csinál ott? - rivallt rá a hercegnő.

- Megkértem Feliciani Lorenzát, hogy jöjjön be és mondja meg önnek - felelte az idegen - hogy nem vagyok szélhámos. Feliciani Lorenza! - szólt most hangosan - Jer hozzám! Parancsolom!

A hercegnő legnagyobb ámulatára a zárban megfordult a kulcs, nyílt az ajtó, a fiatal hölgy megjelent. Arcán nyoma se volt haragnak vagy gyűlöletnek.

- Miért tér vissza ehhez a férfihez, miután elmenekült előle? - szólt Lujza hercegnő. - Hiszen megmondottam önnek, hogy itt biztonságban van.

- Nálam is biztonságban vagy... Mondd meg ezt a királyi fenségnek, Lorenza - szólt a gróf.

- Igen - felelte a fiatalasszony.

A hercegnő elámulva csapta össze a kezét, és hátravetette magát székén.

- Lorenza - folytatta a gróf szelíd hangon, mégis volt benne valami parancsoló -, kényszeríttettelek-e valaha bármire?

- Nem, soha - felelte a hölgy tiszta, szilárd hangon, de sajátságos dermedtségben.

- De hiszen ön elrabolta őt, így mondotta el ő nekem! - szólt a hercegnő.

- Elmondottál mindent? Attól a pillanattól fogva, amikor elájultál, egészen addig, amikor felébredtél kocsimban? Mondj el mindent! Eszmélj reá! - szólt a gróf.

A fiatalasszony mozdulatlanul nézett maga elé.

- Miután elájultam - kezdte, időnként akadozva -, bevittek a cellámba. Orvost hívtak, és az kijelentette, hogy meghaltam. Hallottam mindent, láttam mindent, de nem tudtam se megmozdulni, se megszólalni. Valamiféle merevgörcs volt ez. Édesanyám harminchat óra hosszat maradt mellettem, de én nem tértem eszméletre. Erre

felravataloztak mint halottat és mellettem gyertyákat gyújtottak. Édesanyám elment, jöttek a halottmosó asszonyok, koporsóba tettek. Láttam mindezt hunyt szemmel. Este csak egy betegápoló nővér maradt mellettem. Éjfélkor remegés fogott el, és ez közölte velem, hogy Acharat közeledik hozzám. A gyönyör különös érzése fogott el. Kitaláltam, hogy meg fog menteni a borzalmas haláltól, melynek áldozata lennék. Belépett, odajött hozzám, rám nézett, és így szólt: Kelj fel és járj! Ekkor eltűnt rólam a varázs... kiszálltam a koporsóból. Kövess! - parancsolta. Elhaladtam az alvó betegápoló asszony mellett, és Acharat végigvezetett az udvaron, egy kis mellékajtóhoz, mely azonban be volt zárva. Kérdezte tőlem, vajon apáca akarok-e lenni vagy pedig követni akarom-e őt. „Veled akarok menni", feleltem. „Akkor menj a főnöknő cellájába", mondotta. „Az ágy mellett a széken egy táska van, benne kulcsok, keresd ki azt, amelyik ezt az ajtót nyitja és hozd el." Parancsa szerint cselekedtem, megtaláltam a kulcsot, és elhoztam neki. Kiléptünk az utcára, ott kocsi várt ránk, mely gyorsan elvitt minket.

- És ez az ember nem erőszakoskodott önnel, nem fenyegette önt? - kérdezte ámulva a hercegnő.

- Nem.

- Miért ment vele?

- Mondd! - szólt a gróf.

- Mert szerettem.

Lujza hercegnő szinte riadtan sütötte le a szemét a titokzatos férfi diadalmas pillantása előtt.

- És tovább? - kérdezte önkénytelenül megborzadva. - Ön azt állítja, hogy ez a hölgy törvényes hitvese, míg ő az ellenkezőjét jelentette ki nekem.

- Lorenza - szólt a gróf -, emlékezz! Mely napon esküdtünk?

- Május harmadikán.

- Hol?

- Strassburgban, a Saint Jean-templomban.

-A fenséges asszony azt hiszi, hogy erre kényszerítettek... Azt mondták neki, hogy te gyűlölsz engem.

E szavaknál megfogta a fiatal hölgy kezét, és fölemelte. Görcsszerű remegés rázkódtatta meg a fiatalasszony testét.

- Én gyűlöllek téged? - kiáltotta fel Lorenza, - Oh nem, szeretlek! Nemes vagy és jó és hatalmas.

- Érvényesítettem valaha a férj jogait? - kérdezte a gróf.

- Nem, mindig úgy tartottál, mint a leányodat.

Lujza hercegnő felállt, és egy elefántcsontból faragott feszülethez lépett, mely a szoba hátterében állt. Innen nézett a rémület kifejezésével a titokzatos férfira.

- Ez minden, amit királyi fenséged tudni óhajt? - kérdezte az idegen, és elengedte Lorenza kezét.

- El innen! - kiáltott fel a hercegnő. - Menjenek mind a ketten! Odalenn egy kocsi állt elő. Nemsokára ezután nyílt az ajtó, Rohan herceget jelentették, aki mindjárt az apáca mögött gyorsan belépett. Megpillantotta Balsamót, és ámulva szólt:

- Hogyan? Ön itt, uram?

- Ismeri ezt az embert? - kérdezte a hercegnő. - Akkor bizonyára meg tudja nekem mondani, hogy kicsoda...

- Hogyne, királyi fenség - felelte a bíboros egész nyugodtan -, ő varázsló. Talán fenségednek is jövendölt valamit, amitől annyira meg van döbbenve?

- A házassági levelet akarom látni, a házassági levelet! - szólt a hercegnő.

A gróf átadta az okiratot a bíborosnak, aki elolvasta, és átnyújtotta a hercegnőnek. Nem tudta, miről van szó, és kérdőn nézett a fenségre.

- Igazi okirat ez? - kérdezte Lujza hercegnő.

- Egy teljesen előírásos házassági levél, fenség, melyet Remy plébános írt alá, akit nagyon jól ismerek. Az aláírás valódi, igaz ugyan, hogy zsarolással is megszerezhette, vagy pedig más eszközökkel, melyek ennek az úrnak rendelkezésére állanak...Varázslattal.

- Eminenciád! - pattant fel Lujza. - Arra kérem, hogy itt ne tréfáljon.

- Igazán nem tréfálok fenség - felelte erre a herceg -, és hogy ezt bizonyítsam önnek, igen komoly szót fogok váltani ezzel a férfival. Ő tudja - fordult büszkén Balsamohoz -, hogy ki az, aki önt most megszólítja! Láttam, amikor kifejtette tudását, tanúja voltam a sikernek, mellyel megoldotta feladatát, de fontolja meg jól, nem mindenki olyan elnéző és nagylelkű, mint a trónörökösné őfensége, akinek a leggyalázatosabb módon fizetett a megtiszteltetésért, hogy neki bemutatták.

- Eminenciád - felelte Balsamo -, a fenséges asszonynak megmondtam az igazat, melyet tőlem tudni kívánt. Az én hibám-e, ha ez az igazság oly borzalmasan hangzott, hogy őfensége elájult? Nem is akartam, hogy bemutassanak neki, nem akartam szólani... de kérdései olyanok voltak, mint a parancs.

- Mit mondott a dauphine-nak? - kérdezte a hercegnő.

- Ugyanazt a jövendőt, királyi fenség - felelte Pönix gróf -, mely önnek magának oly borzalmasnak rémlett, hogy kolostorba menekült, mert küzdeni akar ellene imával és

könnyel. Ön mint szent előre látta, én mint próféta lelepleztem. Mit tehetek róla, hogy a trónörökösné uralkodása a legboldogtalanabb lesz, mely valaha Franciaországot érte? Ön azonban legyen nyugodt, királyi fenség! Az ön imái meghallgatást nyertek, amennyiben önmaga nem fogja látni már ezeket a borzalmakat. Az úr magához fogja önt szólítani, mielőtt mindez bekövetkezik.

- Kicsoda ön? - kiáltott rá most Rohan herceg.

- Ön maga megmondotta már: varázsló!

- Ön itt Phönix grófnak mondja magát, Faverneyben Balsamo József volt a neve. Tudhatná, hogy emberek, akiknek két nevük is van, a rendőrségre valók. Nyomban le fogom önt tartóztatni és akkor majd megtudjuk, hogy ön kicsoda és micsoda, eltekintve attól, hogy ezzel a trónörökösné őfenségének szolgálatot is teszünk.

- És ezt tenni ez idő szerint igen kapóra jönne Rohan herceg úrnak - felelte Balsamo egészen nyugodtan -, mivel Rohan herceg úr hajdani barátjának, de Breteuil úrnak levelet írt, amellyel éppenséggel nem kedveltette meg magát a trónörökösné őfenségével. Oh, igen jól tudja eminenciád, hogy ez az igazság. Többet mondjak még? Nem bánom, ha úgy kívánja. Ezt a levelet azzal a szándékkal írta, hogy meghiúsítsa a trónörökös házasságát Mária Antoinette főhercegnővel.

Rohan herceg elsápadt.

- Akkor de Breteuil úr áruló - dadogta. - Kértem, hogy adja nekem vissza ezt a levelet, de azt mondotta, hogy elégette.

- Mert nem akarja megmondani, hogy elveszítette - felelte Phönix gróf. - Én megtaláltam, és jól megőriztem, elhiheti, mert hiszen tudom, hogy eminenciád az ellenségem.

Rohan herceg mélységesen meg volt döbbenve. De azért mégis megemberelte magát, és gőgösen vetette föl a fejét.

- Nos, jól van! - jelentette ki. - Ha ez a levél a dauphine tudomására jutna is, nem tagadnám le; mert ezt a levelet csupán hazaszeretetből írtam, mivel a dauphin házasságát egy osztrák hercegnővel nem tartottam előnyösnek. Mint követ a bécsi udvarnál ezt meg tudtam ítélni.

- Csakhogy ez a követ egyúttal csinos úr és előkelő úr és büszke úr, és nem csupán a hazaszeretet volt az, amiért nem akarta látni az osztrák hercegnőt mint más valaki aráját - felelte Balsamo. - De miért lennénk haragosok, eminenciád? Jobban tennők, ha jóbarátok maradnánk. Hiszen tudja, hogy a barátai mennyire megbízhatatlanok. Két napja tartózkodik Párizsban és...

- Ön honnan tudja ezt? - vágott bele a bíboros.

- Varázsló vagyok, ön mondotta! Ön Soissons-ban elhagyta a dauphine-t, és a legrövidebb úton Párizsba sietett, hogy néhány jóbarátot egy szívességre kérjen, amire ezek nem voltak kaphatók. Erre ön vigasztalanul utazott Compiégne-be. Ha hozzám fordult volna...

A bíboros bosszús mozdulatot tett.

- Akinek negyvennyolc órán belül ki kell fizetnie ötszázezer frankot, az jól teszi, ha olyasvalakivel tart, aki ért az aranycsinálás művészetéhez - mondotta Balsamo mosolyogva.

Rohan herceg meghökkenve nézett reá.

- Hol találhatom meg önt? - kérdezte rövid hallgatás után.

A Saint-Claude utcában, a Marais negyedben. A házat meg lehet ismerni arról, hogy az ajtószege sasfejet ábrázol.

- Mikor jöhetek?

- Holnapután este hatkor. De nézze csak, eminenciád, a fenséges asszony befejezte imáját. Menjünk.

Mivel a furcsa beszélgetés alatt a bíboros lépésenként távolodott a hercegnő közeléből, Lujza nem sokat értett a szavakból, melyet a két úr egymással váltott.

- Mielőtt menne - szólt a hercegnő Phönix grófhoz -, még egy szót mondanék ennek a fiatalasszonynak! El akarja hagyni a kolostort, ahol hajlékot és védelmet kért? Követni akarja férjét, és ezt a maga szabad akaratából teszi?

Balsamo erősen ránézett Lorenzára.

- Felelj a királyi fenségnek! - szólt hozzá ugyanazon a nyomatékos hangon, melyen az imént is beszélt vele.

- Igen, ezt én a magam szabad akaratából teszem - szólt a fiatalasszony.

- Akkor nem tartóztatom! Menjen!

A gróf meghajolt az apátnő előtt, és karját nyújtotta Lorenzának. Mind a ketten elhagyták a szobát. Lujza hercegnő most Rohan herceghez fordult.

- Oh, eminenciád - mondotta, és szomorúan rázta a fejét - érthetetlen, vészjósló dolgok történnek!

Andrea szomszédja

Andrea hideg, gúnyos szavai szíven találták Gilbert-et. A fiatalember filozófiája még nem volt elég erős ahhoz, hogy vigaszt nyújtson neki ebben a fájdalomban. Utat tört magának a tömegben, s amikor a Szajna bal partján szabad térségre talált, letelepedett a fűbe, fejét két kezébe temette, és elgondolkodott helyzetén.

- Megvet engem - mondotta magának, - és bármit tennék is, bármire vinném is, azt, amit rajtam megvet,

nem lehet letörülni, megaranyozni, elleplezni semmivel; mert ez az én alacsony származásom. Tehát ez a fennkölt gondolkodású nemes leány is tele van arisztokrata előítéletekkel! Mindezek a tökfilkók, kik elég vagyonosak ahhoz, hogy kiképezzék magukat, és mégis buták maradnak, ezek többet érnek neki, mint én!

Homloka elborult. Tompán töprengett maga elé. Kis idő múlva felállt, hogy visszatérjen Párizsba. Ekkor lassú ügetéssel egy kocsi haladt el mellette. Megismerte a benne ülőket; a Faverney család volt. Apa, fia és leánya nekitámaszkodtak a kocsisaroknak, hogy útközben kissé szunnyadozzanak. Az inas is, ki a bakra ült a kocsis mellé, hogy kényelmesebb helye legyen, elbóbiskolt. Mivel hátul az ülés üres maradt, Gilbert nem tétovázott, a kocsi után szaladt, és föllendült az ülésre.

- Ez az - mondotta, - most legalább meg fogom tudni, hogy Párizsban hol fog lakni.

Amikor végigmentek a városon, az esthomályban felismert egy nagy térséget, ahol XIV. Lajos szobra állt. A ház előtt, ahol a kocsi megállt, teljes sötétség volt, de a lámpások megvilágították a szomszédos ház ajtaját, és ennek homlokzatán Gilbett elolvasta ezt a két szót: Hotel d'Armenonville. Most már csak az utca nevét kellett megállapítania. A legközelebbi sarokig ment, hogy elolvassa a táblát, és ámulatára megpillantotta itt a kutat, melynél már többször reggel és napközben szomját oltotta. Egy párhuzamos utcában ment néhány lépést és felismerte a pék boltját, ahol kenyeret vett. Andrea tehát a Rue Plastriére közvetlen közelében lakik. Gilbert meg volt elégedve kutatásai etedményével, fölkereste a filozófus házát, és felment padlásszobájába.

Amikor reggel fölébredt, kinézett az ablakon, és a szomszédos utcában kereste a házat, melyben Andrea lakik.

- Vajon ez a ház-e, melyhez a kert tartozik a lakatlan pavilonnal? - kérdezte magában.

Ebben a pillanatban kinyílt a pavilon egyik ablaka, és egy leány kandikált ki rajta. Gilbert meglepetésében felkiáltott: megismerte Nicole-t. Gyorsan visszalépett, nehogy a leány meglássa őt padlásszobája ablakában. Ez tehát a ház, ahol Andrea lakik. Kertje határos a Rue Plastriére hátsó épületeivel.

Most a pavilon földszintjén kinyílt egy másik ablak, és egy alak lett látható, talpig fehérben. Andrea volt. Kihajolt, hogy megnézze a kertet. Ekkor pillantása a háttérben levő házon is elkalandozott, fel a padlásablakig. De mit érdekelte a büszke kisasszonyt, hogy miféle nép lakik ott hátul? Mivel különben is az egész házból csak a tetőt lehetett látni, a többit eltakarták a fák, Andrea azt hihette, hogy onnan nem figyelhetik meg, és ezért reggeli öltözködésénél gondtalanul nyitva hagyta az ablakot. Nicole lépett a szobába, és hozzáfogott úrnője fésüléséhez. A hosszú fonatok és a telt fürtök mint köpeny borították el a fiatal leány vállát. Gilbert százszor szebbnek látta Andreát a lenge reggeli pongyolában, mint legfényesebb ruhájában.

Egy kéz érintette most Gilbert vállát. Hátrafordult. Rousseau állt mögötte.

- Mit lehet itt látni? - kérdezte az öregúr. - Hohó, a pavilonban most laknak, mégpedig hölgyek, úgy látom. Ismeri talán ezeket a nőket?

Az agg kutató pillantása előtt Gilbert lesütötte a szemét.

- Ismerem őket - mondotta. - Ez a leánya Faverney bárónak, akinek a házánál felnőttem, Andrea kisasszony és a komornája. Ez az a hölgy, akit szeretek, mint ahogyan Rousseau úr szerette Warensnét, ő az, aki miatt én Párizsba jöttem.

Rousseau mosolygott, és elhúzta őt az ablaktól.

- Késő van már és ön tegnap egész nap pihent. Ma harminc lapot kell másolnia. Jöjjön, fogjunk munkához.

Gilbert nem tudott lemondani róla, és még egyszer odament az ablakhoz. Ekkor Andrea felpillantott, meglátta a leselkedőt, és megparancsolta Nicole-nak, hogy tegye be az ablakot.

VIII
KETTŐS ÉLET

A Saint-Claude utcában a háznak, melyet meg lehetett ismerni sasfej alakú ajtószögéről, egészen igénytelen külseje volt; belül azonban nagyon különös volt az épület. Az úgynevezett Marais-ban állt, egy városrészben, ahol abban az időben alig volt rendes épület, és ahol gyakran tanyázott sötétben bujkáló csőcselék. Ezért nem kellett csodálni, hogy mély árok s mögötte magas fal vette körül a házat, és az erkélyek, ablakok mind vasrácsosak voltak.

Aki kilépett az udvarra, jobb kéz felé istállókat látott, balra kocsiszínt és a háttérben lépcsőt, amely az épületbe vezetett. A földszinten volt az előszoba, az ebédlő és a szalon: három, igen díszesen bútorozott szoba. Az előszobából széles lépcső vitt fel az első emeletre. Ott szintén három, nagyurasan bebútorozott szoba volt. De aki a házat kívülről látta, bízvást elcsodálkozott, hogy

benn nincsen több, csak ez a három helyiség, lenn és fenn. Vagy talán a ház ura nem mutat többet a ház belsejéből? A valóság az volt, hogy ebben a házban a látható lakosztályokon kívül volt még egy láthatatlan, de erről csak a tulajdonos tudott. Az előszobában, a falburkolatban ajtó volt elfedve, melyet rugóval lehetett kinyitni. Ez folyosóra vezetett, amely rendkívül gazdagon bútorozott szobába nyílt. Szőnyegek és prémek hevertek ott pazar bőségben, a falakon minden korból és minden néptől való fegyverek. A belső udvarra nyíló két ablak szintén rácsos volt.

Amikor a Sainte-Claude utcában levő ház előtt megállt a kocsi, melyen Phönix gróf és Lorenza megérkezett Saint-Denis-ből, megjelent az inas - talán harmincéves, német ember, a neve Fritz -, és az ájult hölgyet bevitte az előszobába. Mögötte Phönix gróf lépett be.

Miután az inas visszavonult, a gróf kinyitotta a titkos ajtót, és bevitte Lorenzát a fegyverterembe. Itt újból lenyomott egy rejtett rugót. Kinyílt egy másik ajtó, és a gróf, néhány bársonnyal kivert lépcsőfokon felment egy rendkívüli fényűzéssel berendezett öltözőbe, ahol letette Lorenzát a pamlagra. Zsebbe való tűzszerszámával - mely annyira fölkeltette volt Gilbert kíváncsiságát - meggyújtott két viaszgyertyát. Azután letérdelt Lorenza mellé, és a nevén szólította őt. Ez fölegyenesedett, de a szeme hunyva maradt; azonban kitárta karját, mintha szívére akarná ölelni a grófot, aki hátrahajolt és a nő karja keresztbe rakva hullt vissza keblére.

- Lorenza - szólt a gróf -, leghőbb vágyad teljesült, távol vagy az egész világtól, egyedül vagy velem.

- Ennek örülök - mormogta a nő -, és mily szép itt! Százszor többet teszel értem, mint amit megérdemlek.

- Belátod tehát, hogy igaztalanul bántál velem?

- Oh, Balsamo - felelte a nő -, kettős leány vagyok, az egyik szeret, a másik gyűlöl téged. Kettős életet élek, az egyikben élvezem a paradicsom minden örömét, a másikban elszenvedem a pokol minden gyötrelmét.

- Az örömöket, amikor alszol, nemde, a gyötrelmeket, amikor ébren vagy? És amikor alszol, szeretsz... amikor ébren vagy, gyűlölsz?

-Úgy van, Balsamo. Amikor ébren vagyok, Itália babonás leánya vagyok, aki minden tudományt bűntettnek és a szerelmet bűnnek tartja; akkor félek a tudós Balsamótól, és szeretnék elmenekülni előle egészen a világ végére, nehogy elveszítsem lelkem üdvösségét. De amikor alszom, akkor csak nő vagyok. Akkor megismerem Balsamo szerelmét, és megértem magas igyekezetét és óhajtom, hogy az utókor egészen halkan említse Lorenzo nevét a nagy Cagliostro neve mellett.

- Tehát e néven leszek híres?

- Igen, e néven. De Balsamo, mit ér a szerelem, amíg úgy tartasz engem, mintha a leányod volnék? Menekülsz csókjaim elől, elkerülöd karjaimat, nem csillapítod vágyadat. Add a kezed, nyújtsd az ajkadat, hiszen a feleséged vagyok!

- Még ennél is több vagy nekem, Lorenza! Mindent adsz nekem. Erőd, látó szemed nélkül nem tudnék véghezvinni semmit. Mert ezek azok, melyek helyettem olvasnak a jövő könyvében és az emberek szívében. Te, édes ártatlan galambom, világítod meg minden lépésemet. A földöntúli fény, mely benned sugárzik, mutatja meg nekem az utat!

- És ennek fejében teszel engem boldogtalanná? - felelte a nő a harag egy mozdulatával. - Eltéptél engem az apai háztól, a családtól, sőt Istenemtől, korlátlan hatalmat

gyakorolsz fölöttem, rabnőddé, foglyoddá teszel... és mindezt csak azért, hogy engem soha másnak ne nevezz, mint az érintetlen Lorenzának?

- Mi az, ami megtartja benned az álomlátás képességét, mellyel olvasni tudsz minden szívben, mintha ablaküvegen keresztül tennéd? A tisztaság, a mocsoktalan ártatlanság. Vele együtt elszállna tőled Isten szelleme is, akkor nem volnál már az álomlátó, hanem csak közönséges nő, mint a többi.

- És nem ér-e neked a szerelmem többet, mint valamennyi csalóka kép, mely után töröd magad? József! József! - átölelte őt, és magához vonta.

Ajka már hozzáért a férfi szájához, amikor az kitépte magát karjai közül, felvetette a kezét, és így kiáltott fel:

- Elég! Ébredj, Lorenza, ébredj!

A nő karja lehanyatlott, ajkáról lehervadt a vágyó mosoly, szeme kinyílt, hátrahanyatlott a pamlagon, és az ijedtség kifejezésével bámult maga elé.

Ekkor meglátta Balsamót, ki néhány lépésre állt tőle. Arcán megjelent a félelem kifejezése, ajka elszíntelenedett, verejték gyöngyözött homlokán.

- Hol vagyok? - dadogta. - Itt vagy megint? Kitéptél engem a hercegnő karjai közül, akit közbenjárónak választottam ki Isten között és közötted? Elvarázsoltad őt is, a jámbor asszonyt? Oh, Istenem, ments meg engem ettől az ördögtől!

- Miért látsz bennem ördögöt? - szólt erre Balsamo. - Vesd ki magadból ezt a gyermekes babonát, nem vagy már a kolostorban.

- Vigyél engem oda újra! Engedj el innen! - Az ajtóhoz sietett, és zárva találta. Az ablakhoz lépett, és látta a rácsot - Hah! - sikoltott - Fogoly vagyok! Itt is őrizni

akarsz! Be akarsz börtönözni azzal a borzalmas vénemberrel, akivel együtt laktam az utazókocsiban? Ki az a félelmetes agg? Oly nagy rémülettel tölt el engem!

- Alhotas, tanítóm, barátom, második apám - felelte Balsamo -, jámbor tudós és kutató, ki sohase látott még téged, mert hiszen állandóan nagy művén dolgozik.

- Miféle mű az?

-Az örök élet elixírjét keresi. Hatezer esztendeje keresik már a nagy szellemek mind.

- Oh, ti vakmerőek! - szólt Lorenza. - Isten meg fog titeket büntetni, és én magam leszek ennek eszköze. Kiszolgáltatlak téged az igazságszolgáltatásnak.

- Árulás lenne ez a férj ellen, akit önként választottál magadnak!

- Én választottalak? Nem, ezt igazán nem tettem!

- De a hitvesem vagy.

- Csupán ördögi csalafintaságod révén! De hála Istennek, kezed sohasem érintett engem. Jaj nekem, ha kényszerülve lennék, hogy átengedjem magam neked!

- Különös, ki nem kutatható titok! - mormogta Balsamo. - Miért menekülsz előlem, holott megvédelek? Miért keresel menedéket egy idegennél azzal szemben, aki téged szeret? Miért fenyegetsz azzal, hogy el fogsz engem árulni, holott tevékenységem lényegét nem is ismered? Nem tartalak úgy, mint egy királynét? Nem vagyok-e a barátod, testvéred? Mutatkozz józannak és engedelmesnek, és akkor fogságod ebben a házban nem lesz oly szigorú, mint ahogyan hiszed. És talán egy év múlva, talán fél év múlva szabad lehetsz. Eljön az idő, amikor gazdag jutalmat kapsz mindezért, amit most elszenvedsz.

- Nem akarok hallani semmiféle ígéreteket - felelte a nő. - Erőszakkal raboltál el, akaratom ellenére fogva tartasz. El fogok menekülni.

- Próbáld meg! - szólt Balsamo hidegen. - De tudd meg, ha egy második szökés után újra elfoglak, oly kegyetlenül foglak megbüntetni, hogy ki fogod sírni utolsó csepp könnyedet is.

- Akkor haljak meg nyomban! - kiáltott fel Lorenza, és nekirohant a falnak, mintha szét akarná zúzni a fejét.

Balsamo csak egyetlen szót szólt, és a nő nyomban megállt. Remegett, elaludt és így hullt karjaiba. Balsamo befektette az ágyba, összevonta a függönyöket, és elhagyta a szobát.

Az aranycsináló

Amikor Balsamo visszatért látható és a külvilág számára fenntartott lakosztályába, éppen akkor lépett be az inas, és jelentette, hogy Rohan herceg, bíboros őeminenciája óhajt beszélni a gróffal.

Balsamo megparancsolta, hogy vezessék a bíborost a fogadószobába, és időt hagyott neki, hadd bámulja meg a pompás berendezést; csak akkor lépett be hozzá.

- Jó estét, monseigneur! - mondotta Phönix gróf és meghajolt.

- Jó estét... de hogyan szólítsam önt, Balsamo bárónak vagy Phönix grófnak? - kérdezte Rohan.

- Házamban mesternek szólítanak - felelte a varázsló.

Keskeny oldallépcsőn mentek fel az első emeletre. Itt Balsamo kinyitott egy rejtett ajtót, és sötét folyosóra lépett. Néhány lépés után feltárta a nehéz vasajtót. Három lépcsőfok vezetett le a laboratóriumba; Balsamo félrevont egy függönyt, és látható lett a téglából épített

olvasztókemence, melynek közepén két tüzes szem izzott a sötétben.

- Ez botzalmas! - mormogta Rohan. - Mit sütnek benne?

- Azt, amit eminenciád óhajt tőlem - felelte a varázsló. - Tíz perc múlva megkapja az aranyat. Engedje meg... majd kinyitok egy ablakot, hadd jöjjön be friss levegő.

- Hadd lássam, mi történik a kemencében!

- Tessék... Előbb azonban kösse ezt az azbeszt álarcot, szemüvegekkel... mert a hőség különben megártana a szemének.

- És aranyat fogok látni? Százezer tallér értékű aranyat?

- Talán még valamivel többet is... Bőségesen tettem fel a keveréket.

- Ön bőkezű varázsló! - szólt Rohan mosolyogva.

- Lépjen kérem hátra, majd leveszem a fedőt.

Balsamo magára öltött egy rövid azbesztinget, fölkapott egy nehéz vasfogót, és fölemelte a vörösen izzó födelet. Alatta négy olvasztótégely lett látható, melyek közül az egyikben már fehéren izzó folyékony anyag volt.

- Ez itt az arany? - suttogta a bíboros mohón.

- Úgy van, monseigneur. Ez a keverék - felelte Balsamo, és rámutatott a fehéren izzó anyagra - kész arra, hogy kiöntsék. Lépjen kissé hátrább, monseigneur.

Balsamo kezébe vette a varázspálcát, és felolvasta a varázs szövegét. Azután újra fölvette a vasfogót, és hozzálátott, hogy fölemelje a tégelyt.

-Hogyan? Ön egyedül akarja ezt tenni? Hiszen becslésem szerint ez kitesz ötven fontot? - kiáltott fel Rohan.

- Oh, ne aggódjék - felelte Balsamo - kevés öntő mérkőzhetik meg velem erőben és ügyességben.

- És ha a tégely megreped? - vélte Rohan.

- Ez már megesett velem egyszer - felelte Balsamo -, éspedig 1309-ben, amikor Flamel Nicolasszal a Rue des Ecrivains-ben aranyat próbáltam csinálni. Flamel ekkor majdnem elpusztult.

- Mit mond, mester? - dadogta a bíboros. - Ön már 1309-ben foglalkozott ezzel a művészettel?

- Együtt jöttünk rá a titok nyitjára. Amikor Flamel felnyitotta az olvasztótégelyt, a gőz majdnem elpusztította a jobb szememet. Ötven évvel ezen eset után együtt dolgoztam Lebon Péterrel, egy, az aranycsinálásról szóló híres mű írójával.

Balsamo a formákat beletette a vízzel teli üvegkádba. Később kiemelte őket, és az egyikből kihúzott egy jókora tiszta aranyat.

- Ez tehát az arany? - kérdezte a bíboros. - A tudomány már nagyon gyakran tévedett.

- Oh, azt hiszi, hogy megcsalom? Ha azt akarnám, eminenciád, akkor valamivel ügyesebben fognék hozzá. Ön bizonyára tudja azt is, hogyan próbálják ki az aranyat. Íme, eminenciád, itt a próbakő és a sav.

- Oh, dehogy, dehogy... meg vagyok győződve róla...

- Vizsgálja csak meg, monseigneur! Állapítsa meg, hogy színarany ez, tiszta arany.

A bíboros mintha röstellne kétségét; azért mégis megcsinálta a próbát.

Huszonnégy karátos - mormogta.

- Százezer tallér? - szólt hangosan Rohan, de azután aggódó arccal fordult Balsamóhoz. - Igen nagy szolgálatot tesz most nekem, uram, de mit kíván cserébe tőlem? Ha önnel szemben nehéz kötelezettséget kellene vállalnom, akkor inkább köszönettel visszautasítanám... mert Párizsban van elég uzsorás, akiről biztosíték ellenében

holnapután kaphatnék százezer tallért. Püspöki gyűrűm egymaga negyvenezer tallért ér.

Kinyújtotta jól ápolt kezét, melynek gyűrűs ujján mogyoró nagyságú gyémánt csillogott.

- Mit használhatna nekem eminenciád? - felelte nyíltan Balsamo. - Befolyása az udvarnál ez idő szerint megrendült. Ebben az irányban is bizonyára többet használhatnék önnek, mint ön nekem. Nos hát, eminenciád, itt kap szép színaranyat. Ha majd újra kell belőle, tudassa velem néhány nappal előbb. Akinek aranya van, mindene van, nemde monseigneur? De... Elfelejtettem... Az ön lelke valamivel értékesebb után vágyódik, mint az arany, mint a világ minden kincse. Ha egy szót szól, monseigneur - mondta Balsamo -, akkor a bűvész átengedi helyét a boszorkánymesternek.

- Köszönöm - szólt a herceg hidegen -, nincs más óhajtásom.

- Hogyan? Belátta, hogy e fajta óhajokat az ember nem vallhat be még önmagának sem? Hogy ilyenfajta óhajokat csak királyok érezhetnek? - kérdezte Balsamo, és erősen nézett látogatója szemébe.

- Ha ezzel néhány szóra céloz, melyet már a dauphine jelenlétében mondott nekem - felelte Rohan -, akkor tévedésben van.

- A Rohan ház hercegei a szerelemben mindig igen magasra törtek. Eminenciád sem fog kivételt tenni.

A bíboros fölemelte a fejét, és kutató, gyanakvó pillantással nézett Balsamóra. Ez azonban a fölény oly kifejezésével mosolygott, hogy az egyházfejedelem lesütötte a szemét.

- Igen, eminenciád, süsse csak le a szemét. Szeme olyan, mint a tükör, mely nagyon is tisztán láttatja szíve

titkait. Én azonban hallgatni fogok, mert most nincsen itt az ideje, hogy beszéljünk egy ilyen szerelem jövőjéről.

- Hogyan? Talán jövője lenne? Meg tudná nekem mondani, hogy ez a szerelem nem őrült-e, mint ahogyan ezt még mindig hiszem?

- Azt nem tudom megmondani önnek, csak akkor - felelte Balsamo -, ha érintkezésbe léphettem azzal a személlyel, ki ezt a szerelmet fölkelti, vagy egy tőle eredő tárggyal, legyen ez például csak picike fürtje szép, szőke hajának...

- Ezt meg fogom önnek szerezni... meg fogom önnek szerezni...! - jelentette ki Rohan.

- Oh, eminenciád... ezt a hajfürtöt egy korona alól kellene levágnia... Óvatosnak kell lennie. De hogy visszatérjünk az ön aranyára...

- Igaz, adjon nekem tollat és papírt... megírok egy elismervényt a kölcsönadott összegről... Mert gyakran veszek kölcsön pénzt, de sohasem fogadok el semmit ajándékba.

- Ahogy óhajtja, hercegem - mondta Balsamo. Tollat és papírt nyújtott át neki, és a bíboros megírta a nyugtát. Balsamo meghajlással vette át, és anélkül, hogy elolvasná, zsebébe tette. Azután csöngetett, és belépő inasának, Fritznek, néhány szót mondott súgva. A legény fölvette a négy aranyrudat és elhagyta velük a szobát.

- Igazi Herkules! - szólt Rohan. - Minden megerőltetés nélkül viszi a terhet.

- Ennek az a magyarázata - felelte Balsamo -, hogy minden reggel kap az elixírből, melyet a barátom, Alhotas doktor talált fel. Egy év múlva fél kézzel tud majd vinni kétszáz fontot.

- Különös! - mormogta a bíboros. - De tudja ez az ember, hogy a kocsim hol áll?

- Éppen most mondottam rneg neki - felelte Balsamo, - a boulevard-on jobbra a negyedik fánál.

Rohan összecsapta a kezét, és eltűnt a sötétben.

Balsamo a bíboros adóslevelét betette egy fekete tárcába.

- Nekem - mormolta maga elé - elegendő Rohan szava, de ki kell mutatnom testvéreimnek, hogy mire fordítom az aranyukat.

A szoba mennyezetén kopogás hallatszott.

- Oh - tette hozzá -, Alhotas szólít. Jövök.

Fölment mestere szobájába.

- Jer közelebb, Acharat... - mondta a mester. - Megvan... az elixír... az örök élet... Az utolsó alkatrész, mely a többi hozzávalóhoz kell, meg van állapítva.

- És mi az? - kérdezte fejcsóválva Balsamo, mert nem hitt a felfedezés lehetőségében.

- Egy gyermek ereiből a három utolsó vércsepp - felelte Alhotas. - Szerezz nekem egy gyermeket!

- Hogyan? És te megölnéd? Lehetetlen, mester, nem vagyunk Afrikában, hanem Párizsban.

- De ha Marseilles-ban hajóra ülnénk - szólt erre az agg, akkor hat hét alatt Afrikában lehetnénk.

- Franciaországban kell maradnom - felelte Balsamo. - Fontos dolgokat kell itt elvégeznem.

- Igen, klubokat kell alakítani és összeesküvéseket szítani, nemde? Ezt nevezed fontos dolognak! - és Alhotas gúnyosan nevetett. - Mennyire fejlődtek a te álmaid?

- Máris megnyertem Franciaország legnagyobb költőjét és istentagadóját. Kivándorolt, most azonban visszatér, és

föl fogja vétetni magát a szabadkőműves-páholyba. A neve Voltaire. Azon kívül a legközelebbi napokban tárgyalni fogok Jean Jacques Rousseau-val.

- Egyiket sem ismerem - mormogta Alhotas megvetően.

- Azt elhiszem. De ezzel a kettővel uralkodni fogok a jelenen, és aláásom a jövőt. Ebben segítségemre lesz a vágy új dolgok után. A monarchia most már tizenhat évszázada áll fenn Franciaországban. A franciák ráuntak erre.

- Mi hasznod van belőle, ha a királyság megmarad, vagy ha összeomlik?

- Nekem személyesen nem jelent semmit, de az emberek boldogabbak lesznek.

- Te dolgozol a te munkádon, én meg az enyémen - mondta Balsamo. - Fejezze be mindegyikünk a maga számlájára és veszélyére. De bűntettet elkövetni? Nem, én ebben nem segítek soha!

- Bűntettet? - kiáltott fel Alhotas és az asztalra ütött. - Feláldozni egy embert, hogy megváltsam az egész emberiséget, ez neked bűntett? Mennyi vért ontanak ki haszontalanul a földön? Azt hiszed talán, hogy a királyság megdöntésekor, amint te tervezed, nem fog vér folyni? Fel fogod szabadítani a háborút, mely húsz esztendeig fog tombolni; nemcsak Franciaországban, hanem egész Európában: Németországban, Itáliában, Spanyolhonban. Patakokban fog ömleni a vér, mielőtt eléred célodat. És hogy én elérjem a magamét, ehhez három csepp kell.

- Három csepp persze nem sok, mester, ha bizonyos volnál benne, hogy ezzel el is éred célodat - felelte Balsamo.

- És te, ki patakokban akarod ontani a vért, bizonyos vagy-e benne? Akkor tedd kezedet a szívedre, és mondd:

„Igen, mester, jótállok érte, hogy a millió és millió halott biztosítani fogja az emberiség boldogságát."

- Mester, beszélj valami másról! - szólt Balsamo türelmetlenül. - Ismétlem neked, senki nem tehet semmit a halál ellen! Ha elixíred készen volna is, meg tudnád-e akadályozni, hogy az ember fejére kő ne hulljon, golyó ne érje, le ne bukjék a lóról, és ki ne törje a nyakát?

- Logikus vagy, tanítványom - mosolygott az agg -, persze, ezt addig nem lehet megakadályozni, amíg házak lesznek, puskák és lovak. De meg fogják gyógyítani a sebeket, mielőtt a lélek elhagyná a testet! Ide nézz!

Fölkapott egy kést, és beleszúrt vele a karjába. Oly kevés vére volt, hogy időbe került, amíg a seb vérezni kezdett. De akkor gyorsan, bőven folyt a vére. Most elővette a közelében álló kis üveget, és néhány cseppet töltött belőle a sebre. A vér nyomban megalvadt, a hús összehúzódott, az ér bezárult.

Balsamo ámulva nézett az aggastyánra.

- Ez is egyik találmányom - mondta Alhotas. - Hogy tetszik ez neked?

- Nagy tudós vagy.

- Le fogom igázni a halált, én mondom neked, meg fogom akadályozni, hogy a vér kifolyjon a testből. A húst sérthetetlenné, a csontot törhetetlenné fogom tenni. Se golyó, se kard nem árthat majd neki semmit. De ez időbe kerül... Száz és száz esztendeig kell még dolgoznom. Add meg nekem, amit kívánok, és ezer esztendeig fogok élni. Szerezd meg nekem a gyermeket.

- Meggondolom - felelte Balsamo tétovázva.

Alhotas büszke lenézéssel pillantott rá.

- Még mindig nem győztelek meg? Az ember vére talán nem is oly fontos alkatrész, hogy ne lehessen valami

mással pótolni. Kutatni fogok... találni fogok... Menj, most már nincsen rád szükségem.

A csapóajtó lépcsőjén Balsamo megint leereszkedett a laboratóriumba.

A király kegyéért

Az esküvői nagy ünnepségek véget értek. A dauphin és Mária Antoinette egybekeltek. Őfelsége, a király a kötelező, de rettenetesen fárasztó udvari szertartások után kimerült volt, és elég korán vonult vissza lakosztályába. Elbocsátotta kíséretét, és csupán a királyi herceg egyik udvarmesterét, Lavauguyon urat tartotta magánál. Ez a herceg, a jezsuiták nagy barátja, akiknek visszahívását Franciaországba Dubarry grófné segítségével remélte keresztülvinni, úgy vélte, hogy az esküvő nagy lépéssel vitte közelebb céljához.

Most arról volt szó, hogy a dauphin továbbra is az ő befolyása alatt maradjon. A fiatal felségnek nem szabad túlságos hatalomhoz jutnia. Mert a király mellett a dauphin volt Franciaországban az első személy. A másik két herceg még nagyon is fiatal; Provence grófja tizenöt éves, Artois gróf tizenhárom; ez a kettő távolról sem olyan irányadó, mint a dauphin.

A király tehát szobájában tartotta a hercegek nevelőjét. Az ebéd alatt Lavauguyon úr nagy fájdalmat mutatott tanítványa elvesztése miatt. Amikor magára maradt a királlyal, megint elővette zsebkendőjét, és a szeme megtelt könnyel.

- Jöjjön, kedves hercegem - szólt a király, és végigheveredett egy pamlagon -, beszélgessünk egymással. Üljön le, kérem, oda!

Rámutatott egy taburetre. Lavauguyon leült.

- Nos, kedves herceg - kezdte a király -, az egyik tehát elkészült, és jól nevelte őt nekem, azt hiszem. Jó király lesz... népének jó atyja... de mi a véleménye, Lavauguyon, a szívével hogyan állunk? Jó családapa lesz belőle?

- Oh, felség, azt én nem tudnám megmondani - felelte a nevelő.

- De Lavauguyon! Hiszen tudja, amikor egy király megnősül, akkor az igen fontos dolog. Ezt meg kellett volna értetnie a dauphinnel. Nézze csak, Lavauguyon, az én nevelőm, Villcroy úr, derék tudós úr volt, de bizonyos dolgok felől teljes tudatlanságban hagyott engem, és amikor megnősültem, Richelieu úrnak, aki mindenre gondolt és meg akart arról győződni, hogy mit tudok a férj kötelességeiről, rémületére fel kellett ismernie, hogy semmit sem tudtam erről és a trón könnyen abba a veszélybe juthat, hogy női ágra kerül. Richelieu találékony ember volt, egy festőnővel készíttetett egy sorozat festményt, egy sor... hogy is mondjam csak... képet, úgyszólván az ember természetes állapotáról valót... Nos, hiszen ön megért engem, Lavauguyon.

-Hogyan? Meg merték tenni, hogy felségednek ábrázoljanak dolgokat.

- Amelyekből megismerhettem kötelességeimet, és mivel az ember természettől megkapja a hajlamot az utánzásra, így tehát utánoztam.

- Igaz, az eszköz elmés volt és megbízható - mondta a megdöbbent hercegnevelő -, de veszedelmes is.

A király olyan mosollyal nézett Lavauguyonra, melyet cinikusnak lehetett volna mondani, ha nem játszadozik XV. Lajos szellemes szája körül.

- Nézze csak, kedves herceg - folytatta a király. - Ön most elmegy a dauphinhez. Megmondja neki, hogy szobája az új folyosó végén van, odaadja neki a kulcsot, mely ehhez a szobához való, és melyet eddig soha ki nem adtam a kezemből, és megmondja a királyi fenségnek, hogy ezen a folyosón körülbelül húsz kép van felaggatva, és ezeket nézze meg, de alaposan. Mindegyik képre szánjon legalább egy percet. Most pedig jó éjt, herceg!

A dauphin felnyitotta a menyegzői szoba előszobáját. A főhercegnő hófehér hálóköntösben várta a pompás ágyban. Arca egyáltalán nem fejezte ki azt az örömteli várakozást és édes feszültséget, amit a menyasszony érez; inkább lehetett volna leolvasni róla a félelmet ismeretlen veszedelmekről.

Az ágy mellett de Noailles asszony ült. Az udvar hölgyei némi távolságban álltak és várták, hogy az udvarhölgy elbocsássa őket. A gavallérok, akik a dauphint elkísérik majd menyasszonyához, nem tudták, hogy a király az új folyosón fogja őt átküldeni, és ezért egy másik szobában vártak rá. Így történt, hogy az előszoba, melyen a trónörökös belépett, üres volt. Láthatta és hallhatta, hogy mi történik a hálószobában. Megállt, és hallgatózott.

- Miféle zaj ez? - kérdezte Mária Antoinette. - Úgy hangzik, mint a tenger zúgása.

- Ez a sok ezer ember, kik a kastély előtt várják a tüzijátékot - felelte de Noailles asszony.

A dauphin bedugta fejét a függyönyök között, és kérdezte, vajon beléphet-e. De Noailles asszony, aki őt az ellenkező ajtónál várta, felsikított, mert nem ismert rá rögtön. A főhercegnő szintén megijedt, és megragadta az udvarhölgy karját.

- De miért jön ezen az ajtón, és nem a másikon? - kérdezte de Noailles aszony.

A király cinikus arca megjelent unokája mellett.

- Mert Lavauguyon úr - felelte XV. Lajos, - mint igazi jezsuita, nagyon is sokat ért a latinhoz, matematikához és földrajzhoz, de nagyon is keveset egyéb dolgokhoz. - Igaz, hogy nagyon sovány - tette hozzá magában, és nézte Mária Antoinette-et, ki ott állt előtte hálóköntösében -, vigye el az ördög ezt a Choiseult! Valamennyi főhercegnő közül éppen ezt kellett neki ajánlania?

- Felség - mondta de Noailles asszony -, engem nem érhet semmi vád, én a legpontosabban betartottam az etikett szabályait.

- Tudom - szólt erre XV. Lajos, - és vállalom ezt a dolgot, és majd megmagyarázom önnek. Jöjjön, mi együtt megyünk... Előbb azonban a fiataloknak le kell feküdniök.

Mária Antoinette belekapaszkodott az udvarhölgybe.

- Madame - suttogta - az ég szerelméért, meghalnék szégyenemben.

- Sire - fordult most de Noailles asszony a királyhoz -, őkirályi fensége arra kéri felségedet, hogy legyen szabad pihenőre térnie, mint minden egyszerű polgárnőnek. Jól tudom, hogy ez nem felel meg a francia udvar szertartásának...

A király ránézett a dauphine félelemtől eltorzult arcára, és félrehúzta a szája szélét.

- Nem akarok neki bánatot okozni - mondotta, mert ő maga se volt nagy barátja a szigorú etikettnek. - Menjünk, kedves Noailles, hiszen vannak kulcslyukak is... és ez még jóval mulatságosabb.

A dauphin hallotta nagyapja szavait, és elpirult. A hölgyek és urak valamennyien távoztak. A trónörökös pár

magára maradt. A dauphin dobogó szívvel közeledett arájához. De tudta, hogy nagyapja figyeli őt a kulcslyukon, és ez az érzés még fokozta természet adta félénk lényének szögletességét.

- Madame - szólt ifjú feleségéhez -, nem jól érzi magát? Sápadt és reszket...

-Zivatar van keletkezőben - mormogta Mária Antoinette. - Ez mindig oly sajátosan hat rám...

Valóban, ebben a pillanatban hallani lehetett a borzalmas szélroham zúgását. A kastély megremegett, lezuhanó vázák hangos csörömpöléssel törtek szét, és az úton - odakünn - felhangzott a nézők ezreinek ezerszeres félelemkiáltása. A dauphin az ablakhoz lépett, és kikandikált. A mennyboltozaton fekete, vastag felhők száguldoztak.

- Most a tűzijátékból nem lesz semmi - vélte Berry hercege.

- Kinek is mutatnák? Ilyen időben egy teremtett lélek se marad a kertekben - szólt a főhercegnő.

- Oh, madame, rosszul ismeri a franciát - felelte a trónörökös. - Erről nem mond le... Nézze csak, az első rakéták.

De mintha az égbolt kihívásnak venné ezeket a világító lövedékeket, ugyanebben a pillanatban, amikor a rakéták mint csillogó kígyók suhantak fel a magasba, teljes erővel tört ki a zivatar, és a felfakadó felhőkből csak úgy zuhogott alá az eső.

- Kár - szólt a dauphin -, így csakugyan elromlott a tűzijáték!

-Szent Isten! - kiáltott fel a főhercegnő. - Veszedelemben vagyunk? Megöl a félelem!

- Nincsen mitől félnie - felelte Berry hercege -, Versailles-ban a háztetők mind laposak, nem vonzzák a villámot.

Megfogta arája reszkető kezét. Kékes fény töltötte be a szobát. A dauphine hangosan kiáltott.

- Mi baja, madame? - kérdezte a trónörökös, aki maga is roppantul megijedt.

- Jaj, a villám fényénél sápadt és eltorzult volt... úgy rémlett, mintha kísértetet látnék - felelte a főhercegnő.

- Bátorság - szólt a dauphin, ki megemberelte magát -, hiszen ez csak zivatar, egész egyszerű természeti jelenség.

- Igen... de épp esküvőnk estéjén - felelte Mária Antoinette. - Nem lát ebben rossz előjelet, különösen, ha arra gondolunk, hogy mi minden történt már velem, amióta eljöttem Franciaországba.

- Hogyan? Előjelekről beszél? - kérdezte a dauphin. - Magyarázza meg ezt közelebbről, madame. Azt tartják rólam, hogy megértő és hidegvérű vagyok. Ezeket az előjeleket, melyek annyira aggasztják önt, talán meg tudom magyarázni, megdönteni és megcáfolni.

- Amikor az első éjszakát töltöttem francia földön Stassburgban - felelte a főhercegnő -, szobámban a gyertyák fényénél vérfoltokat láttam a falon. Közelebb mentem, hogy jobban láthassam. Képek voltak a tapétán, melyek a betlehemi gyermekölést ábrázolták. És ezeken a képeken mindenütt gyilkosság és borzalom volt, eltorzult arcok, haldoklók könnyei és jaja, szekercék és kardok villáma. Félelmemben nem tudtam aludni. Nem borzalmas előjel?

- Madame, mi királyok, a zivatarok fölött trónolunk. A villám lábainknál van. Ha lecikázik a földre, akkor mi vagyunk azok, kik lehajítjuk.

- Oh, nekem épp az ellenkezőjét jövendölték meg! - szólt a dauphine.

- Hogyan? Jósoltak önnek?

- Láttatták velem a jövőt... és amit láttam, az olyan mélyen bevésődött agyamba, hogy nem tudok megszabadulni ettől a képtől. Borzadva látom újra és újra magam előtt. Éjjelente megjelenik álmomban.

- De mit látott? - kérdezte a dauphin.

- Azt nem lehet leírni. Volt ott valami, olyan, mint egy gép, magasan felállítva, vérpadhoz hasonló, fönn egy késsel, mely zúgva zuhant alá... Oh, borzalom, leütötte nyakamról a fejemet; a fejemet, mely véresen hullt a földre!

- Madame, ismerek minden szerszámot, mellyel embert ölnek, de olyan, amilyet ön leír, nincsen. Különben is most hűséges védelmezője van.

Újra közeledett hozzá. XV. Lajos halkan belépett, és bekémlelt a félhomályba, melyet már csak két, félig leégett gyertya világított meg. Ebben a pillanatban sistergő villám cikázott le az égből, és a dübörgő mennydörgés mintha felhasítaná a földet. A gyertyák elaludtak, a dauphin az ágynak tántorodott, a főhercegnő ájultan rogyott az imazsámolya elé. A reszkető király mintegy megvakítva hőkölt vissza, s Lebel kíséretében lakosztályába sietett.

Odakünn a nép Versailles-ból Párizsba menekült, felriasztott madarak rajához hasonlóan, végig a kerteken és erdőkön. Üldözte őket a süvítő szél, hajszolta a korbácsoló eső. Amikor a rémület éjszakája után

kihajnalodott, a dauphine még mindig ájultan hevert imazsámolya előtt; a szoba hátterében aranyozott karosszékben ült a dauphin, éppolyan sápadtan, mint ifjú hitvese. A nászágy érintetlen maradt.

IX
A NÉP ÜNNEPE PÁRIZSBAN

Faverney kocsiba ült Andreával és fiával. Elvitte őket a tűzijátékot megnézni.

Andrea először járt Párizsban, és most meg volt döbbenve, amikor az embertömeget látta. A lámpák bizonytalan fényt vetettek a hullámzó emberáradatra.

Ekkor az egyik rakéta vízszintes irányban nekiment a tűzijáték fő tömegének, egy tizenötezer gyújtóból összeállított óriási bokrétának. A következő pillanatban az egész tömeg hirtelen tüzet fogott. Óriási robbanás szaggatta szét a levegőt, és lángkévék száguldoztak tova a tömeg fölött. A félelem egyetlen kiáltása zúgott fel. Azok, akik a tűzijátékhoz legközelebb álltak, visszahőköltek. Kitört a pánik; valamennyien igyekeztek kijutni a recsegő-ropogó, szikrákat szóró rakétatömeg veszedelmes közeléből.

- Hamar a kocsiba, Andrea - szólt Fülöp. - Gyorsan! A következő pillanatban borzalmas lesz a tolongás.

De már késő volt. A sok kocsi, mely a térség előtt összegyűlt, kivezető utat keresett, a kocsisok ordítva verték lovaikat, és a megfélemlített állatok dobogva és horkanva vágtattak az emberek közé.

Fülöp nem bírta felismerni apja kocsiját. Két lovat látott közvetlenül maga előtt. A következő pillanatban

elgázolták őt, húgával együtt. Elengedte Andreát, és megragadta az egyik állatot a zablájánál. Feldöntötték, és magukkal húzták. Andrea ott maradt a lökdösődő, tolongó emberek között; annyira beszorult, hogy nem tudott elesni. Halálfélelmében felkiáltott, és kezével erősen kapkodott mindenfelé.

De mint ahogyan a folyóban elkerülik a vízbefúló kezét, nehogy magával rántsa a másikat a mélybe, úgy emelkedtek fel öklök a szerencsétlen leány feje fölé, készen arra, hogy elüssék. Elveszett volna, ha ebben a pillanatban nem ragadja meg két erős kar és nem rántja magához. Gilbert volt, ki felismerte őt, és óriási erőfeszítéssel a közelébe furakodott és megmentette. Erősen a kebléhez szorította a leányt és átengedte magát a tolongásnak, hadd vigyék előre. De nehéz munka volt ebben a lökdösésben és tolongásban biztosan vinni egy ájult leányt. Nemegyszer azt hitte, hogy most rogy össze; de minden alkalommal fenntartotta őt a tudat, hogy szerelmesét viszi, menti meg a haláltól. Hogy a karjaiban tarthatja, magához szoríthatja a szép leányt, ez töltötte el csodálatosan édes érzéssel, és újraélesztette apadó erőit. Az emberáradat közepén rászorította ajkát Andrea hideg, sápadt arcára.

Egyszerre csak a tömeg erősen nekisodorta egy falnak. Érezte, amint a kő letépi róla a ruhát. A fal mellett egy sarokkövön látott állani egy férfit, aki neki ismerősnek látszott.

- Balsamo báró úr! - kiáltott fel hozzá. - Mentse meg Faverney kisasszonyt!

Utolsó erejével fölemelte Andreát. Érezte még, amint kiveszik a karjaiból, azután ájultan esett össze.

Ekkor már reggel két órára járt az idő. Vastag, fehér felhők száguldoztak Párizs fölött. Csak pillanatokra bukkant elő a sápadt hold és világította meg a pusztulás mezejét. Árnyszerű alakok mozogtak itt és ott. Részben tolvajok, kik kifosztották a szerencsétlenül jártak tetemeit, részben azonban emberek, akik a halottak között keresték még haza nem tért rokonaikat; mert a nagy szerencsétlenség híre villámgyorsan terjedt el a városban, és a legtávolabbi részekből is sokat jöttek, akik hazavártak egy-egy családtagot. Azt beszélték, hogy a hatóságok sok halottat beledobattak a Szajnába, hogy a szerencsétlenség borzasztó méretei ne jussanak nyilvánosságra. A való az, hogy a térség és a szomszédos utak tele voltak halottakkal és sebesültekkel; borzalmas jajgatás és még borzalmasabb nyöszörgés hangzott fel mindenünnen. Az egyik utcasarkon egy fiatal sebész rendezkedett be, odavitték hozzá a sebesülteket.

- Először a gyermekeket és a nőket! - kiáltotta ez a férfi egyre. - És csak a népből valókat! A nemeseknek van háziorvosuk, azoknak nincsen reám szükségük.

Egy fiatalember, kinek homlokán seb volt, és aki az egyik karját zsebkendővel kötözte be, lépett hozzá.

- Nemesember vagyok, de mégis önhöz fordulok - mondotta. - Nem magamért. A húgomat keresem, egy tízenhat éves leányt, akit elvesztettem a tolongásban. Fehér ruhát viselt és nyakláncot, kereszttel. Hoztak önhöz ilyen leányt?

- Uram - felelte a fiatal orvos -, amikor a nemességet hagyom feküdni a halálos ágyon és a népet szolgálom, akkor csakis az emberiesség parancsainak engedelmeskedem. Önök, arisztokraták okai ennek az egész szerencsétlenségnek. Az önök önteltsége,

féktelensége okozta mindezt. Viseljék most a következményeket! Tudja-e, hogy hány embert gázoltak el a nemesek kocsijai? Egy leányt, aminőt ön leír, nem hoztak ide hozzám.

Faverney Fülöp továbbment. Kicsit később egy öregemberrel találkozott, aki szintén keresett valakit a halottak és sebesültek között. Véletlenül ugyanott találkoztak, ahol az emberi testek valóságos dombja alól egy darab fehér anyag kandikált elő.

- Tartsa ide a lámpáját, kedves uram, nagyon kérem! - mondotta Maison-Rouge lovag. - A húgomat keresem. Látok itt olyan anyagot, mely emlékeztet arra a ruhára, melyet ő viselt. Kit keres? A fiát?

- Nem, egy fiatalembert, akit magamhoz vettem. Vidékről jött, és mindenáron látni akarta az ünnepet.

- Itt fekszik egy fiatalember, nyilván agyonnyomták, mert nem látok rajta semmi sebet. Kezében az a darab posztó, mely feltűnt nekem - mondta Faverney. - Világítson, kedves uram!

A következő pillanatban mind a ketten felkiáltottak:

- Gilbert!

Most elcsodálkozva néztek egymásra, és egyik kérdezte a másikat

- Hogyan? Ismeri őt?

Az öregúr lehajolt hozzá.

- Keze jéghideg - mondotta. - Legyen a segítségemre, vigyük el innen.

- Amennyire tudok - felelte Fülöp. - Láthatja, hogy csak a fél kezemet használhatom. El, uram, érzem a szive dobogását. Ott a sarkon dolgozik egy sebész, vigyük oda.

Válla alatt fogta meg Gilbert-t, Fülöp a két lábát vette jobb karja alá, és úgy vitték őt el.

A sebész még egyre azt kiáltotta:

- Először a nép fiait!

- Itt hozunk egyet, aki a népből való - szólt az öreg.

A sebész megismerte a fiatal arisztokratát.

- Először a nőket - felelte elutasító mozdulattal. - Megmondottam ezt önnek már egyszer, arisztokrata úr.

- Nem vagyok arisztokrata - felelte az öreg Fülöp helyett. - A néphez tartozom, Jean-Jacues Rousseau vagyok.

A fiatal orvos ámulva pillantott fel. Az emberek, kik körülötte álltak, tisztelettel adtak neki helyet.

- Helyet! Helyet! - hangzott fel. - Helyet Rousseau úrnak.

- Hozza ide a védettjét, Rousseau úr - szólt az orvos. Letették Gilbert-t az asztalra, melyet az út közepén állítottak fel.

Az orvos, húszegynéhány éves fiatalember, sárga, aggastyánszerű ráncos arccal és az epilepsziás ferde szájával hozzáfogott, hogy megvizsgálja az ifjút. Felgyűrt véres karjaival, körülötte az emberi végtagokkal, miket levágott, inkább volt hasonló hóhérhoz, mint olyan emberhez, aki jótékony munkát végez.

- Zúzódás érte a mellén, ami nem veszedelmes - mondotta. - Csak eret kell rajta vágni. Gondos ápolásra van szüksége, ez minden.

Elvégezték az érvágást.

- Köszönöm önnek - mondta Rousseau -, köszönöm önnek, szabad tudnom a nevét.

- Ismeretlen ember vagyok... Kezdő az orvosi pályán. A nevem: Jean-Paul Marat.

A gyógyulás napjai

Balsamo báró személyesen vitte haza Andreát. Az volt a véleménye, hogy a leányban nem esett kár, és csak erősítő álomra van szüksége. Azután Fülöp köttette be magát alaposan. Így ért vissza a nyugalom a Rue Coq-Héron-n levő pavilonban. A Rue Plastriére padlásszobájában Gilbert feküdt az ágyán sápadtan, beesett szemmel, erőtlenül. Rousseau ült mellette és tartotta a kezét. Gilbert már beszélt neki egy keveset a szerencsétlenségről; de az öreg még nem mondta el neki, hogyan találtak rá és hogy kezében egy fehér női ruha darabja volt. Teréz asszony, aki most nyájasabb volt Gilbert-hez, bejött és látogatót jelentett.

- Ki az? Talán megint egy herceg? - kérdezte Rousseau. - Akkor nem lehet velem beszéli.

- Nem, ez Jussieu úr, a botanikus. Attól tart, hogy te is rosszul járhattál és azért jött el, hogy tudakozódjék egészséged iránt.

De Jussieu úr azok közül a tudósok közül való volt, akik még jól érezték magukat az érzéki örömökben teljesen elmerülő király udvarán. Alapjában Rousseau csodálkozott azon, hogy a botanikus őt felkeresi, mert ők ketten soha nem leveleztek egymással, se másmilyen formában nem közeledtek egymáshoz. Nem sejtette, hogy háta mögött kis cselszövés indult meg, mely nem szólt senki másnak, mint igénytelen védettjének, a szegény ifjúnak, aki életét hangjegyek másolásával tengeti.

Ez így történt. A Compiégne-ben végbement fogadtatás óta madame Dubarry igen rossz hangulatban volt. Jól látta, hogy Andrea de Faverney szépsége bizonyos hatást tett a királyra, és erre elfogta őt a féltékenység rohama. E

vidékről jött nő, végezetül el fogja hódítani tőle a királyt. Kétszeresen bántotta, hogy az a fiatalember, ki Faverneyék házánál nőtt fel, megszökött Chon sógornője kezei közül. Milyen jól lehetett volna felhasználni most mint kémet. Jean vicomte igen gyorsan meg tudta találni Párizsban Faverneyék lakását és hogy őket ott állandóan szemmel tarthassa, a szomszédságban akart kibérelni egy házat. A Rue Cheronban nem talált megfelelőt. Ellenben a Rue Plastriére egyik kis házában, mely hátsó részével párhuzamos a Rue Coq-Héronnal, kis lakás volt kapható. Onnan szemmel lehetett tartani a pavilonban folyó életet.

Chon odament Silviával, a komornával. Pontosan meg akarták figyelni, hogy miféle emberek járnak ki és be Faverneyéknél és mindenáron azt akarták megtudni, vajon Andreának van-e szerelmese. A véletlen úgy akarta, hogy a ház közvetlenül szomszédos legyen azzal, melyben Gilbert lakott, és amikor röviddel ama szerencsétlen nap előtt Chon e reggel kinézett az ablakon, a szomszédban, az egyik padlásszoba ablakában látta megjelenni a fiatalember arcát, akiben csodálkozva ismerte fel Gilbert-t.

Ahogyan rámeredt a pavilonra és az ablaknál ülő Andreára, abból a ravasz Chon rögtön arra következtetett, hogy a fiatalember szerelmes a bárókisasszonyba. Ilyen módon két legyet ütött egy csapásra, rátalált a kémre és a szerelmesre. Ismeretes volt, hogy XV. Lajos nem törődött olyan leánnyal, akinek már volt tisztelője. Megnyerték a játékot, ha el tudják hitetni a királlyal, hogy a szép Andrea már másé volt.

Értesítette felfedezéséről bátyját, Jeant. Ez kijelentette, hogy minden teketóriázás nélkül föl kell keresni a rendőrminisztert, és visszahozatni a szökevényt erőszakkal. De Sartines úr visszautasított minden

beavatkozást, két okból: először is a Dubarryaknak nincsen semmiféle kimutatható joguk a fiatalember személyére, és másodszor: ez Rousseau úrnál lakik, aki annyira kedvelt és népszerű, hogy nem tanácsos erőszakoskodni azzal, aki az ő védelme alatt áll. Azt a tanácsot adta Jeannak, próbálja meg jó szóval vagy ravaszsággal, hátha rá tudják venni a fiatalembert, hogy térjen vissza Dubarry grófné házába és szolgálatába. Jean nem tudta, hogyan fogjon hozzá, és kérdezte Sartines-t, tudna-e ajánlani neki valakit, akinek mint közvetítőnek lehetne hasznát venni. Satrines azt felelte, hogy Rousseu-nál éppen elég herceg bejáratos; de a legjobb lesz, ha erre a célra kiválasztanak egy tudós urat, aki közel áll a filozófushoz. Hátha megpróbálnák de Jussieu úrral, a botanikussal? Rousseau is szenvedélyes növénygyűjtő. Jussieu révén talán a leghamarabb tudnának célt érni.

Dubarryék elfogadták ezt az ajánlatot, és így történt, hogy de Jussieu úr meglátogatta Rousseu urat.

Az öreg lement a feleségével. Alighogy távozott, Gilbert felállt, és a legnagyobb megerőltetéssel odavonszolta magát az ablakhoz. Csak egy pillantást akart verni a szomszédba. Hátha meglátja Andreát az ablaknál és megbizonyosodik róla, hogy a leány meg van mentve. De mire az ablakhoz ért, elterült a földön és vér folyt szájából.

Rousseu úr visszajött látogatójával.

- Hol a betege? - kérdezte de Jussieu úr. - Tudja, orvos vagyok, majd megvizsgálom. Milyen rémes szerencsétlenség! A dauphin vigasztalhatatlan. Írt Sartines úrnak, és részletes jelentést kért. Sartines úr mondotta éppen nekem az imént.

- Hogyan? Ön Sartines úrtól jött? - kérdezte Rousseau, és gyanakvóan nézett a tudósra.

Jussieu összerezzent, és bánta a meggondolatlan szavakat.

- Néhány magot kértem tőle, kedves Rousseau úr - felelte. - De hol a betegünk? Nem látom őt ágyában.

- Oh, jaj, az ablakhoz ment... most itt fekszik a padlón. Gilbert! Gilbert! Mit tett?

- Friss levegőt akartam szívni - mormogta a fiatalember.

- Friss levegőt... nagyon érthető - mondta de Jussieu úr. - Itt nagyon meleg van.

Visszafektették az ágyba, és Jusseiu úr megvizsgálta Gilbert-t.

- Erős zúzódás a mellén - mondotta. - A legnagyobb kíméletre van szüksége. Dolgoznia egyelőre egyáltalán nem szabad. Sokat kell mozognia a szabadban. Most vasárnap majd elmegyek Rousseau úrral botanizálni a marlyi erdőbe, fiatal barátom és akkor velünk jöhetne.

- Nem nagyon messze út ez olyasvalakinek, akinek kímélnie kell magát? - vetette ellene Rousseau.

- Oh, hiszen az egészen közel van. Különben is kocsimon megyünk egészen Bougivalig, azután gyalog Luciennes-en át Marlyba. Míg mi növényeket keresünk, barátunk kipiheni magát az erdőben. Ez csak kedvére lesz?

- Oh, hogyne, Jussieu úr - felelte Rousseau, aki valóban örült annak, hogy az udvar köreiből egyszer eljött hozzá egy olyan derék ember is, akivel rokonszenvez.

- Önnek meg, fiatal barátom - fordult a tudós Gilberthez -, legyen rá gondja, hogy vasárnapig valamelyest megerősödjék.

Gilbert a hála néhány szavát dadogta.

Miután kimentek, Gilbert kis ideig várt, azután föltápászkodott, hogy még egyszer kinézzen az ablakon. Ekkor látta, hogy valahonnan kő repül át a kertfalon, és nekiütődik a ház sarkának.

Nemsokára ezután Nicole jelent meg, a kertajtóhoz surrant, felnyitotta, és eltűnt megint. Gilbert nyújtogatta a nyakát, amilyen hosszúra csak tudta, és egy fiatalembert látott, akiben járása és tartása után felismerni vélte azt a Beausire urat, aki a trónörökösné kíséretéhez tartozott volt.

- Boldog halandó! - mormogta Gilbert fanyar mosollyal. - Tehát te vagy az utód Nicole kisasszony kegyeiben.

Másnap délután megismétlődött a játék a kövecskével. Gilbert résen állt. Tudta, hogy Rousseau úr a munkája mellett ül, és nem fogja őt megzavarni. Ami Teréz asszonyt illeti, remélte, hogy átment egyik szomszédnőjéhez, amit gyakran megtett, és nyitva hagyta a házajtót. Jól ment minden. Gilbert észrevétlenül ért le a lépcsőn, nyitva találta az ajtót, eljutott a kert ajtajáig, beosont, a bokor mellett a házhoz surrant, és belépett az ajtón, melyet Nicole nyitva hagyott.

Sokat kockáztatott; de fiatal szívében annyira égett a szenvedély, annyira gyötörte őt a rettegés szerelmeséért, hogy nem gondolt arra, minő következményei lehetnek annak, ha rajtacsípik. Folyosó vezette őt egy üvegajtóig, benézett rajta. Ott feküdt Andrea a szobában egy pamlagon, és mellette ült Fülöp.

A testvérek ezen a napon a szerencsédenség óta először hagyták el az ágyat. Fülöp háttal volt Gilbert-nek. Karja még mindig fel volt kötve. A testvérek erről a bajhozó napról beszéltek, és Andrea megmentéséről a varázsló, a

titokzatos báró által, aki már Faverneyben is olyan nagy hatást tett a bárókisasszonyra. Gilbert hallotta, hogy mit beszélnek. Megtudta, hogy Andrea nem sejti, mily hálával tartozik neki. Gondolataiban léptek zavarták meg, Faverney báró érkezett haza.

- Jó estét - dörmögte mogorván a báró. - Hosszú az út Versailles-ből ide, amikor az embernek egy lassú bérkocsiban kell döcögnie. De beszéltem a dauphine asszonnyal. Megtudta, hogy mi történt veled, Andrea, és hívatott, hogy tudakozódjék az egészséged felől. Ha újra talpra álltál, hívatni fog téged a kis Trianonba, ahol udvartartása lesz.

- Hogyan? Az udvarhoz menjek? - kérdezte Andrea.

- Az nem az udvar. A dauphin és hitvese, mind a kettő igen háziasan él. És nem is szeretik a lármás életet. Elég kispolgárias lesz ott a levegő, de azt beszélik, hogy a dauphine szellemes hölgy.

- Andrea az udvarnál? - gondolta Gilbert. - Olyan magasság ez, ahová felkapaszkodni sohasem fogok. Akkor számomra elveszett.

- Oh, mi nem vagyunk sem oly gazdagok, sem oly műveltek, hogy az udvarnál élhessünk - mondta Andrea. - Mihez kezdjek én, szegény falusi leány, a sok előkelő hölgy között? Nagyon is jelentéktelenek vagyunk. Hogyan merészkedhetnék ebbe a ragyogó fénybe?

-Jelentéktelenek? - szólt a báró. - A Faverney-Maison-Rouge család sohase volt jelentéktelen.

- Apának igaza van - mondta most Fülöp. - Ha egyáltalán van hölgy, ki érdemes arra, hogy megjelenjék Versailles-ban, akkor mindenekelőtt te vagy az. Csak gyógyulj meg hamarosan, hadd vezethessen atyánk a dauphiene asszony elé.

Ezután a báró és Fülöp elbúcsúztak Andreától. Andrea csöngetett, és várt. Majd kinyitotta az ablakot, kinézett a kertbe, és Nicole-t hívta.

Gilbert megijedt, és távozni akart; de máris jött Nicole, és közeledett az üvegajtóhoz. Elsuhant az elbújt ifjú mellett, és belépett. Gilbert a ház ajtajához sietett, azt azonban Nicole lezárta. Most mitévő legyen? Idegen házban más kijáratot keresni lehetetlen. Meghallhatnák, tetten érhetnék. Ekkor eszébe jutott a kavics és a szerelmes levél, s elhatározta, hogy vár, míg Nicole újra előkerül, amikor is eléje fog állni, és kényszeríteni fogja, hogy nyissa ki neki az ajtót.

Nicole világot gyújtott a szobában, és átvezette Andreát az öltözőjében. Később visszatért, és meglátta Gilbert-et, aki a kapu közelében halkan szólította. A leány ugyancsak megijedt, és visszafordult.

- Légy eszeden Nicole, és ne kiabálj, én vagyok, Gilbert.

- Mit akarsz itt?

- Semmi közöd hozzá, Nicole. Eressz ki... nyisd ki az ajtót.

- Hívom az uraságot... te besurranó... te tolvaj!

- Nem baj... akkor elvernek, tudom és kidobnak, de nyugodt lehetsz, hogy te velem repülsz!

- Hogyan jutottál ide?

- Ugyanazon az úton, mint Beausite úr a kertbe - felelte Gilbert.

Nicole kezével a szájához kapott, hogy fel ne kiáltson.

- Úgy bizony - tette hozzá Gilbert. - És ha elárulsz, én is elárullak téged. Ismerem a csalafintaságodat a papirba csavart kaviccsal, ismerem a szeretődet, tudom, hol találkozol vele. Azt hiszed, hogy gazdád ezt büntetlenül fogja tűrni?

Nicole ugyancsak reszketett. Szótlanul nyitotta ki az ajtót.

- A kertajtó még nyitva áll - mormogta.

- Sejtettem - felelte Gilbert. - Az ilyen szűkre szabott légyottal Beausire úr aligha fog megelégedni. Menj hozzá, Nicole, mint ahogyan Faverneyben eljöttél hozzám. De nehogy utánam nézz... különben úgy járhatsz, mint Lóth felesége.

Tíz perc múlva Gilbert, anélkül, hogy bárkivel is találkozott volna, újra fenn volt padlásszobájában, és elnyúlt az ágyán. Nemsokára ezután bejött Teréz asszony, és kérdezte, hogyan érzi magát. Megköszönte az érdeklődését, és ásított, mint aki már félig alszik. Hamarosan le is hunyta a szemét, és azt óhajtotta, hogy Andreáról álmodjék.

Az egérfogó

Rousseau úr és Gilbert vasárnap hajnalban hagyta el a Rue Plastiére-ben lévő házat, hogy Jussieu úr társaságában növényeket gyűjtsenek a marlyi erdőben. Lent várta őket a híres botanikus kocsija; kétlovas pompás hintó, kocsissal a bakon. Jussieu úr fogadta őket, kicicomázva, rizsporosan, frissen, mint a tavasz. Világoskék atlaszból volt a kabátja, ibolyaszínű tafotából a mellénye, harisnyája fehér selyem és a cipőjén arany csat. A kocsi olyan illatos volt, hogy szinte kábító.

- Ily finoman öltözött fel, de Jussieu úr? - kérdezte Rousseau kissé meghökkenve. - Attól tartok, hogy be fogja piszkítani az erdőben ezeket a drága ruhákat.

- Ott majd kikeressük magunknak a száraz helyeket - felelte a tudós.

- Az ember azt hihetné, hogy bálba készül - mondta Rousseau.

A kocsi vágtatva vitte őket. Egy óra múlva Bougivalban voltak. A kocsi megállt, az urak kiszálltak és elindultak a szép gesztenyefasoron, melyet ott ma is látni. Sűrű lombozatukkal az óriási fák jóleső árnyékot vetettek. A botanikusok fölmentek egy dombra, melynek a tetején állt a kis Luciennes-kastély. Gilbert ráismert az épületre, ahonnan megszökött; de védelmezője társaságában biztonságban érezte magát. Rousseau örömmel engedte át magát szeretett foglalkozásának, Jussieu alig-alig hajolt le egy növényért. Miért is jött csatos cipőben és selyemharisnyában? - gondolta Rousseau.

- Azt hiszem, ott fönn a magaslaton bő aratásunk lesz - mondta Jussieu.

- Ahogy tetszik - felelte Rousseau. - Menjünk tovább.

- Odafönn majd kissé lepihenünk, nem véli ön is? Éhes is vagyok.

- Akkor menjünk inkább mindjárt a faluba.

- Szó sincs róla - felelte Jussieu mosolyogva. - Látja ott azt a kis házat? Afféle pásztorkunyhó... egészen új... ott majd jó kis reggelit kapunk.

- Igen ám, de étkezés után nem jó járkálni és nem jó hajladozni, rest lesz tőle az ember - vélte Rousseau. - Nem lenne jobb, ha még egy kis ideig növényeket szednénk, mielőtt odamegyünk? Mi a neve annak a kis háznak?

- Az egérfogó - felelte Jussieu, amikor eszébe jutott a név, melyet Sartines adott ennek a területnek.

A magaslaton durva fatörzsekből összeállított lakóház állt, melyet befutott a borostyán és a vadszőlő. Bementek oda; a padozat durva téglából volt, szalmagyékény takarta; a falakon mozaik-féle folyami kavicsból és tengeri

kagylóból kirakva, a mennyezet fenyőtobozból és gyökerekből, az ablakokon kék, sárga és vörös üveg. A szoba közepén asztal, rajta pompás reggeli, meleg kolbász, tej, tejfeles eper, friss vaj és jóízű falusi kenyér. Rousseau nem tudta elfojtani a csodálkozás kiáltását.

- Kinél vagyunk itt tulajdonképpen? - kérdezte. - Talán az erdei manóknál?

- Talán tündéreknél - felelte Jussieu, és egy pillantást vetett az ajtóra.

- Akkor legyenek áldva ezek a tündérek ezért a pompás reggeliért. Éhes vagyok, fogjunk hozzá, Gilbert - mondotta vidáman a filozófus.

Gilbert tétovázott.

- Fogj csak hozzá, fiú, ahogyan én teszem - nógatta őt Rousseau. - A tündérek különben azt hihetnék, hogy nem vagy megelégedve azzal, amit nekünk készítettek.

- Vagy pedig azt, hogy nagyon is büszke - szólt egy ezüstösen csengő hang.

A pavilon bejáratánál két szép hölgy jelent meg. Jussieu felállt, és mélyen hajolt meg. Rousseau felugrott, és kővé dermedten állt. Gilbert felkiáltott, és majdnem lefordult a székről.

- Ön itt, grófné? - szólt a tudós. - Mily meglepetés!

- Jó reggelt, botanikus úr! - szólt az egyik hölgy igazi királyi leereszkedéssel.

- Engedje meg, hogy bemutassam önnek Jean-Jacques Rousseau urat - és Jussieu úr kézen fogta kollégáját.

- No nézd! - szólt most a másik hölgy a megdöbbent Gilbert-hez. - Hiszen itt van az én kis filozófusom! - ezzel odalépett hozzá, és gyöngéd, rózsás kezével könnyedén meglegyintette az arcát.

- Bizonyára nem ismeri a hölgyet? - szólt Jussieu Rousseauhoz. - Dubarry grófné.

Rousseau visszapattant, mintha izzó vasra lépett volna.

- Hogyan? Madame Dubarry? - kiáltott fel.

- Én vagyok, Rousseau úr - felelte ez minden bűbájával -, nagyon örülök, hogy vendégül láthatom korunk egyik legnagyobb szellemét.

Akkor ez a pavilon az öné... és ezt a reggelit ön állítatta ide? - dadogta Rousseau.

- Én és a sógornőm - felelte a szép asszony.

- És sógornője ismeri Gilbert-t?

- Nagyon is jól - nevetett Chon azzal a hetykeséggel, mely nem lapult meg sem a király rosszkedve, sem egy filozófus bogarai előtt.

- Erről nem szólt nekem semmit... és Jussieu úr sem... tehát elárultak mint a ketten... gyalázatos játékot űztek velem! - kiáltott fel Rousseau.

A grófné és Chon halk kacagással néztek egymásra. Jussieu úr az ajkát harapdálta, Gilbert aggodalmasan tette össze a kezét.

- Igen, ismerem Gilbert-t - jelentette ki Chon -, a vendégem volt... oh, te háládatlan... és most mindjárt krokodilus könnyeket sírsz! Vissza fogsz menni Luciennes-be, kicsikém. Zamor egymaga nem tud megbirkózni cukorsüteményével, és bizonyára neked is jól esett. Miért hagytál el engem ily különös módon, holott oly barátságosan fogadtalak?

- Madame, köszönetet mondok önnek - szólt Gilbert, ki megemberelte magát; mert a legjobban mégis csak az fájt neki, hogy Rousseau úr őt árulónak tartja. - Ha elhagyok egy helyet, azért tesztem, mert nem kedvemre való.

Elmenekültem Luciennes-ból, mert ott fogva akartak tartani.

- Ne fáradj, Gilbert! - szakította őt félbe Rousseau. - Az olyan emberrel, kinek szájából hol melegen, hol hidegen jön a levegő, nem kívánok barátkozni. Gyakran rászednek engem egyszer... de kétszer soha.

E szavakkal meghajolt a hölgyek és Jussieu úr előtt, és kiment. Gilbert összecsapta a kezét és sírva fakadt.

- Megfosztottak atyai barátomtól! - kiáltott fel zokogva. - Védelmezőmtől, házigazdámtól és jóakarómtól!

- Nyugodjék meg - szólt Jussieu, kire, mint nagyvilági emberre, rendkívül kínosan hatott Rousseau bárdolatlan viselkedése, - majd gondoskodnak önről.

- Oh, az a csúnya filozófus! - kiáltott fel Chon, és Rousseau után nézett, ki tovasietett a gyalogösvényen.

- Mondja csak meg, hogy mit tehetünk önért - szólt a grófné szelíd hangon Gilbert-hez.

Az ifjú megemberelte magát, egy ötlet cikázott át a fején. Verejtéktől és könnyektől megcsapzott haját kisimította homlokából, és így felelt:

- Ha tudnának számomra állást szerezni... kertészsegéd szeretnék lenni a kis Trianonban.

Chon és a grófné egymásra nézett, megértően.

- Meg lehet ezt csinálni? - fordult az utóbbi Jussieu-höz.

- Ha a grófné óhajtja, akkor máris el van intézve - felelte a tudós.

Gilbert, kit az imént még marcangolt a nagy fájdalom, mosolygott örömében.

Tíz perc gondolkodási idő

A Luciennes-kastély budoárjában ült madame Dubarry, öltözőasztalánál, finom, illatos csipkeruhácskában, mely

gyöngéden juttatta kifejezésre elbűvölő kecsességét. Mellette Richelieu herceg ült.

- Mivel szórakoztatták a királyt tegnap Trianonban? - kérdezte a grófné.

- A Choiseulök voltak körülötte.

- Istenem, ezek a Choiseulöket nem lehet kiirtani? - kiáltotta Dubarry türelmetlenül.

- Legalább is igen erős a gyökerük! - mondotta Richelieu.

- Tudnék egy férfit, kiben meglenne a képesség arra, hogy velük szemben elérjen valamit, ha komolyan fogna hozzá, kedves hercegem - folytatta a grófné. - Az unokaöccsét értem, Aiguillon urat.

-Igen, igaz, csinos fickó... és szellemes is - felelte Richellieu. - De évek óta Bretagne-ban él. Mi lesz vele, ha megpillantja önt, grófné? Elszokott már a naptól.

- Hízelgő! - És a Dubarry rákoppintott rizsporos pamacsával.

- Mondok önnek egy példázatot, legkegyelmesebb asszonyom - szólt Richelieu. - Tegyük fel, hogy kertjében az egyik szilvafán pompás szilvát lát, melyet megóhajt... Mit tesz ekkor? Rázza a fát, nemde? De ez nagyon is erős, és ön felsérti kis kacsóit a kemény kérgen. Most körülnéz, és megpillantja Richelieu herceget, ki elgondolkodva jár föl és alá.

- Elgondolkodva? Ugyan mire gondol? - szakította őt félbe a grófné.

- Milyen kérdés! Természetesen önre! Meglátja őt, és szól neki: Segítsen hát, rázza meg a fát, szeretném azt a szilvát odafönn. Erre azt felelem: nagyon szívesen, de a fa erős, a kérge durva, kissé kényes vagyok a kezemre, ámbár ötven esztendővel idősebb, mint az öné...

- Oh, már értem! - vágott a szavába a grófné.
- Akkor fejezze be, kérem, maga a példázatot!
- Azt mondanám önnek - folytatta a grófné -, kedves herceg, ne nézze tovább odafönn közönyösen azt a szilvát. Hiszen csak azért teszi, mert azt hiszi, hogy egyedül magamnak akarom. Megígérem, ha lehull a szilva, együtt esszük meg.
- Bravó - szólt a herceg. - Megértett engem. Senki a világon nem tud olyan csinosan befejezni példázatot, mint ön. Szavaimra, ahogyan boldogult apám mindig mondta, ön nagyszerűen csinálja ezt a dolgot
- Tehát megrázza a fát?
- Két kézzel és három szívvel!
- És a szilva valóban reineclaude (királynészilva)?
- Inkább azt hiszem, hogy miniszteri tárca, grófné.
- Akkor tehát osztozunk a tárcán?
- Oh, nem, grófné! - szólt Richelieu. - Ez csakis az enyém; de még mindig csinos holmi fog lehullani a fáról, ön nem fog üres kézzel maradni.
- Kedves marsall, rendben van! - szólt a Dubarry.
- Megkapom Choiseul úr helyét?
- Ha a király igent mond.
- Igent mond mindenre, amit ön akar.
- Láthatja, hogy ez nincsen így - felelte a grófné. - Azt akarom, hogy bocsássa el Choiseult, és eddig mégse tette. Unokaöccse, Aiguillin úr részére ön nem óhajt semmit?
- Az nem szorul gyámra.
- Nos tehát, akkor rajtam a sor, hogy kérjek valamit.
- Ez csak méltányos, grófné. Mit óhajt?
- Ismeri Faverney bárót? - kérdezte a Dubarry.
-Faverney-Maison-Rouge-t? Negyven esztendeje vagyunk barátok.

- Van egy fia és egy lánya.
- Úgy van. És azután?
-A többit majd annak idején fogom önnek megmondani. Megértettük egymást, herceg? Ki fogja tépni azt a bizonyos fát?
- Megvannak hozzá az eszközeim, és már egy kedves kis tervem is van.
- Majd segítek rázni. Szabad tudnom a kis tervét?
- Grófné, aki hallgat...
- Az már félig nyert is... Kiegészítem a gondolatát.
- Ön felülmúlhatatlan, legkegyelmesebb asszonyom!
A grófné fölkelt a helyéről. A herceg kezet csókolt, és távozott. Már a következő pillanatban hallani lehetett, amint odalenn egy kocsi előáll.
- Herceg! - szólt a grófné a távozó után. - Ez a király. Máris hozzákezdek. Menjen le a kis lépcsőn, és várjon engem az udvarban. Egy óra múlva hírt kap tőlem.
XV. Lajossal nem volt szabad mindennap politikáról beszélni. Neki ez mindig kellemetlen tárgy volt, melyet gyakran e szavakkal hárított el magától; „Ugyan, amíg élek, a gépezet működni fog." Madame Dubarry ismerte a királyt, mint ahogyan a halász ismeri a tengert, melyre nem merészkedik viharos időben. De ezen a napon a király azzal a tudattal jött, hogy bánatot okozott hölgyének és ez korholni fogja őt. Kedvező alkalom, melyet fel kell használni.
A grófné elragadó reggeli köntösben volt, csak még nem pirosította ki magát, mert a király nem szerette a festéket. De amint jelentették őfelségét, a hölgy már a festékes csészike után nyúlt, és buzgón kezdte színezni az arcát.

- Piha - szólt a király, amint belépett -, azt hiszem, hogy festi magát. Talán nem várt engem?

- Ellenkezőleg - felelte a hölgy -, egész határozottan tudtam, hogy ma részem lesz abban a kitüntetésben, hogy itt láthatom felségedet.

- Milyen hangon mondja ezt! - mormogta XV. Lajos. - Tudom, szemrehányással akar illetni, amiért tegnap nem jöttem el. Higgye el, minden pillanatban önre gondoltam. Az este borzalmasan hosszúra nyúlt számomra.

- Felséged ott töltheti az estéit, ahol kedve tartja. Ehhez senkinek semmi köze - vetette oda Dubarry.

- Nos, ha nem bosszankodik ezen, akkor mi baja van velem?

- Nekem? Nekem semmi bajom önnel.

- Hát akkor miért hatagszik ennyire?

- Mert nincsen ínyemre, hogy lógós számba menjek - felelte a kegyelt nő.

- Lógós? - ismételte őfelsége ámulva.

- Igenis, én, a megejtő Jeanne, én a szép Jeanne, én, a Dubarry grófné, a bűbájos Jeanette, a kecses Jeanettom... lógós vagyok!

- Mennyiben?

- Csak akkor látom a királyt, szerelmesemet, ha Gramont-né és Choiseulné már nem akarnak róla tudni. Igen, úgy mondom őszintén, ahogyan van, és kijelentem, hogy ez nincsen kedvemre, és én már megyek is.

A király vállat vont.

- Nem hiszi? - kérdezte a Dubarry.

- Nem!

- Sire, Chateauroux asszony istennő akart lenni, Pompadour asszony királynő, a többiek gazdagok és

hatalmasak akartak lenni... bennem nincsen egyetlen hiba sem.

- Oh, grófné, nálam senki se tudja jobban, hogy ön mit ér.

- Sire, amire az ön többi kegyeltnői igyekeztek, az engem mind nem ingerel; nekem nem kell senki ember fia. Eszem csupán azon jár, hogy szeressem a szerelmesemet, akár testőr, akár király. Amint már nem szeretem, nem is akarok többet tudni róla.

- Mégis remélem, grófné - szólt a király -, hogy még rólam akar valamit tudni.

- Sire, csinos vagyok, fiatal vagyok, a szépség húsz esztendeje áll még előttem. Nem csupán a legboldogabb, hanem a világ legjobban tisztelt asszonya leszek, amint nem vagyok a felség kedvese. Mosolyog? Sire, a többi kegyencnőnek ön kiadta az útját, amikor rájuk unt. A nép megáldotta a királyát, és megátkozta szeretőit... én azonban a magam jószántából megyek, százezer livre-t fogok ajándékozni a szegényeknek, visszavonulok egy hétre a kolostorba és vezeklek és el fognak nevezni engem második Magdolnának.

- Tehát ki akarja tenni a szűrömet? - kérdezte a király, és elsápadt haragjában.

- Nem, nem fogok egyebet tenni, csak azt fogom mondani önnek: éljen boldogul, Sire! - felelte a hölgy egész nyugodtan.

- Megfeledkezik magáról, madame! Vigyázzon, kolostor helyett a Bastille-ba kerülhet - szólt XV. Lajos.

- Oh, Sire, ha ebben a kegyben akarna részesíteni! - felelte a Dubarry. - Hiszen már csak ez az, ami nekem kell. Azt akarom, hogy a nép szeressen, és a nép szereti mindazokat, akiket a kitály érdemtelenül a Bastille-ba

küld. Akkor legalább lenne mit elmondanom az emlékirataimban felségedről, minisztereiről, leányairól és ellenségeimről. Akkor dicsérhetném Hőnszeretett Lajos minden erényét. Írja meg a letartóztatási parancsot, Sire, itt a tinta és a toll!

Odatolta a király elé az írószerszámot, mely egy kis asztalkán állt. XV. Lajos hallgatott kis ideig, majd így szólt:

- Jól van, tehát, isten vele, madame!

A Dubarry csöngetett. Chon megjelent.

- A kocsimat! - szólt a grófné. - Csomagolni, postalovakat rendelni!

- Istenem, mi történt? - kiáltott fel Chon.

- Sürgősen el kell utaznunk, mert különben a Bastille-ba jutunk, Siess, Chon!

A király meggondolta magát, visszatért, és kezét nyújtotta a grófnénak.

- Bocsásson meg, heves voltam - mondotta.

- Valóban, Sire, csodálom, hogy nem fenyegetett meg az akasztófával - felelte a hölgy. - Hiszen a tolvajt felakasztják, nemde? És nem vagyok-e tolvaj? Nem loptam el Gramont-né helyét? Ez minden vétkem.

- Grófné, ismerje el, hogy megharagított. Egyikünknek sincsen igaza... Bocsássunk meg egymásnak.

- Komolyan meg akar békélni?

- Becsületemre, grófné.

- Akkor menj, Chon.

- És ne rendeljek kocsit? - kérdezte Chon.

- Ellenkezőleg, tedd mindazt, amit megparancsoltam. Csak várják még további parancsaimat.

Chon elhagyta a szobát.

- Sire, gondolja meg - folytatta a Dubarry, - el akartam menni anélkül, hogy kérnék valamit, de ha maradok, kérek. És ön igen jól tudja, hogy mit.

- Még csak nem is sejtem.

- Choiseul elbocsátását.

- Lehetetlen, grófné!

- A kocsimat! - szólt a Dubarry.

- Ejnye, de konok! Hiszen semmi okom sincsen arra, hogy elbocsássam Choiseul urat. Derék ember, és manapság az ilyen ritkaság.

- Persze! Mit is törődöm a politikával, a parlamentekkel, a miniszterekkel, a királlyal magával... Hiszen én csak lógós vagyok.

- Újra kezdi?

- Újra és újra, Sire!

- Adjon két óra gondolkodási időt - szólt XV. Lajos.

- Tíz percet, Sire. Ha addig nem kaptam választ, utazom. Rendelje el vagy az én letartóztatásomat, vagy Choiseul elbocsátását.

Kiment, de előbb kezét nyújtotta csókra a királynak, és bátorította őt a legmegejtőbb mosollyal. Öt perc múlva az ajtón keresztül egy papíralapot toltak szobájába. Felvette, mohón elolvasta és ledobta Richelieu úrnak, aki a kisudvarban várakozva járt fel és alá. A marsall felbontotta a papírlapot, elolvasta, és oly gyorsan, amit föl sem tételeztek volna hetvenöt esztendejéről, a nagyudvarra szaladt ki, ahol kocsija állt.

- Versailles-ba! - szólt a kocsisra. - Lóhalálában! - És a kocsiban még egyszer elolvasta az értesítést. Csak ennyiből állt: „Megráztam a szilvafát - a tárca lehull!"

X
KI TUDJA JOBBAN RÁZNI A SZILVAFÁT?

Másnap reggel nagy volt a forgalom Versailles-ban. Az udvar urai jelentős pillantásokat vetettek egymásra, furcsa arccal rázták egymás kezét, vagy pedig a legnagyobb meglepetés néma pillantásait vetették az égnek. Richelieu úr több barátjával a király előszobájában volt. Tizenegy óra tájban megjelent a király, hogy átmenjen dolgozószobájába. Nem szólított meg senkit. Öt perccel később Choiseul úr ment arra. Az udvari emberek közül sokat úgy tettek, mintha nem látnák a minisztert, elfordultak. A herceg, mintha nem venné észre; a szobába lépett, ahol a király éppen a csokoládéját itta.

- Jó reggelt, herceg - szólította meg XV. Lajos. - Hogy van?

- Sire - felelte Choiseul -, Choiseul herceg jól érzi magát, de Choiseul miniszter beteg, és kéri felségedet, hogy fogadja lemondását. Köszönöm felségednek, hogy ebben meghagyta nekem az elsőséget, ez az utolsó kegy, melynek ismerem az értékét.

- Lemondását? Mit jelentsen ez? - felelte a király.

- Felséged - folytatta Choiseul - tegnap Dubarry asszonynál aláírt egy levelet, amely az én elbocsátásom. Ezt egész Párizs és Versailles tudja már. De én nem akartam felséged szolgálatát elhagyni engedelme nélkül. Hivatalosan neveztek ki, és hivatalosan kell engem elbocsátania.

- Hogyan? - szólt erre a király, és nevetett, hogy leplezze zavarát. - Mint belátó férfi hogyan hihet le ilyet? Sohasem volt még abban a kényszerűségben, hogy békét kell teremtenie házánál? Persze, de Choiseul asszony a hitves mintaképe.

A miniszter ráncba vonta homlokát, sértette őt ez a hasonlat.

- Felség - mondotta -, mindig dicsekedhettem azzal a szerencsés tapintatossággal, hogy a családi ügyeket ne keverjem össze állami ügyekkel.

- El kell önnek mondanom ezt a történetet, herceg; mulatságos. Hiszen tudja, hogyan fűtik be a poklot?

- Vagyis tudom, Sire, hogy ott mennyire gyűlölnek engem.

- Mindegy. Ezentúl bármit mondanak is önnek, bármit mutatnak is írásban tőlem, úgy mint eddig, jöjjön el Versailles-ba. Jó barátok maradunk.

Kezét nyújtotta neki. A miniszter meghajolt, hogy megcsókolja, hála nélkül, de harag nélkül is.

- Ahogy felséged parancsolja - mondotta, és kinyitotta tárcáját.

-Beszéljen nekem valamit a tűzijátékról. Tulajdonképpen ebben a szerencsétlenségben ki a vétkes?

- Rignon úr, a főpolgármester.

- El kell csapni.

-A városi tanácsban beszéltek erről a szerencsétlenségről; véletlennek minősítették, és megnyugodtak.

- Annál jobb. Mi hír a parlamentről?

- Sire, azt vetik a szememre, hogy nem támogattam Aiguillon urat Lachalotais-val szemben. De Aiguillon úrnak

nincs igaza. A Bretagne nagyon haragszik a kormányzóra. Őt támogatni annyi, mint rontani a helyzeten.

- Mégse látom szívesen, ha elkedvetlenítik szolgáimat, még akkor sem, ha nincsen igazuk. De hagyjuk ezt... elrontja a jókedvemet, amint erről beszélnek. Mi van a külügyekkel? Azt beszélik, hogy háborúba keveredem... éspedig az angolokkal. Nem kérek belőle.

- Felséged csak nem tart az angoloktól? - kérdezte Choiseul. - Hatvannégy sorhajónk van a tengeren és még néhány a gyárakban. A következő esztendőben tizenkét új hajó és ötven fregatt lesz készen. Ez elég a tengeri háborúhoz, és a szárazföldi háború minket ne aggasszon.

- Igen ám, de miért háborúskodjam Angliával? Egy távolról sem olyan ügyes kormány, mint az öné, kedves herceg, Dubois úré, mindig elkerülte a háborút.

- Szívesen elhiszem, Sire. Dubois abbé havonta hatszázezer livre-t kapott az angoloktól.

- Oh, oh, herceg!

- Be tudom bizonyítani. Ami pedig a háború okait illeti, Anglia ki akar szorítani minket Indiából; Anglia kinyújtja kezét Németalföld után, és Spanyolország Egmond kikötőjéből elűzött egy brit helyőrséget.

- Akkor veszekedjen Anglia és Spanyolország, mi közünk hozzá?

- És a háziszerződés, Sire? Minden Bourbon kötelezte magát, hogy megvédi a másikat brit támadás esetén. De felséged egészen nyugodt lehet. Ha háborúra kerül sor, számunkra dicsőséges háború lesz.

- Nos, akkor legalább is idehaza legyen teljes a béke, kedves herceg - szólt a király. - Hozzuk létre a békét a két ellenséges párt között. Étkezzék ma velem Luciennes-ben, Choiseul!

- Végtelenül sajnálom, Sire, de családom azt sem tudja, hova legyen az aggodalomtól a hír miatt, mely tegnap keringett. Nálam odahaza azt hiszik, hogy reménytelenül kegyveszett lettem. Ennyi szívet nem hagyhatok fájdalmas nyugtalanságban.

- Oh, kedves Choiseul - sóhajtott a király - hiszen a kedves márkiné idejében oly jól megértettük egymást hármasban.

- Madame de Pompadour - felelte Choiseul - olyan hölgy volt, ki szívén viselte felséged dicsőségét.

- A karját, herceg! - mondotta a király. Choiseul-d'Amboise tudta, hogy most kitárulnak a szárnyas ajtók mind, és a királlyal együtt ki fog lépni. De Choiseul ezekben a napokban annyit szenvedett, hogy szívesen szerezte meg ellenségeinek ezt a fájdalmas meglepetést. XV. Lajos rátámaszkodott Choiseul karjára, és végiglépkedett az udvari emberek sorain, még mindig nyájasan beszélgetve vele. Mintha nem venné észre, hogy Dubarry Jean vicomte halálsápadt és Richelieu herceg vérvörös lett. Choiseul-d'Amboise úr ezt bizony észrevette. Ragyogó arccal haladt el azok mellett, kik az imént tudomást sem vettek róla. Miután a király eltűnt lakosztályában, Richelieu odasietett Choiseulhöz.

- Drága hercegem - mondotta, és mind a két kezét rázta -, micsoda együgyű pletyka... mondja csak...

- Őfelsége szívből nevetett ezeken a pletykákon - felelte Choiseul -, az egész világ felült tréfájának.

De mikor Richelieu úr egyedül volt Dubarry Jeannal, feléje fordult, és így szólt:

- Kedves vicomte, most elmehetünk Trianonba, hadd nevessenek ki.

- Mennydörgős ménkő! - tombolt Jean.

- Csöndesen, barátom - szólt erre Richelieu. - Most majd én rázom meg a szilvafát, és majd meglátjuk, jobban értek-e hozzá, mint a grófné.

Tanakodás a kétnevű emberről

Amikor XIV. Lajos felépítette Versailles-t és benépesítette a nagy szalonokat, csarnokokat, termeket és folyosókat udvari emberekkel, lakájokkal és testőrökkel, akkor látta, hogy azt teremtette meg, ami hozzáillő: a szerető házát. Hátra volt még valami: az ember lakása. Ezért építette Trianont; utódjának azonban még ez is nagy volt. Felépítette a kis Trianont: egy pavilont, mely hatvan négyzetláb, egy sor melléképülettel a cselédség s az udvari tisztviselők számára. A nagy Trianonból csinos gyümölcsösön vezette keresztül miniszterét. Meg akarta neki mutatni a javításokat, miket újabban a kis Trianonon végeztek, ahol a trónörökös fog tartózkodni. A miniszter mindent elismeréssel fogadott, és őfelsége örült neki; kis Trianon kellemesebb és kedélyesebb lett. A dauphint egy pázsitos réten találták. Őkirályi fensége azzal volt elfoglalva, hogy lemérje a nap állását. A felesége a közelében a főkertésszel arról tárgyalt, hogyan szeretné átrendezni kertjét.

Az egyik melléképület ablakában egy fiatal hölgy feje lett látható.

- Egy leány, aki itt él az udvarunkban - mutatott rá a trónörökösné.

- Nem Faverney kisasszony az? - kérdezte Choiseul, aki megismerte.

- Oh, itt van a Faverney család? - kérdezte a király.

- Csak a leány, Sire. Felolvasónőm.

- Bájos leány - mormogta a király, és még mindig az ablakot nézte, ahol Andrea, betegségétől még mindig kissé sápadtan, ült és nem sejtette, hogy figyelik.

- Nagyon sápadt - vélte Choiseul.

- Május harmincegyedikén kicsibe múlt, hogy el nem pusztult ő is, herceg - szólt Mária Antoinette.

- Szegény leány - mondotta a király. - Igazán meg kellene büntetni a főpolgármestert... Most eltűnt.

- Bizonyára meglátta felségedet... Különben is nagyon félénk - szólt a hercegnő. - Még csak tegnap óta van itt.

- A lakása elég rossz, azt hiszem.

- Oh, nem, Sire, a lakások itt egészen csinosak... Felséged különben is maga győződhetik meg róla.

- Jó, nézzük meg... az ilyet szívesen nézem - szólt XV. Lajos.

- Jön, Choiseul?

A miniszter sajnálta, hogy távoznia kell egy parlamenti ülésre. A király előrement, a dauphine követte. Fölmentek egy kis lépcsőn, és beléptek a folyosóra.

- Ha Faverney kisasszony itt van, akkor mutasson nekem néhány üres szobát - unszolta a király -, ne zavarjuk a hölgyet.

- Lement, Sire, éppen most láttam az ablakból, a kisudvarba.

- Akkor megmutathatja a szobáját... így jobban meg lehet ítélni. A dauphine kinyitotta az ajtót. Néhány bútordarab, néhány könyv, egy zongora már elhelyezést kapott. A királynak feltűnt egy nagy csokor az egyik porcelánvázában.

- Csodaszép! - mondotta. - Ki ad ilyen virágot az ön személyzetének? Mi marad akkor önnek?

- Ez valóban nagyon szép csokor.

- A kertész mintha különösen Faverney kisasszonyról gondoskodnék - vélte XV. Lajos. - Ki itt a kertész?

- Nem tudom, Sire. Jussieu úr fogadja fel az embereket. Őfelsége kíváncsian nézett körül a szobában, azután megint távozott.

Kinn állt a dauphin és még mindig nézte a napot.

Ezalatt Luciennes-ben, a Dubarrynál, megint forró volt a helyzet. Richelieu kocsija berobogott az udvarra, mint a fergeteg. A herceg most a grófnénál volt, és jelentette neki, amit reggel Versailles-ben látott.

- Lehetetlen, herceg! - szólt a kegyencnő. - És a király levele? - mosolyogva vette elő kebléből.

- Hadd olvassam el. - És Richelieu olvasta: „Holnap köszönetet fogok mondani Choiseul úrnak szolgálataiért. Ezt megígérem. Lajos."

- Nos, nem világos ez? - kérdezte a grófné.

- Nagyon világos, igaz, csak nincsen rajta dátum, és mi örökké várhatjuk ezt a holnapot. Úgy jártunk, mint annak a kocsmárosnak a vendégei, aki ivójában kitette a táblát ezzel a felírással: „Aki holnap jön, azt jól tartom ingyen." És ezenfelül őfelsége valóban köszönetet mondott Choiseul úrnak szolgálataiért: én ezt magam is hallottam. A köszönetmondás kétértelmű, és a diplomáciában mindegyik párt azt az értelmet választja magának, mely neki legjobban megfelel. Ön grófné, a maga kívánsága szerint értelmezte, a király viszont a maga módja szerint.

- Herceg, úgy vélem, hogy most kár tréfálni.

- Sajnos, nagyon is komolyan beszél - szólt bele Jean vicomte. - A király ma reggel megölelte Choiseul urat, és lekísérte őt az egész udvar előtt, most pedig karöltve sétálnak egész Trianonban.

- Tehát rászedett! - kiáltott felcsattanva a grófné. - Chon, rendeld le a vadászkocsit, nem megyek!

- Nem kell semmit elhamarkodni! - szólt Richelieu. - Úgy látszik, a király mégis nagyon bízik a Choiseulökben, és ha most ezenfelül befolyásoltatja magát a dauphine-nal, ha a német erkölcsök felé fordul... ha felcsap remetének? Ne duzzogjon tehát, grófné. Hanem mutatkozzon inkább kedvesnek és kívánatosnak. Szóval, ott lesz a vadászaton.

- És ön, herceg?

- Oh, én mindenképpen ott leszek, még ha négykézláb kellene is odakúsznom.

- Akkor velem jön a kocsimon?

- Drága grófné, nagyon is hírbe hoznám önt ezzel.

- Saját magát, ezt akarja mondani - szólt a Dubarry. - Nos, herceg, még mindig visszacsinálhatja szövetségünket.

- Félreismer, grófné - felelte Richelieu. - Megijedtem, amikor bemutatkozása napján meg kellett szereznem az ön számára a fodrászt, a ruhát és a kocsit? Éppoly kevéssé fogok most visszaretteni. Jóval bátrabb vagyok, asszonyom, semmint hiszi.

- Látja, grófné - tért vissza Richelieu az előbbi tárgyra -, csodának kell történnie, hogy el lehessen tenni az útból ezt a Choiseult.

- Csodának, igen, csodának!

- De, sajnos, már nem történnek csodák.

- Oh, én ismerek valakit - szólt Dubarry. - Olyasvalakit, aki ért a csodákhoz.

- Tett talán már csodát? - kérdezte Richelieu.

- Tíz évvel ezelőtt jövendölte meg nekem, hogy Franciaország királynéja leszek - szólt a grófné, és közelebb lépett a herceghez, és halkabban beszélt.

- Ez már aztán furcsa. Mi a neve annak az embernek?

- Két neve van. Az egyik Phönix gróf.

- Hogyan? Az az ember, kit megmutatott nekem bemutatkozása estéjén? Abban nem valami nagyon bízom. A varázslóknak, akiket eddig megismertem, olyan nevük volt, mely vagy i-vel, vagy o-val végződött.

- Nos, herceg, a másik neve o-val végződik: Balsamo. Most jut eszembe... azt hiszem, ismerek valakit, aki őt ismeri.

- Akkor siessen, grófné - szólt Richelieu -, éppen most üti el a háromnegyedet.

- Elkészültem. A kocsimat!

Egymás mellett ülve hajtottak a királyi vadásztársaság felé.

Tapasztalatok

Amikor a Dubarry kocsija a marlyi erdőbe ért, az útszélen egy felborult hintót lehetett látni. A lovakat kifogták a kocsisok, és elvezették. Az utas a füvön ült és várt egy másik kocsira, mely arra jön és felveszi.

Nagy csodálkozására Dubarry grófné felismerte Rohan bíborost. Megkérdezte, hogyan történt a baleset, és meghívta a herceget, üljön be a kocsijába. Az egyházfejedelem eleinte szabadkozott. Végül mégis leült a grófné mellé, Richelieu pedig a hátsó ülésen helyezkedett el.

-Ez nagyon kellemetlen nekem - mondotta őeminenciája. - Ilyen módon nem lehetek jelen egy fontos megbeszélésen... hacsak csoda nem történik.

- Csoda? - felelte a Dubarry, aki örült, hogy a beszélgetés ily hamar terelődött arra a tárgyra, melyről beszélni akart Rohannál. - Ön az egyház egyik fejedelme... Így persze hisz a csodákban...

- Oh, a régi időkben gyakoriak voltak, mainapság persze már igen ritkák lettek - felelte a bíboros. - Csakhogy én magam is láttam dolgokat, melyek, ha nem is csodálatosak, de azért mégis egészen hihetetlenek voltak.

- Oh, bizonyára valamelyik varázslóra céloz. Látja, a herceg és én, mi éppen most keresünk egy varázslót.

- Akkor igen ajánlhatom önnek az enyémet - felelte Rohan. - Phönix grófnak, de Balsamo Józsefnek is nevezi magát.

- De furcsa! - kiáltott fel Richelieu.

- Talán ön is ismeri? - kérdezte Rohan.

- Nem - felelte a marsall. - És ezt az embert valóban varázslónak tartja?

- De nagyon. Meg akarja tudni tőle, hogy mi áll önről a csillagokban, grófné?

- Megvallom, nagyon szeretném - felelte a kegyeltnő.

- Hát akkor csak menjen oda. Ez az ember a Marais negyedben lakik, a Rue Saint-Claude-ban.

A Dubarry megkönnyebbülten lélegzett fel. Most már tudta, amit tudni akart. A véletlen ezúttal olyan módon jött a segítségére, hogy nem is kívánhatta kedvezőbben. Eljutottak a vadásztársaság kocsitáboráig. A bíboros kiszállt.

-És mit szól most, marsall? - fordult a Dubarry Richelieu-höz. - Most már hisz varázslókban?

- Nem tagadom, grófné - felelte a herceg. - Története arról a jövendölésről tény és magam is... Egy ízben volt ugyanis egy, aki fölkeltett engem halottaimból.

- Valóban? Mondja el!

- Követ voltam Bécsben, akkor egy este egy utcai lámpásnál karddal beleszúrtak a mellembe. Egy férj kardja volt, s tudjuk, hogy ez igen egészségtelen. Összeestem holtan... vagy legalább is már nem sok kellett hogy kileheljem lelkem. Éppen arra járt egy varázsló, megkönyörült rajtam, és kis üvegből három csöppet töltött a sebemre, és hármat az ajkamra. A seb már nem vérzett, az ájulás elhagyott... Új életet éreztem magamban. Meg voltam mentve.

- Isten csodája ez, marsall.

- Attól tartok, hogy inkább az ördögé.

- És ebben megint csak önnek van igaza - felelte a Dubarry.

- Az olyan lókötőt, amilyen ön, Isten bizonyára nem mentette volna meg. Azt hiszi, hogy ez a varázsló még él?

- Aligha, mert igen öreg ember volt, a neve Alhotas - mondta Richelieu.

- Megpróbáljuk, marsall? Menjünk Párizsba, a Rue Saint-Claude-ba?

- Ha úgy tetszik. De a király várja.

- Éppen ezért mennék most... hadd várjon. Párizsba, a Rue-Saint-Claude-ba - szólt a kocsisának.

Este hat óra volt. A komornyik jelentette Balsamónak, hogy a fogadószobában kurír várja.

- Honnan jössz? - kérdezte Balsamo.

- Rouenból.

- Mi vagy?

- Kurír Gramont asszony szolgálatában - felelte az ember. A főmester parancsolta meg nekem, hogy igyekezzem erre az állásra.

- Mit parancsoltak neked, mikor szolgálatba léptél?

- Hogy ne legyen titkom a mester előtt.

- Hová mégy most? - kérdezte Balsamo.

- Versailles-ba. Levelet kell vinnem a miniszternek.

- Add ide azt a levelet.

Egy bőrzacskóból, melyet a nyakán viselt, a kurír kivett egy írást és átnyújtotta Balsamónak.

-Várj - szólt Balsamo, és megparancsolta komornyikjának, hogy a konyhában tartsa elrejtve ezt az embert.

Balsamo megnézte a levél pecsétjét, és visszatért a szobába, ahol az imént együtt volt Lorenzával. Az alvalátó szendergett. Balsamo odalépett hozzá, és a levelet a szívére tette.

- Látod? - kérdezte a varázsló.

- Látom - suttogta a nő.

- Olvasd el!

Hunyt szemmel, lihegő kebellel mondotta Lorenza a következő szavakat, miket Balsamo gyorsan leírt: „Kedves Bátyám! Nem akarok tétlenül száműzetésben lenni. Rouenban az elnököt már megnyertem magunknak. Most Rennes-be utazom, hogy feltüzeljem Lachalotais-t, mert különben egészen elalszik; a parlamenteket is ösztönözni fogom erősebb ellenállásra. Beszéltem angol ügynökünkkel. Ott nem maradnak meg fele úton. Gondoskodtam továbbá arról, hogy megint néhány derekas gúnyirat kerüljön nyilvánosságra a Dubarry ellen. Azt hallottam, hogy kegyvesztettség fenyeget Téged, de nem hiszek benne. Ne hagyj bizonytalanságban. Küldj hírt

a visszatérő kurírral. Leveled Caenben fog elérni, ahol meg kell látogatnom néhány ügyvivőnket. Isten veled! Gramont hercegné." Lorenza elhallgatott.

- Értékes írás - mondotta Balsamo.

A szobában a csengő kétszer szólalt meg.

- Kettős látogatás - mormogta Balsamo.

Kiment a szobából. A lépcsőn várta a kurír. A báró visszaadta neki a levelet e szavakkal: - Át kell adni a címzettnek. - A kurír megnézte a borítékot és a pecsétet, látta, hogy teljesen épségben van, s megkönnyebbülten lélegzett fel; meghajolt, és ment. Balsamo inasát a folyosón találta.

- Ki van itt? - kérdezte.

- Egy úr és egy hölgy - hangzott a válasz.

- Ismerősök?

- Nem.

Balsamo a szalonba lépett. A grófné lefátyolozta az arcát, és a polgárnő egyszerű ruháját viselte. Richelieu szürke kabátot viselt.

- Ismert engem, báró úr? - kérdezte a Dubarry.

- Hogyne, grófné, üljön le kérem, és ön is uram.

- A jószágigazgatóm - szólt a grófné.

- Ne fáradjon, madame - mondotta Balsamo -, ez Richelieu marsall, nagyon jól ismerem, és bizonyára ő is ismer engem, mert különben igen hálátlan volna.

- Hogyan? - kérdezte ámulva a herceg.

- Élete megmentőjének az ember hálával tartozik, uram - mondotta Balsamo.

- Ön megmentette az életemet? - szólt a marsall.

- Úgy van, Bécsben, 1725-ben.

- De hiszen akkor ön még nem is volt a világon.

Balsamo mosolyogva mondotta el a kalandot, melyet Richelieu az imént beszélt el a grófnénak.

- Báró úr - szólt Richelieu -, én önt alig harmincévesnek nézem.

- Varázslóval van dolga - felelte Balsamo. - És most szolgálatára állok grófné.

- Eljöttünk, hogy tanácsot kérjünk öntől, báró úr - szólt a Dubarry. - Jövendőmondása még mindig motoszkál a fejemben, de úgy látszik, nem teljesül.

- Olyan nehéz megbuktatni egy minisztert? - kérdezte Balsamo.

A grófné megdöbbenve nézett reá.

- Mit szól ehhez, Richelieu úr? - így kiáltott fel.

Richelieu hallgatott, valóban nem tudta, mit szóljon ehhez.

- Úgy vélem, hogy ezt igen könnyen meg lehetne csinálni - folytatta Balsamo.

- Azt mondja, hogy könnyen, grófné - szólt Richelieu.

- Csupán azon múlik, hogy be kell bizonyítani a királynak - folytatta Balsamo -, hogy Choiseul elárulja őt. Ön csak olyan jól tudja, mint én, grófné, hogy titokban fellázítja a parlamentet a királyi tekintély ellen. Ezt titkos ügynökök útján teszi, akik büntetlenséget biztosítanak az ellenszegülőknek.

- De ezek az ügynökök... Hogyan lehet megtudni, hogy kik ezek? - kérdezte a Dubarry.

- Ilyen például Gramont-né... semmi más szándék nem vitte őt a Bretagne-ba.

- Igaz; de hogyan lehet ezt a királynak bebizonyítani? Elutazásában csak önkéntes száműzetést lát.

- Vád alá kellene helyezni Gramont-nét - mondotta Balsamo.

- Vád alá helyezni! - szólt Richelieu. - Mintha az ilyet nem kellene bizonyítani is!

- És ha bemutatják az árulás bizonyítékait, azt hiszi, hogy Choiseul még akkor is minisztet marad? - kérdezte Balsamo.

- Egy pillanatra sem! - szólt a grófné.

-Nos, nem kell ahhoz sok hogy a bizonyíték meglegyen... például Gramontné egy bizalmas levele Choiseul úrhoz - szólt Balsamo.

- Hogyan? Ilyen levelet írt volna a hercegné? Ilyen vigyázatlan?

- Ezt a levelet most viszik a miniszternek.

- De hogyan került az ön kezébe? - kérdezte Richelieu.

- Bizony, marsall úr, ez nagy titok. Ön egy perc alatt ugyannyit akar megtudni, mint amennyit én tudok, a beavatott, aki 3700 esztendeje élek.

- Hohó - szólt Richelieu -, eljátssza a jó véleményt, mellyel ön iránt viseltetem.

- Nem kényszerítem, hogy higgyen nekem, herceg úr; nem én kerestem fel önt, ön jött hozzám - felelte Balsamo gőgösen. - Akarják hallani - kérdezte Balsamo, és olyan furcsa pillantással nézett rájuk, hogy mindkettőjükön végigfutott a hideg -, hogy mit csinál most a kurír, aki a levelet viszi?

- Igen - felelte a herceg, aki csak nehezen tudta leküzdeni a remegést.

- Igen - lehelte a grófné, és egész testében reszketett.

Balsamo a szoba másik falához ment, és egy a hallgatók előtt ismeretlen nyelven szólította Lorenzát. Várt, vajon a nő hallotta-e őt; csengő szólalt meg kétszer. A grófné megijedt, és szorosan a herceg mellé húzódott. Richelieu letörölte homlokáról a verejtéket.

- Hallasz engem, most vigyázz - szólt Balsamo még mindig arabul. - Nyomd le a márványgombot, mely a kandalló díszében az oroszlán szeme és a titkos ajtó felnyílik; menj át a szobámon, jer le a lépcsőn, és maradj a szomszédos szobában.

Nemsokára halk nesz lett hallható, suhogás és tipegés, mint mikor könnyű láb halad végig a szőnyegen. Balsamo tudta, hogy Lorenza követte hívását.

- Miféle nyelv ez, báró úr? - kérdezte Richelieu. - A kabbalisztikus?

- Ez az a nyelv, melyet szellemidézéseinknél használunk - felelte Balsamo. - De beszélgetésemet a hanggal meg fogják érteni, mert most franciául fogok beszélni.

- És az ördög most itt van?

- Ki beszél ördögről, herceg úr?

- Istenem, amikor az ember valakit idéz, az mindig csak az ördög lehet.

- A felvilágnak és alvilágnak minden szellemét lehet idézni - felelte Balsamo.

- És hol ez a szellem? - kérdezte a grófné.

Balsamo a szomszédos szobára mutatott, melynek ajtaját függöny takarta.

- Félek - mormogta a Dubarry. - Ön nem, herceg?

- Megvallom, asszonyom - suttogta a marsall -, hogy ellenséges vár ostrománál nem éreztem ilyen szorongást. Még jó, hogy bárónak mondja magát. Az ember legalább nincsen annyira idegenben.

- Tessék figyelni - figyelmeztette őket Balsamo ünnepélyes hangon.

Hatásos szünet következett. Most Balsamo francia nyelven kérdezte:

- Itt vagy?

- Itt vagyok - felelte egy világos, szelíd hang, mely annyira nem emlékeztetett démon hangjára, hogy a két hallgató ámulva pillantott egymásra.

- Nagyon érdekes - mormogta a herceg -, és mindez fény, füst, bengáli tűz nélkül történik?

-Csendet kérek - szólt rá Balsamo szigorúan.

Most megint az ajtóhoz fordult:

- Mondd meg először, hányan vannak most nálam?

- Egy úr és egy hölgy.

- Gondolataimból olvasd ki a nevüket.

- Richelieu herceg és Dubbarry grófné.

- Ez sok - mormolta a marsall.

- Kezemben egy levél, olvasd el az első szavakat!

A hang megismételte a levél kezdetét, melynek szövegét a két hallgató éppen az imént hallotta. Csodálkozva néztek egymásra.

- Mi történik most a levéllel?

- Bőrcsizmás, zöld kabátos férfi viszi.

- Gyalog vagy lóháton?

- Lóháton.

- Hol látod őt?

- Egy széles országúton.

- Hová vezet ez az út?

- Azt nem tudom meglátni.

- Nincsen valahol mérföldkőfelírás?

- Nincsen... de igen... kocsi jön szembe a lovassal... ezen olvasom félig elfakult sárga betűkkel ezt a szót: Versailles.

- Látod még a lovast?

- Palotaszerű épület előtt áll... felmegy a lépcsőn, inas vezeti csodaszép termeken egy világos szobába, ott egy férfi ül az íróasztalnál...

- Látod a férfi arcát?

- Nem... háttal van az ajtónak... De most hátrafordul.

- Nézd meg, milyen!

- Villogó szemű arca szabálytalan, foga szép, mintegy hatvanéves...

- A herceg! - mormogta Richelieu.

- Semmi kétség - suttogta a Dubarry -, de hallgassa csak!

- Öltözete? Rendjelei?

-Díszes, mintha bálba készülne... Mellén kék rendszalag...

- Mi történik most?

- A küldött átadja neki a levelet, a herceg elolvassa figyelmesen, tollat és papírt vesz... ír...

- Menj hozzá szorosan, hajolj föléje, és mondd meg mit ír?

A grófné és Richelieu elfojtották lélegzetüket.

- Olvasd el, parancsolom! - szólt Balsamo.

Rövid szünet, azután a hang így szólt:

- Kedves Húgom, nyugodt lehetsz, a veszély itt volt, de elmúlt. Erősebben ülök a nyeregben, mint valaha. Holnap átmegyek támadásba. Jaj minden ellenségemnek! Hamarosan bővebbet hallasz.

Balsamo ide-oda mozgatta a bal kezét, mintha mindezt nehezen vonná ki az álomlátóból. Jobb kezével gyorsan leírta egy papírlapra a most hallott szavakat.

- Most mi történik? - kérdezte tovább.

-Lepecsételi a levelet, és odaadja a futárnak. Elbocsátja, és még mond neki valamit, de én csak az utolsó két szót értettem meg.

- Ez hogy hangzik?

- Holnap egy órakor Trianon rácsos kapujánál. A futár meghajol, és megy.

- Mit csinál most a miniszter?

- Az ágyához lép, és lenyom egy rugót. Kinyílik egy kazetta, beteszi a levelet, melyet a küldött hozott, és lezárja a kazettát.

- Istenem, ezt nem lehet megérteni! - dadogta Richelieu.

- Most már tud mindent, amit tudni akart? - kérdezte Balsamo és látogatóihoz fordult.

- Báró úr - felelte a grófné -, szolgálatáért, melyet nekem tett, odaadnám életem tíz esztendejét, ha ezzel meg lehetne fizetni. Kérjen tőlem, amit akar.

- Tudja, grófné - felelte Balsamo -, hogy a mi elszámolásunk még elkövetkezik. Alkalmat fogok adni önnek arra, hogy törlessze adósságát, de még nincs itt az ideje.

A bukás

Másnap reggel tizenegy óra tájban jött ki a szobából a király, sápadtan, nyilván igen izgatottan.

- Lavrilliére úr! - szólt száraz hangon.

Az udvari emberek között mély csend uralkodott. Dubarry Jean és Richelieu herceg jelen voltak, és úgy tettek, mint akik nem tudják, mi fog történni.

- Choiseul herceg Versailles-ban van? - kérdezte XV. Lajos.

- Sire, a kastélyban van. - felelte Lavrilliére.

- Jól van, adja át neki ezt a parancsot.

Az udvari emberek meghajoltak, mint a fű a viharban. A király gyorsan végigment soraikon, és ügyet se vetett senkire. Utána néztek de Lavrilliére úrnak, ki lassú léptekkel ment végig az udvaron. Amikor visszatért, körülvették valamennyien.

- Száműzetési parancs volt - mondotta. - Elolvastam. Hallgassák meg a szövegét: „Uram! Nem vagyunk Önnel megelégedve, és ezért kénytelenek vagyunk száműzni Önt Chanteloup-ba. Huszonnégy órán belül kell elutaznia. Hogy nem küldöm még messzebb, ezt köszönje különös tiszteletemnek, melyet de Choiseulné asszony iránt érzek. Vigyázzon, nehogy magatartása még egyéb intézkedésre bírjon engem."

- Mit mondott önnek erre? - kérdezte Richelieu.

- Azt mondta: Elképzelem, herceg, micsoda örömet szerez önnek, hogy ilyesmit hozhat nekem... nos tehát, akinek kő esik a fejére, az kiabálhat egy kissé.

- Itt jön ő maga - szólt Jean vicomte.

A herceg kezében tartotta a király parancsát, és így szólt mosolygó arccal:

- Sire, tegnap mondotta nekem felséged, hogy ne hederítsek semmiféle írásra, amíg királyi szava meg nem erősíti, ezért jöttem, hogy kérjem ezt a megerősítést.

- Ez az írás érvényes - felelte XV. Lajos.

- Hogyan? Ilyen sértő írás egy hű szolgának? - kérdezte d'Amboise.

- Hű szolga nem játszhat urával olyan szerepet, mely nevetségessé teszi - felelte XV. Lajos. - Tegnap este ön levelet kapott Gramont-nétól. Tudom, mi áll benne, itt a másolata, és ön ezt a levelet betette egy vaskazettába, mely az ágy a mellett áll. Tagadja talán?

A herceg halálsápadt lett.

- Ez még nem minden - folytatta a király -, ön válaszolt Gramontnénak... hogy mit, azt szintén tudom. Ez a levél az ön tárcájában van, és hozzá akar tenni egy utóiratot, miután beszélt velem. Láthatja, hogy jól tájékoztattak.

A herceg letörölte homlokáról a verejtéket. Szót se szólt, meghajolt és tántorgó léptekkel távozott. De amikor künn állt a csarnokban és látta az udvari emberek seregét, rátalált erejére, fölegyenesedett. Magasra emelt fővel és kemény léptekkel haladt el előttük. Negyed óra múlva kocsin hagyta el a kastélyt.

Choiseul bukása villámcsapás volt, melytől megremegett egész Franciaország. A parlamentek, melyek Choiseult támogatták, kijelentették, hogy az állam elvesztette legszilárdabb támaszát; a nemesség kitartott mellette, mert a főnemességhez tartozott; a papsággal mindig kíméletesen bánt. A filozófusok vagy enciklopédisták, máris nagy párt, szintén kiabáltak, mert Choiseulről az hírlett, hogy Voltaire tisztelője. Még a nép is búsult ezért a rossz miniszterért, emberi erényei miatt és mindenek előtt azért, mert attól tartott, hogy jóval rosszabb lesz a sora, ha a politikát a kegyencnő irányítja.

Amikor a herceg kocsija elhagyta Párizst, az országúton egy utazókocsival találkozott. Choiseul úr és a kocsi utasa egy időben néztek ki az ablakon és egymásra ismertek. Aiguillon úr, kit a bukott miniszter utódjául jelöltek, mélyen meghajolt. Choiseul visszahőkölt és nem viszonozta a köszönést. Ebben a pillanatban egy Saint-Cloudba vezető mellékúton vágtatva jött egy királyi kocsi. A herceg felismerte a dauphine-t és udvarhölgyét Noailles asszonyt, valamint Faverney Andreát. Örömében elpirult, és lassabban hajtatott. Amikor a trónörökösné

odaért, a herceg mélyen meghajolt és így szólt remegő hangon:

- Királyi fenséged, kegyeibe ajánlom magam.

- Viszontlátásra, Choiseul úr! - szólt Mária Antoinette igazi császári mosollyal.

- Éljen de Choiseul úr! - hangzott fel egy lelkes hang. Andrea odanézett.

- Félre! - kiáltották a fullajtárok, és kényszeríttették Gilbert-t, kinek égő szeme ráirányult a kocsira, hogy biztonságba hozza magát egy oldalugrással.

Amilyen nagy volt a szomorúság Párizsban és az egész országban, akkora volt az öröm Luciennes-ben. Ezentúl a Dubarry nemcsak a legszebb, az első asszony volt Franciaországban - most ő volt az Istennő, aki uralkodik Frankhonon. Amely napon Choiseul távozott Versaillesból, aznap este Luciennes-ben megjelent az udvari emberek valóságos zarándokcsapata, hogy szerencsét kívánjanak és vetekedjenek kegyéért.

Közöttük volt Aiguillon herceg is. Richelieu bemutatta unokaöccsét a kegyelt nőnek, ez búcsúzott, magukra hagyta az urakat; mert ezeknek sok mondanivalójuk volt, és a grófné érdeke így kívánta, hogy ők nyugodtan beszélhessék ki magukat és fesztelenül. A hölgy egy folyosón ment végig budoárjába, innen azonban ajtó nyílt egy szobába, melynek fala határos volt azzal, ahol a két úr tartózkodott. Innen kihallgathatta a beszédüket. Csakhogy Richelieu herceg volt olyan ravasz, mint ő. Ismerte a királyi kastélyok minden titkát. Most is tudta tehát, hogy a hölgy hallgatózni fog, ezért elhatározta, hogy erre való tekintettel vezeti a beszélgetést és a titkos boldogság és nagy befolyás egész tervét fogja kifejteni

benne. Úgy gondolta, olyan csalétket tart a Dubarry elé, mely nem fogja hasztalan csalogatni.

- Amint látod, kedves öcsém - mondotta, miután leültek -, én úgyszólván otthon vagyok. Az a szerencse ért, hogy megnyertem a bűbájos asszony kegyét, aki országunk tulajdonképpeni királynője. És kiváló jóakaróm, tárcát ígért nekem.

- Joggal tarthat erre igényt - felelte az unokaöcs.

- Mivel most már tető alá jutottam, rólad is gondoskodni akarok

- Ön jóságos nagybácsi, marsall úr.

- Elhozattalak gyorsan, mert szerepelned kell velem együtt. Mi ketten ugyanis eljátszhatnók együtt Choiseul szerepét, vagyis hát, jól megérts, szerepének csak azt a részét, mely Pompadour korába esik. Tudod, Choiseul a király minisztere és a kegyelt nő szeretője volt. No már most a király minisztere én, a kegyelt nő szerelmese pedig te leszel.

- Eszén van bátyám?

- Elintézném én mindezt egymagam, öcsém, de ehhez a második részhez én már nagyon öreg vagyok.

- Hogyan képzeli, hogy madame Dubarry, Frankhon legszebb asszonya, engem szerethessen? Már nem vagyok fiatal, gondok és bánatok elhervasztottak.

- Mégis csak megpróbálhatod. Most a mi köreinkhez tartozol - felelte a marsall -, láss hozzá, hogy tessél neki.

- Haszonlesésből? Soha bátyám... szégyellném magam önmagam előtt -, felelte Aiguillon.

Richelieu az állát dörzsölte. Vagy megindult már közöttük az ügy, gondolta, vagy pedig az öcsém tökfilkó. Hirtelen nesz lett hallható. Az udvaron hangok hallatszottak: - A király!

- Az istenért, nem szabad, hogy itt lásson - szólt Richelieu -, kereket oldok, de te maradj, téged kell hogy lásson, csak ne adj fel már jó előre minden reményt.

Aiguillon herceg jól tudta, hogy miről van szó. Szándékosan beszélt így, mert számolt azzal, hogy a grófné hallgatózni fog és felismerte, hogy Richelieu is ezzel számol. Most azon tanakodott önmagában, hogyan kezdjen hozzá, hogy megszerezze magának a szerepet, melyet a nagybácsi meg akart vele osztani. A fölvetés, hogy Dubarry minden szót hallott, csakhamar beigazolódott, mert a királyt bevezették a kínai szobába és most Aiguillon hallott minden szót, amit ők ketten beszéltek.

A király kimerültnek látszott, mintha nagy munkát végzett volna. Fogadta a dédelgetéseket, melyekkel a szépasszony hálálkodott neki Choiseul menesztéséért. Azután madame Dubarry egy lépéssel tovább ment; mert ma kedvező szél duzzasztotta a politika vitorláit.

- Sire, ön rombolt, most megint építenie kell -, mondotta.

- Már megtörtént - felelte XV. Lajos.

- Hogyan? Már új minisztériuma van? Ez gyorsan ment! - szólt a Dubarry.

- Várnunk kellett volna az ön ajánlatára, Jeanette? - kérdezte a király.

- Nem tette volna rosszul - vélte a hölgy. - Derék embereket ajánlottam volna önnek. De milyen az ön választása? A derék Praslin helyén ki kapja meg a tengerészetet?

- Olyasvalaki, aki még soha életében nem látott tengert, Boynes úr. Praslin nagyon is sokat értett ehhez és folytonos beszerzéseivel rengeteg pénzembe került.

- Ki kapja a pénzügyeket?

- Erre a célra van egy nagyszerű emberem, ezúttal egy katona. A pénzemberek veszettül kifosztottak. A hadügy részére viszont pénzembert veszek. Ez óvakodni fog háborút szítani, mert tudja, hogy mit ér a pénz.

- És a külügy?

- Ezt Bertonnak juttatom.

- Ezek között egy sincsen, akit odaillőnek találok.

- Hát akkor nevezze meg az ön embereit - felelte XV. Lajos mosolyogva.

- Csak egyet kell megneveznem, és ez Richelieu úr - mondotta erre Dubarry.

- Ez a díszaggastyán[7] Ez a vékony dongájú?

- Hogyan? Port-Mahon győztesét nevezi ön vékony dongájúnak?

- Ne bosszantson vele, nem bírom. Már a neve is borzalmas nekem.

- Nos, mit szól Aiguillon úrhoz?

Feluszította Franciaország minden süvöltözőjét. Igaz, bátorsága az van, és ez tetszik nekem rajta.

- Nevezze őt ki valamivé - szólt a grófné -, szellemes ember.

A király keresztbe tette a karját.

- Egész Franciaország követeli kiutasítását - felelte.

A Dubarry szintén keresztbe tette a karját.

- Ön Choiseult is száműzte, tulajdonképpen egész Franciaország ellenére. Visszariad most attól, hogy befejezze művét? Frankhon meg akarta tartani Choiseult, ön elűzte... Frankhon el akarja űzni Aiguillont, tartsa meg!

- Tárcát akar-e békerontó részére? Ebben a pillanatban ezt nem lehet. Már választottam.

- De Sire, ez a minisztérium kész mulatság. Nem fogja tartani magát.

- Ugyan, három hónapig csak bírja.

- Jól van, tehát, három hónap múlva! De én most mindjárt akarok valamit. Aiguillon tiszt, bátor katona. Tegye meg őt a könnyűvadászok parancsnokának.

- Nem bánom.

- Sire, fogadja köszönetemet! - szólt a grófné és Aiguillon az ajtó mögött igen pórias cuppanást hallott.

- Most azonban adjon valamit ennem, Jeanette -, szólt XV. Lajos.

- Nincsen ám semmim, mert az embereim beszédeket tartottak, tűzijátékot gyújtottak, senki ember fia nem gondolt a főzésre - felelte a Dubarry.

- Akkor jöjjön velem Marlyba.

- Nem lehet, Sire, őrjítően fáj a fejem. Hamarosan le kell feküdnöm.

- Tehát az ég vezéreljen engem, mi? Úgy járok, mint Choiseul, elküldenek.

- De Sire, hiszen önnek szabad újra eljönnie, ezenfelül csókot, dédelgetést visz magával - és a pajzán nő elkísérte a királyt az ajtóig, és világított neki. Amikor budoárjába lépett, az ajtónál térden állva találta Aiguillon urat. Összetett kézzel, izzón nézett fel reá.

- Grófné, köszönöm önnek, köszönöm önnek!

- Ezzel tartoztam önnek, herceg - felelte a hölgy -, de álljon fel, mert különben azt kellene hinnem, hogy önnek épp oly jó az emlékezőtehetsége, mint a szelleme.

Kezét nyújtotta neki, melyet ez tisztelettel megcsókolt.

- A szegény marsall - tette hozzá -, értesítenünk kell őt erről a felsülésről.

Aiguillon azt hitte, ez neki szól, hogy búcsúzzék.

- Már megyek is hozzá - mondotta.

- Oh nem, herceg - szólt a hölgy. - A rossz hír mindig ráér. Maradjon itt, és étkezzék velem.

Aiguillon örömében elpirult. - Oh, Madame - kiáltott fel -, ön nem asszony, hanem...

- Angyal, nemde? - suttogta a nő, és meleg szája majdnem hozzáért a férfi füléhez.

Aiguillon úr boldog lehetett: elvette nagybátyjától a miniszteri tárcát, és megette a király vacsoráját.

XI
CSELSZÖVÉS

Richelieu herceg diadalmaskodott. Ő legalább is így gondolta. Előszobája tömve volt csúszó-mászókkal, akik siettek üdvözölni az új kegyencet.

Amikor a látogatók tömege elszéledt, csak egy maradt ott: Faverney báró, mindnyájuk között az egyetlen, ki meg merte tenni és kertelés nélkül kívánt szerencsét Richelieu úrnak miniszterré való kinevezéséhez. Faverney báró úgy vélte, hogy régi bajtársával szemben nem kell teketóriáznia, és míg a többiek még óvatosan kerülgették a forró kását, ő megengedte magának, és nevén nevezte a dolgokat.

- Az a kitüntetés ért tegnap - mondotta -, hogy tiszteletemet tehettem a királynál Trianonban. Őfelsége volt olyan kegyes, és említette a gyermekeimet, és azt a tanácsot adta nekem, hogy beszéljek erről Richelieu úrral, és ezért kerestelek fel, kedves öreg barátom. Őfelsége e szavai után hogyne találtam volna ki a szerencsédet, az előrejutásodat?

- És most azért jössz - szólt erre a marsall észrevehető hidegséggel -, hogy kérj tőlem valamit?

- Jól mondod, kedves bajtársam - felelte Faverney. - Nem magamért, mert a király járadékot adott nekem, melyből megélhetek de van két gyermekem. Leányom ugyan tető alá jutott, állást kapott a trónörökösnénél.

Persze, gondolta Richelieu, ez az a kis boszorkány, ki annyi gondot okozott a szegény Dubarry grófnénak.

- Tehát már csak a fiamról van szó, Fülöpről, Maison-Rouge lovagról.

Persze, gondolta megint Richelieu, ez ugyanaz, aki kardjával szúrást ejtett a szegény Dubarry Jean karján, a grófné legnagyobb ellensége.

- Nem esik majd nehezedre, hogy pártját fogjad, öreg bajtársam, - folytatta Faverney -, derék tiszt, egy ízben már nagy szolgálatot tett a trónörökösnének, amikor útjában Franciaországba Dubarry vicomte urat, ki el akarta venni tőle a lovakat, meggátolta ebben és ilyen módon gondoskodott róla, hogy a dauphine megállás nélkül folytathassa útját. A királyi fenség ezért jóakarója. Egy szavadba kerülne csak, és a fiam századot kapna, már ki is van nevezve kapitánnyá, de én nagyon szegény vagyok, nem adhatok neki pénzt egy század felállításához.

- Kedves barátom - szakította őt félbe a marsall ez lehetetlen, nem tehetek önért semmit.

E szavakkal felállt, és így jelezte, hogy a kihallgatás véget ért.

- Hogyan? - szólt Faverney megdöbbenve -, engem, régi harctéri bajtársát így utasít el?

- Kedves Faverney - felelte Richelieu -, a sok protezsálás törte ki Choiseul úr nyakát, és most én

ugyanúgy folytassam? Nem, másképpen fogok dolgozni. Nálam nem jelent semmit a protekció, barátság, rokonság, csak az érdem, a rátermettség lesz a döntő. Fia igényeit meg fogom vizsgálni, mint a legszegényebb polgárét. Ha méltónak találom arra, meg fogja kapni, ami neki jár.

A dühösen távozó Faverney az ajtóban Dubarry Jeannal találkozott.

- Fogadja szerencsekívánatomat, herceg úr - lépett ez be -, ezt jól csinálta! A parlamentek tombolni fognak... de itt az idő, hogy egyszer megalázzuk őket.

- Hogy érti ezt, vicomte?

- Tudják ezt már mindenfelé Franciaországban... nagyszerű sakkhúzás volt ez az ön részéről, hogy unokaöccsét, Aiguillon urat, a parlament halálos ellenségét, küldte most csatába. Ez ember a talpán, Jeanette-tel máris jobb viszonyban van, képzelje csak! - És Jean odahajolt a herceg füléhez -, kocsija csak ma reggel hat órakor hagyta el Luciennes-t.

- Hiszen akkor a kihallgatásnak már reggel öt órakor kellett megkezdődnie - szólt Richelieu mosolyogva.

Ebben a pillanatban jelentkezett Aiguillon. Köszöntötte nagybátyját a sajnálkozás kifejezésével, amelyből ez mindjárt kitalálta a tényállást. Bizonyos elfogódottsággal néztek egymásra.

- A vicomte úr elmondott nekem mindent - szólt a marsall -. Azt is, hogy ma már korán reggel jártál Luciennes-ben látogatóban. Diadal lenne egész családunknak, ha te...

- Oh, hogyne, kedves nagybátyám, egyelőre nagyon meg vagyok elégedve, szép parancsnokság...

- Parancsnokság? - kérdezte Richelieu, és elsápadt.

- Az, kedves herceg - szólt Dubarry Jean -, még nem fejeztem be jelentésemet. Aiguillon urat kinevezték a királyi könnyűvadászok parancsnokává.

- Oh - szólt az öreg udvari ember talpraesetten, mint mindig -, ez kevés az ilyen szeretetreméltó embernek. De egy király szeretője sem adhat többet, mint amennyije van. Azonban majd csak előre fogsz jutni - és megveregette öccse vállát. - Igaz szívvel kívánok neked minden jót. Ügyes vagy és okos. Ne feledkezzél meg rólam, ha elérted, kedves miniszter uram.

E szavakkal udvariasan meghajolt előtte, és visszament szobájába. Ott belevetette magát egy székbe. Szinte lázasan reszketett. Reményei szertehulltak - finoman szőtt terve nem vált be. E nap estéjén Rafté, a titkár odament az egyik komornyikhoz, és így szólt neki:

- Menj be a herceg úrhoz, és maradj nála. Őfensége beteg. Ma délben nagy bosszúsága volt. Összekapott a királlyal.

- A királlyal - szólt az inas rémülten.

- Őfelsége mindenáron azt akarta, hogy vállaljon egy miniszteri tárcát. A herceg visszautasította, mert nem akar miniszter lenni a Dubarry kegyelméből. Heves jelenet volt. Ez nagyon megviselte a kegyelmes urat. Jól ápold.

Az okos titkár tudta, hogy miért mondja ezt a komornyiknak. Egy óra múlva egész Versailles azt beszélte, hogy Richelieu úr mily nemes módon tett tanúságot hazaszeretetéről.

A marsall azonban nem volt az az ember, aki sokáig tétovázik. Ha számadása felborult a Dubarryval, majd megpróbálja nélküle. Minden további nélkül beállt a grófnő ellenfeleinek táborába. Már másnap megjelent kis Trianonban, tiszteletét tette a trónörökösnél és volt olyan

szerencsés, hogy meghívták a családi ebédhez. A dauphin feleségével együtt étkezett. Egy harmadik terítéket tettek oda a királynak; de még nem tudták, vajon őfelsége eljön-e. Az asztaltól jobbra és balra néhány lépcsőfok vezetett a terem erkélyszerű oldalrészeihez. Ezeken a fokokon ültek a dauphine mögött, de Noailles asszony és azok az udvarhölgyek, kiket az a szerencse ért, hogy nézhetik a trónörökös párt az étkezésnél; a másik oldalon, a dauphin mögött ült Richelieu úr.

Andrea nem volt a hölgyek között. Felhasználta az időt arra, hogy sétáljon a parkban. Ott találkozott először, amióta a kis Trianonban lakott, az új kertészsegéddel, Gilbert-tel. Ugyancsak meg volt lepve, hogy itt látja őt. Megkérdezte, hogyan jutott ide.

- Dolgoznia kell az embernek, bárókisasszony, hogy becsületesen megélhessen - felelte Gilbert. - Egyik jóakaróm, de Jussieu úr, szerezte nékem ezt a helyet.

- Hogyan, Gilbert, ön ismeretségben van de Jussieu úrral? - felelte Andrea kissé gúnyos hangon.

- De Jussieu úr barátja egy másik jóakarómnak, Jean-Jacques Rousseau úrnak.

- Nos, remélhetőleg tetszik önnek az új állás - szólt Andrea, és tovább akart menni.

- Nagyon örülök, hogy újra egészségesnek látom, bárókisasszony, - mondotta Gilbert. - Nagy veszedelemben volt és közel a halálhoz.

- Oh, igen... Isten vele Gilbert!

Andrea nem beszélgethetett sokáig a királyi kertek munkásával. Az ifjú keserűséggel nézett utána. Mielőtt eltűnt az út kanyarulatánál, az egyik oldalútról befordult egy cobolybundás úr. Gilbert halkan felkiáltott, amikor ez az úr köszöntötte Andreát. Gyorsan a bokrok mögé lépett.

Andrea értetlenül nézett a bársonykabátos idegen alakra, de ekkor megpillantotta a cobolybunda alatt a Szentlélek-rend kék szalagját.

- A király - dadogta, és menekülni akart.

- Bocsásson meg, kisasszony - szólt XV. Lajos -, kissé közellátó vagyok, nem ismerem meg. Szabad kérnem a nevét?

- Faverney Andrea - dadogta a bárókisasszony, és elpirult.

- Oh, leányom felolvasónője - szólt a király. - A trónörökösné asszonyt keresi? Elvezetem önt hozzá. Kapaszkodjék a karomba kisasszony, egy úton járunk. - Andrea nem tudta, mi történik vele. XV. Lajos felajánlja a karját, ez olyan kegy, melyért az udvar legtöbb hölgytagja hasztalanul töri magát. A leány ujja hegyét rátette a király kesztyűjére és mind a ketten a pavilon felé mentek, ahol Andrea felolvasni szokott a trónörökösnének. Mária Antoinette azonban már a kastélyba ment, nehogy megvárakoztassa a férjét, ki az étkezésnél megkívánta a pontosságot. Andrea most szívesen ment volna vissza egyedül, de a király fogva tartotta a kezét. Azon erősködött, hogy elvezeti őt a kastélyba.

Richelieu úr ugyancsak elámult, amikor a király oldalán egy előtte egészen idegen hölgyet látott belépni.

- Leányom - szólt őfelsége -, meghívom magamat önöknél ebédre. Amikor végigmentem a parkon, találkoztam Faverney kisasszonnyal, és erre megkértem, hogy tartson velem.

- Faverney kisasszony? - gondolta Richelieu, úgy látszik, szerencsém van.

- Nem teszek neki szemrehányást azért, mert későn jön - felelte Mária Antoinette -, hanem inkább köszönetet mondok neki, mert elhozta ide hozzám felségedet.

A király leült, és hozzálátott az evéshez. Nagyon szerette a jó konyhát és a bécsi kosztot, melyet Mária Antoinette kezdett bevezetni, számára új volt. Jókedvűen nézett körül.

- Oh, Richelieu úr - mondotta -, jó napot!

- Boldog vagyok - felelte a marsall, és mélyen meghajolt -, hogy köszönetet mondhatok felségednek a nagy kegyért, melyet házamnak juttatni szíves volt.

- Ugyan mit tettem, herceg?

-Kinevezte unokaöcsémet, Aiguillon urat a könnyűvadászok parancsnokává.

- Igaz.

- Tegnap voltam olyan szerencsés, és beszélhettem erről Faverney báró úrral.

- Hogyan? E kisasszony apjával? Ismeri őt? - kérdezte a király.

- Régi fegyvertársak vagyunk, Sire - szólt a marsall. - A siker bátorrá tesz. Szeretnék felséged elé egy kérést terjeszteni, melyet Faverney báró, királyának ez a régi, hű szolgája, közölt velem. Faverney kisasszonynak, Sire, van egy bátyja. A dauphine asszony őkirályi fensége már kinevezte kapitánnyá ezt a bátor tisztet, de még nincsen százada.

A király ránézett Andreára. A leány pirulásában különösen bájos volt. A dauphine is rögtön magáévá tette a dolgot.

- Igaz, persze, egészen elfelejtettem - mondotta Mária Antoinette. - Nagyon szépen köszönöm, marsall úr, hogy emlékeztet erre. Ez a fiatal Faverney úr mindenképpen

rászolgál elismerésemre. Tudnom kellett volna, hogy nem csupán a vállrojtról, hanem egy századról is kellett volna gondoskodnom.

- Herceg - szólt a király Richelieu-höz -, ezt rossz néven fogják venni tőlem Luciennes-ben. De mindegy... Örömet szerezne ez önnek, kisasszony?

- Oh, igen, Sire! - felelte Andrea, és összetette a kezét. - Kérem is erre felségedet!

- Akkor engedélyezem - szólt a király. - Válasszon ki egy jó századot, marsall. A költségeket mi viseljük.

Étkezés után kis fogadás volt. A jelentkező urak között volt Rohan bíboros is. Sokáig maradt - bizony olyan sokáig maradt, amennyire ezt az illendőség megtűrte. Végül mégis attól kellett tartania, hogy már nyűg és a leggyöngédebb tiszteletadás minden jelével búcsúzott a királyi fenségtől. Amikor kocsiba ült, a dauphine egyik komornája lépett hozzá, és lopva átnyújtott neki egy összehajtott papírlapot. A bíboros keze reszketett, amikor átvette, és az asszonynak egy nehéz selyemerszényt adott érte. A kocsiban a papírlapot ajakához emelte, és megcsókolta szenvedélyesen. Megparancsolta a kocsisnak, hajtson Párizsba. Késő este volt már, de Balsamo mintha számított volna jövetelére.

- Bocsásson meg, hogy most még alkalmatlankodom - szólt a herceg -, de a múltkor megjegyezte, hogy egy bizonyos titok megállapításához szüksége van...

- Az illető személy néhány hajszálára. Talán hajfürtöt hoz?

- Tessék. A kísérlet után szeretném visszakapni. Ha...

-Ha nem kell tűzzel dolgoznom, szívesen... Máskülönben...

- Oh, kérem - szólt a bíboros -, akkor egy másikat fogok szerezni. Megtudhatom talán még ma...?

- Megpróbálom, eminenciád.

Balsamo József átvette a hajfürtöt, és felment Lorenza szobájába. Még mielőtt belépett hozzá, delejes álomba merítette. Kezébe adta a papírt, és megkérdezte: - Kedves Lorenza, meg fogod nekem mondani, hogy kinek a haja ez?

Lorenza a hajat keblére, majd homlokához szorította.

- Magas rangú fejről való - felelte. - Ez az asszony igen boldog lehet... de életét mégis komorrá teszi egy árnyék.

- Férjes asszony - szólt Balsamo.

Lorenza sóhajtott. - Oh, persze - mondotta, és átölelte Józsefet - Én is férjes asszony vagyok, és mégis érintetlen.

- Hogyan? Ez az asszony, ez a fejedelemnő, ez a királynő férjnél van, és...

- Még épp oly érintetlen, mint én - egészítette ki Lorenza.

- Köszönöm - mondta Balsamo halkan -, most mindent tudok, amit tudni akartam.

Átölelte, és ekkor ügyesen levágott egy fürtöt a hajából. Most elégette a gyertya lángjánál. A hamut összegyűjtötte egy papírlapon, míg a hajfürtöt, melyet Rohan hozott, a zsebébe tette. Azután fölkeltette az alvó nőt, és visszatért a bíboroshoz, ki türelmetlenül várta őt

- Hogyan hangzik a jövendölés? - kérdezte Rohan.

- Azt mondotta, hogy remélhet, vagyis inkább - felelte Balsamo -, az az asszony nem szereti a férjét. A hajat el kellett égetnem. Itt a hamuja.

- Nagyon köszönöm, nagyon köszönöm, báró úr! - szólt a bíboros. - Hogyan tudom majd valaha meghálálni tartozásomat.

- Erről kár beszélni, monseigneur - felelte Balsamo. - Még csak azt tanácsolom önnek, hogy a hamut el ne nyelje borral, ez veszedelmes vonzódást kelthet, mely néha gyógyíthatatlan szerelmi őrületekre visz.

Rohan lement kocsijához. Ugyanily kései órában Faverney báró is kapott látogatót. Éppen hálószobájába készült menni, amikor Nicole jelentette Richelieu herceget. Az előző napon végbement jelenet után azt hitte, hogy barátsága Richelieu úrral örökre véget ért. Sokáig élt falun, és elszokott az udvari szokásoktól, és nem tudta már, hogy ott milyen könnyen megy át az ember az egyik táborból a másokba.

- Úgy van, én vagyok - szólt Richelieu. - Azóta, hogy nálam jártál, bizonyára nem vártál engem. A kezedet, öreg barátom! Legutóbb félreértettük egymást. Találd ki, hogy most miért kerestelek fel? Hozom fiadnak a századot. Tegnap úgyszólván miniszter voltam, akkor nem tehettem semmit, ma tehát, miután visszautasítottam e tárcát, jogom volt, hogy kérjek a királytól valamit. A századot kértem, és meg is kaptam. Még valamit kell veled tudatnom. A király nagyon melegen érdeklődik leányod iránt. Sietek kijelenteni, hogy örvendek ennek.

- Miért érdekel ez téged?

- Itt az ideje, hogy a nemesség egyik sarja jusson a király kegyeibe. Nagy, hálás, kilátásokban gazdag tér nyílik itt a régi nemesség köreiből való szép nőnek. Barátom, a leányod nagy szépség. Tetszik minden férfinek, és bájos, tiszta lénye megszerzi néki minden nő tiszteletét. De azt csodálom, hogy még komornát sem adtál vele... Hiszen ez a legkevesebb, amit egy leány kívánhat, ki az udvarnál él. Miért nem gondoskodtál erről?

- Tudod, hogy nem vagyok gazdag - felelte Faverney, akinek a szíve egyre jobban dobogott.

- Mindegy, komornát kell kapnia. Miért nem küldöd utána azt a kedves leányt, akit éppen most láttam nálad?

- Nicole-t - kiáltott fel a báró. - Azt nem lehet! Nem vetted észre a hasonlatosságot?

- Igen... ez feltűnt nekem - szólt Richelieu.

- Számomra és az enyéimre is nagyon kellemetlen következményekkel járna, ha éppen ezt a leányt küldenők az udvarhoz... Vagy azt hiszed talán, a dauphine asszony örülne neki, hogy egy szolgáló megtévesztően hasonlít hozzá?

- Oh, kedves barátom, ezen gyorsan lehet segíteni - felelte Richelieu. - Hadd vigyem csak magammal, a titkárom majd megfesti a haját és a szemöldökét, és akkor ez már nem tűnik fel.

Faverney beleegyezett ebbe és így történt, hogy Nicole Richelieu herceggel Versailles-ba ment, és azontúl ott élt. Egy napon találkoztak a kertben Gilbert-rel.

- No lám - szólt Nicole. - Gilbert úr is itt van?

-No lám! - szólt Gilbert. - Nicole kisasszony Trianonban?

- Úgy ám mint a bárókisasszony komornája - felelte a leány.

- Én meg itt kertészlegény vagyok - felelte az ifjú.

Most kecsesen meghajoltak egymás előtt, és továbbmentek. Gilbert úgy tett, mintha folytatná útját lakására. De azután visszafordult, és a leány után osont. A fák árnyékában egy férfi várakozott, Nicole hozzásietett. Gilbert azonban nem látta rajta a tollforgót, melyről Beausire-t meg lehet ismerni. Miután Nicole távozott, Gilbert az idegen után sietett. Öregúr volt ez, ki magas kora ellenére még gyorsan és könnyen lépkedett. Gilbert

egész szorosan haladt mellette, és megismerte Richelieu herceget.

Az ördögbe is, gondolta magában. Előbb Beausire tiszthelyettessel, most pedig Franciaország marsalljával! Nicole kisasszony gyorsan halad előre.

A parlamentben

A hír, hogy Aiugullion herceg lesz Choiseul utóda, villámgyorsan terjedt el Párizsban és az egész országban. Mindenütt a legindulatosabban tiltakoztak ellene, hogy a parlamenti berendezések e leggonoszabb ellensége, ki hírhedt volt nagy keménységről mint Bretagne kormányzója, vegye át az ország kormányát. Múltjában megtámadható adatokat kerestek, és annyit találtak, hogy a párizsi parlament egyhangúan hozta meg határozatát, mellyel méltatlannak jelentette ki a herceget a nemesi előjogokra, és azt ajánlotta, hogy nevét húzzák ki a főnemesek lajstromából. Abban az időben, amikor a népképviselet még gyönge lábon állt, ez olyan vakmerő eljárás volt, hogy XV. Lajos minden lagymatagsága ellenére se tűrhette ezt. Ártani akartak Aiguillon úrnak; de így csak használtak neki. Mert a király most fejébe vette, hogy a parlamentek ellenére nevezi ki a hercegeket. Richelieu alárendelt állást kívánt szerezni unokaöccsének, a legfőbb helyet azonban nem óhajtotta neki, ezért titokban támogatta az aknamunkát Aiguillon úr ellen.

Sikerült annyira feltüzelni a parlamentet, hogy a királynak személyesen kellett megjelennie a parlamentben és így közölni akaratát. Nagy fénnyel jelent meg egész kíséretével, és elmondta beszédét. Utána Maupeau emelkedett szólásra, de őt éppoly közönyösen hallgatták, mint a királyt A parlamenti tanácsosok nem

szóltak semmit. Nagyon nyugodtan viselkedtek. Senki se tudta volna megmondani, vajon engednek-e vagy pedig folytatják-e az ellenállást a királyi kinevezés ellen.

Úgy látszott, mintha az utóbbitól tattanának; mert általános csodálkozásra a kancellár után újból megszólalt maga a király. Ez XV. Lajos korában már nem volt szokásos; mert a sűrűvérű, rest uralkodó rossz szónok volt és azt várták, hogy Maupeau hatásos szavaihoz valami egészen fölösleges vagy éppenséggel jelentéktelen megjegyzést fog hozzáfűzni.

- Kancellárom közölte önökkel, hogyan gondolkodom erről az esetről - szólt szilárd hangon. - Tartsák magukat ehhez, cselekedjenek eszerint, mert amit a kancellár elmondott, ez az én megmásíthatatlan akaratom!

Ez utóbbi szavakat valóságos dörgő hangon vágta oda. Mindnyájan megijedtek. XV. Lajos ajkáról soha ily erős hangot nem hallottak. A jelenlevőket elfogta az ámulat és csodálkozás, és a parlamenti tanácsosok most végre megszeppenve hajtották le a fejüket. Madame Dubarry örömében a legszívesebben tapsolt volna. A dauphine a hála egy pillantását vetette a királyra; mert a parlamenti tagok közönyös magatartását a királyi felség hallatlan megsértésének érezte.

XV. Lajos elhagyta a termet, a testőrségek és a királyi házi csapatok parancsnokai követték, az udvari gavallérok hosszú sora jött ezután. Büszkén, emelt fővel lépdelt végig a király a tömeg között. Útján csak alázatos arcokat látott; de a sorfallal elzárt nép morgott; a tompa zümmögés hangosabb volt, mint az imént.

Richelieu úr odament unokaöccséhez.

- Ezek a fejek most mind mélyen lehajoltak - mondotta -, de vigyázz, előbb-utóbb csodálatosan fognak fölemelkedni.

Dubarry grófné hallotta ezeket a szavakat, és azt felelte:

- Ettől ne tartson, marsall, őfelsége megmondta, hogy akaratát soha megváltoztatni nem fogja.

- Borzalmas szavak, valóban, madame - felelte ez mosolyogva; - de szerencsénkre a derék parlamenti tagoknak nem tűnt fel, hogy őfelsége csak önt nézte, amikor megmásíthatatlan akaratáról szólt.

Dubarry grófné e szavakat hízelgésnek vette; de Aiguillon mélyebben látott és egyúttal felismert benne gúnyt és némi fenyegetést is.

A „lit de justice" közvetlen hatása kedvezett a király ügyének; de az erős ütés sokszor csak elkábít, és ha a kábulás elmúlt, a vér annál élénkebben és tisztábban kering. Ezt a megjegyzést egy idősebb úr mondta a tömegben a parlament előtt.

- Azt hiszem, ismerjük egymást - szólt ezután az idősebb úr egy sárgásan sápadt arcú fiatalembernek. - Nem láttuk már egymást?

- De igen, Rousseau úr - hangzott a válasz -, május harmincegyedike éjszakáján.

- Igen, ön a fiatal sebész, Marat úr.

A harmadik még nem szólt egy szót sem. Csak miután a fiatal orvos elment, lépett a filozófushoz.

- Viszontlátásara ma este a Rue Plastriére-ben - mondotta halkan. - Ne felejtse, legyen ott.

Rousseau megijedt, és ránézett az idegenre; de a következő pillanatban ez már eltűnt a tömegben.

Éjszakai ülés

Miután leszállt az este, Jean-Jacques Rousseau kilépett háza kapuján. Nem kellett messzire mennie. A megjelölt ház küszöbén egy ember ült, és újságot olvasott. Amikor Rousseau odalépett hozzá, felpillantott, és egyik ujját a mellére tette. A filozófus erre a jelre úgy felelt, hogy ujját a szájára tette. Erre az ember felállt, és bement vele a ház folyosójára. Most kinyitott egy ajtót, melyet nem lehetett észrevenni a tapétás falban. A lámpafénynél meredek lépcsőt pillantott meg Rousseau. Lement rajta. Pincehelyiségbe jutott, ahol a függőlámpa fényénél körülbelül harminc férfit látott együtt. Padokon ültek, és halkan beszélgettek egymással. Észre se vették belépését. Leült az egyik sarokba. Később megszólalt egy csengő, és az egybegyűltek közül az egyik fölemelkedett, és felment egy emelvényre, melyen szószékféle állt.

Ezt a férfit Rousseau nem ismerte. Még fiatal és nemes arcú volt. Kezével néhány jelt csinált, melyet valamennyi jelenlévő megismételt. Azután mélységes csend uralkodott.

- Új tagot fogunk felvenni - szólt az elnök. - Egybegyűltünk itt, ezen a helyen, mert az illető személynél eltekinthetünk a máskor szokásos vizsgáktól. Az új testvér általánosan ismert filozófus, nagy gondolkodó, ki legbensőbb meggyőződésből jön hozzánk. Nézeteit, jellemét ismerjük. Elegendő tehát belépési kijelentése és becsületszava.

A szónok elhallgatott. Rousseau körülnézett. Tudott a szigorú vizsgáról, miknek máskor a szabadkőművesek alávetik az új tagot, és örült, hogy személyét ettől meg

akarják kímélni. Válaszolni akart az elnök méltató szavaira, de ekkor valaki felállt és így szólt:

- Ajánlom, hogy az újonnan felveendőt vessük alá az előírt vizsgának. Miért tennők, hogy valakivel, aki nem több mint mi, úgy bánjunk, mint egy herceggel?

Rousseau megdöbbenve fordult hátra, és felismerte Marat urat, a fiatal sebészt.

- Az elnök helytelenül teszi - folytatta Marat -, ha a kedvezés mellett dönt. Itt mi valamennyien egyenlőek vagyunk. Ami jó az egyiknek, megfelel a másiknak is. Ha már egyebet nem, de a szabályokban megszövegezett kérdéseket kell feladni annak, aki belépni kíván.

Rousseau nem felelt. Az elnök látta rajta, hogy az ellenajánlat bosszantja és már sajnálta, hogy hajlandó volt belépni.

- Testvér - fordult az elnök Marat-hoz -, az illető személy, aki szövetségükhöz szeretne tartozni, mindnyájunk által annyira jól ismert, hogy vele szemben nem szükséges betartanunk a titkolózást. De ezért felszólítom ezt az urat, hogy nyilatkozzék és mondja meg nekünk, mit keres szövetségünkben.

- Valamit, amit nem találok benne - felelte Rousseau -, igazságokat, de nem körmönfontságot. Nem akarok itt semmit sem kapni, csak adni. De persze attól tartok, hogy mielőtt az, amit ti meg akartok valósítani, tetté lehetne, le kell rónom adómat a természetnek. A haladás béna, a fény lassan terjed, de az élet gyorsan száll fel, és az én napjaim meg vannak számlálva. Ha ti véleményemet, hitvallásomat kérdezitek, erre csak azt felelhetem: benne vannak írásaimban. Ezekből megállapíthatjátok vajon hasznotokra lehetek-e és mit várhattok tőlem?

- Az ön írásai magasztosak, ezt nem vitatom - jelentette ki Marat -, de sajnos képzelődések. A jó, melyet bennök kifejt, el nem érhető. Mesterséges termés, agyrém. Az éhes tömeget nem lehet jóllakatni szappanbuborékkal.

- Tettekkel akarja ezt elérni? - felelte Rousseau. - Akkor ez nem átváltozás, hanem felfordulás.

- Az ön igyekezete tehát nem irányul szabadságra és függetlenségre? - kérdezte a fiatal orvos.

- Függetlenség és szabadság az én isteneim - szólt a filozófus. - De én melegítő, éltető szabadságot akarok, egyenlőséget barátságban, nem pedig rémületben. Az embereket először rá kell nevelni az egyenlőségre, éretté akarom őket tenni erre. Megismétlem, amit leraktam már írásaimban: minden ember haladását, egyetértését akarom, az egyes ember önfeláldozását a többiért; de ezt a változást nem akarom máról holnapra, hanem a nevelés évei után, a lélek és a test kiképzése után.

- Egy költő álmai! - vetette oda lenézően Marat.

Rousseau újra leült. Az elnök szólalt meg.

- Valamennyien hallottátok - szólt. - Méltónak tartjátok ezek után az új testvért a fölvételre? Úgy vélitek, hogy helyesen ismeri fel kötelességeit?

- Igen - hangzott a válasz, de nem egyhangúan.

- Akkor le kell tennie az esküt - szólt az elnök Rousseau-hoz.

- Azt hiszem - felelte ez -, hogy többet használhatok a világnak és a ti szövetségeteknek is, ha távol maradok tőle. Ezért elvetném szándékomat, hogy a szövetségbe lépjek és visszatérnék munkáimhoz, magányomba. - Rousseau ezek után távozott. Vele egyidejűleg a többiek közül sokan.

Az elnökök és a fővezér, Balsamo, tovább tanácskoztak.

- Jelentést kell tennem a bizottságnak az elmúlt év legfontosabb eseményeiről - mondotta Balsamo. - Ebben Franciaországra szorítkozhatom, mert a többi szövetséges helyeken nem történt semmi említésre méltó. Franciaország Európa közepén van, mint a szív a test közepében. Párizsba jöttem, hogy itt dolgozzam, mint ahogy betegség esetén az orvos mindenekelőtt a szívre igyekszik hatni. Igyekezetemben elsősorban gátolva láttam magamat egy férfi által, aki a király mellett az országban a leghatalmasabb volt. Volt egy tulajdonsága, melyért a nép megszerette: gyűlölte az angolokat, Franciaország ellenségét, gyűlölte még a kegyencnőt, a nép természetes ellenségét. Tudott enyhíteni a tömegek rabszolgasorsán, amikor is magasba röpítette a zászlót, amely köré mindig nagy tömeg sereglik: a nemzeti öntudatot. De ő az arisztokráciához tartozott, védelmezte a királyságot, ámbár megvetette a királyt. Pajzsa volt a királyságnak, hogy felfogja a csapásokat, melyeket rája mérünk. El kellett esnie. Ezt a nehéz feladatot, melyért hasztalan küzdött tíz esztendő gyűlölete és önzése, én elvégeztem. Egy titok révén, melynek birtokában vagyok, sikerült nékem megbuktatnom Choiseult. Franciaország visszakívánja; a parlament a munka szüneteltetésével próbálkozik. De ha a parlamentek nem dolgoznak, akkor a nép sem fog többé dolgozni. A kormány erőszakkal fog próbálkozni, de ki küzdhet a nép ellen? A hadsereg, mely a nép fiaiból áll, meg fogja tagadni az engedelmességet és a király házicsapatai magukra hagyva nem tudnak elérni semmit. Mihez kezdjen ez a maroknyi törpehad, ha a nép felemelkedik, mint egy óriás?

- Akkor munkára fel! - szólt Marat, ki ifjúsága ellenére máris a szabadkőműves-egyesülés vezetői közé tartozott.

- Ismerem a népet - szólt erre nyugodtan Balsamo -, morog ugyan, de még nem haragszik. Még nem érett meg a felkelés. Az elhamarkodás sikertelenséggel járna. Mindig az a legveszedelmesebb, amikor az erőket haszontalan módon puffogtatják. Kísérletezni kell és mindig csak kísérletezni - majd elérkezik a pillanat.

- A kísérletek, ha gyakran ismétlik meg őket, bátortalanná és álmossá teszik a népet - felelte Marat. - Ezzel nem jutunk tovább. Az elfátyolozott elméletek ideje lejárt. Tettek és cselekedetek kellenek. Aki jóllakottan áll fel az asztaltól és leheveredik a pamlagra, az elmulathat a fantaszták agyrémeivel; a nép éhségét nem lehet szentenciákkal csillapítani. Hangosan ordít nyomorúságában. Siket, aki nem hallja, átkozott, aki hallja és hagyja tovább ordítani őket. Első támadásunk hadd szóljon az udvari embereknek, a nemes uraknak. Nincsenek többen, csak kétszázezren. Végigmegyünk a szép kerten, melyet Franciaországnak neveznek és leütjük a fejeket, mint ahogyan Tarquinius tette a mákfejekkel. Akkor azután már csak két hatalom fog szemben állani egymással: a nép és a királyság. Semmi kétség, hogy kié lesz a győzelem. Aki egy tölgyet akar kidönteni, az a lábánál kezdi a munkát. Ha kivágjuk a gyökereit, akkor a büszke korona a porba hull.

- És zuhanásával összelapít mindnyájatokat - szólt Balsamo. - Mindig nyelveltek a költők ellen, és még vakmerőbbek vagytok elképzeléseitekben, mint ők. Nem! Ismétlem: még nincsen itt az ideje! Az élő király még nagyon is a visszfénye az elhalt nagy uralkodónak. XV. Lajosban a tömeg még tisztel valamit XIV. Lajosból. Élete végéig király fog maradni. Vegyetek példát Anglián, mi lett ott a nagy forradalomból? Semmi! És miért ütött ki balul?

Mert elsiették. I. Károly meghalt a vérpadon, fia, II. Károly, meghalt a trónon. L P. D. „Lilias pedibus destrue." Ez a mi jelszavunk. De Szent Lajos virágának még egy gyökérszálacskája se maradjon meg, nehogy újra kiviruljon. Várjatok, eljön a kedvező idő! Hallgassátok a titkot, melyet kifürkésztem. Az évszázadok folyamán a nép által szentesített titokzatos varázsa a királyságnak, mely benne van e szóban, „legitimitás", hamarosan véget fog érni. A dauphine, kit Franciaországba hoztak, hogy a királyi családot továbbfejlessze császári hozzákeverésével - lépjetek közelebb testvéreim, nehogy szavaim továbbrezeghessenek, mint szabad -, a dauphine még érintetlen!

A kis gyülekezeten végigfutott az a félelmetes mormogás, mely oly gyűlöletet fejezett ki, hogy a világ minden királya elmenekült volna onnan, ha ezt hallja.

- Mi következik ebből? - folytatta Balsamo. - Vagy gyermektelen marad a dauphine; akkor a család kihal és a mi feladatunk nem lesz nehéz. Úgy lesz, mint ahogy Szép Fülöp, Zsémbes Lajos, IX. Károly korában történt. A dauphin és fivérei mind a hárman uralomra kerülnek, és mind a hárman gyermektelenül fognak meghalni, így akarja a végzet. De ha a dauphine nem marad gyermektelen, akkor örülhetünk a királysággal, mialatt az egész udvar ünnepel, mi a markunkba nevethetünk. Mert akkor tudjuk, hogy a dauphine gyermeke törvénytelen, hogy a házasságtörés bűnéből ered. És ezzel a titokkal kezünkben van a legborzalmasabb, leghalálosabb fegyver. Ezért várjatok, testvéreim.

E szavak után már nem hangzott el többé ellentmondás.

- Mielőtt berekesztem az ülést, egy korholásnak kell kifejezést adnom - folytatta az elnök, - azzal a testvérrel

szemben, kinek időszerűtlen buzgalma elriasztotta Rousseau-t, aki nem lépett be közénk. A nagy írónak ma este igaza volt szövetségünkkel szemben, és ez a sajnálatos, mert jelen voltak itt tagjaink közül számosan, kik céljainkat csak hiányosan, rendeltetésünket egyáltalán nem ismerik.

Ezzel az ülés véget ért. Balsamo köpenyébe burkolózott, és elhagyta a házat. Egyenként és nesztelenül, nehogy gyanút keltsenek, szóródtak szét a többiek.

A sebész

Az utcán Marat odalépett Balsamóhoz.

- Mester - kérdezte szinte alázatosan -, valóban hibát követtem el? Valóban olyan rossz az ítélőképességem?

- Mindenesetre rossz az ítélőképessége - felelte Balsamo -, és nem csak ebben, hanem még más dolgokban is. Az anatómián és a kórházban dolgozik, nemde?

- Igen, most egyenesen odamegyek, mert még dolgom van - felelte Marat. - Egy nő feje van ott, ki agybetegségben halt meg. Elmegyek a fejéért, hogy tanulmányozzam a betegséget. Holnap talán már későn jönnék. A kollégáim talán megelőznének.

Együtt mentek a boncolóterembe. Hosszú, keskeny helyiségben, egy márványasztalon feküdt a még fiatal nő teteme.

- Nem utálja az ilyet? - kérdezte kísérőjét Marat.

- Nekem ez csak fájdalmas és nem utálatos látvány - felelte Balsamo.

- Engem egészen hidegen hagy - mondta Marat. - Hiszen ez élettelen. Szobor húsból és nem gránitból.

- Ön tehát azt hiszi, hogy a hullában nincsen semmi más? De mi van az élő testben?

- A mozgás - felelte Marat.

- És a lélek? - kérdezte Balsamo.

- A boncolásnál sosem bukkantam rá.

- Mert csak holttesteket boncolt.

- Oh, nem - felelte büszkén Marat -, sok műtétet végeztem már élőkön is.

- És ezeknél nem talált semmi mást, csak azt, amit a hullában?

- Oh, igen, a fájdalmat. Ez lenne talán a lélek?

- Menjünk be a kórházba - vélte Balsamo.

- Egy pillanatra - felelte Marat. - Csak ezt a fejet fogom leszelni a törzsről.

Táskájából kivett egy éles kést, ügyes kézzel elvágta az izmokat és inakat, azután a pengét a nyakcsigolyacsont egyik részébe tette. Fakalapáccsal ráütött egy nagyot. A fej elgurult az asztalon. Balsamo elfordult.

- Látja - szólt Marat diadalmasan, - a hulla nem árulja el a legkisebb mozgást sem.

- Ezt igen ügyesen csinálta - mormogta Balsamo. - Láttam lefejezéseket, amikor a bakók igen durva munkát végeztek.

- Az ember keze hamarosan reszket - szólt a sebész. - Előbb vagy utóbb fel fognak találni olyan gépet, egy orvos ismerősöm foglalkozik evvel a problémával, olyan gépet, amely egyetlen ütéssel leszeli a testről a fejet és a halál rögtön beáll. Itt azután nincsen félreütés, itt az áldozat nem kínlódik.

- Hogyan képzel el egy ilyen szerszámot?

- Talán egy állvány, két merőleges gerendával és egy keresztgerendával, ebben egy nyaktiló mozog fel és alá - felelte Marat.

- Ehhez hasonló van Itáliában - szólt Balsamo -, az úgynevezett mannaj. Gonosztevőket, kiket mannajá-val fejeztek le, láttam felugrani a székről, és csak néhány lépés után estek össze holtan. Láttam leütött fejet, amely felnyitotta a szemét.

-Nem más ez, mint ösztönös izomrándítás - mondta Marat.

Ilyen beszélgetések között értek a kórházba. Ott már várták a fiatal sebészt, mert egy műtétet kellett végeznie, melyet nem lehetett tovább halogatni. Egy megüszkösödött lábszár levágásáról volt szó. Hozták a beteget, egy fiatalembert, és rátették a műtőasztalra. A rémület pillantásaival meredt maga köré. Abban az időben még nem tudtak semmit a kábító szerekről, és minden sebészi beavatkozást az eszméleten lévő betegen hajtották végte. A fiatalember néma pillantásokkal könyörgött kíméletért és vigaszért, de csak közönyös arcokat látott maga körül.

- Nagy fájdalmaim lesznek? - kérdezte reszketve.

- Oh, nem, legyen nyugodt, hamar megy ez - felelte Marat.

Most Balsamóhoz fordult, és így szólt halkan.

- Ez a műtét igen kényes. Lehetséges, hogy a beteg belehal a borzalmas kínokba.

- Akkor hagyja a műtétet - felelte Balsamo. - Így könnyebb a halála.

- Az orvosnak az a kötelessége, hogy kísérelje meg a gyógyítást - felelte Marat.

- Miért ád neki hamis vigaszt?

- Hogy kissé megnyugtassam.

- Ezzel akarata ellenére is már hat a lelkére - felelte Balsamo de ezt ki nem elégítő, hamis módon teszi. Márpedig, ha a lelkét annyira el tudná tölteni bátorsággal, hogy teste egészen nyugodtan marad, kibírná a fájdalmat.

- A lélek lásson maga után, hogyan kímélje meg őt a fájdalmaktól, nekünk erre semmiféle módunk nincsen - felelte Marat fejcsóválva. - Az egyetlen módot, a hazugságot, éppen most alkalmaztam.

- Siralmas mód! - mondotta Balsamo, hangjában megvetéssel. - Ha nem tud egyebet, mint levágni egy lábat, akkor semmivel se több a mészárosnál. Nemcsak a test orvosa legyen, hanem a lélek orvosa is.

- Próbálkozzék meg csak maga - szólt erre Marat ugyanilyen megvetéssel hangjában. - Nem tudja meggátolni, hogy az az ember borzalmasan ordítson. Ön hisz a testnek a lélekkel való szoros összeköttetésében, és amennyiben a fájdalomban látja ennek külső jelét, akkor egy véleményen vagyok önnel. Nincsen művészet, mely az élő testet érzéketlenné tudná tenni a fájdalmak ellen; nincsen művészet, mely el tudná szigetelni a testtől azt, amit ön léleknek nevez.

- Azt hiszi? - felelte Balsamo fölénnyel, és a beteg mögé lépett. - Fogjon hozzá! - És a fiatalember fölé hajolva súgta neki: - Aludj!

A sebész megtapogatta a beteg lábat, és az asztal körül álló diákokat figyelmessé tette a műtét nehézségére. A fiatalember mintha nem érezne semmit, szeme lezárult, feje oldalt billent.

- Elájult - mondották néhányan.

- Nem - felelte Balsamo -, alszik.

Marat a fűrészhez nyúlt, és átvágta az erős inakat. A beteg halk hangon zümmögött egy kis dalt. Még végig se énekelte, amikor a lefűrészelt láb lehullt. A körülötte állók sehogy se tudták megmagyarázni a hallatlan esetet. Marat azonban nem hagyta megzavartatni magát munkájában. Elkötötte az elvágott ereket. Balsamo ebben is segítségére volt, amikor kivett zsebéből egy kis üveget és néhány cseppet öntött belőle egy vattacsomóra, melyet rátett a sebre. A vér rögtön megalvadt tőle. A körülötte állók ámulata határtalan volt. Valamennyien kérdezték Balsamót, hogy hol tanult.

- Göttingenben, a német egyetemen - felelte ez -, de amit önök most itt láttak, az az én találmányom. Ezt azonban tartsák titokban, mert nem szeretnék a varázslás vádjával a parlament elé kerülni. Ébredjen, fiatalember.

A megoperált kinyitotta a szemét, és körülnézett.

- Hol vagyok? - mormogta. - Mélyen és édesen aludtam. De miért kell nékem oly soká szenvednem? Miért nem operáltak még meg?

Senki nem felelt, oly nagy volt a hallgatók megdöbbenése.

- Csak nyugodtan, fiatalember - szólt Balsamo. - Már megoperálták.

- De hiszen nem éreztem semmit - felelte ez elhűlve. Most körülnézett. Megpillantotta maga körül a vért, és meglátta a levágott lábat is, mely még a padlón hevert. A rémület kiáltása szakadt ki belőle és ezúttal igazán elájult.

- Most kérdezzen tőle valamit - szólt Balsamo Marat-hoz. - És legyen rajta, hogy kapjon tőle választ, ha még kételkedne a különbségben ájulás és az álom között, melybe én merítettem.

Az ápolók elvitték az ájultat. Balsamo a főorvoshoz fordult.

- Fogja ezt - mondotta, és ujjáról lehúzott egy értékes gyémántgyűrűt, - adja el, kap érte húszezer livre-et. Ezt az összeget adja át a betegnek. Amint magához tért, mondja meg neki, hogy gondoskodtak róla és családjáról. Ez meg fogja őt vigasztalni, és a sebláz kedvezően fog elmúlni.

-Köszönöm önnek, és szívesen fogadom el az ajándékot a szegény ember részére. Szabad tudnom a nevét?

- Phönix gróf.

Az orvos egy asztalhoz lépett, tollat és papírt vett elő, és Balsamónak egy cédulát adott át, melyen e szavak álltak: „Alulírott ma Phönix gróftól kapott egy gyémántgyűrűt, melynek értékét a gróf húszezer livre-ben állapította meg. Ezt az összeget a bretagne-i illetőségű Havard kapja meg, amikor elbocsátják a kórházból. 1751. szeptember 15-én. Dr. med. Guillotin."

XII
A MEGHÍVÁS

Jean-Jacques Rousseau hazament. Míg Marat és Balsamo a műtőteremben voltak, a filozófus, könyveiben lapozgatott és olvasott bennük, hogy lecsillapítsa a háborgást, melyet bensejében a szabadkő-műves-páholyban végbement eset keltett. Fejét tenyerébe támasztotta.

Csöngettek. Teréz kiment, és ajtót nyitott egy szép fiatalembernek, kit az előszobában hagyott, bement a férjéhez és bejelentette a látogatót.

- Az udvar egyik gavallérja van itt, de Coigny úr.

- Hogyan? A dauphin első kamarása? Jövök már!

Rousseau egy pillantást vetett a tükörbe, leporolta kabátját, felhúzta a félretaposott cipőt, melyet papucsnak használt, és átment a másik szobába. Coigny úr a szárított növényeket nézte.

- Rousseau úrhoz van szerencsém? - kérdezte udvarias meghajlással.

- Ahhoz, uram - felelte a filozófus kissé bosszúsan.

Coigny úr Franciaország egyik legszebb, legkedvesebb férfia volt. Alig lehetett előkelőbb jelenséget elképzelni; és mintha korának viseletét csakis az ilyenfajta férfi számára találták volna ki. Válla széles, melle domború, feje magasan ült karcsú nyakán, és a keze fehér, mint az elefántcsont. Rousseau-ban megvolt az igazi művész szépérzéke, és így kénytelen volt tetszéssel szemlélni a nemes férfiszépség e képét.

- Miben lehetek szolgálatára? - kérdezte a kamarástól.

Coigny bemutatkozott, és elmondta, hogy a dauphine asszony megbízásából jő. Rousseau meghajolt, és elpirult.

- Üljön le, gróf úr - felelte. - Mit óhajt tőlem a királyi fenség?

- Őfelsége, a király Trianonban legutóbb igen dicsérően nyilatkozott az ön muzsikájáról, Rousseau úr. A dauphine asszony ugyanis elénekelte néhány áriáját. A királyi fenség megtesz mindent, hogy megnyerje őfelsége tetszését, és ezért elhatározta, hogy Trianonban előadatja Rousseau úr egyik vígoperáját. Az udvari hölgyek és urak fogják játszani az egyes szerepeket. A főszerepet maga a királyi fenség fogja énekelni.

- Nékem ez nagyon nagy megtiszteltetés, gróf úr - felelte Rousseau, és mélyen meghajolt.

- De mivel a hölgyek és urak ebben nemigen gyakorlottak, az előadás sikere érdekében szükséges volna, hogy a zeneszerző személyesen vegye át a betanítást és a vezetést - folytatta Coigny. - Ő királyi fensége ezért tehát kéreti önt, jöjjön el Trianonba és dirigáljon a főpróbán.

- Oh, ezt a királyi fenség nem kívánhatja komolyan! - szólt Jean-Jacques ijedten. - Én menjek Trianonba! Én, Rousseau, a filozófus, a megvetett, az emberkerülő! Ellenfeleim holtra nevetnék magukat.

- Nem értem, hogy egy művész, kiről bízvást mondhatni, hogy a birodalom első írója, hogyan törődhetik az együgyű népség pletykájával és gúnyolódásával - felelte Coigny. - Különben is el fogja ismerni, hogy senki se mer gúnyolódni, amint megmodják, hogy ön csupán a francia trónörökösné kívánságát teljesítette.

- Csakhogy én oly sokáig éltem magányosan, olyan bánatos lett már a kedélyem, hogy elrontanám az örömét a királynak és a trónörökösnének.

- Ejnye, Rousseau úr - mosolygott a gróf. - Az „Új Heloise" és a „Vallomások" írója nem tudna-e szellemesebben beszélni és viselkedni, mint mi valamennyien együttvéve?

- Higgye el nekem, gróf úr, nem tudom...

- Én vállalkoztam arra, hogy meghívom önt - szólt Coigny. - És csak nem fogja rólam feltételezni, hogy dolgom végezetlenül térek vissza! Ha a dauphine-nak elutasító választ kellene hoznom, ez rám nézve annyira megszégyenítő volna, hogy azonnal ott kellene hagyni hivatalomat. Kedves Rousseau úr, amit nem tesz meg

királyoknak, fejedelmeknek, azt meg kell tennie értem, aki műveinek egyik legőszintébb tisztelője vagyok.

- Nagy jósága és ékesszólása ellenállhatadan, gróf úr... de egészségem nem enged meg ilyen utazást...

- Utazás? Rousseau úr, sétakocsizás ez, mely két óra hosszat tart. Az egész királyi istálló a rendelkezésére áll, és nehogy késő éjjel kelljen visszatérnie, szobát rendeztek be önnek Trianonban. A dauphin, ki minden írását ismeri, az egész udvar előtt kijelentette, hogy azt a szobát, melyben Rousseau úr töltötte az éjszakát, ezután mint látványosságot fogja megmutatni a vendégeknek.

- Mégis engednem kell - felelte Jean-Jacques. - Mondja meg tehát a dauphine asszonynak, hogy eljövök. Mikor legyek ott?

- A főpróbát holnap délután hatkor akarják megtartani.

- Jól van, gróf úr, ott leszek pontosan.

- Köszönöm szépen, Rousseau úr - szólt a gróf, és felállt. Teréz kisérte ki.

Titokzatos cselszövések

Teréz hiába beszélt, nem tudta rávenni Rousseau urat, hogy magára öltse legjobb kabátját, legújabb parókáját, selyemharisnyát húzzon, és csatos cipőt vegyen.

- Így megyek, megszokott utcai öltözetemben - mondotta -, hogy tetszem-e az udvari embereknek vagy sem, nékem az egészen mindegy. Ők csak hadd cifrálkodjanak és rakják tele magukat arannyal; fölöslegüket csak a néptől lopták el.

- Jacques, ne légy konok - felelte Teréz. - Így nem jelenhetsz meg az udvarnál. Olyan vagy, mint egy pénzhamisító.

- Adieu - felelte Rousseau és fejébe nyomta kalapját.

- Olyan vagy, mint egy lókötő, Jacques - szólt Teréz.

- Ügyelj a tűzre, és ne szaglássz az írásaim között - felelte Rousseau.

Dalolgatva ment le a lépcsőn, és kisétált a Champs Elísées-re, ahol a csézák álltak, melyek Versailles és Paris között jártak.

Versailles-ban már nagy izgalommal várták Rousseau megjelenését. Az ilyen írónépséget, különösen ha híres, mint a genfi filozófus, az előkelő főnemesi társaságban afféle csudaállatnak nézték, akit szívesen mutogatnak a szalonokban. A szolgálattevő tiszt fogadta őt, akinek Coigny meghagyta, hogy jelentse rögtön, mikor megjött. A kamarás nyájasan sietett eléje, de nem tehetett róla, némi csodálkozással nézte meg jobban. A filozófus bizony poros volt, kabátja és mellénye gyűrött, még borostás szakállát se vétette le a nap riszteletére.

Alapjában Rousseau most már nagyon sajnálta, hogy olyan konokul ellenkezett és nem öltözött fel rendesen. Nagyon rosszul érezte magát, amikor ott lépdelt a ragyogó udvari viseletben büszkélkedő tiszt mellett és belépett a terembe, ahol az előadás lesz. Fénytenger vakította meg, kábító illat szállt pórias orrába, és szeme előtt mintha ide-oda rajzana zavaros tömegben a ragyogó egyenruha, libegő csipke, rendszalag és drágakő. Érezte, ezeknek az embereknek a pillantása mint szegeződik reá és láttára mint fintorítják el az orrukat. Coigny elvezette őt a zenekarhoz, ahol a muzsikusok várták a karmestert. Amikor itt ült az emberek között, akik már hangolták a hegedűket és bőgőket, nyugodt lett. Attól tartott, hogy be fogják mutatni mindenfajta grófnak és grófhőnek, de úgy látszik, itt nem törődött vele senki.

Egyszerre egy tiszt lépett hozzá és kérdezte, vajon Rousseau úr-e.

- Az vagyok - felelte.

- Ő királyi fensége, a dauphine asszony óhajt önnel beszélni.

Jean-Jacques felállt és követte őt. Elvezették a kis színpad színfalai mögött egy páholyhoz. Mária Antoinette várta őt ott a főszetep jelmezében. Jean-Jacques mélyen meghajolt előtte, és a főhercegnő köszöntötte őt nemes tartással és igazán királyi nyájassággal, mintha Európa legtökéletesebb nemesembere állana előtte. Néhány tanácsot kért tőle, hogyan énekelje el a nagyária harmadik versét.

Rousseau hozzáfogott egy tudományos fejtegetéshez, de akkor belépett a király. Megállt, és ugyanolyan csodálkozással nézte a hanyagul öltözött férfit, mint az imént Coigny úr; de az ismerte Jean-Jacques urat, a király viszont nem tudta, hogy ki ez a kopott ember. Rousseau tovább beszélt, de amikor magán érezte a király felséges pillantását - azt a pillantást, melyet nem szegezett földre senki ember szeme előtt -, dadogni kezdett, és abbahagyta. A trónörökösné segített zavarán.

- Sire - mondotta -, engedje meg, hogy bemutassam önnek Jean-Jacques Rousseau urat, bájos operánk íróját.

A királynak egyetlen arcizma sem rándult meg, amikor hallotta, hogy az elnyűtt kabátban járó ember, borostás szakállával, rosszul fésült parókával birodalmának egyik legnagyobb írója.

- Oh, Rousseau úr - szólt szárazon -, örömmel üdvözlöm. Rousseau egy pillanatig azon gondolkodott, hogyan köszöntse a királyt anélkül, hogy hízelgőnek lássék. Ezalatt Lajos tovább beszélt, és a filozófusnak nem

kínálkozott alkalom, hogy előadja az igazságokat, melyeket készenlétben tartott zsarnokok számára.

- Nagyon bájos muzsikát írt, Rousseau úr - szólt a király. - Már nem egy órát töltöttem el vele kellemesen - és éles hangon kezdett dudorászni egy dalocskát az operából.

- Mondja csak, Jean-Jacques úr - kérdezte most hirtelen a király -, igaz, hogy ön felöltözik néha örmény dervisnek? - kérdezte és könyörtelen pillantása még egyszer végigmérte e nagy író szegényes megjelenését.

Forrón szállt a vér a filozófus arcába, de tovább hallgatott.

- Jól hallottam, nincs jó viszonyban Voltaire úrral? - kérdezte tovább a király.

És nem is várta válaszát, XV. Lajos távozott. Két úr lépett oda hozzá, akik közül az egyik megint csak a kék rend szalagját viselte, Provence grófja volt ez, a trónörökös öccse, a királyfiak nevelőjével, Lavagunyon úrral. A két úr Artois gróf szájából hallotta a nevét.

- Rousseau úr! - szólt a princ. - Íme, ez itt Rousseau úr, kedves Lavagunyon. Jó estét! Örülök, hogy megismerkedhetem önnel. Olvastam az ön Tacitus-fordítását.

Rousseau meghajolt.

- Tacitust lefordítani nagyon nehéz - folytatta a herceg -, és előszavában ön maga mondja, hogy latin tudása hiányos.

- Ez valóban így van, monsigneur - felelte Rousseau kissé meghökkenve.

-Akkor miért fogott neki Tacitusnak? - kérdezte Provance grófja.

- Stílusgyakorlatnak vettem.

- Néhány durva hibát követett el benne. Sok helyütt egész hamisan tolmácsolja az értelmet. Oh, igen, Rousseau úr, több ilyen helyet tudnék idézni, mint az emlékezetemben van.

A szegény Jean-Jacques homlokát kiverte a félelem verejtéke. Csöbörből vödörbe került, és ott állt, mint a lehordott tanítvány mestere előtt.

- A filozófiában - folytatta a királyi felség leereszkedően - jobb munkát végzett, de az ön „Emil"-je veszedelmes könyv. A polgárokban és a kisemberekben egészes téves fogalmakat kelthet. Nagyon mulatságosnak találom az ön „Vallomások"-jait. Mondja csak, Rousseau úr, hány gyermeke volt?

Rousseau elsápadt. Az volt az érzése, mintha mellbe vágták volna. Hátralépett, és megdöbbent, felháborodott pillantást vetett a hercegre. Ez azonban nem várt választ, hanem udvarmesterével tovább ment és közönyösen otthagyta a század nagy emberét.

- Így kell nekem - mormogta -, minek is jöttem ide? Mi keresni valóm van itt? De még mindig lehet...

Éppen szökni akart, de már ezzel is elkésett. Megjelent egy tiszt, hogy bevezesse őt a zenekarba. A dauphine mint Colette, Coigny úr mint Collin már a színpadon állt. Mély sóhajjal követte a tisztet. A filozófus már megkapta a magáét, most következik a muzsikus. De legalább senki sem törődött többé vele, miután a próba megkezdődött és a játék a színpadon magára vonta a figyelmet.

A dauphine helyesen énekelt, de a hangja olyan vékony volt, hogy alig lehetett megérteni. Viselkedése és játéka suta volt. Az urak majd' mind hamisan énekeltek, mellékszerepeikben a hölgyek is csetlettek-botlottak. A király egy páholyban ült; a dauphin volt a súgó.

Rousseau legszívesebben már oda se hallgatott volna, de nem tömhette be a fülét. Szerencséjére most egy hölgy lépett be, aki igazán nagyszerűen énekelt. Ez megbékítette őt. A bájos énekesnőre nézett, és felüdítette az édes hang.

Amikor a dauphine látta őt ott ülni ragyogó arccal, előlépett és megkérdezte, hogy bókot kapjon tőle: - Nos, jól csináltuk a dolgunkat?

Rousseau nem is hallotta őt; szeme rátapadt a parasztruhában járó hölgyre, kinek hangja tömörségében és csengésében túltett a kar összes tagjainak hangján.

- Oh - folytatta a trónörökösné -, ön Faverney kisasszonyt nézi. Hamisan énekel?

Andrea elpirult. Minden szem reáirányult.

- Ellenkezőleg - szólt Rousseau -, ez a kisasszony énekel a legszebben mindnyájuk között.

Madame Dubarry lesújtó pillantást vetett a filozófusra. Faverney báró boldogan mosolygott.

- Nézd csak - suttogta Richelieu öreg barátjának -, a leányod feltűnést kelt!

Kihúzta őt a folyosóra, és felrántott egy üvegajtót. Egy fiatalember, ki ott leselkedett, gyorsan félreugrott. Munkásruha volt rajta és karján egy kosár, tele virággal.

Faverney báró ámulva nézett reá.

- Gilbert! - szólt. - Mit csinálsz te itt, te lókötő?

- Láthatja - felelte a fiatalember nyugodtan. - Nézek.

- Ahelyett, hogy dolgoznál, hé? - kétdezte Richelieu.

- Elkészültem a munkámmal - felelte Gilbert.

-Mindig és mindenhol találkoznom kell ezzel a naplopóval - szólt Faverney bosszúsan.

- Ejnye, hagyja békén az én kis Gilbert-emet - szakította őt félbe egy hang. - Megteszi a kötelességét, és szorgalmas botanikus.

Faverney visszafordult, és megpillantotta Jussieu urat. Nem felelt, hanem dörmögve távozott. A folyosó másik végén Nicole-lal találkozott, aki már a lányokkal együtt nézte a játékot.

- Mindenütt ez a szolganép - morogta a báró.

- Jer velem - szól Richelieu herceg, aki utána sietett - azt hiszem, hogy a király keres.

Az örömtől sápadtan követte Faverney a marsallt. Amikor közeledtek a páholyhoz, Dubarry éppen ezt kérdezte: - Szabad felségedet ma este vacsorára várnom?

- Fáradt vagyok, kedves grófné - felelte a király. - Bocsásson meg kérem.

Richelieu megszorította a báró karját. Hallották a dauphine hangját: - Sire, megtisztel azzal, hogy ma este Trianonban étkezik?

- Megmondtam már a grófnénak, kedves gyermekem, hogy fáradt vagyok - ismételte XV. Lajos. - Körülöttetek a fiatalok idegessé tennének. Egyedül fogok étkezni.

A dauphine és a Dubarry meghajoltak, és távoztak. Richelieu mutatkozott az ajtóban. A király magához intette.

- Beszélni valóm van önnel - mondotta. - Velem vacsorázna ma este? - A báróra pillantva hozzátette: - Ismeri ezt az urat?

- Igenis, Sire, ez Faverney báró.

- Oh, annak a szép leánynak az apja?

- Úgy van, Sire.

A király lehajolt a marsall füléhez, és néhány szót súgott neki. Richelieu visszalépett, és amikor elment Faverney

mellett, így szólt hozzá halkan: - Kövess, bajtárs, de úgy, hogy fel ne tűnjön.

Előre ment. Húsz lépéssel utána Faverney. Így jutottak el a király lakosztályához. Richelieu belépett, a báró az előszobában maradt.

A tanács

Pár perc múlva Richelieu újra megjelent kezében kis csomaggal.

-Öreg barátom - mondotta -, gyermekeidnek szerencséjük van. Fiadnak van egy százada, melyet a király fizet, és a leányodnak hadd adjam át ezt a kis csomagot, melyet őfelsége ajándékoz neki afeletti örömében, hogy oly szépen énekelte kedves áriáját.

- A király ékszert ad neki? - szólt Faverney meglepetve.

- Csekélység barátom! Pár ezer livre-et érő nyakék. De attól tartok, hogy a leányod nagyon is tartózkodó lesz.

- Herceg, ezzel megbántaná őfelségét... Oh, Andrea nem ilyen értelmetlen.

- Nos, ez a te dolgod, barátom, neked adom át az ékszert. Az apa kezéből majd csak elfogadja. De vigyázz, nehogy Dubarry hívei értesüljenek erről az új kegyről. A grófné azt se tudná, hova legyen, és dühében kitelik tőle minden. Még nem szabad alábecsülni befolyását a királyra.

- Lesz rá gondom, téged meg arra kérlek, hogy add át köszönetemet a királynak - mondotta Faverney.

- Ezt megteheted személyesen - szólt Richelieu, és megveregette a vállát. - A király meghívott vacsorára.

- Engem? - szólt Faverney, és hátratántorodott.

- Sohse félj! - nevetett a marsall. - Magunk közt leszünk mi hárman. És beszélgetni fogunk a leányodról és

erkölcséről. De addig is, adieu, báró! Látom közeledni a Dubarryt Aiguillon úr társaságában. Nem szabad, hogy együtt lássanak.

... A király asztalhoz ült. Öt perc múlva megjelent Richelieu Faverneyvel. Az öreg báró tudta, hogyan kell viselkednie; XV. Lajos megelégedéssel állapította meg a meghajlásából, ahogyan a királyt üdvözölte. Leültek, és hozzáfogtak az étkezéshez. XV. Lajos rossz király volt, de szeretnivaló ember. Ha jókedve volt, ő volt a legkülönb társalgó. Ezúttal jókedve volt. Jóízűen evett, vendégeit itatta, és a beszédet a zenére terelte. De néhány szó után - mintha ezt nem is lehetne elkerülni - a beszéd visszaterelődött Dubarry grófnéra.

- Csodálom - jegyezte meg a király Richelieuhöz fordulva -, hogy ön most hadilábon áll vele. Nem tartja ezt nagyon veszedelmesnek?

- Az én hibám ez, Sire? - kérdezte a marsall.

- Úgy van, herceg! - szólt a király mosolyogva. - Hogyan utasíthatott el egy miniszteri tárcát, melyet a grófné ajánlott fel önnek azzal az indoklással, hogy a nép a grófnét nem nagyon szereti.

Richelieu zavarba jött.

- Hogyan, felség? - kérdezte, hogy időt nyerjen.

- Hát igen, így szól a pletyka - szólt a király, ki nagyszerűen tudta adni a tudatlant. - Fogalmam sincsen róla, hogy én hol hallottam ezt, lehetséges, hogy az újságban olvastam...

Richelieu kényes helyzetbe került. Föltétlenül meg kellett tartania Faverneyt abban a hitben, mintha visszautasított volna egy neki felajánlott tárcát, emellett tudatában volt annak, hogy a király felismerte, merről fúj a szél.

- Sire - felelte -, hogy én a tárcát visszautasítottam-e, ez államtitok, melyet felségednek nem kell elárulnia borozgatás közben; a fő dolog az ok, hogy miért utasítottam volna el a tárcát, ha megkínáltak volna vele.

- És ez az ok nem államtitok, herceg? - felelte nevetve a király.

- Nem, Sire, mivel oly kedélyesen és kedvesen vagyunk magunk között, nincs is semmi titkom felséged előtt. Kitárom önnek egész szívemet, nehogy azt mondhassák, hogy a királynak nem volt egyetlen szolgája sem, ki megmondotta volna neki a teljes igazságot.

- Hát akkor ki vele, azzal az igazsággal - felelte a király, míg Faverney, féltében, hogy Richelieu elveti a sulykot, az ajkát harapdálta és arckifejezését őfelsége arcjátéka szerint igazgatta.

- Sire - kezdte Richelieu -, az ön államában a miniszternek először is engedelmeskednie kell önnek, másodszor legszűkebb barátainak, ha férfiak, ha nők. Királya akaratának örömmel fogja alávetni magát a miniszter, de engedni kell a kegyeltnek vagy a kegyelt nőnek nem mindenki tud, különösen, ha ez a kegyelt nő madame Dubarry. Nem, felség, és ha belepusztultam volna, Dubarry grófné eszközének nem tudtam volna megtenni magam.

A király hallgatott.

- Volt egy ötletem - folytatta Richelieu. - Nemrég körülnéztem felséged udvarán, és a legmagasabb körökben a hölgyek között oly sok szép jelenséget láttam, hogy nékem, ha király volnék, igazán nehezemre esnék a választás.

XV. Lajos ránézett a báróra, ki reszketett félelmében és reményében.

- Báró úr - kérdezte a király -, önnek is ez a véleménye?

- Valóban, Sire - felelte Faverney -, magam is azt hiszem, hogy az udvarnál nagyon sok szép leány van.

- És ön szintén azt a tanácsot adná nekem, hogy válasszak e szépségek közül? - kérdezte XV. Lajos.

- Beismerném, hogy a marsall véleményén vagyok, ha szabad lenne hinnem, hogy ez egyúttal felséged véleménye is - telelte a báró.

A király nyájasan nézett Faverney úrra.

- Nos, majd meglátjuk, uraim - szólt XV. Lajos. - Hát igaz, a fiatalokkal való érintkezés fiatalítóan hat. Igaz, hogy megboldogult nagyapám, amikor olyan öreg volt mint én, már nem udvarolt.

- Oh, Sire - szólt erre Richelieu -, minden tisztelet a megboldogult felségnek, ki engem kétszer küldött a Bastille-ba; de XIV. Lajos kora és XV. Lajos kora között nagy a különbség. Felséged is csakúgy, mint felséges nagyapja, mint a legkeresztényibb egyház legidősebb fia, becsületére válik ennek, de azért mégsem lesz aszkéta, és nem felejti el, hogy ember.

- Ezt megengedem, hiszen itt nincsen gyóntató - szólt a király.

Richelieu elérkezettnek véle a kedvező pillanatot, és szelíden lökte meg a báró térdét.

- Sire - mondotta most ez -, engedje meg felséged, hogy a legalázatosabb köszönetnek adjak kifejezést a leányomnak küldött ajándékért.

- Nincs miért báró - hangzott a válasz. - Faverney kisasszony tetszik nekem, kecses és erkölcsös. Ha leányaim udvartartása nem lenne már teljesen betöltve, akkor Andrea kisasszony is ott lenne a lajstromon. De

gondom lesz a leányára, számíthat erre, báró. Leánya nem gazdag, ugye? Majd szerzek neki férjet.

A báró mélyen meghajolt.

- De még fiatal, még nem sürgős, remélem - jegyezte meg a király.

- Annál kevésbé, Sire - tette hozzá a báró -, mert felséged nem barátja a férjes udvarhölgyeknek.

- Hallja? - súgta a király a marsallnak. - Amint mondottam, gondom lesz a leányára.

E szavakkal felkelt a helyéről, és félrevonta Richelieu-t.

- Mit szólt a kicsike az ékszerhez? - kérdezte.

- Sire, el volt tőle ragadtatva - felelte a marsall halkan. - Kijelenthetem felségednek, hogy a leány utálja a házasságot, és jó szívvel van felséged iránt.

Tipegve elszaladt, és a báróval együtt elhagyta az ebédlőt. A király legjobb kedvében maradt egyedül. Richelieu őszintesége ezúttal jólesett neki. Amikor a két úr végigment a kerten, felnéztek a trónörökös lakosztályának kivilágított ablakaira. Ott még táncoltak. Egy bokor mögött Gilbert térdelt, és felnézett a ragyogó ablakokra. A báró és a marsall majdnem hozzáértek az árnyékban lapuló kabátjához. Hallotta, amint Richelieu nevető hangon mondotta Faverney úrnak: - Öreg barátom, legjobban teszed, ha leányodat sürgősen kolostorba küldöd, fogadni mernék, hogy a király a feje búbjáig szerelmes belé!

Gilbert elsápadt, és még jobban lapult az ágak között.

Andrea

- Kedves Fülöp - szólt Andrea a bátyjához, amikor mindketten a park nagy fasorában a kapu felé mentek -, igen, el voltam készülve rá, hogy a napokban búcsúzni

fogsz tőlem. A kapitány századához való. De ezért mégis bánkódom, hogy elhagysz engen. Hiszen már senkim sincsen, csak te... Tudod, apa milyen. Te vagy a védelmezőm, a meghittem. És megvallom neked már most, hogy félek itt. A dauphine jó hozzám, nagyra becsülöm, de úgy gondolom, nem tudna nékem segíteni, ha itt bajba kerülnék. Nem tudom, mi az, mitől félek... Szeretném, ha ott maradtunk volna a csendes Faverneyben. Az az érzésem, mintha egy mennyei hang figyelmeztetne: Légy résen!

- De kedves húgom, miért kellene résen lenned? - felelte Fülöp. - Az utóbbi időben kedvez nekünk a szerencse! Én egy századot kaptam, te be vagy osztva a trónörökösné udvartartásába, és apa tegnap este a királlyal étkezett.

- Nem tudom, hogy ez mi, Fülöp - folytatta Andrea -, de az az érzésem, mintha egy szakadék szélén állanék, melybe menthetetlenül bele kell buknom.

A kapuhoz értek, még egyszer megölelték egymást, és elbúcsúztak. Künn pedig Fülöp lovára ült, és elvágtatott. Andrea megállt, és utána nézett. Majd visszafordult, egy padhoz ment, és leült. Kezébe rejtette arcát. A fehér ujjak közül könnyek szivárogtak ki. Most megzördült mellette a bokor. Ijedten odafordult. Gilbert állt előtte.

Nem ismert rá mindjárt, gyorsan törölte le könnyeit, mintha szégyellné őket, és nyugodt maradt. Most azonban a bosszúság pírja színezte sápadt arcát.

- Már megint ez a Gilbert? -, mormogta. - Miért néz így rám, mi baja?

- Fáj, hogy szenvedni látom, kisasszony - felelte az.

- Ki mondja önnek, hogy szenvedek? - szólt a leány -, Nem tudom.

-Bocsásson meg, báró kisasszony, hallottam a panaszait.

- Oh, hallgatózik! - szólt Andrea.

- Csak véletlen volt - felelte Gilbert - és Andrea kisasszony, nem bírom el, ha ön sír.

- Nem kell senki részvéte - mondotta büszkén a leány, - legkevésbé Gilbert úré.

- Nincs igaza, amikor ily keményen szól hozzám, nagyságos kisasszony - felelte ez. - Éppen most sajnálta, hogy bátyja elhagyja, és ön védtelenül marad itt, de bárókisasszony, még itt vagyok én, soha hűségesebb szív önért nem dobogott. Faverney kisasszony sohasem lesz védtelen, amíg a fejem gondolkodni tud, és karomban erő van.

E szavakat az őszinte odaadás nemes hangján mondotta, de mintha minden visszatetszenék a fiatal leánynak, ami tőle ered, mintha tisztelete, önfeláldozása sértő volna.

- Megmondottam önnek már egyszer, hogy tolakodónak látom - felelte a leány hidegen. - Miért igyekszik találkozni velem? Nem is arcátlant kell önben látnom, hanem inkább bolondot.

- Nem vagyok sem az egyik, sem a másik, kisasszony - felelte Gilbert egészen nyugodtan. - A természet az embereket mind egyformán teremtette, és a véletlen adósommá tette önt.

- Adósává? - kérdezte Andrea lenézőn.

- Talán azt kellett volna mondanom: a gondviselés, Ön tiszteli apját, kisasszony én pedig csak azért, mert ő adott önnek életet. Nos, miért lök el magától megvetéssel engem, holott én önt kimentettem a halából?

- Ön? - szólt Andrea. - Megmentette az életemet, azt mondja?

- Elfelejtette talán? Oh, persze, hiszen majdnem egy esztendeje már. Akkor emlékeztetni fogom önt erre. Bizony, kisasszony, megmentettem az életét, a saját életem kockáztatásával, május harmincegyedikén, akkor este, amikor ön a XV. Lajos téren emberek, katonák és megbokrosodott lovak tömegébe került.

- Ezen az estén ön volt a megmentőm? Ön? Ön talán Balsamo báró?

- Nem! - szólt Gilbert és a szeme izzott a dühtől, ajka reszketett. Én a nép szegény fia vagyok. Gilbert vagyok, ki oly boldogtalan, oly buta, oly eszeveszett, hogy önt szereti mindenekfelett, Gilbert, ki a tolakodásban odarontott önhöz, felemelte, és végigvitte a hullámzó tömegen, ki elvitte önt Balsamo báró karjaiba, és aki ezután teljesen kimerülve összerogyott, kit összetapostak, összenyomtak, majdnem megöltek; Gilbert, ki ebben a pillanatban még kezében tartotta az ön ruhájának egy darabját, és az ajkához szorította, amikor azt hitte, hogy meghal! Boldogan abban a tudatban, hogy önt biztonságban tudja!

Gilbert tisztára kikelt magából. Vad volt, nyílt, fenséges, elszántságában csakúgy, mint haragjában. Andrea egy pillanatig ámulva nézte, de azután büszkesége újból felülkerekedett benne. Hátravetette fejét, és a legsértőbb közöny hangján kétdezte:

- Mennyi ideig volt Rousseau úr házánál?

- Három hónapig, azt hiszem - felelte a fiatalember -, amibe persze nem számítható az az idő, amikor betegen feküdtem ama szerencsétlen eset óta.

- Nekem mindegy, hogy beteg volt-e és meddig - felelte Andrea. - Ez a betegség nagyon szépen betetőzi az ön elbeszélését, de engem nem érdekel. Csupán azt akartam önnek mondani, hogy ez alatt a rövid idő alatt sokat tanult a híres írótól. A tanítvány máris regényeket költ, melyek nemigen maradnak a tanítóié mögött. Úgy tudom, hogy regényeivel Rousseau nem sok pénzt keresett. A magáé azonban megfizethetetlen.

- Ezt feleli nekem? - kiáltott fel Gilbert, és nem bírt magával dühében.

- Önnek semmit se felelek - szólt erre a leány, és elment mellette.

A fasor másik végén megjelent Nicole, és úrnőjét szólította. Odasietett, és megismerte Gilbert-t.

- Mi az, Nicole? - kérdezte Andrea.

- A báró úr és Richelieu herceg akarja önt meglátogatni - felelte a leány.

- Megyek - és Andrea elsietett.

Nicole egy pillanatra megállt, és gúnyos kifejezéssel nézett a még erősen remegő, sápadt Gilbert-re, majd röviden felkacagott, és követte úrnőjét.

- Szívtelen teremtés! - mormogta a fiatalember, és keze ökölbe szorult. - Megmentettem az életedet... Eddig legyűrtem keblemben mindazokat az érzéseket, melyek megbánthatták volna tisztaságodat, most azonban megismertem, hogy mi vagy. Számomra ezután már csak egy nő leszel, akin a megvetett férfi bosszút fog állani. Már kétszer voltál kezeim között, Andrea, vigyázz, ha harmadszor is hatalmamba kerülsz! Még látjuk egymást!

A ház előtt fel-alá járva várta a báró és a marsall Andreát. Karonfogva lépkedtek mint a meghitt barátság képe. Richelieu mélyen meghajolt a bárókisasszony előtt;

ez a hódolat a bárót örömmel töltötte el, és Andrea is ugyancsak meg volt lepve, mert az ilyen köszöntés nem illett alárendelt helyzetéhez. Ugyanilyen ünnepélyes meghajlással válaszolt, és kérte az urakat, hogy kövessék.

A marsall megcsodálta a kecsességet, mellyel Andrea szobácskájából szinte templomot csinált. Leült egy zöld karosszékbe, és nézett egy porcelánvázát, melyben szép akácvirág illatozott. Andrea zongorája elé ült.

- Nagyságos kisasszony - kezdte Richelieu -, a király nevében kell tolmácsolnom minden dicséretet az ön csodaszép énekéért. Őfelsége ott a helyszínen adott volna már kifejezést megelégedésének és elismerésének, de attól tartott, hogy a többiek, urak és hölgyek megirigyelnék. Kijelentette nekem, hogy még soha nem találkozott senkivel, ki olyan értékben egyesítette volna magában a lélek tulajdonságait külső szépségekkel, mint ön.

- Megfeledkezik a kedély tulajdonságairól - tette hozzá a báró -, Andrea a legjobb gyermek.

- Ezt csak az apa tudja megítélni vagy az udvarló - felelte a marsall -, és ami engem illet, ha húszegynéhány esztendős lennék, lábai elé raknék mindent, amim csak van.

Andrea nem értett hozzá, hogy az udvari ember hízelgéseit közönyösen fogadja; ezért tehát csak zavart pirulással tudott válaszolni.

- Nagyságos kisasszony - folytatta a herceg -, őfelsége arra kéri, fogadja el megelégedése csekély bizonyítékát. Megbízta az ön apját, hogy nyújtson át önnek egy kis ajándékot. Minő választ vihetek őfelségének?

- Fenség - felelte Andrea -, jelentse ki őfelségének hogy a nekem juttatott kegyért alázatos köszönetet mondok, de úgy érzem, hogy nem vagyok méltó rája.

Richelieu kezet csókolt neki. Azután odament az apjához, és súgta:

- A keze csodaszép... a lába olyan, mint egy tündéré... szellem, báj, ártatlanság... Oh, báró, micsoda kincse van benne, ő a született királynő.

E szavakkal búcsúzott. Faverney úr magára maradt leányával. Mind a ketten hallgattak. Nagy öröme ellenére a báró nem tudott szabadulni némi zavartól. Andrea mély, átható pillantással nézett reá.

-Mit adott önnek a király? - kérdezte a leány kisvártatva.

- Oh, önző - gondolta a báró. - Annál jobb, annál jobb!

Zsebéből kivette a tokot, és odaadta neki. Nagy értékű gyöngygarnitúra volt benne, melyet tizenkét nagy gyémánt kötött össze, kisebb gyémántokból egy nyakék és ugyancsak briliánsokból készített kis forgócska. Az egésznek talán százötvenezer frank az értéke.

- Istenem! - szólt ijedten Andrea. - Lehetetlen! A király tévedett. Hogy adhat nekem ilyet?

- Talán nem örülsz neki? - dörmögte Faverney.

- Hogyan viseljem ezeket a drágaságokat? Nincsen hozzávaló ruhám! - dadogta Andrea.

- A király, aki megajándékozott az ékszerrel, van olyan gazdag, hogy adjon neked hozzáillő ruhát is...

XIII
„HARMADSZOR A KEZEIM KÖZÖTT"

Balsamo báró szobájában ült. A komornyik egy levelet adott át neki, melyen nem volt aláírás, de a kézírás ismerősnek látszott.

Ezt olvasta: „Phönix gróf úr! Valaki, akinek egy ízben már segítségére volt, újból szeretne Öntől jó tanácsot. Négy és öt óra között lenne-e számára egy félórája?"

Balsamo kíváncsian nézte a levelet.

- Ezért a csekélységért - mondotta - nem fárasztom Lorenzát. Hátha magam is ki tudom találni, hogy kitől jön ez a levél. A kézírás arisztokratáé, a betűk rendetlenek, reszketősek, tehát öregember írta, igen sok benne a helyesírási hiba, tehát udvari ember írta, aki nem tartja magához méltónak a műveltséget. Jöjjön csak, hercegem, az ön számára mindig ráérek. Hiszen mind a ketten, mindegyikünk a maga módja szerint, ugyanarra törekszünk: tönkretenni a birodalmat.

Elővette az óráját, és megnézte, hogy milyen sokáig kell még várnia a hercegre. Ekkor Lorenza szobájából felhangzott a csengő jele.

- Szólít? - mormogta Balsamo. - Mit akarhat? - Szobájába ment. Az ajtónál egy pillanatig tétovázott. Álomba merítse vagy ébren hagyja? Az utóbbi mellett döntött. Igen, még egyszer szembeszáll a leány haragjával, szemrehányásaival, megkísérli, vajon meg tudja-e szelídíteni, vajon szerelme nem tud-e

győzedelmeskedni rajta természetfölötti eszközök nélkül is. Csodálkozására a nő egészen nyugodtan fogadta.

- Mit kívánsz, Lorenzám? - mondotta, és leült melléje.

- Tudja, hogy felőröl itt az unalom és a szomorúság - felelte a nő. - Fiatal nappalaim végtelen sóhaj, éjszakáim végtelen félelem.

- Ön jó keresztény, ahogyan ezt már nékem néhányszor mondotta, ámbár...

-Istentelennek tartasz... nemde, ezt akartad mondani...

- Miért hagy itt elsenyvedni és lassan halódni ilyen módon? - folytatta a nő. - Nem kérem arra, hogy bocsásson szabadon, mert tudom, ön elhatározta, hogy életem fogytáig fogva tart; csak arra kérem, hadd lássak emberi arcokat. Engedje meg nekem, hogy kisétáljak, hadd vegyem észre, hogy élek.

-A te hibád, Lorenza, hogy ilyen az életed - felelte Balsamo. - Te magad figyelmeztettél engem, Lorenza. Közöltem veled két nagy titkomat. Tudod, hogy Alhotas feltalálta a bölcsek kövét és nemsokára megalkotja az életelixírt; tudod, hogy barátaimmal szövetkeztem arra, hogy a földön megsemmisítem a királyságokat. Ha csak egy titkomat is elárulod, ezzel máglyára vagy vérpadra vihetsz. Te magad fenyegettél meg vele, hogy el fogsz követni mindent és ha szabad volnál, följelentenél engem Sartines úrnál. Szent és törhetetlen esküvel kellene néked fogadalmat tenned Lorenza, akkor szabadon hagylak...

- Mit fogadjak meg?

- Jer velem egy templomba, fogadd velem együtt az úrvacsorát és esküdj meg az Úr testére, hogy nem fogsz elárulni semmit Alhotas tudományáról és összeköttetéseiről, és hogy nem fogsz megválni tőlem.

- Soha - szólt Lorenza -, ez istenkáromlás volna!

- Lorenza, ne ostobáskodj - vágott szavába Balsamo. - Olvass jobban a szívemben. Megmondottam már, hogy nem szabad elválnunk. Ne kívánj lehetetlent! És hidd el, eljön a nap, amikor szabad leszel. Csak egy kis ideig légy még türelemmel.

- Oh, ez a nap máris itt lehetne! - tört ki a leány. - Gyakran láttalak, amikor kísérleteztél állatokkal és egy cseppel, vagy azzal, hogy felvágtad egyik erüket, az állatoknak fájdalom nélkül való gyors halált szereztél. Ölj meg, és a halál pillanatában hálásan fogom megcsókolni a kezedet, Balsamo. Megváltónk vérére, anyád emlékére, mindenre, ami szent, kérve kérlek: ölj meg!

- Lorenza, félrebeszélsz! Megöljelek téged, szerelmemet, életemet?

A leány térdre borult előtte.

- Addig nem kelek fel, amíg nem teljesíted a kérésemet! Ölj meg, ha szeretsz! Altass el, és ne kelts fel soha többé.

- Annyira gyűlölsz engem, Lorenza?

- Gyűlöllek - kiáltott fel a leány -, mert fogva tartasz, mint egy rabnőt. A halált akarom, vagy a szabadságot! De miért koldulok - tette hozzá és felugrott, keblébe nyúlt és elővett egy kis hegyes tőrt. Mielőtt Balsamo még utánakaphatott volna, a tőrt a keblébe döfte. A férfi felkiáltott, és elkapta a nőt, ki most a sebből kihúzta a fegyvert úgy, hogy felszökött a vére.

Balsamo lefektette a pamlagta, és föléje tartotta a kezeit. – Aludj mondta. De Lorenza olyan izgatott volt, hogy a parancs nem hatott mindjárt.

- Nem, nem - mondotta, és még egyszer a tőr után akart kapni. - Nem alszom!

- Aludj - ismételte Balsamo -, így akarom.

Hangja oly hatalmasan csengett, fölemelt kezéből oly erősen áradt a leányra a delejes fluidom, hogy Lorenza egy sóhajjal hátrahanyatlott, és lehunyta a szemét. Balsamo gyorsan megvizsgálta a sebet; jelentéktelennek látta, bár erősen vérzett. Működésbe hozta a gépezetet, mire a szoba mennyezetéről leereszkedett az Alhotas szobájába vezető csapóajtó, felsietett rajta, és kereste a kis üveget, melyben a gyógyító és vérzést elállító szer volt, mely eddig még soha sem tévesztette el hatását. Alhotas ott akarta őt tartani.

- Maradj, Acharat és hallgass rám! - szólt az agg. - Egy héten belül meg kell kapnom egy gyermek vagy egy szűzleány vérét... különben nem tudom elkészíteni az életelixírt és meg kell halnom!

Balsamo körülnézett.

- Jó, jó, megkapod! - mondotta. Visszament Lorenza szobájába, és a csapóajtót eltüntette. Ebben a pillanatban lépett be az inas, és jelentette Richelieu urat.

- Várjon - szólt Balsamo.

Öt órára járt, amikor a marsall elhagyta a varázsló házát. Célt ért Balsamónál. Amikor visszatért Trianonba, Faverney bárót és leányát az étkezésnél találta. Megörvendeztette őket a hírrel, hogy a király Fülöp úrnak nem egy századot, hanem egy ezredet fog adni. Amikor elbúcsúzott, intett Nicole-nak, hogy kövesse. A park egy oldalfasorába ment vele.

- Komoly megbeszélni valóm van magával, kislányom - kezdte. - A dolog így nem mehet tovább. Aki a dauphine egyik udvarhölgyének komornája, annak tisztességes életmódot kell folytatnia, megértette? Hogy mer szerelmi viszonyt kötni és szerelmesével este találkozni? Úgy bizony, rájöttek erre, kicsikém, és ha de Noailles asszony

ezt megtudja, akkor önnek vége. Akkor az ügyet közlik Sartines úrral, aki nem sokat tétovázik, mert ő minden erkölcstelen komornát elküld a Salpetriére-be, ahol hamarosan megtanulhatja az illendőséget.

Nicole kisasszony halálra vált ijedtében, amikor ezt hallotta. Richelieu úrtól várt legkevésbé ilyen beszédet, mert mindig nyájas volt hozzá. Féltékeny talán Beausire úrra?

- Amint mondottam. Lelkem, önnek innen el kell mennie... Még az éjszaka meg kell szöknie, de magával viheti vőlegényét. Ez lesz a vigasztalása. Ne tétovázzék... Kövesse tanácsomat, mert különben már holnap a Salpetriére-ben fonalat sodorhat.

- Oh, marsall úr - felelte Nicole, ki még mindig meg volt szeppenve -, de a nagyságos kisasszony éjszaka szólíthat, akkor szökésemet máris felfedezték. Mielőtt Párizsba értem, üldözőbe vesznek és elfognak.

- A nagyságos kisasszony mélyen fog aludni, Nicole - szólt a marsall.

- Ellenkezőleg, nagyon nyugtalanul alszik, fenség - siránkozott Nicole.

- Megmondtam már, hogy mélyen fog aludni, gondunk lesz rá. Magam is álmatlanságban szenvedek, de van egy kitűnő szerem. Van egy ártalmatlan orvosságom, melyből két cseppet töltök éjjeli italomba, és akkor alszom, mint a mormota, és reggel friss erővel ébredek. Itt van egy kis üveg, Nicole, egy keveset betöltöttem ebből az orvosságból, Andrea kisasszony lefekvés előtt, ugyebár iszik egy pohár vizet?

- Úgy van - mondotta tétován -, Andrea kisasszony mindig iszik egy pohár vizet, de...

- Ez tehát a világon a legegyszerűbb, Nicole - vágott szavába a marsall. - Két cseppet ebből, nem többet és ön biztosította magát minden fölfedezés ellen. Rendelje ki Beausire urat kocsival a kapuhoz... Itt a kulcs, hogy éjszaka kijuthasson rajta, és szerencsés utat. Még egyet, Nicole! Ha elhagyja a nagyságos kisasszony szobáját...

- Akkor ne felejtsem el betenni az ajtót, nemde?

- Ellenkezőleg, drágám, nyitva kell hagynia, az egész dologban ez a legfontosabb.

Hohó! Nicole most már tudta, hányadán van. Most más húrokat pengethet. Itt valami gazság készül, és csak a bárókisasszony komornáját akarják félretenni az útból.

- Marsall úr - mondotta, és igen aggódó arcot vágott -, ha magammal akarom vinni vőlegényemet, akkor...

- Mindkettőjüknek pénzre van szükségük, tudom. Mennyi legyen az? Mondjuk tízezer livre, mi?

- Az első időre talán elég lenne - vélte Nicole olyan hangon, mint aki többet várt. - De ha nyitva kell hagynom az ajtót, fenség...

- Akkor ezért még külön akar valamit... nagyon igaz, lelkem. Mondjuk, még tízezer livre-et. Számítottam erre - mondotta a herceg, és egy csomó bankjegyet vett ki zsebéből, és odaadta Nicole-nak. - Fogja, kicsikém! És intézzen el mindent pontosan és óvatosan! Megértette?

Ezt Nicole meg is tette. De mit használ minden óvatosság, amikor oly szívós leselkedő volt résen, mint Gilbert? A fiatalember látta, amit Nicole találkozik Beausire úrral és visszamegy a kastélyba, Beausire pedig nagy sietve távozik. Gilbert várt. Mintegy két óra múlva Nicole újra előkerült. Egyúttal Andrea ablakában kihunyt a lámpafény. Gilbert komorna utána osont. Kulcsa volt a

kerthez, beengedte vőlegényét, és maga mellé ültette egy padra.

- Beausire úr - mondotta -, azért rendeltem ide kocsival, mert meg akarok önnel szökni. Többször felajánlotta már nekem, hogy megszöktet.

- És feleségül is veszem! - szólt ez elragadtatással.

- Arról még beszélünk, most csak szökjünk meg innen.

- A kocsi itt van, Nicole, de hogyan képzeli el a jövőt?

- Egyelőre nem lesznek gondjaink - felelte a leány, és Gilbert hallotta az aranyak csengését.

- Oh, Nicole - szólt a férfi -, önért akár tűzbe is megyek!

Most mindketten távoztak. Gilbert nem tudta, mit véljen erről. Miért szökik Nicole? Honnan van a pénz? De mindegy, gondolta, az a fő, hogy elment, Andrea most egyedül van, most Gilbert-nek nem kell óvakodnia a ravasz komornától. Ebben a pillanatban még egy másik gondolat is felvillant forrongó agyvelejében. Hátha Nicole nyitva hagyta Andrea szobáját? Ha most éjjel behatolhatna a szeretett nőhöz!

Andrea még nem tért nyugovóra. Olvasott, mint minden este. Válogatás nélkül vette elő könyvtárából azt, ami a kezébe akadt. Növénytani lexikon volt, és ennél az őt nem valami nagyon érdeklő szövegnél a szeme csakhamar lecsukódott. Félretolta a könyvet, és esti itala után nyúlt. Megkavarta benne a cukrot, és szájához emelte a poharat. De éppen, amikor inni akart, különös érzés fogta el. Keze reszketett, agyvelejében különös nyomást érzett. Bizony megijedt, mert ez ugyanaz az érzés volt, mint akkor este Faverneyben a varázsló ott járt apjánál.

Csak éppen hogy le tudta tenni a poharat, és ekkor érezte, hogy már nem tud se beszélni, se látni, se gondolkodni, és halálszerű kábulás fogta el. Míg szeme le

volt hunyva, tagjai mintha merevek és dermedtek volnának, kisvártatva ezután mégis fölemelkedett és elindult a dróton járó bábu szögletes mozdulataival, mint egy géppel hajtott figura, és kiment a szobából, ki a folyosóra, le a lépcsőn egészen a külső lépcsőig.

Amikor lábát a felső fokra tette, hogy lefelé induljon, Gilbert megjelent a lépcső alján, hogy felmenjen. Látta a fehér alakot, hátrált és elrejtőzött a közeli bokor mögé. Andrea elhaladt mellette oly szorosan, hogy éjjeli köntöse hozzáért. Gilbert nem tudta megérteni, hogy mi történt a kisasszonnyal. Arra emlékezett, hogy ilyen állapotban látta már egyszer Faverneyben. Őrült, elvarázsolt? Utánanézett, és most egy hársfasor végén megpillantotta egy férfi alakját, aki az egyik karját kinyújtva tartotta, mintha magához akarná vonni az alvajárót. Andrea egyenesen odament ehhez a férfihoz.

Gilbert nem hitt szemének. Az volt az érzése, mintha izzó vas fúródnék a szívébe. Felállt, és az árnyékban közelebb lopózott. Most megismerte Balsamo bárót. Éj idején vajon hogyan tudott bejutni Trianon mindig lezárt kertjeibe? A báró megfogta Andrea kezét és Gilbert látta, amint a fiatal leány erősen összerezzen.

- Lát? - kérdezte Balsamo.

- Látok, de az ön hirtelen szorítása halálra rémített - felelte Andrea.

- Bocsásson meg, már nem bírok magammal, szinte megőrülök, szinte belepusztulok - suttogta Balsamo lelkendezve. - Csak öntől kaphatok segítséget. Még egyszer: lát? Kövessen engem a lakásomba!

- Ha gondolatban el akar oda vezetni.

-Jól van! Vezetem... Párizsba... a Rue Saint-Claude-ba... az előszobába... fel a lépcsőn... egy szobába.

- Egy szobába - dadogta Andrea -, padlóján két oroszlánbőr, a falakon fegyverek... Lám, a kandalló lapja kinyílik.

- Átmegyünk rajta... hol van most?

- Egy rácsos ablakú szobában... Micsoda rendetlenség!

- Nincsen senki, nemde?

- Senki.

- Itt van a haja annak, aki ott lakott... Látja őt most? Andrea a hajfürtöt a homlokára szorította.

- Igen... mintha ismerném... már láttam egyszer... akkor Párizs felé szökött.

- Úgy van. Meg tudja nekem mondani, hogy ez a személy mit tett az utolsó két órában?

- A pamlagon fekszik, a mellén kis seb; most feláll, elővesz egy zsebkendőt, egy székre áll, a kendőt rákötí az ablak keresztfájára.

- Jóságos Isten, valóban el akarta pusztítani magát! - dadogta Balsamo. - Tovább!

- Elmegy az ablaktól, a kandallóhoz megy, dísze oroszlánfejet ábrázol, nézi a fejet, vért lát rajta, keblén seb van, de ez a vér nem az övé, hanem az ön vére.

- Az enyém? - riadt fel Balsamo. - Oh! Megkarcoltam kezemet a tőrén, és a véres kezet rátettem az oroszlánfejre. És most?

- Így történt, és most nézi a vérfoltot, ráteszi a kezét, gondolkodik és keres, s míg ujjaival tapogatja, az oroszlán szeme enged, a kandalló ajtaja kinyílik.

-Elárultam magamat vigyázatlanságommal! - mormogta Balsamo. - Ő most kimegy, nemde, menekül? Kövesse, Andrea!

- Belép egy szobába, lát egy nyitott szekrényt, benne egy kazettát, kiveszi...kék bársonnyal van bevonva!

- Hah! - szólt Balsamo haragosan. - Magával vitte?

- Lesiet a lépcsőn, át az előcsarnokon, kinyitja az ajtót, meghúzza a láncot, felnyílik az udvar ajtaja, és távozik, kiszalad a boulevard-ra, szalad megállás nélkül a Bastille felé. Most kérdezi valakitől a rendőrminiszter lakását...

- Tehát nem volt üres fenyegetés!

- Visszafordul, egy kanyargó utcába siet, és kiér egy nagy térre.

- A Place Royale-ra, úgy van. Tud-e olvasni ennek a nőnek a lelkében? Meg tudja-e nekem mondani, hogy mi a szándéka?

- Fel akarja jelenteni önt a rendőrminiszternél. Ha nem előzi meg, ön el van veszve.

Balsamo a düh kiáltását hallatta, egy kis ajtón, melyet árnyszerű alak nyitott ki neki, kiugrott, egy künn álló paripa hátára pattant, és Párizs felé vágtatott. A következő pillanatban ló és lovasa eltűnt a sötétben.

Andrea megállt, mint egy kőszobor. Egyszerre csak, mintha Balsamo magával vitte volna az életét, összeesett. A delejező elfelejtette őt felkelteni.

Gilbert látta, hogy Andrea összeesik, odaugrott, karjaiba fogta, és szobájába vitte. Amint belépett, nekiütközött a pamlagnak, és mindjárt le is tette rá Andreát.

Most halk lépteket hallott a lépcsőn. Nicole nem lehet, mert megszökött, Balsamo se lehet, mert elvágtatott, tehát csak idegen jöhet. Gyorsan elfújta a gyertyát, és

besurrant a kis szobába, ahol eddig Nicole aludt. Innen nemcsak a hálószobát, hanem az előszobát is láthatta. Itt éjjeli lámpás világított. Gilbert nem ért rá eloltani, mert a padló máris megroppant a nehéz léptek alatt. A következő pillanatban látta, amint besurran valaki, és bereteszeli az ajtót. Gilbert elfojtotta a lélegzetét, és a kis oldalajtó ablaküvegén kikémlelt.

Künn dörgött; patakzott, az eső és egy valahol nyitva maradt ablak csikorgott a csendes éjszakában. De mi volt az elemek háborgása Gilbert vadul izgatott szívének dobogása mellett? Látta, amint a most érkezett tapogatózva keteste Andrea ágyát, és csodálkozó mozdulatot tett, mert üresen találta. Meglökte a gyertyatartót, mely az asztalon állt és lelökte. Eltört a padlón.

- Nicole! Nicole! - szólt a jövevény.

Nem jött senki. Az ismeretlen fölemelte a gyertyatartót, visszament vele az előszobába és a lámpa lángjánál meggyújtotta a gyertyát

Gilbert rámeredt, és amikor meglátta az arcát, ijedtében halálra vált. Megismerte a királyt.

Most már tisztában volt mindennel; ezért szökött meg tehát a komorna, innen volt a pénze, tudta most már, hogy Richelieu és Faverney ily gyalázatos játékot űznek és hogy Andrea ennek a játéknak a tárgya.

De annak a gondolatára, hogy miért jött ide a király és mi történik most majd itt, elhomályosult a szeme. Ordítani akart, de a torkát mintha összeszorítanák.

A király most visszajött a gyertyával, és látta a pamlagon fekvő Andreát, kinek ruhája kissé félrecsúszott. Mosolygott. A gyertya fényénél Gilbert látta ezt a vészjósló mosolyt. A király a gyertyát letette az asztalra,

lehajolt az ájult leányhoz, és néhány szót suttogott, amit Gilbert nem értett. Féltérdre ereszkedetett Andrea mellett, megfogta a kezét, és csókolta a fehér ujjakat.

Gilbert törölgette verejtékező homlokát. Andrea mozdulatlan maradt. A király karját a leány nyaka köré fűzte, és megint halkan szólt neki. Eközben hozzáért arcához. Ez éppoly jéghideg volt, mint a keze.

Gilbert zekéjének zsebébe nyúlt, és meggyőződött róla, hogy itt az az éles kés, mellyel nyesegetni szokta a kert sövényeit.

A király fölkelt helyéről, megpillantotta Andrea alálógó kis lábát és kezébe vette. Szintén jéghideg volt. Gilbert a fogát csikorgatta, az volt az érzése, mintha tolvaj állana ott, ki el akarja rabolni legértékesebb kincsét. Kivette zsebéből a kést, és felnyitotta.

A király eleinte azt hitte, hogy a leány színleli az alvást, félelemből vagy számításból; most azonban elcsodálkozott, hogy ilyen hidegen és mereven fekszik, kételkedni kezdett benne, vajon él-e még. Ezért felbontotta a pongyoláját és félénken és egyúttal mohón tette a kezét a leány mellére. Ekkor észrevette, hogy a keble is hideg, mint az alabástrom.

Gilbert elhatározta, ha a király még ezzel sem elégszik meg, kiront, leszúrja és végez önmagával is. Odakünn villám cikázott, s kísérteties fényt vetett a szinte holtan fekvő Andreára. A király látta a kékes fényben a leány arcát, kibontott fekete haját, keblét, mely mintha már nem is pihegne. Borzalmas mennydörgés reszkettette meg a házat úgy, hogy a bútorok meginogtak, de a leány nem mozdult. Erre riadtan hátrahőkölt.

- Meghalt! Meghalt! - hörögte.

A gondolat, hogy halotthoz ért, borzalommal töltötte el. Mint az ittas, tántorgott az ajtóhoz, és elmenekült. A következő pillanatban hallotta őt Gilbert, amint lebotorkál a lépcsőn és tovasiet a kertben. A vihar zúgása elnyelt minden egyéb neszt.

Gilbert előjött rejtekéből, és nézte Andreát. A kést zsebébe tette; arca vad elhatározás sötét kifejezését öltötte magára. Amit az ablakon át látott, az felszította forró szenvedélyét; vére lüktetett, már nem volt ura érzelmeinek. Kirontott az előszobába. Hallgatózott az ajtón, bereteszelte, mint ahogy a király tette az imént. Elfújta az ott égő éjjeli lámpást és lihegve, lángoló szemmel tért vissza Andreához.

- Harmadszor vagy kezeim között, Andrea! - mormogta. -Megmondtam neked, óva intettelek. Kétszer megmenekültél, de harmadszor nem! Regényt költöttem, így mondottad...Nos tehát, borzalmas vége lesz rád nézve...

Tárt karokkal lépett a pamlaghoz, melyen Andrea még mindig mozdulatlanul feküdt.

A rendőrminiszternél

Arab ménjén Balsamo tovavágtatott az úton. A türelmetlenségtől sápadtan, mélyen ráhajolt az állat sörényére, és félig nyitott szájjal szívta magába a levegőt. Már messze volt mögötte Versailles, amikor hirtelen erős rántással megállította ménjét.

- Én, balga! - hörögte. - Dserid fürge lábai nem tudják elérni. Az elektromos szikra kell nekem, mely mint a villám bénítja meg a nyelvet. A távolból kell álomba merítenem a rabnőt, ki széttépte láncait. Hej, ha megint a kezem közé jutsz! De bizonyára már későn... már a

helyszínnél van, talán beszélt is már... mindenesetre megkísérlem.

Fölegyenesedett nyergében, és kitárta karját.

- Lorenza! - mondotta komoly hangon. - Aludj, akarom... bárhol vagy is, aludj! Oh - szakította félbe magát -, kételkedem... de a kétség megsemmisíti az akarat erejét. - Nagy erőfeszítéssel emberelte meg magát. - El a kétséggel! Akaratom győzzön, akaratom hatoljon keresztül a falakon, repüljön tova a térben, vegye őzőbe őt, hiúsítsa meg gyalázatos merényletét... aludj, Lorenza, akarom!

Néhány pillanatra minden erejét belevitte ebbe a parancsba. Azután tovább engedte szaladni lovát, de most már nem sarkantyúzta. Lovaglás közben elkészítette védekezése teljes tervét. Készen volt vele, amikor Dserid Sévre kövezetére lépett. A park kapujánál megállt. Egy ember jött feléje.

- Te vagy, Fritz? - kérdezte, mert az inasa volt az. - Tudakozódtál? Hol van madame Dubarry? Párizsban, vagy Luciennes-ben?

- Párizsban.

- A Szultánon jöttél?

- Igenis, báró úr.

Balsamo néhány sort írt egy lap papírra.

-Add ezt át személyesen Dubarry asszonynak - mondotta. - Fél óra múlva légy megint a házamnál, és várd ott signora Lorenzát. Engedd be, és ne feledd, hogy egy fél óra alatt ennek meg kell történnie.

- Parancsára, báró úr.

Fritz elvágtatott.

Balsamo nyugodtabban folytatta útját Párizsba. Háromnegyed óra múlva odaért. Lorenza végigbolyongott

Párizs utcáin. A Saint-Antoine külvárosban megállított egy arra hajtó bérkocsit, meghagyta a kocsisnak, hogy vigye a rendőrminisztériumba.

- Megvárjam, szépasszony? - kérdezte a kocsis, amikor megérkeztek.

- Meg - szólt a nő félig öntudadanul.

Aztán eltűnt a kapuban.

- Kicsoda ön? - kérdezte Sartines úr, amikor Lorenza megállt előtte.

- De Sartines rendőrminiszter előtt állok? - felelte a nő.

- Úgy van.

- Ki kezeskedik nékem ezért?

A miniszter feléje fordult.

- Bizonyítékot akar? - mondotta. - Megelégszik azzal, ha lecsukatom?

Az olasz nő büszkeségével keresett magának Lorenza széket. Sartines úr jó emberismerő volt, és látta, hogy látogatója a jobb körökből való, és ezért rámutatott egy zsöllyére.

- Üljön le - szólt röviden. - Mit akar? Nem nagyon érek rá.

- Védelmet kérni jöttem - kezdte a nő. - Elszakítottak a családomtól, egy férfi tette ezt, erőszakosan tart magánál, amikor is azt állítja, hogy feleségül vett.

- Honnan való ön? - kérdezte Sartines, és nézte őt.

- Rómából.

- A neve?

- Feliciani Lorenza. Védelmet kérek e férfival szemben, ki fogva tart, mint egy rabot. Ezért én bosszút állok rajta. És ez az én bosszúm önre és a francia királyra áldás. Bosszúm abból áll, hogy elárulom ennek az embernek a titkait.

- Igen? Vannak titkai? - kérdezte a rendőrminiszter, aki most már kezdett érdeklődni a dolog iránt. - Miféle titkok ezek?

- Politikai természetűek - felelte Lorenza.

- És milyen módon védjem önt? Szüksége van pénzre vagy mi történjék?

-Kolostorba akarok menni, ahol nyugodtan és ismeretlenül akarok maradni életem végéig.

- Ha csak ezt kívánja, ez megtörténhetik - felelte Sartines úr.

- Akkor fogja ezt a kazettát - szólt Lorenza. - Ebben vannak a titkok, és ha tudomást vett róluk, meg fog ijedni, hogy minő veszedelemben van a király és az állam.

- Ön tehát tud erről?

- Csak felszínesen. Csupán azt tudom, hogy titkos társaságról van szó.

- Bizonyára a szabadkőművesekről.

- A láthatatlanokról.

Sartines vállat vont.

- Tudok erről - mondotta -, de nem hiszek benne.

- Amint kinyitotta ezt a kazettát, majd fog hinni benne.

- Hadd lássam! - És Sartines úr nézte a kazettát, azután mintha észbe kapna, így szólt: - Nyissa ki maga.

- Nincsen kulcsom.

- Igen? Elhoz ide ilyesmit és elfelejti a kulcsot?

- A zárat könnyű feltörni - vetette ellene Lorenza.

- Várjon csak! - szólt a rendőrminiszter. - Van itt mindenféle kulcsunk, akad közte beleillő.

Asztala egyik fiókjából kivett mindenféle nagyságú kulcsokat, és odanyújtotta őket látogatójának.

- De miért nem hozta mindjárt magával a kulcsot? - kérdezte.

- Mert azt a kazetta tulajdonosa mindig magával hordozza.

- Ki ez az ember?

- Ezt csak a jó Isten tudná megmondani. Csak ő tudja, hogy mióta van már a földön és mit csinál.

- Mi a neve?

- A nevét már vagy tízszer változtatta.

- De milyen néven ismeri ön őt?

- Ezen a néven: Acharat.

- Hol a lakása?

- A Rue Saint...

Lorenza most hirtelen összerezzent; erős remegés fogta el, a kazetta és a kulcstömeg kihullt kezéből. Szája eltorzult, torkához kapott az olyan ember elhárító mozdulatával, aki érzi, hogy fojtogatják. Beszélni akart, de csak zavaros hangok tódultak ki száján. Karját égnek emelte, és elterült a szőnyegen.

- Hát ez mi? - szólt Sartines úr, felugrott és csöngetett - Csinos nő! - tette hozzá. - Érthetetlen! Valószínűleg féltékenységről van itt szó.

Két szolga jött.

- Vigyétek ezt a hölgyet a szomszéd szobába, és gondoskodjatok róla, hogy föleszméljen - parancsolta.

Amikor magára maradt, kis vésőt keresett és kalapácsot, és felfeszítette a furcsa kazetta zárát.

Tulajdonképpen azt hitte, hogy pokolgép lesz benne, vagy méreg, melynek halálos gőzei nyomban el fogják őt kábítani. Az első, ami szemébe ödött, a nyilván elferdített írással írott szavak voltak: „Mester, itt az ideje, hogy letedd a Balsamo nevet." Alatta e betűk álltak: L P. D.

- Balsamo? - mormogta. - Ismerősnek tűnik. Nézzük csak! Számos fiókjainak egyikéből lajstromot vett elő.

- Oh - mormogta -, sok áll itt erről a Balsamóról. Elolvasta, ami ott állt, azután a listát visszatette helyére, hogy folytassa a titkos iratok áttanulmányozását. Hamarosan fölkelt, és csöngetett.

- A titkáromat, jöjjön rögtön - szólt a belépő szolgának.

Két perc múlva bejött a tisztviselő, nagy könyvvel. Sartines átnyújtott neki egy papírlapot, melyet a kazettában talált.

- Titkos írás - mondotta. - Fejtse meg rögtön, Lafouine.

Ez az ember kicsiny és szikár volt; összeszorította az ajakát, a szeme szúrós a vastag szemöldök alatt, homloka hátrahajló és álla előreugró. Hozzáfogott a munkához, és tíz perc múlva leírta a következőket:

1. parancs, 3000 testvért egybegyűjteni Párizsban.

2. parancs, három kört és hat páholyt alakítani.

3. parancs, a fővarázsló számára négy lakásról gondoskodni, közülük az egyik a királyi palotában legyen.

4. parancs, 500 ezer livre-et előteremteni egy rendőrség felállítására.

5. parancs, Parisban bevonni az akcióba az első költőket és filozófusokat,

6. parancs, megnyerni nemes urakat nagy számban és különösen az ügy szolgálatába állítani a rendőrminisztert ravaszsággal, megvesztegetéssel vagy erőszakkal.

7. parancs, letenni a Balsamo nevet, és helyébe felvenni ezt a nevet: gróf Phö...

Sartines úr Lafouine válla fölött olvasta, hogy ez mit ír. Az utolsó soroknál elsápadt, és végül indulatos türelmetlenséggel kapta el a titkár elől a lapot, hogy jobban olvashassa. Így történt, hogy a név utolsó betűit egy nagy tintafolt tette olvashatatlanná.

- Gróf Phö... - próbálta Sartines elolvasni.

Ekkor belépett egy inas, és jelentette: - Phönix gróf úr kéri, hogy fogadja.

A rendőrminiszter megijedt, gyorsan küldte el a titkárt, összeszedte minden lélekjelenlétét, és leült íróasztalához. Néhány pillanat múlva a tükörben látta komoly arcát annak a férfinak, akivel akkor este ismerkedett meg, amikor a grófnét mutatták be az udvarnál. Sartines felállt, szertartásosan hajolt meg, újra leült, és nyugodtan egymásra rakta a lábait.

Kitalálta az első pillantásra, hogy ennek a látogatásnak mi a célja. Balsamo azonban szintén megpillantotta a már félig kiürített kazettát,

- Minek köszönhetem a szerencsét, gróf úr? - kérdezte Sartines szárazon. - Mert ha nem jött volna, elküldtem volna önért.

- Hiszen ez szerencsésen összevág - jegyezte meg Balsamo rendületlen mosolyával. - Szolgálatára lehetek valamivel?

Ezt a kérdést a nyugtalanság minden nyoma nélkül vetette föl. Sartines gúnyosan hajolt meg.

- Talán, gróf úr - felelte. Képzelje csak, egy egészen veszedelmes embert keresek, aki mintha egyesítené magában az összes gonoszságokat, mert istentagadó, összeesküvő, szélhámos, házasságtörő, pénzhamisító, varázsló és szektavezető egy személyben. Története benn van a könyveimben és itt találtam, éppen a kazettában...

- Oh, a története megvan önnek - vélte Balsamo -, de az ember még nincsen meg!

- Ennek sincsen már sok híja - felelte Sartines -, ámbár úgy látszik, hogy annyira el tud változni, mint Proteus. Egyiptomban a neve Acharat, Itáliában Balsamo, Sardiniában Jomini, Máltában Marchese di Anna,

Korzikában Marchese Pellegrini, Franciaországban végül gróf...

- Gróf? - kérdezte Balsamo.

- Ezt a nevet nem tudom jól elolvasni, és ehhez kell az ön segítsége. Utazásai közben a nagyvilágban bizonyára megismerkedett ezzel az emberrel. Ő - tette hozzá és erősen ránézett a grófra, - olyan idős lehet, mint ön és olyan megjelenése is. Hol két kézzel szórja a pénzt, mint egy fejedelem, hol mint kuruzsló adja a tudós kutatót, hol mint összeesküvések tagja jelentkezik, hogy elpusztítson a föld színéről minden királyt.

- Sok olyan embert ismertem, akire ez a leírás ráillik. Hogy segítségére lehessek - felelte Balsamo -, pontosabb adatokat kérek. Hol van most ez az ember?

- Jelenleg Franciaországban mint óriási összeesküvés vezetője.

- Hiszen akkor van támaszpontja. Ha tudja, hogy ez miféle összeesküvés, akkor mégis csak könnyen fog ráakadni.

- Ezt magam is hiszem - mondotta Sartines úr.

- Akkor miért kér tőlem tanácsot? - szólt erre Balsamo.

- Mert egy pontot illetően még nem vagyok magammal tisztában, ugyanis azzal a kérdéssel, vajon letartóztassam-e őt, vagy sem? Nagy nevet visel, ezen a néven mutatkozik, de éppen ezt a nevet nem ismerem. Meg tudná ön nekem ezt a nevet mondani?

- És ha tudja ezt a nevet, akkor letartóztatná azt az embert? -kérdezte Balsamo.

- Nyomban - felelte a miniszter.

- Nos, Sartines úr - szólt Balsamo -, én ismerem ezt a nevet.

- Hogyan? Akkor ismeri azt a férfit is?

- Mint jómagamat!

- És hogyan hangzik ez a név? - kérdezte Sartines és hamis adatot várt.

- Phönix gróf.

- Hogyan? Hiszen ez az a név, melyen ön bejelentette magát.

- Ez az én nevem.

- Ön tehát az az Acharat, Jomini, di Anna, Pellegrini, Balsamo?

- Én vagyok az - felelte Balsamo egész nyugodtan. Sartines urat meglepte e példátlan vakmerőség.

- Mindjárt tudtam, gondoltam, hogy Phönix gróf és Balsamo József egy és ugyan az a személy. Le van tartóztatva, uram - és a csengő zsinórja után nyúlt.

- Oh, nem - felelte Balsamo, ki gyorsan közbelépett. - Engem nem lehet letartóztatni. Maradjon csöndben, miniszter úr, egy lépést se, különben golyót röpítek a fejébe!

Pisztolya csövét Sartines úr arca elé tartotta. A miniszter halálsápadtan rogyott egy székre.

- Így ni - mondta Balsamo, és egy karosszéket húzott melléje. - Most itt ülünk, és kedélyesen elbeszélgetünk egymással. Azért kerestem fel, Sartines úr, hogy egy szolgálatot tegyek önnek. Ön azonban félreérti jó szándékomat. Összeesküvőnek mond engem, holott éppen egy összeesküvésről akarom önt tájékoztatni. Nagy Frigyes porosz király követe vagyok, de mint követ kíváncsi ember és sok mindenről szereztem magamnak tudomást, elsősorban gabonavásárlásokról.

E szavakra Sartines úr fülét hegyezte, és fölemelte a fejét.

- Hozzáértő spekulánsok - folytatta Balsamo - rávették a francia királyt, hogy építsen készletházakat, hogy így elláthassa népét gabonával, ha az aratás rossz. Nagy raktárakat építettek, és meg is töltötték őket. Föltételezhető, hogy erre a célra jócskán kellett gabona, nemde, miniszter úr?

- Úgy van - felelte Sartines úr, ki még mindig nem tudta megérteni, hogy mit akar elbeszélésével Balsamo.

- Ha már most a mindennapi kereskedelmi forgalomból kivonnak egyszerre ennyi gabonát, akkor természetesen ezt a nép sínyli meg. Az ezer zsák, mellyel megtöltenek egy raktárházat, hiányzik a piacról, nemde? Ha már most tízezerről van szó, akkor az ár rögtön felszökik a magasba. A spekuláns, aki a raktárházakat építette, meggazdagodott ezen az áremelkedésen, ez csak világos, nemde?

- Egészen világos - felelte Sartines úr -, és ezt nevezi ön bűntettnek, melynek okozójául ön őfelségét jelöli meg nekem.

- Jól megértett, uram!

- Most komolyan kíváncsi vagyok, hogy mit szól majd a király az ön feljelentéséhez; attól tartok, hogy az ön számára ebből nem jut egyéb, mint a Bastille.

- Ne tartson engem tökfllkónak, Sartines úr. Azt hiszi, hogy odamerészkedném a királyhoz? Hallgasson végig, kérem. Azok, akik fölfedezték ezt a francia népen véghez vitt gaztettet, nemzetgazdászok, lelkiismeretes buzgó férfiak és ezek rájöttek arra, hogy ebben a játékban még mások is részt vesznek, nemcsak a király. Ön tudja, Sartines úr, hogy őfelsége pontos jegyzéket vezet minden piac gabona árairól, és örül neki, ha az áremelés ötvenezer frank hasznot hoz neki; de ön azt is tudja, hogy

őfelsége mellett áll egy ember, kinek hivatala lehetségessé teszi, hogy pontosan áttekintse a behozatalokat, a vásárlásokat, az elraktározásokat.. Ez az ember helyettesíti a királyt. A nemzetgazdászok nem a királyt támadják meg, hanem a helyettesét, aki őfelsége helyett végzi a kereskedést.

Sartines úr helyére akarta tolni a parókáját, de nem bírta kezét mozdítani.

- Mármost, hogy a dologra térjek - folytatta Balsamo -, amilyen jól tudja ön, hogy én vagyok Phönix gróf, ugyanolyan jól tudom én, hogy ön de Sartines úr.

- Ebben nincsen semmi újság - szólt a miniszter zavartan.

- És ugyanez a de Sartines úr az az ember, aki a király részére összevásárolja a gabonát, akinek csillapítania kellene olcsó élelmiszerekkel huszonhétmillió francia éhségét. Képzelje el, hogy az ilyen machináció leleplezése hogyan fog hatni a népre! A nép különben is gyűlöli már önt mint rendőrminisztert; ha rájönnek még erre a tettére is, akkor a söpredék a királytól követelni fogja az ön fejét, és a király, aki igazán nem mondható lágyszívűnek, sietni fog megnyugtatni a népet és át fogja önt adni az akasztófának.

- Vádoljon be, ha úgy tetszik - szólt Sartines úr türelmetlenül. - Mit árthat nekem egy olyan ember feljelentése, akinek nincsen befolyása?

- Éppen azok, akiknek látszatra kevés a befolyásuk, gyakran igen nagy befolyással bírnak - felelte Balsamo. - Gondolja csak meg, hogy nekem csupán írnom kell uralkodómnak, a porosz királynak, ki filozófus és szereti a népét; a porosz király egyszerre levelez Voltaire úrral; Voltaire úr éles tollával rögtön magává teszi ezt az ügyet;

d'Alembert úr, a kitűnő számoló, figyelmes lesz, és kimutatja, hogy azzal a gabonával, melyet ön elvont a piactól, százmillió embert lehet négy esztendeig táplálni; Jean-jacques Rousseau úr, Beaumarchais úr, Grimm úr, Marmontel úr, valamennyien belefújnának a felháborodás harsonájába, és akkor, rendőrminiszter úr, ön már készen is van. A vihar ellen, mely erre kitörne, még a leghatalmasabb fejedelem se tudná önt megvédeni.

Sartines úr minden teketória nélkül lekapta parókáját, és megtörölte verejtékező homlokát.

- Nem bánom, tegyen tönkre! Titkot titok ellen, mondom én önnek! Bizonyítékot bizonyiték ellen! Önnek megvannak a magáéi... nekem itt van ez a kazetta.

- Ez a kazetta nem fog a kezei között maradni.

- Oh, elfelejtettem - mondotta Sartines -, hogy Phönix gróf az országút lovagja, ki ért a rajtaütéshez. Nem gondoltam az ön pisztolyára. Bocsásson meg, hogy egy pillanatra jobbfajta embernek tartottam önt, követ úr.

- Pisztolyról már szó sincsen - felelte Balsamo. - Csak nem hitte komolyan, hogy elveszem öntől a kazettát és lemegyek vele a lépcsőn, mire ön csenget és utánam küldi az embereket? Nem! Ön nékem ezt a kazettát a maga jószántából fogja visszaadni.

- Én? Amíg élek, ugyan nem! És ha a pokol akarná, még akkor sem adom oda! - szólt a miniszter.

- A földalatti hatalmakat ezért ugyan nem óhajtom igénybe venni - felelte Balsamo. - Erre a célra elegendő annak a személynek a közbenjárása, aki ebben a pillanatban idehajtatott.

A rendőrminiszter ámulva egyenesedett föl. Ekkor egy szolga lépett be, és jelentette, hogy Dubarry grófné kér kihallgatást. Sartines megijedt és megdöbbenve nézett

Balsamóra. A grófné máris bejött, mert fölöslegesnek tartotta, hogy feleletre várjon. Sartines úr a rémület mozdulatával nyúlt a még nyitott kazetta után, és kebléhez szorította.

- Jó estét, kedves Sartines - mondotta a grófné.

Azután Balsamóhoz fordult, és fehér kezét nyújtotta neki, melyet ez tisztelettel vont ajkához. Eközben Balsamo néhány szót szólt halkan, amit a miniszter nem bírt megérteni.

- No lám - szólt most a grófné, - mit látok, Sartines úr!? Hiszen a kazettám önnél van?!

- Az ön kazettája, grófné -, dadogta a rendőrminiszter.

- Úgy van! És ön volt olyan vakmerő és felnyitotta? Ellopták tőlem, és éppen most akartam önt arra kérni, hogy szerezze vissza nékem. Ön tehát rátalált, még mielőtt jelentettem volna. Fogadja hálámat. De mégiscsak bosszantó, hogy felnyitotta.

- Grófné - mondta Sartines úr -, minden köteles tiszteletemmel engedje meg, hogy jelezzem, önt itt valószínűleg rászedik.

Madame Dubarry tétován fordult Balsamóhoz.

- Miről van itt szó, báró? - kérdezte. - Emlékeztetett engem ígéretemre, hogy szolgálatára leszek, amint ön engem erre kér. Szavamnak állok, és erre a célra siettem ide. Mit tegyek önért?

Balsamo rákacsintott.

- Grófné - mondotta -, néhány hét előtt ezt a kazettát tartalmával együtt nékem adta át?

- Úgy van - felelte a grófné.

Ön ezt elismeri, madame? - szólt de Sartines úr. - Egy kazettát, melyben talán tíz összeesküvés terve van?

- Rendőrminiszter úr, a grófné visszakéri a kazettát, tehát adja oda neki!

- Úgy van - tette hozzá a Dubarry -, nem szeretném, ha hibába jöttem volna ide.

- Az élő Isten nevére, madame - szólt Sartines -, az ön szerelmére őfelségéhez...

- Ide akarja nekem adni, vagy sem? Gondolja meg, mielőtt nemet mond! - szakította félbe a kegyelt nő.

- Ahogyan parancsolja - felelte Sartines alázatosan, és átnyújtotta neki a kazettát, melybe ezalatt Balsamo visszatett minden iratot, melyek az íróasztalon szerteszét hevertek.

Madame Dubarry Balsamóhoz fordult.

- Lenne olyan szíves, báró úr - mondotta -, és lehozza nekem ezt a kazettát a kocsimhoz? A karját, kérem Fogadja köszönetemet, de Sartines úr!

Mind a ketten elhagyták a szobát. A rendőrminiszter utánuk nézett. Egy pillanatig arra gondolt, hogy csönget, összehívja embereit és letartóztatja a grófot; de azután valami mást kezdett gondolni. Lehetetlen mindenki szeme láttára eljárni egy ember ellen, kit madame Dubarry vesz védelmébe. A mindenható asszony az egész rendőrminisztérium ellenére is magával vitte volna őt. Balsamo csodálkozására Sartines úr egészen nyugodt maradt; nyoma sem volt rajta a dühnek, ahogyan ezt a másik várta.

Menj csak, gondolta magában a miniszter. Nálad a kazetta, de nálam az asszony.

Miután ők ketten távoztak, a miniszter szólította az egyik szolgát.

- Hozd be nékem azt a nőszemélyt, aki az imént elájult - parancsolta.

- Hogyan? - felelte erre a szolga. - Azt a nőszemélyt, kegyelmes uram? Az már nincs itt.

- Micsodát? Hol van?

- Elment.

- De hiszen nem tudott megállni a lábán!?

- Míg Főnix gróf itt volt önnél - jelentette a szolga -, az a hölgy felébredt ájulásából, kinyitotta a szemét, felkelt, és az ajtóhoz ment. Mivel nem parancsolta meg, hogy itt fogjuk, elengedtük.

- Ez az ember varázsló! - mormogta Sartines. - Én a király rendőrminisztere vagyok, ő az ördögé.

Balsamo beült Dubarry kocsijába, és elmondta neki, hogy féltékeny szerelme sodorta kellemetlen helyzetébe, amelyből a grófné kisegítette. Miután elvégezte, a grófné megállította a kocsiját.

- Még egy szót, báró úr, hiszen önben megbízhatom - mondotta Dubarry, mielőtt Balsamo távozott. - Általában azt beszélik, hogy a királynak nagyon megtetszett a kis Faverney kisasszony. Mondja meg nekem, igaz-e ez? Kérve kérem, mondja meg nekem erről az igazat.

- Grófné - felelte Balsamo -, kezeskedem önnek érte, hogy Faverney Andrea sohase lesz a király szeretője.

- Hogyan? Ön ezt meg akarja akadályozni?

- Úgy van, azt akarom! Kételkedik benne, hogy ezt meg tudom tenni? Ön tudja, hogy értek a rokonszenv fölkeltéséhez. Éppen olyan jól tudok ellenszenvet kelteni. Bízzék csak meg bennem.

- Jól van báró úr - felelte a hölgy -, ha segít nekem, én is segítek magának. Szövetségesek vagyunk.

- Mindig számíthat reám - felelte Balsamo, és megcsókolta a kezét.

Dserid nyergébe ugrott, és elnyargalt. Pár perccel később azután megállt a háza előtt.

- Fenn a fegyverteremben - jelentette Fritz, ki odalépett hozzá.

Balsamo fölsietett. Lorenza görcsökben fetrengett az oroszlánbőrön. Haragtól csillogó pillantással nézett rá Balsamo, azután felkapta őt, és elvitte szobájába.

Az életelixír

Balsamo éppen fel akarta kelteni Lorenzát, amikor Alhotas jelt adott neki, hogy beszélni óhajt vele. Nem akart ugyan felmenni hozzá, de meggondolta, hogy az öreg akkor lejön, ahogyan azt már többször megtette, és ő nem szerette volna, ha Lorenza és az agg most látják egymást. Ezért lebocsátotta a csapóajtót, és felment az öreghez.

Az aggnak reszkettek a karjai; mélyen fekvő szeme nyugtalanul lobogott.

- Itt vagy végre, te hálátlan, ki elhagyod mesteredet - kérdezte rekedten.

- Csak az imént hallottam szólítását, mester - felelte Balsamo szelíden.

- Én tápláltalak, neveltelek, gazdaggá tettelek, és te elhagysz engem, nem gondolsz rám, hagyod, hogy meghaljak!

- Nos, hiszen itt vagyok mester, mi a baj?

- Még kérdezed? - szólt a mester indulatosan. - Mintha nem tudnád, hogy mire van szükségem ahhoz, hogy az élet itala elkészülhessen. Ha nem szerzed meg nekem, amit már annyiszor kértem tőled, akkor egy évszázad tudománya pusztul velem, akkor elveszett az emberiség

számára a nagy titok, melyet kifürkésztem! És te leszel az oka, Acharat!

Kihunyó szeme felvillant, erős köhögés rázta meg sovány testét.

- Mondottam már mester - szólt Balsamo, ki ápolgatta -, megteszek mindent, ami lehetséges, de...

- Jól van, jól van - hörögte Alhotas. - Nem is kívánom, hogy egy gyermeket hozzál nekem, ha olyan nehéz ezt megtenni. Persze, persze, szívesebben foglalkozol a szeretőddel, mint hogy rólam gondoskodjál.

- Megmondtam már, Lorenza nem a szeretőm - felelte Balsamo.

- Rá akarsz engem szedni... Elhiggyem, hogy még érintetlen ez a teremtés? - felelte azt agg.

- Esküszöm önnek, mester, hogy tiszta és érintetlen! De hadd halljam végre, hogy tulajdonképpen mit akar tőlem!

- Egy érintetlen embert - felelte Alhotas -, mindegy, hogy milyen nemhez tartozó, de ha nő, mégis jobb. De gyorsan! Már csak néhány napon van.

- Azon leszek, hogy megszerezzem önnek - szólt Balsamo. - Keresek majd egy embert, aki elád nekünk ilyen teremtést, de a bűn csakis a magáé, én nem akarok erről semmit tudni.

- Azon leszel, keresni fogsz? - kérdezte az agg. - Ezt a választ nem fogadom el. Megszerzed-e nekem, amire szükségem van? Igen, vagy nem?

- Meg, ha rátalálok... Nem, ha nem találok rá - felelte Balsamo.

- Ah! Visszariadsz attól, hogy egy semmirevaló ember haljon, inkább nézed, hogy én hogyan pusztulok el! - rikoltotta az öreg. - Jól van, Acharat, már semmit nem

kívánok tőled. Majd segítek magamon! Megértettél, nemde? Most menj innen!

Balsamo mintha ügyet sem vetne az aggastyán fenyegetésére, visszament a csapóajtóhoz, és távozott. Alhotas mosolygott, mint a gonosz szellem.

Balsamo ott állt az alvó Lorenza előtt.

Kezét rátette a leány homlokára. Ez nagyot sóhajtott, lassan fölegyenesedett, és két karjával átölelte Balsamót. Ez elhárította magától.

- Nem, nem - morogta, és végigsimította forró homlokát - ez a bűbáj még őrültté tenne, nem tudnék tovább ellenállani az érzéki vágy démonának, s akkor véget ér a hatalmam, dicsőségem és halhatatlanságom. Nem. Fel kell őt keltenem. De ha fölkeltem, újra kezdődik a küzdelem, az életemre fog törni, a magáéra is, arra fog kényszeríteni, hogy megöljem. Oh, Lorenza, szerelem vagy halál, ez a te sorsod.

Lorenza felállt, és odament hozzá. Vágytól ragyogó félig hunyt szemmel nézett rá, megfogta és a keblére szorította.

- A halált! - suttogta. - Azt! De előbb a szerelmet!

- Ez sok - mormogta Balsamo, akit legyőzött a leány szépségének varázsa. - Küzdöttem, amíg bírtam. Szeretem ezt a nőt, és miért bírjam le a szerelmemet? Lorenza, Lorenza, ha átengedem magam a szerelemnek, akkor vége a művemnek, a jövőmnek. Amint karjaimba zárlak és engedek a földi vágynak, megszűnik mennyei hivatásom. De te ezt akarod, Lorenza! Te akarod ezt!

- Szerelem! Boldogság! Oh, imádottam! - suttogta a leány.

- De te is, Lorenza, el fogod veszíteni a szépségedet, melyet Isten adott neked. Ha meg akarom majd tudni az

emberek jövőjét, ha hatalmat akarok majd az emberek fölött, a te hangod néma lesz. Elnyerem a szerelmedet, de elveszítem az angyalt!

A leány erősen és bensőségesen simult hozzá.

- Oh, én mindenkor szeremi foglak téged, mindenkor, egyetlenem!

- Legyen tehát - mondotta a férfi. Különben is ott a másik jövőbelátóm, Andrea. A tiszta, makulátlan és érintetlen. Andrea fogja pótolni Lorenzát. Ő lesz a hatalmam, és Lorenza a boldogságom. Jer karjaimba, szerelmem!

Fölemelte őt, és keblére szorította...

Új élet kezdődött Balsamo számára. Lorenza oldalán elfelejtett minden összeesküvést, minden politikát. A legbensőbb szerelem kábulatában lebegett. A legelkeseredettebb ellensége átváltozott a leggyöngédebb nővé.

Lorenza szerelmes rajongásban élt. Egyáltalán nem emlékezett a másik életre, az ébrenlétre. Nem ébredt annak tudatára, hogy őt most Balsamo megszakítás nélkül delejes szendergésben tartja. Amikor így látta a nőt, amikor hallotta, amint a legnagyobb gyöngédség kifejezésével szólítja nevén, akadtak pillanatok, amikor sejtelmes gond nehezedett rá. Ilyen pillanatokban Balsamo kételkedett a tudományban, mely hagyomány útján származott le reá az ókorból, melyről nem volt semmiféle bizonyítéka, csak példái voltak.

Lorenza látnoki képessége soha olyan tisztán nem mutatkozott, mint most. Ez persze csakis Balsamo személyére szorítkozott. Kitalálta legcsekélyebb gondolatát, felismert minden érzést, minden benyomást, mely a férfit megindította. Most meg kellett vizsgálni,

hogy a látnoki képesség élessége bele tud-e világítani a homályba, a szerelem által megvont körön kívül is? Balsamo azonban nem mert ilyen döntő kísérletet tenni.

- Acharat - mondta néha Lorenza szomorú hangon -, mindig más nőre gondolsz, egy szőke hajú leányra. Gondolataidban ez a nő mindig mellettem áll.

- Ott látod, Lorenza?

- Olyan világosan, mint egy tükörben. Jól tudom, hogy szivedben nincsen iránta szerelem, de minek ő néked, hiszen én segítségedre lehetek munkáidban? Miért nem mégy most soha többé laboratóriumodba:

- Abbahagytam ezeket a hiú kísérleteket, hogy ne vonjak el egy órát sem szerelmünktől.

- A munkánál is veled lehetnék, mert ha boldoggá tettelek, hatalmassá is tudnálak tenni - mondotta Lorenza.

- Azt hiszed, hogy segíthetnél nekem? - kérdezte Balsamo. - Hiszen nem tanulmányoztad azt a tudományt.

- A lélek mindent lát, és mindent tud - felelte a leány.

- Menjünk tehát.

Karjával átölelte a nő derekát, és bevezette őt műhelyébe. Térdre borult, és átfogta a szép nőt, ki megdicsőült kifejezéssel nézett reá.

- Soha többé nem fogsz engem elhagyni - folytatta. - Pillantásod számomra át fog hatolni az ismeretlenen és biztosítja utamat. Segítségemre leszel a nehéz munkákban, melynek titkait egyedül te tudod megoldani. Látó szemed rejtett kincseket fog nekem mutatni, és elárulja nekem az emberek titkos gondolatait. A te füleddel fogom hallani a földalatti féreg halk túrását és az ellenség lépését, aki közeledik hozzám. Általad leszek nagy, általad maradok boldog.

Lorenza mosolyogva felelt, gyöngéd dédelgetéssel.

- És mégis kételkedsz benne, vajon tudok-e jövőbe látni? Azzal vígasztalod magad, hogy az a másik majd segít ott, ahol én nem látok

- Nem - felelte Balsamo -, csupán egy nyugtalanít még. Tudsz-e keresztülnézni a téren, akkor is, ha anyagi tárgyak szakítják meg?

- Próbáld meg.

- Add a kezed. Kövess.

- Ahová akarod!

Gondolatban Balsamo elhagyta a nővel a szobát, magával vonta szellemét. Azután megkérdezte:

- Hol vagyunk?

- Egy hegyen.

- Mit látsz magad előtt?

- Nagy völgyet, erdővel, várossal és folyóval, mely egy vár falait mossa körül.

- Helyesen, látod Vesinet erdejét és Saint-Germain városát. A vár neve Maisons. Bemegyünk. Mit látsz?

- Egy fekete törpét - felelte Lorenza -, ki süteményt eszik.

- Ez Zamor. Menj tovább.

- Egy üres szobát, tele pompás bútorral - folytatta Lorenza.

- Menj tovább.

- Egy csinos budoár, kék atlasszal van bevonva. A pamlagon egy hölgy, láttam már itt egyszer. Ez Dubarry grófné.

- Mit csinál a hölgy?

- Reád gondol, ígértél neki valamit, szépítőszert. Magához szólít egy másik hölgyet.

- Ez a sógornője - mondta Balsamo. - Hallgasd meg, mit beszélnek.

- Kéri kocsiját, ide akar jönni, két óra múlva itt lesz.

- Lorenza, Lorenza, örömömben még elveszítem az eszemet. Oh, ha eljönne.

Aggódó feszültséggel várt, mert Dubarry megérkezése lett volna a bizonyítéka arra, hogy Lorenza látnoki képessége nem szorítkozik a Balsamo iránt érzett szerelme szűk körére. Lorenza mellette maradt. Az idő gyorsan múlt. Egyszerre csak megremegett a nő keze.

- Most fordul be a Rue Saint-Claude-on, most megáll az ajtó előtt. Menj, és győződj meg. De jöjj vissza gyorsan. Várj, elkísérlek a fegyverszobáig.

- Ott akarsz reám várni? - kérdezte Balsamo.

- Igen, ne aggódj, Lorenza szeret, tőle ne tarts. Parancsold meg nekem, hogy a pamlagon aludjam, míg visszajössz.

- Jól van, szeretett Lorenzám, aludj, és várj reám!

A nő lehanyatlott, kis ideig ott állt előtte, lehajolt hozzá, és megcsókolta a nyakát és karjait. A csengő újra megszólalt. Madame Dubarry türelmetlen lett. Amikor Balsamo behúzta, maga után az ajtót, a feje fölött csikorgást vélt hallani. Ezért még egyszer benyitott a szobába, és körülnézett. De nem látott semmi feltűnőt. A szalonba sietett.

Miután elment, Lorenza egyszerre csak nehezen kezdett lélegezni. Különös álom, lidércnyomás nehezedett reá. Úgy rémlett neki, mintha a mennyezeten megnyílnék egy kerek lyuk, mintha valaki recsegve leszállna hozzá, mintha a díszítő rozetta levált volna és köteleken ereszkednék le melléje. És ezen a kerek korongon egy emberi alak ült, kiaszott teste olyan, mint a csontváz, de

csillogó szeme borzalmasan élénk. A kísértet hústalan karja megragadta őt, magához emelte a korongra, és a csapóajtó felszállt velük a mennyezet felé, míg fülébe borzongató kacagás hatolt.

A szalonban a szép grófné várt a varázslóra.

- Bocsásson meg, hogy nem jöttem rögtön - mondotta ez belépve -, nem hittem, hogy lovai oly gyorsan vágtatnak, azt gondoltam, hogy ön még mindig XV. Lajos téren van.

- Tehát tudta, hogy el akarok jönni? - felelte a hölgy.

- Hogyne, ezelőtt két órával láttam önt a kék atlasszal kárpitozott budoárjában, amint parancsot adott, hogy kocsija előálljon. Sógornőjével beszélt elhatározásáról, hogy meglátogat.

- Hogyan? Ön bármely órában meg tud figyelni engem otthonomban? - kérdezte a Dubarry. - Komolyan, az ön tudása megfoghatatlan. De hogy időközben mit tettem önért, az talán mégsem tudja!

- Legkegyelmesebb asszonyom, ne beszéljünk róla, hanem önről - felelte Balsamo kitérően. - Mivel szolgálhatok?

- Nos tehát, báró úr, adja kölcsön nekem azt a követ, mely láthatatlanná tesz; Richelieu úr ugyanis megfigyeltet és szemmel tartat egyik szolgájával. A király féltékeny lesz, ha megtudja, hogy meglátogatom önt.

- Richelieu úr nem lehet veszedelmes önre, grófné.

- De az volt máris.

Balsamo észrevette, hogy itt titok rejlik, melyről Lorenza őt nem tájékoztatta. Nem akart rátérni az előtte ismeretlen területre, és csak néma mosollyal felelt.

- Richelieu kétségtelenül megpróbált ellenem támadni, és ön, báró úr, részt vett ebben.

- Én, támadásban ön ellen? Soha!

- Nem adott-e Richelieu úrnak olyan szert, mely föltétlenül forró szerelmet kelt?

- Oh nem, grófné, ezt a szert Richelieu úr maga állítja elő, mert ennek a receptjét már régen ismeri. Én csupán egyszerű altatószert adtam neki.

- Emlékszik-e még, mely napon járt itt önnél ezért az altatószerért? Ez fontos lenne.

- Múlt szombaton.

- És másnap a király meg akarta látogatni Faverney kisasszonyt. Most már mindennel tisztában vagyok. Az ön altatószere volt a segítség.

Balsamo minderről nem tudott semmit, hallgatott.

- De még többet tehet értem, mint amennyit már eddig tett - folytatta a Dubarry. - Hallgasson rám! Őfelsége azzal a kifogással, hogy fáradt, visszautasította meghívásomat, hogy velem jöjjön Luciennes-be. Nem kísért el engem, ehelyett Richelieu-vel és Faverneyvel étkezett és a vacsorán adták be neki a bájitalt. A hatás oly nagyszerű volt, hogy az Andreába szerelmesedett király eszét vesztette, és éjjel felkereste a leányt lakásán. Aznap éjjel szörnyű vihar volt, és őfelsége halálsápadtan, lázban rohant vissza, és még most sem tudott magához térni azóta. Egyik komornyik azt állítja, hogy a király Faverney kisasszony lakásán hangosan kiabált. Úgy hangzott, mintha azt mondta volna: Meghalt! Meghalt! Meghalt! Ez volt az álomital. A király semmitől sem fél annyira, mint a holttestektől. Azt hitte, hogy Andrea halott.

Balsamo egyszerre visszaemlékezett arra, hogy elfelejtette Andreát fölkelteni a delejes álomból.

- A király egész nap fantáziált, mintha az éjszakai látomás még mindig gyötörné - mondta Dubarry. - Este

nem mert Trianonban maradni, tehát eljött hozzám Luciennes-be.

E szavakkal finom kis kezét odanyújtotta neki.

- Ön sokat tett értem, báró, köszönöm. - És most beszéljünk önről - folytatta. - Ha ön nagy szolgálatot tett nekem, azt hiszem, hogy én is komoly veszedelemtől menthetem meg önt. Abban a kazettában sok mindenféle írás volt. A király nagyon megdöbbentnek látszott; nála könnyen talál meghallgatásra az, ki fenyegető veszedelmekről beszél. Sartines út nagyon szerette volna, ha kimegyek a szobából, mert egyedül akart maradni a királlyal; de én kitartottam amellett, hogy maradok, amikor kijelentettem, hogy senki sem függ olyan nagy szeretettel őfelségén, mint én.

Balsamo mosolygott.

- Nagyon jó - mondotta -, és azután?

-Igyekeztem cáfolni Sartines urat. Egyszerre csak látom, hogy letartóztatási parancsot állítottak ki, és az egyik az ön nevére szólr. „Tartóztassák le egész Párizst, miniszter úr," szóltam, „de ne merje rátenni kezét egyetlen barátomra sem". „Sartines", szólt a király, „most vigyázzon, mert megharagszik". „Madame", szólt Sartines, „meg akarják gyilkolni a királyt..." Szavába vágtam: „Bizony", kiáltottam rá féktelenül, „végül még azt fogja mondani, hogy én török őfelsége életére", és ezzel kiszaladtam. De a király jobban kedvelte az én társaságomat, mint Sartines úrét, mert utánam szaladt. Sartines úr vigasztalan volt, utolért, és bocsánatot kért. „Soha többé ne mutatkozzék ezután nálam", förmedtem rá, „és mostantól kezdve nem kérek a köszönéséből". - „Madame", felelte Sartines, „békén fogom hagyni az ön védettjét, de ön romlásba dönti az államot".

Balsamo elgondolkodva nézett maga elé.

- Talán nem is mond nekem ezért köszönetet? - kérdezte a Dubarry. - Mégse lett volna szép, ha megismerkedik a Bastille-jal.

Balsamo kivett zsebéből egy kis üveget, melyben piros folyadék volt.

- Madame - felelte -, ön biztosította nekem a szabadságot, én pedig húsz esztendővel tovább tartó ifjúságot biztosítok önnek.

A grófné elrejtette a kis üveget fűzőjébe, és örömmel eltelve távozott.

- Ez a kacér nő - szólt a báró, és utána nézett - végleg tönkreteszi ezt a boldogtalan nemzetet. Lábacskája összezúzza a birodalmat.

Balsamo visszatért a fegyverszobába. Ugyancsak elámult, amikor Lorenzát már nem találta ott. Csak a köpenye hevert a pamlagon. Azt hitte, hogy talán a laboratóriumba ment át, és ott kereste, de hiába. Tehát bizonyára a szobájában van. A bejárathoz sietett, csakhogy a kandalló lapja zárva volt. De azért lehetséges, hogy emlékezett a titkos ajtó gépezetére. Lenyomta tehát az oroszlán szemét; de Lorenza szobája üres volt. Hogyan? Színlelt volna talán, hogy annál biztosabban megtévessze őt? Színlelte az alvást, és felhasználta az első alkalmat, hogy megszökjék?

Inasát szólította. Fritz nem tudta, hogy a signora hol van; de azt állította, hogy nem hagyta el a házat. Halálos félelemmel kereste Balsamo minden zugban. De nyomát sem találta. Szólította, de senki sem felelt.

Elgondolkodott.

Legjobb lesz, ha most Faverney Andreához megyek, egyedül ő tud rajtam segíteni, így távozott. De az ajtónál

tétovázva állt meg. Mielőtt elmegyek, még egyszer meg kell néznem, mit csinál Alhotas; rosszul tenném, ha egyáltalán nem törődnék a szegény öreggel.

Lenyomta a rugót, mely mozgásba hozta a csapóajtót. Ráállt, és felszállt rajta Alhotas-hoz. Az öreg a karosszékében ült, és vidáman mosolygott rá. Tele tüdővel lélegzett, mintha új életet érezne ereiben. Balsamo rámeredt; borzasztó gondolat fogta el. Miféle nyomasztó, tikkadt szag az, mely idefönn uralkodik? Szédülni kezdett; az volt az érzése, mintha kábítóan mérges gázok vennék körül.

Kinyitok egy ablakot, különben megfulladok itt - mormogta. - Olyan éra van itt, mintha vértől eredne.

- Vértől? Ráismersz? - szólt az agg nevetve.

- Igen, friss hullaszag van itt - mormogta Balsamo.

- És mit látok, Alhotas? Véres a keze, véres az asztal! Vér mindenütt!

- Először látod ezt, nem dolgoztál-e gyakran együtt velem? - szólt erre Alhotas.

- Igen ám, de ez itt embervér! - dadogta Balsamo, és kezét a halántékára szorította.

A rémület pillantásával nézett körül, és meglátott egy vörösréz edényt, vérrel töltve.

- Ez honnan ered? - kiáltott fel.

- Kellett, hogy elkészítsem elixíremet - felelte nyugodtan Alhotas. - Most felkapott egy kis üveget, ajkához emelte, és jólesően kiitta.

- És ki szerezte meg a gyereket, akinek a vérét akarta? - nyögte Balsamo. - Ugyebár gyermek vére kellett még ehhez?

- Gyermeké vagy érintetlen leányé - felelte az agg. - Okosan tetted, Acharat, hogy a leányt az alattam levő

szobában hagytad. Most senki sem tehet neked szemrehányást, a törvények nem érhetnek. Nem te hoztad nekem a szüzet, kinek vérére szükségem volt, magam mentem érte.

Balsamo a nagy márványasztalhoz tántorgott. Csak most látta, hogy valami letakarva fekszik ott. Felrántotta a kendőt. Haja égnek meredt, száján nem tudott kitódulni az a borzasztó kiáltás, melytől keble majd szétpattant. A kendő alatt feküdt Lorenza teteme. Nyakán a széles sebből már nem folyt a vér.

- Gyalázatos! - ordított fel és Alhotashoz fotdult. - Mit tettél?

- Egy szűz ereiből a három utolsó cseppre volt szükségem - felelte ez egészen nyugodtan.

Most vad öröm lobbant fel Balsamo megtépett szívében.

- Hiába gyilkoltad meg! - rikoltotta. - Halj meg nyomorult! Négy napja, hogy a feleségem!

Alhotas lihegve kapkodott levegő után. Kezéből kiesett a kis üveg, és darabokra tört. Visszahanyatlott székében.

Balsamo nem mozdult. Össze volt törve. Lorenza, felesége, bálványa, angyala, szeretője, már nincsen többé, és vele együtt elveszítette a jelent és a jövőt, boldogságot és dicsőséget, az erőt és a reményt. Amit szeretett, amit óhajtott, amire igyekezett, egyetlen csapással össze volt zúzva!

Az éjszakában és a mélységes hallgatásban egyszerre csak felhangzott a csengő háromszor megszólaló hangja. Balsamo még a fejét sem emelte fel. A csengő újra hármat jelzett, élesen és hangosan. Balsamo fölegyenesedett, mint aki a sírból jő elő. A csengő még mindig szólt.

- Fontos hír, vagy nagy veszedelem - mormogta. - Szeretném, ha az utóbbi volna.

A csengőt még most oly vadul rángatták, hogy a drót kettétört. Balsamo rálépett a csapóajtóra és lebocsátkozott. A fegyverszobában elhaladt a pamlag mellett, és hozzáért Lorenza köpenyéhez. Megállt, fölemelte, ajkához szorította, és tompán zokogott bele a kendőbe.

Amikor kilépett a lépcsőre, ott látta állani inasát. Fritz halálsápadt arccal nézett rá. - Itt vannak - dadogta. - Az öt mester!

Balsamo megijedt.

- Valamennyien? Egyszerre jöttek?

- Egyszerre és nagyon türelmetlenek, ezért csengettek oly erősen.

- Jól van, Fritz, menj!

A hű inas még mindig urára meredt. Azt hitte, más valakit lát maga előtt, a fájdalom órái annyira eltorzították Balsamót.

- Akarsz még valamit? - kérdezte a báró.

- Méltóságod fegyver nélkül akar bemenni? - kérdezte Fritz. - A kétcsövű pisztolyok az ébenfa kazettában vannak.

Balsamo nem felelt, hanem bement a szalonba.

Az öt mester

Az öt idegen elhelyezkedett a karosszékeken.

- Sokáig várakoztattál - kezdte az, aki a középen ült. - Nem mertél idejönni?

- Nem értelek titeket - felelte Balsamo, és vállat vont.

- Hamarosan meg fogsz minket érteni - folytatta az. - Emlékszel-e, hogy a neked legutóbb küldött bizottsági jelentésben szó esik egy árulásról, melyet az egyesülés egyik főtámasza tervez?

- Emlékszem, igen - felelte Balsamo.

- Úgy felelsz, mintha nagyon izgatott volnál, de embereld meg magadat. Adj magyarázatot, ahogy azt az ilyen veszedelmes helyzet követeli. Előítélet nélkül, gyűlölet nélkül jöttünk, mi vagyunk a törvényszék, mely nem szólal meg addig, míg nem hallotta a vádlottat.

Balsamo hallgatott. Amikor az öt férfi ily nyugodtnak látta őt, a meglepetés pillantásával néztek egymásra.

- Megértettél, nemde? - folytatta most az elnök. - Készültél-e a támadásra, mely ellened indul? Kezdődik a kihallgatás. Légy résen.

-Három nap előtt kiállítottak öt letartóztatási parancsot. Sartines úr íratta őket alá a királlyal, és azután rájuk vezette a neveket és még aznap börtönbe vetettek ötöt, a leghűségesebb és legmegbízhatóbb ügyvivőink közül, kik Párizsban vannak. Tudtál erről?

- Nem - felelte Balsamo.

- Furcsa, mert hiszen összeköttetésben állsz a legbefolyásosabb személyekkel - szólt az elnök. - Hogy megállapíthassa ennek az öt férfinek a nevét, Sartines úr kezébe el kellett jutnia az egyetlen okmánynak, melyen az öt név olvasható írásjegyekkel van feltüntetve. Ezt az okmányt, 1769-ben a Nagy Tanács küldte neked; ezeknek alapján te magad osztottad ki a tennivalót ennek az öt férfinak. Elismered ezt?

- Mindent, amit akartok - felelte Balsamo közönyösen.

Az elnök pillantásával figyelmeztette a többieket erre a vallomásra.

- Ugyanezen az okmányon, az öt néven kívül volt még egy hatodik név is, éspedig Phönix grófé - folytatta az elnök - Azt az ötöt letartóztatták, te azonban még mindig

kegyben és tiszteletben állasz az udvarnál. Miért kímélnek meg téged? Mit tudsz erre felelni?

- Semmit.

- Az okmányt, melynek révén a rendőrség megtudta ezeket a neveket, egy kazettában őrizted. Egy nőszemély, ki nálad él, egy napon magához vette, és elhagyta vele a házat. Kémeim követték a nőt egészen a rendőrminiszter házáig; itt hatalmunkba ejthettük volna őt, de úgy véltük, tisztelnünk kell szövetségünk titkos szabályait, melyek szerint tilos bármiféle úton-módon útját keresztezni az olyan tagnak, ki különös feladatok végzésére van kirendelve, éspedig intézkedéseknél, miket helyesnek tart. Így került ez a nő a rendőrminiszterhez, odaadta neki a kazettát, és mindent felfedeztek. Igaz ez?

- Ez szó szerint így van!

Az elnök felállt.

- Röviddel azután, hogy ez a nő, akinek neve Filiciani Lorenza, a rendőrminiszternél volt, megjelentél te magad nála, valószínűleg, hogy megkapd a júdáspénzt. Egyedül engedted őt hazamenni azért, hogy ne lássanak vele együtt. Te Dubarry asszony kocsiján hajtattál el. Az okmányokat, melyek elárultak minket, Sartines úr kezei között hagytad. Szerencsére rájöttünk csalafintaságodra.

Balsamo némán hajolt meg.

- Elvárjuk, hogy cinkostársadat védelmezni fogod, mert számodra ő értékes eszköz - folytatta az elnök. - Úgyszólván a te jobb kezed, ezenfelül szereted őt, szép és elbájoló, mint a sötétség angyala. Mérhetetlen képességeivel jutottál hatalomhoz, szerencséhez és bőséghez. Tudjuk tehát, hogy ebben a személyben téged jóval érzékenyebben büntetünk, mintha téged személyesen büntetnénk.

- Végezzetek - mormogta apatikus hangon a vádlott.

- Ez itt az ítélet - szólt az elnök ünnepélyesen. - Balsamo József áruló és esküszegő; de tudása nagy és hasznos a rendnek. Ezért életben marad. Szolgáljon a testvéreknek, és tegye jóvá árulását. Életfogytáig tartó börtön meg fogja védeni a rendet újabb hűségszegéstől. Lorenza ellenben borzalmas büntetést fog elszenvedni...

- Várj! - vágott szavába nyugodtan Balsamo. - Eddig még nem védekeztem. A vádlottnak szabad magát igazolnia. Elég lesz egyetlen szó, egyetlen bizonyíték... Várjatok egy percig, idehozom.

Az öt mester tanácskozott egymással.

- Oh, ne tartsatok tőle, hogy végzek az életemmel - szólt Balsamo keserű mosollyal. - Ha ezt akarnám, már megtörtént volna. Ennek a gyűrűnek a tartalma elég ahhoz, hogy megöljön titeket mind. Ha attól féltek, hogy el akarok szökni, elkísérhettek.

- Menj! - döntött az elnök.

Egy perc múlva már visszatérni hallották nehéz léptekkel. Vállán Lorenza holttestét hozta.

- Ő volt egyetlen drágaságom, legértékesebb kincsem, de mint mondjátok, áruló volt... Vegyétek tehát. A büntetéssel Isten nem várt rátok.

A tetemet odatette a szőnyegre a megrémült bírák lába elé. A lámpa fényénél látták a nyakon tátongó mély sebet.

- Most ítélkezzetek - szólt Balsamo.

A férfiak borzalmukban felkiáltottak, és elmenekültek. Mindjárt ezután hallani lehetett lovaik nyerítését és dobogását. Kivágtattak a kapun, és a halál ünnepi némasága újra ráborult a házra.

Alhotas látta Balsamót jönni és újra eltávozni a holttesttel. Azt hitte, tanítványa el akarja hagyni őt

örökre. Tanácstalan volt és tehetetlen, és most attól félt, hogy magára marad.

- Acharat! - szólt. - Acharat!

De Balsamo nem hallgatott rá. Leereszkedett a csapóajtón, és arra sem gondolt, hogy újra feltolja.

- Hálátlan! Hálátlan! - szólt Alhotas. - Elhagyod mesteredet, jótevődet? Acharat, Acharat!

Föltámadt benne a harag.

- Vigyázz - kiáltott fel. - Tudok igéző szavakat, tudok tüzet szítani, és szellemeket felidézni. Vigyázz!

Nem kapott választ.

- Nem jössz? Megveted a fenyegetésemet? Jól van. Tűz, tűz, tűz!

Ezt oly borzalmas dühvel ordította, hogy Balsamo felriadt. A bírák már tovasiettek. Lorenza testét visszavitte a fegyverterembe, és letette a pamlagra. A még lebocsátott csapóajtóra lépve felszállt Alhotashoz.

- Végre! - szólt ez. - Tehát mégis csak félsz? Belátod, hogy bosszút tudnék állni? Ha egy pillanattal később jössz, akkor felgyújtottam volna ezt a szobát.

Balsamo vállat vont, és nem felelt.

- Szomjazom - szólt az agg, - adj innom.

Balsamo nem mozdult helyéről. Ránézett a haldoklóra, mintha élvezni akarná haláltusáját.

- Nem hallod? - ordított Alhotas. - Vizet, vizet!

Arca eltorzult, szeme kihunyt, bőre sárgásfakó színű lett. Lélegzete akadozott. Csontkarja fölemelkedett, és erőtlenül lengett ide-oda.

- Hah, nem halok meg neked elég gyorsan, ugye? - hörögte. - Azt akarod, hogy szomjan vesszek. Már a kéziratait nézed. De várj... várj!

Utolsó erőfeszitésével karosszéke párnája alól elővett egy kis üveget és kirántotta belőle a dugaszt. Amint a kiáradó gáz elvegyült a levegővel, lángra lobbant. Mint valami boszorkánymester, úgy lengette Alhotas a lángot ide-oda. A szék körül felhalmozott, teleírt papírkötegek lángra lobbantak. A tűz elterjedt a márványpadozaton; de Alhotas csodálkozására Balsamo meg se moccant, hogy elfojtsa a tüzet. Egész nyugodtan állva maradt a csapóajtónál.

A lángok körülfogták az aggot; de mintha csak dédelgették volna őt. Nyaldosták a karosszék lábait, de az agg nyilván nem érzett mindebből semmit. Arca földöntúli vidámságnak különös kifejezését öltötte magára. Olyan volt, mint a próféta, ki tüzes kocsin készül felszállni.

- Sajnálkozás nélkül halok meg - mondotta halkan. - A földön több volt az enyém - a tudásom, a tapasztalatom -, mint bármelyik halandóé. Közel voltam hozzá, hogy elérjem a halhatatlanságot.

Erre Balsamo sötét kacajjal válaszolt Alhotas hallotta ezt, és a lángözönből vad fenséggel nézett reá.

- Igazad van - mondotta -, valakire nem gondoltam: Istenre! És mintha ez a hatalmas név széttépné szellemi gyökereit, visszahanyatlott karosszékében. Visszaadta Istennek a lelket, melyet vakmerően akart tőle elragadni.

Balsamo meg se kísérelte, hogy megmentsen a tűz elől valamit az agg kincseiből. Lement Lorenzához, a csapóajtót felszalajtotta újra a magasba, úgyhogy a mennyezeten a nyílás teljesen bezárult, azután már nem törődött tovább a tűzzel, mely fölötte forrt, mint a vulkán. A lángok egész éjjel tomboltak, és ő nem tett semmit, hogy eloltsa őket. Mozdulatlanul ült szerelmese

teteménél. De amikor a tűz odafönn fölemésztett mindent, amikor a márványterem kiégett, a tűz magától kialudt.

Richelieu úr tudja, hányadán van

Titkárával együtt ült Richelieu úr versailles-i kis kastélya hálószobájában. A herceg a csokoládéját itta, a titkár unalmas előadást tartott mindenféle számlákról. Faverney báró jelentette magát. Még mindig tetszeni vágyó hölgyhöz hasonlóan voltak a marsallnak órái, amikor nem szeretett fogadni senkit. De a báró nyomban az inas után berontott, hamarosan kezet nyújtott bajtársának, és belevetette magát egy karosszékbe.

- Ebbe bele lehet őrülni... Bele lehet őrülni - sóhajtotta.

- Beleőrülhetsz... Én már beleőrültem. Azóta a bizonyos nap óta a király nem látott meg engem. Állandóan hátat fordít nekem. Végül is megelégeltem, hogy Versailles-ban úgy hagyjak bánni magammal, mint egy cipőtisztítóval.

- Tennünk kell valamit, hogy kiússzunk ebből a bizonytalanságból - mondta Faverney.

- Kedves barátom, nagyon kényes feladat. Rákényszeríteni egy királyt a magyatázatra.

- Olvasd, kérlek, ezt a levelet - szólt Faverney.

- A fiad írta? Az ezredes?

- Az ezredes! - nevetett Faverney keserűen. - Egy hónapja várja szegény Rheimsben a kinevezését. A király megígérte neki a kinevezést, két nap múlva az ezrednek be kell vonulnia Strassburgba. Kinevezés nélkül Fülöp nem mehet oda, haza akar jönni.

- Csak nyugodj meg - mondotta Richelieu. - Még egy kísérletet fogok tenni. Ehhez azonban alkalom kell.

- Ez megvan abban az ígéretben, melyet a király a fiamnak adott. Erre csak szabad őt emlékeztetni!

- Ezt meg lehetne tenni - vélte a herceg. - Add ide a levelet. A bort betöltötték, ki kell inni. Befogatok, amint befejezem az öltözködést. A kastélyban találkozunk. Beszélj te is a királlyal, győződj meg róla, hogy nem áltatlak semmivel, hanem a szavamnak állok. Légy tizenegy órakor a tükörcsarnokban.

- Ott leszek! - felelte Faverney örömmel.

- És ne haragudj, báró! - tette hozzá Richelieu. Mert egyelőre nem akarta ellenségévé tenni azt az embert, kinek szándékai mégis csak határozatlanok. A báró visszament a kocsijához. A kitűzött órában belépett a tükörfolyosóra, ahol mái nagy számban voltak a kegyelt udvari emberek, tisztek, nagyravágyó vidéki nemesek. A báró olyan helyre állt, ahol a marsall rögtön meglátja, mikor kilép őfelsége lakosztályából.

-Egy hónappal ezelőtt még egyedül étkeztem őfelségével - sóhajtotta maga elé -, és most itt kell állanom a hétszilvafások és kolduló népség között!

Richelieu szavának állt, és volt rá gondja, hogy a király meglássa. Condé herceg éppen a kabátját nyújtotta oda őfelségének, amikor a király megpillantotta a marsallt. Oly hirtelen fordult el, hogy a herceg majd elejtette a kabátot.

- Bocsásson meg, kedves rokon - szólt a király, mert jelezni akarta, hogy a haragnak ez a mozdulata nem Condé úrnak szólt.

Richelieu viszont kételkedett benne, hogy ki ellen irányul a fejedelem rosszkedve. De ő azzal az eltökélt szándékkal jött, hogy kierőszakolja a magyarázatot, még ha ezzel magára vonná is az uralkodó legmagasabb haragját. Így tehát most hátralépett, de új helyét közvetlenül a király szobája mellett választotta. Amikor már nem látta őt, XV. Lajos folytatta nyájas beszélgetését

Condé herceggel. De amikor át akart menni a szobájába, újra ott állt előtte a marsall és a legkecsesebb meghajtást produkálta.

- Még itt van, Richelieu úr? - szólt a király szinte ijedten.

- Parancsára, felség.

- Akart tőlem valamit?

-Én, Sire? Mit akarhatnék felségedtől? - felelte a herceg.

- Miért áll mindenütt elém? Láthatóan üldöz.

- Szeretetemmel és tiszteletemmel, valóban felség - felelte Richelieu. - A negyven esztendő alatt, amióta immár szolgálom felségedet, ragaszkodásom mindig önzetlen volt. Még leggonoszabb ellenségem sem tudná rám fogni, hogy valaha adattam volna magamnak valamit királyomtól.

- Nos, hát akkor mit akarsz? - felelte a király türelmetlenül.

- Magamnak semmit Sire. Másvalaki kéri felségedtől az engedelmet, hogy köszönetet mondhasson önnek.

- S az ki?

- Egy férfi, Sire, kinek az a szerencse jutott, hogy a király asztalánál ülhetett, kit az a boldogság ért, hogy megismerhette felségedet mint elbűvölő társalgót.. Boldogság, melyet elfelejteni nem fog soha.

- Arany a nyelve, Richelieu úr. Kit ért ezalatt?

- Az én barátomat, Faverneyt.

- A barátját? - szólt a király olyan hangon, melyet félreérteni nem lehetett.

- Sire, fegyvertársam - tette hozzá Richelieu. - Velem együtt szolgált Villars alatt. - De mivel felismerte, hogy a király megbotránkozik egy ilyen barátságon, folytatta. - Az ember mindenkit barátjának nevez, aki nem határozottan az ellensége, Sire.

- Ez a Faverney úr, akit ön barátjának mond - felelte a király - minden erkölcs nélkül való férfi.

- Hogyan? - szólt Richelieu megdöbbenve. - Tehát nem tévedtem. Sejtettem.

-Férfi minden gyöngédség nélkül. Maga csak ismerhette őt? Jobban teszi, ha nem mutatja be nekem. Rossz ember, gyalázatos szerepet játszott. Csak megvetni tudom őt.

- Felséged ítélete ellen nincsen fellebbezés - szólt a marsall. - De ha az apa olyan szerencsétlen volt, hogy ne tessék felségednek, akkor van itt még bizonyos kékszemű, szőke hajú angyal...

- Nem értem önt, herceg.

- Mégis csak azt kell hinnem Sire, hogy Faverney Andrea kisasszony...

- Fizikai értelemben éppolyan visszatetsző, mint az apja erkölcsi vonatkozásában.

- Hogyan? Valamennyien tévedtünk volna? - szólt megdöbbenve a marsall. - Ez a bájos külső...?

- Soha többé nem akarok hallani erről a leányról, Richelieu úr. Megborzadok, ha rágondolok.

- Hogyan? - szólt Richelieu, és összetette a kezét. - Hihető ez? De persze, ha felséged mondja ezt nekem, az ország legkülönb hozzáértője, a csalhatatlan bíró...Tehát szörnyszülött?

- Még annál is rosszabb! - szólt a király. - Beteg, éspedig borzalmas betegsége van. Szóval többet ne halljak róla! Nem bírom el.

- Sajnálom ezt a csalódást - szólt Richelieu -, különösen a fiatalembert.

- Ez már megint kicsoda? - kérdezte a király.

- Ezúttal felségednek hű, őszinte szolgája. Példás tiszt, kit felséged helyesen ítélt meg. Kegye itt nem jut méltatlanra.

- Tehát kiről beszél?

- Faverney Fülöpről, akinek felséged egy ezredet adott.

- Én? Ezredet adtam volna valakinek?

- Úgy van, Sire, éppen ennek a Faverney Fülöpnek. Még nem kapta meg, de felséged föltétlenül megígérte neki.

- Nem tudja, hogy mit beszél Richelieu! Én ilyesfélét nem ígértem meg.

- Igazán nem, Sire?

- Ugyan mibe avatkozik bele, herceg? Köze van önnek ehhez a dologhoz?

- Igazán nincsen, és mindenesetre tévedtem, ha azon a véleményen voltam, hogy felséged megtette ezt az ígéretet...

-Miért törődném én ilyesmivel? Minek akkor a hadügyminiszter? Én ajándékoztam volna egy ezredet? Nem, Richelieu herceg, ezredeket nem ajándékozok. Hagyta, hogy lóvá tegyék. De most ne bosszantson tovább. Elrontotta az egész napomat!

E szavakkal hátat fordított a hercegnek, és a legnagyobb bosszúság minden jelével ment be a szobájába.

Most legalább tudjuk, hogy hányadán vagyunk, lélegzett fel Richelieu.

Belépett a csarnokba. Faverney báró hozzásietett.

- No, mi van?

- Báró úr - felelte Richelieu fagyos hangon, büszkén fölegyenesedett és a lenézés kifejezésével pillantott a báróra -, arra kell kérnem, hogy többé ne beszéljen velem.

- Mit jelentsen ez? - dadogta Faverney sápadtan a rémülettől.

- A legnagyobb mértékben magára vonta a király haragját - felelte a marsall. - És aki megsérti a királyt, engem sért meg!

Elsietett. Faverney ott állt kábultan. A csarnok ajtajánál várt Richelieu inasa.

- Luciennes-be! - parancsolta a herceg.

Mosolyogva, mint legjobb barátságuk idején, lépett be Dubarryhoz, aki egyedül volt Aiguillon úrral.

- Ön az, herceg? - szólt a grófné. - Megint eljön hozzám? Nos, jobb későn, mint soha.

XIV
ANDREA NEM TUDJA, HÁNYADÁN ÁLL

Amikor Faverney báró magához tért és ráébredt szerencsétlenségének egész nagyságára, még mindig forrt benne a düh és a felháborodás, amikor leánya lakására sietett Andrea éppen fésülködött.

- Jó reggelt! - szólt a báró. - Sétálni készülsz?

- Igen, atyám.

- Egyedül?

-Amióta Nicole eltűnt, nincsen komornám, hiszen tudja.

- Elég baj - szólt a báró. - Nem tudsz ízlésesen öltözködni. Ahogyan te öltözködöl, fiatal hölgy, így nem csinálja meg szerencséjét az udvarnál. Ezzel az egyszerűségre hajló szereteteddel szinte nevetségesnek hatsz.

- Bocsásson meg apám, nemigen érek rá öltözködni, a dauphine vár engem.

- Akkor menj, és jer vissza, mihelyt ráérsz, fontos dolgokat kell veled megbeszélnem. De nem, lehetetlen, hogy így menj, leány. Egy kis festéket kell felraknod, hiszen sápadt vagy, mint a viasz. Nem látod, amikor belenézel a tükötbe? Andrea! Andrea!

Ez azonban már a lépcsőnél volt.

- Akkor mondd, legalább, hogy beteg vagy! Tedd magad kissé érdekessé - kiáltotta utána az öregember.

- Oh, ezt elmondhatom hazudozás nélkül - szólt vissza a leány. - Igazán nem érzem jól magam.

- Átkozott kényeskedés! - dörmögte a báró, és belevetette magát egy székbe, hogy megvárja a leányát.

Andrea tovalépdelt a virágágyak mellett, magába szívta a reggel üde illatát és friss levegőjét, és igyekezett úrrá lenni egy rossz érzésen, amelynek okát nem tudta megérteni. Nagy nehezen tette meg az utat egészen Trianon előszobájáig. A trónörökösné szobája előtt állt de Noailles asszony.

- Csakhogy már jön - mondotta ez. - Őfelsége már várja.

Mária Antoinette, mivel felolvasónője nem jött, beszédbe ereszkedett abbéjával. Ez elmondta neki, hogy Párizsban majdnem zendülés támadt a gabona drágulása miatt. Sartines úr az utolsó órában vette elejét azzal, hogy öt embert, akik nagy mennyiségű gabonát akartak összevásárolni, becsukatott a Bastille-ba.

Andrea belépett, Mária Antoinette-nak is voltak kedvetlen napjai. Az abbé elbeszélése fölkeltette az érdeklődését; amit Andrea felolvasott neki, az untatta. Azt

mondta neki, rendezkedjék be úgy, hogy korábban jöhessen. Szereti a pontosságot.

Andrea zavarba jött a korholás miatt; nem felelt, ámbár mondhatta volna, hogy az apja tartóztatta és túlságos nagy bágyadtsága késztette arra, hogy lassan menjen. Lehunyta a szemét, hirtelen az volt az érzése, hogy összeesik.

- Mennyire nem tud uralkodni magán, mademoiselle - súgta neki de Noailles asszony.

A dauphine már megbánta kemény szavait.

- Nem jól érzi magát, hercegné - mondotta és felállt, hogy segítségére legyen Andreának. - Nézze csak, fehér, mint a lepedő. Üljön le, szegény gyermekem. Abbé, egy széket.

Andrea leült. A daulphine jósága megnyugtatóan hatott reá.

- Most tud olvasni? - kérdezte Mária Antoinette.

- Oh, igen, királyi fenség, legalább is azt hiszem... Felnyitotta a könyvet, és tovább olvasott. De néhány sor után a szavak ismét összefolytak szeme előtt, a betűk ráncra kerekedtek. Újra elsápadt, hideg verejték gyöngyözött a homlokán, hangja elakadt.

- Már megint! - szólt a trónörökösné. - Noailles asszony, szegényke komolyan beteg. Elájul...

Mária Antoinette illatos üvegért sietett, melyet odatartott Andreának. A bárókisasszony kissé jobban lett, és fel akarta venni a könyvet, mely kihullt kezéből, de a keze annyira reszketett, hogy nem bírta.

- Ilyen módon jelentkezik a himlő - mormogta de Noailles asszony. - Legjobb lesz, ha mindjárt visszavisszük a családjához.

Az abbé megijedt, és a hölgyek izgatottságát arra használta fel, hogy lábujjhegyen kiosonjon. Andrea megemberelte magát, az ablakhoz lépett, és magába szívta a friss levegőt.

- Megengedi királyi fenséged, hogy távozzam? - kérdezte -, kissé jobban vagyok már.

- Menjen, fiam... és nem fogom többé korholni, ha mindjárt annyira a szívére veszi - felelte a trónörökösné.

A bárókisasszony meghatottam kapott királyi jóakarója keze után és megcsókolta karcsú ujja hegyét. Azután ment. Még mindig kábult volt a furcsa szédüléstől, mely oly hirtelen vett erőt rajta, úgyhogy nem látta meg a két férfit, kik az egyik virágágynál álltak, Gilbert és de Jussieu urakat, Gilbert ásójára támaszkodott, és hallgatta a tanárt, aki megmagyarázta, hogyan kell ápolni a gyönge növényeket, Gilbert megpillantotta Andreát.

- Istenem! - mormolta, és az ásó majdnem kiesett a kezéből.

Jussieu abbahagyta tudós fejtegetését.

- No mi az? - kérdezte, és szintén felpillantott.

- A kisasszony elájul - dadogta Gilbert. Andrea valóban csak nagy nehezen tudott elvánszorogni egy padig, melyre erőtlenül rogyott le. A véletlen úgy akarta, hogy éppen ez az óra volt az, amikor XV. Lajos meg szokta látogatni a trónörökösnét. Ilyenkor végigsétált Trianon kertjein.

Míg a két férfi a padhoz sietett, az egyik bokor mögül kibukkant a király alakja. Kezében pompás barackot tartott. Mintha azt latolgatná, vajon nem jobb-e országának, ha ezt a finom gyümölcsöt ő maga eszi meg és nem viszi el a trónörökösnének.

XV. Lajos látta szaladni Jussieu urat. Megállt, és kérdezte, hogy mi a baj. Azután megfordult, és megpillantotta Andreát.

- Egy nő? - kérdezte. Rövidlátó, volt és nem ismerte meg mindjárt. - Mi történt vele?

- Elájult, Sire - dadogta Jussieu úr.

A király odalépett, most megismerte, és az utálat hangján így kiáltott fel: - Már megint ez a nő! Borzasztó! Akinek ilyen baja van, az maradjon otthon! Illetlenség, az emberek előtt folyton görcsökben fetrengeni!

Ezzel elszaladt. Jussieu úr nem tudta, mit gondoljon erről.

- Jer ide, Gilbert - szólt -, te erős vagy. Vidd őt a lakásába!

- Vigyem, hozzáérjek? - szólt Gilbert megdöbbenve - Oh, nem, azt nem teszem!

Ezzel már ő is elszaladt. De legalább segítségért. A közelben két kertészlegény dolgozott, azok odasiettek. Fölemelték a leányt, hogy a lakására vigyék. A lépcsőn Andrea magához tért. A kiabálásra Faverney báró figyelmes lett, és kinézett az ablakon. Látta a leányát, ki Jussieu úr karjára támaszkodva éppen feljött a lépcsőn. Eléje sietett.

- Mi történt? - kérdezte.

- Semmi, apám - felelte Andrea. - Elszédültem.

- Hivasson rögtön orvost, báró úr - tanácsolta Jussieu úr. Azután magukra hagyta őket.

A báró elvezette leányát a szobájába.

Mielőtt még beszélni kezdtek volna, megjelent az ajtóban a trónörökösné egy fekete ruhás úr kíséretében.

- Kis beteg. Segítséget hozok önnek - szólt a dauphine. - Jöjjön doktor, vizsgálja meg a kisasszonyt, és mondja meg nekünk, hogy mi baja.

-Oh, királyi fenséged nagyon kegyes! - hebegte Andrea. - Hogy is merhetem itt fogadni?

- Ebben a rossz lakásban, azt akarja mondani? - felelte Mária Antoinette. - Ez az én hibám, igaz. Megnézem, vajon lehet-e ezen segíteni. Nyújtsa a kezét a doktornak. Ez Louis doktor, udvari orvosom.

Még fiatal ember volt. Okos, figyelmes pillantással nézett körül. Sorra vette a beteget, az apát, a szoba egész berendezését. Figyelte a beteg ütőerét.

- Étvágytalan vagyok - felelte kérdéseire Andrea. - Kiráz a hideg, vértolulás van a fejemben, néha ellep a forróság, hányási ingerem van, szívdobogásom és ájulások.

Louis doktor összeráncolta homlokát. Kisvártatva elengedte Andrea kezét, és elfordult.

- Nos, doktor? - kérdezte a dauphine. - Veszedelmes?

- Nem betegség - felelte ez. - Egész természetes állapot.

- Hogyan? De hiszen veszedelemmel jár, nemde? - kérdezte Mária Antoinette.

- Rendesen nem - mosolygott az orvos.

- Mit fog neki rendelni? - kérdezte a trónörökösné.

- Semmit. Ez ellen nincs orvosság.

E szavakkal búcsúzott azzal a kifogással, hogy még másokat is meg kell látogatnia.

A dauphine ott maradt Andreánál.

- Nyugodjék meg tehát, kedves gyermekem - szólt hozzá. - Ha a doktor még csak nem is rendel önnek semmit, akkor nincsen semmi baj.

- Így tehát szolgálatomat fenségednél megszakítás nélkül elláthatom - felelte a bárókisasszony. - Ennek nagyon örülök. De az orvos kijelentése ellenére csak azt mondhatom, hogy nem igazán érzem jól magamat.

- Báró úr - fordult Mária Antoinette az apához -, ápolja őt gondosan. - E szavakkal búcsúzott.

A testvérek

Fülöp Rheimsben feledésbe merült. Amikor odaérkezett, a királyi kegy nagyfénye ragyogott rá. De amikor kinevezése nem érkezett meg és kegyvesztett lett, akkor közöny és visszautasítás lett a Fülöp kenyere tiszttársai részéről. Visszavágyott Strassburgba, hadnagyi állásába, vagy szeretett volna Faverney magányában élni, ahol az udvari élet szeszélyeiről még nem tudott semmit.

Bátortalan volt, és szerette volna kiönteni a szívét húgának, akinek ítéletére sokat adott. Levelet írt a bárónak, de nem kapott választ, és Andrea sem írt, ámbár megígérte neki, hogy minden héten fog hírt kapni tőle. Nem tudta tovább elfojtani nyugtalanságát és mivel semmi sem tartotta őt Rheimsben, elhatározta, hogy visszatér Versailles-ba. Három napig volt úton. Minél jobban közeledett céljához, annál jobban bántotta őt a bizonytalanság. Délidőben ért Versailles-ba. Rögtön a park kapujához nyargalt, ahol elbúcsúzott volt Andreától. Emlékezett erre az órára és az aggodalmakra, melyeknek húga kifejezést adott. Meg nem határozható félelemmel és fájdalmas sejtelemmel volt tele.

Amikor lovát a fasorba hajtotta, neszre figyelmes lett egy ember, aki előlépett a bokor mögül. Gilbert volt. Megismerték egymást. Egy hónapja lézengett már ez a kertészlegény, akit lelki gyötrelmek kínoztak, és nem bírt

nyugtot találni a királyi kertekben, és egyre figyelt, kémlelt, szorongott. Amikor meglátta Fülöpöt, gyorsan vissza akart vonulni; ez azonban még egyszer szólította, oly nyájasan hogy a legény megállt.

- Nem ismertem meg, lovag úr - mondotta reszketve -, azt hittem, hogy egyik felügyelő és nekem másutt van dolgom.

Fülöp leugrott a nyeregből, és kantárszáron fogta a lovát, másik kezét Gilbert vállára tette. Érezte, hogy ez mennyire reszket és megkérdezte, vajon beteg-e.

- Nem én, lovag úr - hangzott a válasz.

- Tudom, hogy nem szeretsz minket, Gilbert - folytatta a lovag. - Apám keményen bánt veled, de én mindig nyájas voltam hozzád és a húgom is jó szívvel volt irántad.

- Oh, nem, oh, nem - szólt Gilbert olyan hangon, melyet senki nem értett meg, csak ő; mert ebben vád volt Andrea ellen és tulajdon tettének védelme. Megbánás is csendült ki belőle.

- Hát igen, a húgom büszke, de azért mégis jólelkű - vélte Fülöp. - Tudod, hogy most hol van?

- Honnan tudjam? - felelte ez. - Valószínűleg a lakásán. Amióta Nicole megszökött...

- Hogyan? Nicole már nincsen itt?

- Megszökött a szeretőjével - folytatta Gilbert. - Legalább is azt hiszem. Pontosan nem tudom. Naphosszat dolgozom a kertben, és nem tudom, hogy mi történik a kastélyban. Úgy értesültem, hogy Andrea kisasszony most beteg.

- Beteg? - szólt Fülöp. - És ezt nem mondtad meg nekem mindjárt? Mi baja?

- Elájult a kertben - szólt Gilbert. - A trónörökösné őfelsége van éppen most nála, udvari orvosával.

A lovag átadta lovát a fiatal legénynek, és a házba sietett.

- Oh, kedves Andrea! Csakhogy újra láthatlak! - szólt Fülöp aggódva, mikor nővére szobájába lépett.

Andrea a pamlagon feküdt.

- A kis üveget! - nyöszörögte, és az asztalra mutatott. Ájulás környékezte.

Fülöp felugrott, és átnyújtotta neki. Azután felrántotta az ablakot.

- Látod, már el is múlt - mondta Andrea, és magába szívta az angol só szagát és a friss levegőt. - Nem komoly a dolog. Annyira vágytam, hogy eljöjj és ennek a kívánságnak a váratlan teljesülése felizgatott, elgondolhatod.

- Ez bizonyítja, hogy szeretsz, Andrea - felelte Fülöp. - De mivel magyarázod ezeket a gyöngeségi rohamokat?

- Nem tudom megmagyarázni... Talán a meleg tavaszi szél, a virágok erős illata, tudod, az idegeim igen ingerlékenyek.

- Lehetséges. A virágok erős illata veszedelmes.

- Két hete már nem tűröm őket a szobában - szólt Andrea. - Azelőtt úgy szerettem a virágot, most nem kedvelem őket. De képzeld csak, a trónörökösné meglátogatott engem. Olyan kedves és jó. Elküldte hozzám udvari orvosát. Megvizsgált, és kijelentette, hogy nem vagyok beteg. Nem is rendelt semmi orvosságot. Nincsen semmi baj! Ki ijesztett meg ennyire?

- Gilbert, a mafla.

- Gilbert? - szólt Andrea haragosan. - És ennek a naplopónak hittél? Nem való ez semmi másra, csak rosszat tesz vagy beszél. Mindennap elém kerül, mindig körülöttem ólálkodik.

- Ugyan, ne izgasd magad ennyire... Már megint elsápadsz.

- Oh, Istenem, persze... de hát ez mégiscsak...

- Furcsa! - mormogta Fülöp.

- Nem mennénk kissé sétálni, kedves bátyám? - kérdezte Andrea. - Tíz perc alatt teljesen jól leszek.

- Nagyon szívesen húgocskám, előbb azonban pihenj még kissé - tanácsolta a lovag.

A leány megint leült a pamlagra, és maga mellé vonta fivérét.

- Miért nem írtad meg, hogy eljössz? - kérdezte.

- És miért nem hallattál magadról ily sokáig? - kérdezte Fülöp. - Két hete egy szót sem írtatok.

- Igaz, annyi ideje, hogy nem érzem jól magam.

- Nos, mit csináljak még ott? Senki nem gondolt rám, még a húgom se. Emlékszel még, hogy sürgősen el kellett innen mennem; de amikor Rheimsben voltam, nem hallottam semmit többé az ezredről, pedig a király Richelieu úr útján megígérte nekem.

- Oh, kedves bátyám, itt olyan dolgok történnek, amiket nem értek meg; ezért is nem csodálom, hogy te így jártál. Richelieu úr bolondnak tartja apánkat, mindig megígéri neki, hogy elmegy a királyhoz és beszél vele, és apa mindig hiába várja ezt.

- De hiszen a király még mostanában is oly jóindulattal volt hozzánk! - felelte Fülöp.

- A király szeszélyes - szólt a bárókisasszony. - Eleinte nagyon érdeklődött irántam, azután egyszerre csak megváltozott, magam sem tudom, hogy miért. Rám se néz...

- De húgom, mi lelt már megint?

A leány hátrahanyatlott, és ezúttal még az angol só se tudta őt fölkelteni ájulásából. Fülöpnek várnia kellett, míg újra magához tért.

- Ezek a rohamok - mondotta - megijeszthetnek még bátrabb embereket is, mint amilyen én vagyok. Majd én beszélek az orvossal. Hol találhatom?

- Hét órakor szolgálata van a dauphine-nál.

- Akkor majd itt várok, míg jönni látom.

Most Fülöp füstbe ment reményeiről beszéltek, a király feledékenységéről, Richelieu úr kétszínű viselkedéséről. Hét órakor, Fülöp átsietett a trónörökösné lakásának lépcsőjéhez. Csak öt percig kellett várnia és látta közeledni az orvos magas, komoly alakját. Rögtön ráismert Andrea leírása nyomán.

- Bocsásson meg - szólította meg őt -, Louis doktor úrhoz van szerencsém?

- Az vagyok.

- Egy szóra, orvos úr, ha szabad kérnem.

- Szolgálatban vagyok a trónörökösnénél, uram.

- Orvos úr - folytatta Fülöp és fogta őt -, Favemey kisasszonyról van szó, egy hölgyről, aki a dauphine udvartartásához tartozik. Ő király fensége nem beteg, ennek a hölgynek azonban szüksége van az ön segítségére.

- Megint görcsei vannak? - kérdezte az orvos.

- Egy óra alatt négyszer ájult el a karjaimban.

Az orvos furcsa pillantást vetett a fiatalemberre.

- Az ön karjaiban? - mondotta. - Oh, tehát ön a szeretője!

- Hogyan, orvos úr? - szólt elcsodálkozva Fülöp. - Én a kisasszony bátyja vagyok.

- Oh, bocsássa meg a tévedésemet, de az a mód, ahogyan megszólított... Most azonban engedje meg... - És tovább akart menni.

- Oh, doktor, nyugtasson meg legalább húgom állapota felől - kérlelte a lovag.

- De ki nyugtalanította önt? - szólt erre Louis doktor.

- Doktor, a húgomat mindennél jobban szeretem. Föltevésével, hogy én vagyok a szerelmese - ezt olyan különös hangon kérdezte - meghökkentett. Kérdése itt maradt a szívemben, mint a tőr letört pengéje. Mi az, amiről beszélne a szeretővel, de nem a fivérrel?

- Uram, ebben a pillanatban ön nagyon is izgatott.

- Hogyan? Olyan borzasztó dolog ez, hogy minden bátorságomra szükségem van, hogy meghallgassam? Mondja! Egészen nyugodt leszek. De ne gyötörjön. Ez a betegség.., talán ez a gyalázat... Szent Isten, ön nem szakít félbe...

- Isten vele, Faverney úr - szólt az orvos meghatottan.

- Nem, így nem szabad engem elhagynia - kérlelte Fülöp. - Csak egy szót, doktor, többet nem is kérek.

- Kérdezze meg a húgát. Talán válaszolni fog a bátyjának, kit bizonyára épp annyira szeret, mint az őt. Én nem mondhatok semmit, isten vele!

- Doktor, ön kétségbe ejt! - kiáltott fel Fülöp. - Elveszítsem a hitet a nővéremben, bűnösnek tartsak egy angyalt? Adjon legalább bizonyítékot. A tudomány néha téved...

- Ritkán - felelte az orvos -, ilyen esetben soha.

- Doktor, egyetlen kérdésem van csak! - szólt a lovag. - Azt hiszem, megőrülök. Beszélni fogok húgommal, de csak akkor, ha teljes bizonyosságom van. Jöjjön el hozzá, ha távozik a trónörökösnétől. Kérve kérem, jöjjön el!

- Semmi célja - felelte az orvos -, de mivel annyira akarja, eljövök.

- És ha tévedett, bevallja?

- Örömmel, uram. Magam is szeretném, hogy tévedjek.

Az orvos távozott, Fülöp mélyen megrendülve állt helyén. Nem tudta, mit gondoljon, mit csináljon. Alig bírt magával. Húgához visszamenet kissé megnyugodott. Belekapaszkodott a tévedés lehetőségébe. Sokkal hamarabb tévedhetett ennek az orvosnak a tudása, mint a húga erénye.

Andrea megijedt, amikor viszontlátta őt. Fülöp sápadt volt és arca eltorzult. Mi változtatta meg őt ennyire, ily rövid idő alatt?

- Annyira rosszul vagyok? - kérdezte. - Az orvos megfélemlített?

- Még egyszer eljön hozzád - felelte a fivér. - Ugye ez neked nem kellemetlen? - És akkor mélyen szemébe nézett húgának.

- Nem, remélhetőleg meg fog téged nyugtami - felelte a leány egyszerűen.

- Húgocskám - szólt hozzá szelíden -, szeretsz-e úgy, mint gyermekkorunkban?

- Hogyan kételkedhetsz ebben? - felelte a leány. - Te vagy nékem a legkedvesebb a világon.

Fülöp megfogta a kezét.

- Nem korholnálak, Andrea - mondotta -, ha még másvalakit is szeretnél rajtam kívül. Abban a korban vagy, húgom, amikor a leányszív követeli a jogait. Isten maga parancsolja meg a nőnek, hogy hagyja el a családját és kövesse férjét.

Andrea elképedve nézett fivérére.

- Mit beszélsz itt férjről? - dadogta.

- Nos, igen, beszéljünk előbb a szerelemről, a vőlegényről - folytatta Fülöp. - Andrea, én voltam a leghívebb barátod, mindig rám bíztad minden gondodat. El akarod előttem titkolni szerelmed?

- Szerelmemet? - szólt meglepve a leány. - Nem értelek!

- Jól van, akkor tehát még világosabban kell beszélnem - mondotta Fülöp. - De ha szavaim arcodba hajtják a szégyen pírját és fájnak neked, akkor ne engem okozz. Indokolatlan bizalmatlanságoddal arra kényszerítesz, hogy erőszakkal vegyem ki belőled titkodat.

Húga arcába nézett. Andrea nyugodtan, de a legnagyobb csodálkozás kifejezésével viszonozta pillantását. Fülöp felugrott, és nagy léptekkel mérte végig a szobát. Nem tudta, mit tartson e nagy nyugalomról, mellyel a leány fogadja gyanúját. Amikor látta őt fel és alá járni, szavakkal küszködni, Andrea odalépett hozzá, kezét a karjára tette, és így szólt:

- Testvér, nézz a szemembe, mint ahogyan én nézek a te szemedbe! Látsz-e benne titkot?

- Igen - szólt ez tompán -, te szeretsz, Andrea!

- Én! Nem tudok róla! - kiáltott fel.

- Vagy pedig valaki szeret téged!

- Mindenesetre ez az ismeretlen még nem mutatkozott előttem - felelte a leány nyugodtan.

Ekkor lépett be az orvos. Andrea megijedt, a zsebkendőt szájára szorította, és egy szék után nyúlt, hogy megtámaszkodjék. Fülöp az orvoshoz ment.

- Üdvözlöm, orvos úr! - mondotta. - Láthatja, hogy épp oly nyugodt vagyok, mint az imént féktelen és aggódó. Beszéltem a húgommal, ahogyan tanácsolta és most nyugodt vagyok.

Louis doktor nem felelt. Andreához lépett, és figyelte ütőerét.

- Lovag úr - fordult Fülöphöz -, legyen oly kegyes és hagyjon magunkra.

Fülöp újra megijedt.

- Hogyan? - dadogta, de az orvos csak egy kézmozdulattal felelt.

- Kedves gyermekem - kezdte az orvos egész nyugodtan -, nem akarom önt megsérteni, hanem segíteni akarok magán. Haragos pillantások ebben nem fognak engem meggátolni. Ha azt akarja, hogy ne legyek önről rossz véleménnyel, akkor legyen őszinte hozzám.

- Nem tudom, mit akar - szólt Andrea. - Inkább ön legyen őszinte hozzám. Miféle titok az, melyet kerülget? Miféle betegség ez, melyet nálam talál?

Felállt, és dacos, szinte fenyegető kifejezéssel nézett az orvosra.

- Jól van! Azt hiszi, hogy a tudomány tévedhet. Azt hiszi, hogy titokban tudja tartani állapotát a világ szeme előtt. De ne próbálja ezt kisasszony! Egyetlen szóval leverem egész büszkeségét. Ön... anya lesz.

Andrea felsikoltott, és végigvágódott a pamlagon. Az ajtót felrántották. Fülöp szaladt be.

- Nyomorult! - rivallt rá, és megállt az orvos előtt. - Hazudik!

- Fiatalember - felelte az orvos egész nyugodtan. - Én tudom, hogy mit beszélek. Megkért, hogy vizsgáljam meg a hölgyet még egyszer. Megtettem. Meggyőződésem szilárd, tévedésről szó sem lehet. Családapa vagyok - tette hozzá enyhítően, mert Fülöp kétségbeesése meghatotta -, érzem, mennyire fájhat ez önnek.

Felajánlom önnek szolgáltaimat, föltétlen titoktartásomat. Isten vele, Faverney úr.

Fülöp egy székre rogyott. Miután az orvos elment, a lovag felállt, betett ajtót, ablakot, és Andrea elé lépett, ki meredt pillantással követte mozdulatait.

- Rászedtél - mondotta -, engem, a fivéredet, ki téged mindenekfölött tisztel és szeret. Gyalázatba döntöttél mindnyájunkat. Titkodnak talán már szárnya kelt. Lettél volna legalább becsületes, vallottad volna be nyíltan ballépésedet. De megtörtént a lehetetlen, az elképzelhetetlen... most már csak elégtételről van szó becsületünk fenntartásáról, melyet meggyaláztál, és ezért büntetés jár neked, mint ahogyan elvetemült teremtményeket büntetnek. Ismerd el vétkedet, vagy pedig...

- Fenyegetések! A fivér fenyegeti a nővérét? - szólt Andrea büszkén.

- Nem a nővérét, hanem a rimát! - csikorgatta Fülöp a fogát.

- Nem tudok semmiről semmit, ebből nem értek semmit; vérszomjas ördögök vagytok, kik összeesküdtetek, hogy megöltök engem?

- Igen, meg akarlak ölni, halj meg nyomban, kezemtől, Isten legyen a bíránk!

Kardot rántott.

- Nos, ölj meg! - szólt a leány, és belerohant volna keblével a fegyver eléje tartott hegyébe, de Fülöp gyorsan visszarántotta kezét, elhajította a kardot, és hangos zokogással ölelte át húga derekát.

- Andrea! Mit tettél, mit tettél? - kiáltott fel. - Beszélj, magyarázd meg nekem!

Andrea maga elé meredt.

- Azt hiszed, hogy megfeledkeztem a becsület törvényeiről - mondotta tompa hangon -, én, a régi nemesi család leánya, lábbal tiportam volna rangunk kötelességeit, elvetemült teremtésnek, rimának neveztél... ezért megbocsátok. De azt nem tudom neked megbocsátani, ha istentelennek, ha oly rossznak tartanál, hogy hamisan esküszöm. Nos tehát, bátyám, Istenre, ki hall engem, anyánk lelkére, veled való meghitt szeretetünkre esküszöm neked, nem tudok semmit egy férfi iránt való szerelemről, soha férfi nem szólt hozzám szerelemmel, soha száj nem érte ajkamat, lélekben és kívánságokban oly tiszta, oly érintetlen vagyok, mint születésem napján. Most pedig ítélkezzék Isten a lelkem, te meg a testem fölött!

- Köszönöm, Andrea - felelte Fülöp és nagyon lélegzett. - Hiszek neked, hiszem, hogy tiszta és ártatlan vagy. De vannak bájitalok, aljas eszközök. Egy nyomorult elkábított és megejtett álmodban. Most szövetségesek vagyunk, húgom. Ugyebár megteszel engem becsületed gondozójának, megfogadsz bosszúállódnak?

- Igen, bátyám, mert bosszúd gonosztevőt ér! - szólt Andrea.

- Akkor segíts nekem! Igyekezz emlékezni! Adj útmutatást! Észrevetted valaha, hogy valaki utánad osont, hogy valaki lopva figyelt?

- Nem!

- És nem beszélt neked senki szerelemről, ahogyan ezt nekem kijelentetted? Akkor talán észrevetted, hogy valaki titokban vágyódik reád?

- Nem vettem észre semmi ilyet.

- Kedves húgom, itt figyelned kell minden apróságra. Egyedül jártál talán a parkban, az erdőben?

- Nicole mindig velem volt.
- Mikor ment el innen?
- Elutazásod napján.
- Megszökött egy férfival, akit szeret, úgy hallottam. Utoljára mi dolga volt nálad?
- Mint minden este, segített a vetkőzésnél, és átnyújtotta a cukros vizet.
- A cukros vizet? - kérdezte Fülöp. - Volt-e benne valami?
- Nem tudom, semmi esetre se ittam ki... várj, már emlékszem... Abban a pillanatban - beszélte Andrea szaporán -, amikor meg akartam inni, furcsa érzésem lett... Éppen olyan, mint egyszer Faverneyben, amikor az az idegen maradt nálunk éjszakára, aki Balsamo bárónak nevezte magát. Olyan volt, mint a szédülés, elvesztettem az eszméletemet.
- És mi történt akkor Faverneyben?
- Elszunnyadtam a zongoránál, de láttam magam a tükörben, hogy a báró hozzám lép, és amikor fölébredtem, még mindig a zongoránál ültem. Nem tudom, mennyi ideig aludtam így.
- És itt? Hogyan történt? - kérdezte Fülöp nagy felindulással.
- Várj csak, akkor este is, amikor Párizsban tűzijáték volt, ugyanígy jártam. Fenyegetett a veszély, hogy agyonnyomnak, amikor az embertömegben megismertem Balsamo bárót. Láttára megint elhagyott az eszméletem, hogy ájulás volt-e, vagy pedig megint az a megmagyarázhatatlan szendergés, azt nem tudom. Magával vitt, és elhozott atyámhoz.
- És amikor Nicole elszaladt, megint láttad őt?

- Nem láttam, de elfogott ugyanaz a furcsa érzés, mint akkor két ízben, ugyanaz a kábultság, ugyanaz az álomszerű állapot. Ágyamra rogytam, azt még tudom, és amikor felébredtem, a padlón feküdtem, hidegen és betegen. Szólítottam Nicole-t, de ő már eltűnt.

- És az előző két esetben ez a Balsamo szendergésed alkalmával nálad volt?

- Világosan láttam.

- Harmadszor nem láttad őt?

- Nem - suttogta Andrea a rémület hangján, mert most kezdte megérteni, - de éreztem a jelenlétét.

- Most minden tudok, Andrea - mondta Fülöp. - Légy nyugodt, meg vagyunk mentve.

Szívére szorította, és kirontott. Ő maga nyergelte föl lovát, felült reá, és elvágtatott Párizsba.

A varázsló

Gilberte-t lelkifurdalások kezdték gyötörni. Szerette a bárókisasszonyon a leány páratlan szépségét, de máskülönben gyűlölte őt büszkesége miatt. Állapota most rontott szépségén, sápadt lett, eltorzították őt a gyakori ájulások, az alig szünetelő bágyadtság érzése. Ekkor Gilbert szívébe valamiféle káröröm vonult, hogy oka van részvéttel lenni a leány iránt. Ha látta őt sápadtan és tántorgó léptekkel, akkor szíve hevesebben dobogott. - Ez az én művem! - mormogta maga elé -, miattam lett boldogtalan!

De egyúttal feltámadt benne a forró szerelem. És amikor már nem kételkedett benne, hogy Andrea őáltala lett anya, megint egy másik érzés hatalmasodott el rajta. Mintha feloldhatatlan kötelék fűzné most őt hozzá. És borzasztóan fájt neki, hogy nem borulhat a lába elé, és

nem mondhatja el neki a titkot, és nem vigasztalhatja. A gyűlölet és a szerelem gyötrelmeit követték a félelem gyötrelmei. Nem fogják-e keresni a gonosztevőt, aki a leányt tönkretette? Ilyen ügyekben az igazságszolgáltatás nem ismer elnézést. Ha mármost mindennap bolyong a kertben, mint az űzött vad, végül nem fog-e a gyanú reáhárulni? Fülöp megjelenése újabb rémülettel töltötte el. Hogy a fivér részéről a legkeményebb büntetés várhatja, abban egy pillanatig sem kételkedett. Utána osont, és látta, amikor beszélt az orvossal. És kitalálta a borzasztó jelenetet, mely ezt a beszélgetést követte.

A kertészlegény elcsitította lelkiismeretét, és tovább végezte a dolgát, de éjszaka mégis jelentkeztek a lelkifurdalások, és nem hagyták aludni. Eszébe jutott az ismeretlen, aki azon a végzetes éjszakán a kertbe szólította Andreát. Rátalálnak-e? Őt fogják-e vádolni? Hogyan fog védekezni? És amikor erre az emberre gondolt, aki talán természetfölötti képességekkel van felruházva, újabb gond gyötörte.

Fülöp tudakozódott Balsamo báró után, és megtudta lakása címét. Rögtön odament. A komornyik azt az utasítást kapta, hogy ne engedjen be senkit, nem akart tehát Fülöpnek ajtót nyitni. Heves szóváltás támadt közöttük. A lármára Balsamo kisietett. Amikor a fiatalember megmondotta a nevét, a gróf elküldte az inast, és kérte Fülöpöt, hogy lépjen be.

- Faverney Fülöp? - szólt Phönix gróf. - Uram, élveztem apja vendégszeretetét, ezért köszöntöm!

Mennyire elváltozott ez az ember - gondolta Fülöp, - amióta utoljára láttam. Beesett a szemében semmit tűz, arca fakó és megnyúlt.

- Lovag úr - mondta Balsamo, - engedje meg, hogy védelmembe vegyem az inasomat. Szigorú utasítást kapott tőlem és mégis csak ön a hibás, mert nem hagyta magát elküldeni.

- Vannak az életben kivételes esetek, gróf úr - felelte Fülöp -, és ilyen ért most engem. Beszélnem kell önnel. Dacoltam volna a halállal, csak hogy bejussak önhöz. Most itt vagyok, és remélem, hogy meg fogjuk egymást érteni.

Balsamo, ki még mindig tompa levertséggel küzdött, most felpillantott, és látogatója izgatott arcát nézte.

- Mondja el, miről van szó - mondotta. - Nehezemre esik önt meghallgatnom. Fogja rövidre, mert különben elhatalmasodik rajtam a fáradság.

- Beszélni fogok, ahogyan az ügyek ezt megkövetelik, és oly sokáig, gróf úr, amilyennek azt én szükségesnek tartom - felelte Fülöp. - Fordulat állt be, mely az ön viselkedését roppant gyanúsnak mutatja. Arra kérem, adjon pontos felvilágosítást mindenről.

- Nem értem önt - felelte Balsamo -, de tudnia kell önnek, hogy nagy csapás ért engem is, és ezért kevés a türelmem.

- Tekintettel leszek az ön bánatára, mint ahogyan ezt kívánom öntől az enyémmel szemben - felelte Fülöp. - Az én szetencsétlenségem bizonyára nagyobb, mint az öné.

Balsamo kissé lenézően mosolygott.

- Gróf úr - kiáltott fel Fülöp -, családomat becstelenné tették!

- Mit tehetek én ebben a szerencsétlenségben? - szólt erre Balsamo.

- Hogy mit tehet? Önön áll, hogy helyreállítsa az elveszett becsületet.

- Ön bizonyára nincsen eszén, uram! - szólt Balsamo, és a csengő zsinórja után nyúlt.

Fülöp megragadta a karját.

- Oh, nem, uram! A húgomról van szó, bizonyára kitalálta! Azon a szerencsétlen napon, amikor húgom elájult, ön elvitte őt valahová. Karddal a kezemben követelem öntől, hogy állítsa helyre húgom becsületét.

- Ez úgy hangzik, mintha azt akarná állítani, hogy én vétettem az ön húga ellen - felelte Balsamo türelmetlenül.

- Azt állítom, igen. A húgom maga mondta ezt nekem.

- Jobb véleménnyel voltam a húga felől - felelte Balsamo hidegen. - De ismerjük az ilyen csalafintaságokat. Faverney kisasszonynak föltétlenül férjre van szüksége, Faverney úr bizonyára hallotta, hogy aranyat csinálok. De téved, nem engedem megzsarolni magamat. Menjen tehát békében, uram; mert ha lármázik, beszólítom az inasomat, és intésemre összetöri önt, mind a nádszálat.

Fülöp tajtékzott dühében.

- Uram! - kiáltotta. - Ön megbecstelenített minket!

Ez olyan őszintén és becsületesen hangzott, hogy Balsamo meghökkent.

- Valóban meggyőződésből beszél? - kérdezte szelíden.

- Kételkedik egy nemes ember szavaiban? - szólt Fülöp.

- Nos, jó. Akkor ne kételkedjék az én szavaimban sem! - felelte Balsamo. - Esküszöm önnek a becsületemre, hogy nem bántottam az ön húgát.

- Ön megmagyarázhatatlan álomba ejtette húgomat, és ezt az álmot használta fel arra, hogy végigvigye a gonosztettet.

- Ki állítja ezt? - kérdezte Balsamo.

- Maga a húgom.

- Hogyan tudja ezt, hiszen aludt?

- Milyen szándékkal altatta el?

-Oh, milyen szándékkal? - felelte Balsamo, és lehorgasztotta a fejét. - Hogy megtudjak egy titkot, mely igen fontos volt. És ezen az éjszakán.

- Ezen az éjszakán - kiáltott fel Fülöp -, húgom anya lett uram!

Balsamo felkiáltott.

- Oh - tette hozzá -, elfejtettem fölkelteni a leányt, amikor elhagytam.

- Bevallja?

Balsamo mintha nem hallaná ezeket a szavakat.

- Valami gyalázatos fickó kihasználta az ön húgának álmát. De segítségére leszek, hogy megtalálja a tettest. Hol van a húga?

- Ahol olyan jól tudta megtalálni - felelte Fülöp.

- Önnel megyek Trianonba.

A lovag csak bámult.

- Faverney úr - mondta Balsamo -, hibát követtem el, de nem gonosztettet. Delejes álomba merítettem a leányt, és a titok, melyet előttem felfedett, annyira felizgatott, hogy elfelejtettem őt felszabadítani ebből az álomból. Most nem tehetek mást, meg kell állapítanom, a gonosztevő nevét.

- És ki az?

- Ezt csak az ön húga tudja megmondani.

- Kérdeztem már. Nem akarja megnevezni.

- Nekem majd megmondja. Hisz a húgának, ha megmondja?

- Igen, mert benne nincsen hamisság.

Balsamo befogatott, éjfél után két óra volt, amikor elindultak, és reggelre odaértek a kastély elé. Már befelé haladtak, amikor Fülöp egyszer csak csodálkozva

pillantott a mellette lépkedő arcába, mert egészen különös kifejezést látott rajta.

- Mire gondol most? - kérdezte.

- Csendesen! Ebben a pillanatban merítem delejes álomba az ön húgát - felelte Balsamo. Előre nyújtotta a karját, arca most olyan volt, mintha kőből faragták volna. Néhány pillanat múlva hozzátette: - Húga most már alszik. - Néhány pillanat múlva hozzátette: - És hogy megmutassam önnek, hogy nem kell a húga szobájába mennem, le fogom őt hívni ide, mint ahogyan ezt utolsó találkozásunk alkalmával tettem.

- Jól van - felelte Fülöp. - Ha ezt látom, akkor majd hiszek önnek.

- Várjunk itt a sövény mögött.

Balsamo kinyújtotta a kezét Andrea lakása felé. Most megmozdult a bokor.

- Itt van valaki - suttogta Balsamo. - Legyünk résen!

- Hol? - kérdezte Fülöp, és körülnézett. - Oh, ez Gilbert, családunk volt inasa. Nézze csak, távozik.

Valóban, amikor a kertészlegény meglátta Fülöpöt és a varázslót, érezte, hogy el van veszve.

- Ha valóban ilyen hatalma van - tette hozzá Fülöp -, akkor menessze a húgomat máshová. Gilbert-en kívül mások is lehetnek itt és hallhatnak minket.

- Soha jobbkor - felelte Balsamo. - Nézze csak! - és annak az épületnek a folyosójára mutatott, melyben Andrea lakott. Látták kilépni szobájából és a lépcső felé indulni. Fülöp megijedt, mert szíve mélyén még mindig kételkedett.

- Tartsa őt ott! - szólt Balsamóhoz.

Fülöp kinyújtotta karját Andrea felé, és erre a leány megállt, lassan megfordult és visszament a szobájába.

Balsamo gyorsan a házba sietett; Fülöp követte őt határtalan ámulattal. A folyosón és a szobában nem égett lámpa; a szoba ablaka be volt függönyözve. Nagy sötétség volt a helyiségben. A két férfi nem vette észre, hogy utánuk besurrant egy harmadik, és oldalt elrejtőzött Nicole kamrájában. Fülöp nagyon is izgatott volt, Balsamo viszont minden gondolatát Andreára irányította.

Ez a harmadik Gilbert volt. Tudta, hogy a következő percektől függ az élete.

Balsamo meggyújtotta a gyettyát, és Andrea arca elé tartotta. A leánynak szempillája sem rezdült.

- Győződjék meg - szólt Fülöphöz.

- Igen, alszik - suttogta a lovag. - De micsoda különös álom ez?

Most ön kérdezheti őt, hogy végezzünk az utolsó kétséggel, mely még önben van. Fogja a kezemet, összeköttetésbe kell önt hoznom vele.

A lovag másik kezét a leány hideg ujjai közé tette. Andrea máris mosolygott, és így szólt:

- Oh, te vagy az, kedves bátyám?

- Furcsa! - hebegte Fülöp.

- Kérdezze őt, és felelni fog - mondta Balsamo.

- Andrea, valld be nekem, ki az, akit szeretsz!

- Nem szeretek senkit - felelte a leány.

- Akkor tehát nem tettestárs, hanem gonosztevő az, akit meg kell büntetnem?

- Nem értelek, bátyám.

- Kérdezze röviden - szólt Balsamo. - Nyugodt lehet, ha Andrea fölébred, már nem fogja tudni, ön mit kérdezett tőle.

- Andrea - fordult most a leányhoz -, világosan látsz?

- Kissé - felelte a leány és Balsamo felé fordította az arcát -, de nem olyan világosan, mint amikor ön kérdez.

- Lásson egész világosan, akarom! - szólt ez ünnepélyes hangon. - Emlékszik, hogy mi történt akkor éjszaka, amikor ön elájult? Mondja el a bátyjának.

- Emlékszem - dadogta a leány.

Fülöp megborzongott.

- Mit akarsz tudni? - kérdezte Andrea.

- Mindent - mondotta -, attól a pillanattól fogva, amikor lefeküdtél.

- Látja magát? - kérdezte közbe Balsamo.

- Igen, látom magamat, kezemben a cukros vízzel, melyet Nicole készített nekem, érzem, ha megiszom, elvesztem. Éppen meg akarom inni, ekkor... ekkor szólított a báró...

- Melyik báró? - kérdezte Fülöp.

- Ez itt - felelte a leány, és Balsamóra mutatott. - Letettem a poharat és elaludtam. Azután felálltam, és lementem, hozzá a kertbe.

- A báró nem volt a szobában?

- Nem volt. Kiszólított.

- Mit akart tőled a báró? - kérdezte Fülöp tovább.

- Tudni akarta, hova lett az a nő, ki megszökött a házból és aki azóta meghalt.

Balsamo fájdalmasan nyögött fel. Fülöp elhallgatott.

- Folytassa - mondotta most a báró, és Andrea elmondta a rettentő éjszaka történetét. Így végezte: Nicole szobájában... kezében a késsel áll Gilbert; látom őt, most elősurran, lezárja az ajtót, eloltja az előszobában a lámpát, és hozzám jön... Oh,

Felsikolt és vonaglott, mintha védekeznék.

- A gyalázatos! - nyögte.

- Istenem! - kiáltott fel Fülöp.
- Ő az, ő az - mormogta Andrea. - Fülöp, ugye megölöd?
- Meg! - szólt a fiatalember. Elengedte Andreát, és vadul megfordult. Felborította az asztalt, melyen a gyertya állt. Hangos csörömpöléssel tört össze a gyertyatartó.
- Valaki van Nicole szobájában!
- Hallgatóztak - tette hozzá Fülöp, és kirántotta karját.
- Megint ő volt - szólt Andrea -, Gilbert, mindig Gilbert!

Apa és fia

Éléstár lett azóta a hajdani kolostorból, melynek magas fallal bekerített kis kertjében sétálgatott az orvos. Egy könyvet olvasott. Amikor hallotta, hogy valaki közeledik, felpillantott. Megismerte Fülöpöt, és mindjárt hozzá sietett.
- Oh, ön az, lovag úr? - kiáltott fel.
- Bocsásson meg, orvos úr, hogy megzavarom - szólt Fülöp. - Eljöttem, hogy újból szívességet kérjek.
- Történt valami betegünkkel? - kérdezte az orvos.
- Nem, jól van. Húgom különben is - felelte a lovag - oly bűntelen és tiszta lény, hogy igazságtalan volna Istentől ha lelki szenvedéséhez még testi szenvedést mérne rá.
Az orvos kérdőn nézett a fiatalemberre. Bevezette rendelőjébe, és Fülöp közölte vele Andrea szerencsétlenségének magyarázatát. Mikor befejezte, kérte, hogy legyen segítségükre.
- Húgomnak el kell mennie Versailles-ből - mondta Fülöp határozottan. - A borzasztó titkot nem szabad megtudnia senkinek.
- Mindenképpen a segítségére leszek ebben - felelte Louis doktor. - Csak egyet kell megígérnie. A büntetést bízza Istenre!

- Rábízom!

- Mit tegyek a húgáért?

- Mondjon valamit a trónörökösnének, amivel lehetővé tesszük húgom azonnali utazását, Mondja, hogy nagyon vágyódik haza; levegőváltozásra van szüksége, nem bírja el az udvari életet. Elviszem húgomat Faverneybe.

- Ezt szívesen megteszem, de Faverneybe ne menjen. Húgának hozzáértő ápolásra van szüksége, hadd maradjon ő itt a közelben. Ismerek egy falut, ott sokkal jobban el lesz rejtve, mint azon a távol eső vidéken, ahová ön akarja elvinni.

- Nos, akkor beszéljen, kérem, még ma a királyi fenséggel.

- Még most délelőtt. Huszonnégy óra múlva megadom a választ. Térjen vissza húgához, vigasztalja őt és mondja meg neki, hogy számíthat segítségemre.

- Köszönöm doktor.

Fülöp elbúcsúzott az orvostól, aki részvéttel nézett utána. Húgát nagy izgalomban találta.

- Igaz, amit a doktor mondott? - kérdezte.

- A doktor nem tévedett - felelte a fivér. - Louis doktor beszélni fog a trónörökösnével, és megmondja neki, hogy betegséged levegőváltozást tesz szükségessé, - tehát készülj az utazásra. Vedd magadhoz az ékszereket, melyek anyánktól maradtak rád. Azt hiszem, kapunk érte húszezer livre-t.

- Itt van még az az ékszer is, melyet a király ajándékozott nekem - szólt Andrea.

- Ahhoz ne nyúlj - szólt Fülöp. - A gyöngyök foltot hagynának homlokodon. Vissza fogjuk adni az ékszert annak, akié. Most pedig, húgom, öltözz fel, és menj el még egyszer a dauphine őfenségéhez. El kell búcsúznod. Én

Párizsba megyek. Estére érted jövök. Fizess ki ezalatt mindent, amivel még itt tartozol.

- Nincsen mit kifizetnem - felelte a leány. - De igen... Gilbert...

- Gilbertnek tartozol? - szólt Fülöp.

- Virágot hozott nekem mindennap. Sokszor bántam vele barátságtalanul, kárpótolni akarom. A kertben lesz, majd hivatom.

Fülöp legyűrte haragját. - Bízd azt reám - mondotta, és nyugalmat erőltetett magára -, majd én elintézem.

Kezet csókolt húgának, és pihenő nélkül Párizsba sietett; mert az apja most megint a Rue Coq-Fiéronban lévő kis pavilonban lakott. Amióta összezördült Richelieu-vel, az udvarnál az élet tűrhetetlen volt neki. Fülöp a kertben találta őt, ahol igen rosszkedvűen járt fel és alá. Kíváncsian nézett fiának az utóbbi órákban átélt izgalmaktól eltorzult, sápadt arcába.

- Itt vagy? - kérdezte. - Mit keresel itt?

- Elmondom, apám... Nagy szerencsétlenség ért minket...

A báró megremegett.

- Menjünk be a házba, apám - folytatta a lovag.

- Jobban szeretnék künn maradni - felelte az öreg.

- De vannak dolgok, apám, amiről nem beszél az ember a szabad ég alatt - szólt a fiú.

Nem tudta meg senki, hogy apa és fia mit beszéltek, de mikor Fülöp kitántorgott a házból, felnyögött:

- Oh, Istenem! Türelem... és ezt hadd felejtsem el.

XV
GILBERT ÉS A VARÁZSLÓ

Jean-Jacques Rousseau a reggelinél ült és a felesége panaszait hallgatta, ki azon aggodalmaskodott, hogy férje jövedelme csökken. A szegényes étkezés után Teréz otthagyta őt, hogy átmenjen a szomszédba a megszokott csevegésre. Rousseau kényelmesen nyújtózkodott karosszékében és nézte az ablakban a madarakat, melyek a napfényben a kenyérmorzsát csipkedték fel. Egyszerre csak nyikorgott az ajtó.

A filozófus hátrafordult.

- Gilbert! - mondotta.

- Az, Gilbert - hangzott a válasz -, ki még egyszer bocsánatot kér öntől. Oly kétségbeesett a helyzetem, hogy nem tudom, lopjak-e vagy megöljem-e magam. Megszöktem Trianonból, és egy hete az erdőkben bolyongok. Gyökeret és vad gyümölcsöt ettem eddig. Kimerültem... alig állok a lábamon. Már belevetettem volna magam a Szajnába, ha nem gondoltam volna az ön szavaira, hogy az öngyilkosság az emberiség meglopása. Rousseau úr, mondja ki az ítéletet! Olyan boldogtalan voltam - kiáltott fel Gilbert -, hogy meg akartam ölni magamat, de... apa vagyok.

- Mit kíván tőlem?

- Se támogatást, se hajlékot, se kenyeret, bármily éhes is vagyok, csupán bizonyos magyarázatot írásai alapján. Az, ami engem gyötör és belefúródik agyvelőmbe és szívembe, a test éhsége-e vagy ez volna a lelkifurdalás? Bűnös módon gyermeket nemzettem, átengedjem-e ezért

magamat a kétségbeesésnek? Természetes-e az, hogy az apa elhagyja gyermekét?

A filozófus felnézett a fiatalemberre, azután megrendítő szavakkal tört ki belőle;

- Jaj neked, embertelen apa! Jaj neked, ha az utcasarkon rád mered egy tévedt leány, talán elhagyott leányod, akit a nyomorúság hajtott az erkölcstelenség karjaiba! Jaj neked, ha az utcán tolvajt látsz, akit elfognak... talán a te fiad, akit a nélkülözés gonosztevővé tett.

- Elég húszezer lívre egy gyermek eltartására? - kérdezte Gilbert.

- Hogyne.

- Köszönöm, akkor tudom, hogy mit kell tennem.

- Ön fiatal, gyermekét el tudja majd tartani a keze munkájával - monda Rousseau. - Maradjon itt. A padlásszoba még szabad. Rejtőzzék el ott.

- Köszönöm, Rousseau úr! Ön az én tanítóm, akit még mindig szeretek. Valóban, semmi másra nincsen szükségem, csak hajlékra. A kenyeremet csak megkeresem.

- Menjen! Nem kell, hogy a feleségem mindjárt lássa - mondra Jean-Jacques Rousseau aggodalmasan. - Óhajt még valamit[7]

- Csak még egyet! Luciennes-ben megvádolt azzal, hogy elárultam önt. De akkor Luciennes-ben én csak a szerelmet kerestem.

- Erről nem kell beszélnünk.

- És még egy kérdést. Hogyan tudnám meg, hogy hol lakik Balsamo báró?

- A Saint-Claude utcában lakik.

- Mindjárt el is megyek hozzá -, szólt Gilbert.

Abban a pillanatban ért oda, amikor a báró Rohan bíborost kísérte ki, Gilbert megvárta, míg a herceg elhajtott, azután Balsamo elé lépett.

-Szabad öntől egy rövid kihallgatást kérnem? - kérdezte.

A báró ránézett.

- Kicsoda ön, uram?

- Nem ismer rám? - kérdezte Gilbert, és megmondta a nevét.

Balsamo a bánat néma kifejezésével nézett rá.

- Ön okozója a szerencsétlenségnek. Ön adott alkalmat a tett elkövetésére. Álomba merítette a leányt, és otthagyta prédául.

- Igaza van, én vagyok az oka az ön gonosztettének és e leány szerencsétlenségének. De nézze, fiatalember, az utóbbi időben átok van rajtam, és minden, amit teszek, balul üt ki. Mondja meg, hogy mit kíván tőlem.

- Adjon nekem módot arra, hogy mindent jóra fordíthassak, a tettet és a szerencsétlenséget - felelte a fiatalember.

- Adok önnek ötszázezer frankot. Fogja a pénzt, és menjen Faverney báróhoz - szólt csöndesen Balsamo. - Nehogy az öregúr kételkedjék vagyona becsületes eredetében, adok róla egy igazoló írást.

Fogta a tollat, és a következőket írta: „Megígérem, hogy Gilbert-nek azon a napon, amikor házasságot köt Faverney Andrea kisasszonnyal, nászajándékul átadok ötszázezer frankot, és abban a reményben, hogy ez a házasság létre fog jönni, az összeget máris rendelkezésére bocsátottam. Balsamo József báró."

- Fogja - mondta Balsamo. Azután intett Gilbertnek, hogy távozzék és ő maga visszavonult lakosztályába.

Gilbert és Andrea

Addig zörgetett az ablakon, míg kinyitották. Andrea kihajolt.

- Gilbert? Itt? Mit akar tőlem?

- Oh, bocsásson meg, kisasszony! - szólt ez, és az ablak előtt térdre rogyott. - Nem állok fel innen addig, míg azt nem mondja, hogy megbocsátott nekem!

- Mit bocsássak meg önnek? - felelte Andrea. - Mit vétett nekem? És hogy került a kertbe? Átmászott a falon?

- Oh, most nem erről van szó, kisasszony - felelte Gilbert. - Már attól tartottam, hogy elutazott Franciaországból. Oh, mily szerencse, hogy még itt találom.

Felemelte két karját, és szavaiból őszinte hála csengett.

- Mit jelentsenek ezek a fellengzős szavak? Menjen! - szólt reá Andrea.

- Haragszik rám, és én ezt megérdemlem - folytatta a fiatalember. - Nem is azért jöttem, hogy önnel beszéljek... Azt hittem, már nincs itt; az apjával akartam beszélni.

- Apámmal? Mit akar tőle? - kérdezte Andrea.

- Oh, jól tudom, sokkal jobb volna, ha közöttünk maradna minden - felelte Gilbert - így lehetne a legegyszerűbben jóvátenni...

- Jóvátenni? - szólt a leány. - Mit akar jóvátenni?

Gilbert ránézett a szerelem és alázat pillantásával:

- Bizony - felelte -, vakmerőség volt tőlem, az alacsony rangú szegény embertől, hogy ily magasra emelem a szememet, de a szerencsétlenség csak megtörtént. Nem bánom, nevezze gonosztettnek, de én tudom, hogy szerencsétlen véletlen volt, végzet...

- Bűntett... végzet? - ismételte a leány. - Elment az esze, Gilbert?... Szinte félek ettől a zavaros beszédtől.

- Nem tudta? - mormogta Gilbert.

- Segítség! Segítség! - sikoltozott a leány, - Fülöp! Fülöp!

- Eljöttem, hogy jóvátegyem bűntettemet...

- Házassággal, ugye? - szakította őt félbe Andrea. - Nem, nem, ez lehetetlen. Megvetést és a legnagyobb utálatot érzem ön iránt.

- Azt hittem - válaszolt Gilbert hidegen -, hogy az anyának csak gyermeke jövőjére kell gondolnia... Itt van ötszázezer frank, egy nagylelkű jóakaróm, aki másképpen ítél meg engem, mint ön, adta nekem ezt az összeget nászajándékul. Ami engem illet, nekem nem kell más, csak a levegő, hogy lélegzetet vehessek és a sír, ha meghaltam. A többi a gyermek... Tessék, odaadom az ötszázezer frankot.

Az ablak deszkájára tette a kis csomagot.

- Téved, Gilbert úr - mondta Andrea -, önnek nincs gyermeke. Hallja? Ön gyalázatos, bűnös módon támadt reám, tehetetlen álmomban... Igen, anya vagyok, de ennek a gyermeknek csak anyja van, érti... Ön engem megbecstelenített! Ön nem apja a gyermekemnek! - Felkapta a pénzcsomagot, és hajította a kertbe. Ugyanilyen heves mozdulattal lökte vissza a fiatalembert, és becsapta az ablaktáblákat.

Reggel Gilbert felkereste Balsamót. Rögtön beengedték hozzá.

- Azért jöttem, hogy megmondjam, nem fogok megházasodni - felelte ez. - A kisasszony elutasított. Álmom szertefoszlott, tervem megfeneklett. Gonosztevőnek, gyilkosnak nevezett, és utálattal lökött el

magától. Visszaadom a pénzt, de visszakérek belőle húszezret.

- És mire kell?

- Egy fillér sem marad belőle a zsebemben. Mindent a gyermeknek akarok. Nekem mindig lesz miből élnem.

- Ezt elhiszem - szólt Balsamo. - Az olyan lelket, melynek rövidre van szabva az útja, Isten nem ruházza fel ilyen akarattal. Csak a szívnek, melynek sokat kell kibírnia, a fejnek, melynek sokat kell végeznie, ád ilyen kemény páncélt. Megkapja a pénzt.

- Még többet is kérek. Megtörténhetik, hogy el kell hagynom Franciaországot - felelte Gilbert. - Akkor segítségét kérem, hogy titokban mehessek külföldre.

- Jól van, itt a húszezer frank - felelte Balsamo, tétovázás nélkül. - És mi a véleménye Amerikáról, Gilbert? - kérdezte Balsamo.

- Hogy nem Franciaország, és ezért igen szívesen mennék el oda - felelte a fiatalember.

- Jól van! December tizenötödike körül lesz az az időpont, amelyről ön beszél, nemde?

- Úgy van.

Balsamo egy papírlapra a következőket írta fel: „Ezen írás tulajdonosát, mint utast, az Adonis amerikai hajó felveszi. Balsamo József." Átnyújtotta a Gilbert-nek, ki kérdően nézett reá.

- Ne aggódjék - tette hozzá, - az Adonis kereskedelmi hajó és egy társaság tulajdona, amelynek tagja vagyok.

- Örökké hálás leszek önnek - szólt Gilbert!

- Most menjen, barátom, a viszontlátásra.

Az utolsó kihallgatás

Az események után néhány hónappal Faverney Fülöp délelőtti fogadtatáson jelent meg a trónörökösnénél.

A főhercegnő, építőmesterével beszélgetve, már a kertben járkált fel és alá. Ezüst csengésű hangjának csilingelése fájdalommal töltötte el a fiatalember szívét. Mária Antoinette bement a pavilonba, mely előtt nagy számmal gyűltek össze a kérelmezők. Elébe engedték egyiket a másik után. A dauphine mindegyikkel beszélt, ahogyan az ügy megkívánta, nyájasan vagy elutasítóan. Már megismerte Fülöpöt, de csak utolsónak engedte maga elé, talán azért - a fiatalember remélte -, hogy zavartalanul beszélhessen vele. Amikor végre belépett, a dauphine rögtön élénken tudakolta Andrea hogylétét.

- Húgom királyi fenséged után vágyódik - felelte Fülöp. - Nem szeret senki mást a világon, csak kegyes, jóságos úrnőjét. De gondolatai most elfordulnak a világtól és a menny felé irányulnak. Húgom esedezve kéri királyi fenséged közbenjárását.

- Hogyan? Kolostorba akar menni? - kérdezte Mária Antoinette meglepve.

- Igenis, királyi fenség. Én magam tanácsoltam ezt neki, nem önzésből. Húgom a Saint-Denis kolostorba szeretne lépni, de a hozzávaló kelengyének csak a harmadrésze van meg.

- A kelengye hatvanezer frankba kerül, önöknek csak húszezrük van, ezredes?

- Nem vagyok ezredes, madame - felelte Fülöp. - Nem vagyok senki, csak királyi fenségednek hű szolgája. Madame-nak joga van egy apáca díjtalan fölvételét

igényelni. Ez az egyetlen, melyet királyi fenségedtől kérni merünk.

- Már nem ezredes? Mióta? - kérdezte a dauphine.

- Nem is voltam az soha.

- De hiszen a király az én jelenlétemben ígért önnek egy ezredet.

- A kinevezést nem kaptam meg soha - szólt a lovag. - Kegyvesztett lettem őfelségénél.

- És ugyan miért?

- Azt nem tudom.

- Hát igen, az udvarnál így van ez - sóhajtott a trónörökösné.

Némán tépegetett egy rózsát. Fülöp lehajtott fejjel állt mellette. A főhercegnő lányos szépsége csodálattal töltötte el. Sajnálta, hogy nem élhet a szolgálatában. Az az érzése volt, hogy örömmel adná oda életét ezért a fejedelemnőért.

- Húga már holnap Saint-Denis-be mehet, ha akar - szólt Mária Antoinette. - Ön pedig egy hónapon belül egy ezred élén fog állani, legyen nyugodt.

- Királyi fenség - felelte Fülöp -, húgom igaz hálával fogadja nagy jóságát és kegyét, nékem azonban meg kell tagadnom magamtól ezt a boldogságot.

- Visszautasítja? - kérdezte a dauphiene megdöbbenve.

- Igenis, madame. Az udvar részéről bántalmazás ért engem. Azok, akik ezt tették velem, megtalálnák a módját, hogy még érzékenyebben ártsanak nekem, ha magasabbra emelkednék.

-Kérjen magának valamit - mondotta Mária Antoinette.

A fiatalember féltérdre ereszkedett, megfogta a trónörökösné kezét, és rászorította ajkát. Kis ideig

tétován hallgatott. Majd fénytelen szemekkel pillantott fel, és így felelt:

- Ha királyi fenséged kegyben akar engem részesíteni, akkor kérek egy külföldi útlevelet. El akarom hagyni Franciaországot, amint húgom Saint-Denis-ben lesz.

A dauphine ijedten lépett hátra, de azután mintha megértette volna a fiatalember fájdalmát.

- Jól van - mondotta oly halkan, hogy alig lehetett megérteni.

A gyermek, kinek ne legyen apja

Faverney Andrea számára eljött a fájdalmak és gyalázat napja. A leggondosabb ápolás ellenére, melyben a fivér és az orvos részesítette, egyre szomorúbb és mélabúsabb lett. Naphosszat nem szólt egy szót sem; azután megint átengedte magát mély fájdalma vad kitöréseinek.

November huszonkilencedikén történt. Fülöp a szokottnál is sápadtabban és szomorúbban találta Andreát, és megüzente az orvosnak, hogy jöjjön el még az éjszaka. A leány, kit ezzel az üzenettel Versailles-ba küldtek, elfelejtette betenni az ablaktáblákat. A lámpa fénye kivetítődött a hótakaróra, a kertbe.

Nyílt az ajtó. A szolgáló beengedte az orvost.

- Készítsen elő mindent, ahogyan az úton mondottam magának, - szólt Louis a szolgálóhoz. - És ön, kisasszony - fordult Andreához -, ne idézzen fel fölösleges módon fájdalmakat. Lesz benne elég része.

Andrea hátravetette magát a karosszékben. Ajkáról elszállt az első panaszos hang.

- Izgatottságával csak ártott magának, és siettette a krízist - mondta az orvos. - Legyen állhatatos, és ön lovag úr, menjen a szobájába.

Fülöp megölelte húgát Andrea erősen kapaszkodott fivérébe, de a doktor elválasztotta őket erőszakkal, és kitolta a fiatalembert. Azután leengedte a függönyöket, és bereteszelte az ajtókat. Reggel három óra tájban lépett be az orvos a szobába, ahol Fülöp sírt és imádkozott

- Húga kisfiúnak adott életet - mondotta.

Fülöp összekulcsolta kezét.

- Most még ne menjen be hozzá - szólt az orvos. - Csendesen alszik. Gondoskodtam dajkáról. Fölkészült, de önnek magának érte kell mennie. Üljön a kocsiba, amelyen ide jöttem.

- És ön, orvos úr?

A közelben van még egy betegem, azt kell meglátogatnom, nincsen messze, gyalog mehetek. Éjszaka ott még dolgom lesz. Itt egyelőre nincsen rám szükség. Isten áldja. Nyolckor újra itt leszek.

Adott még néhány utasítást, Fülöp nagy kérésére a gyermeket a szolgáló szobácskájába vitte, azután a lovaggal együtt távozott. Fülöp kocsin ment, az orvos a Place Royale felé indult el gyalog, a szolgáló pedig alvó úrnője ágyánál bóbiskolt.

Amikor Andrea kissé felocsúdott, hallotta az alvó cseléd mély lélegzését. A kandallóban pattogott a tűz, körülötte csend volt. Átengedte magát a féleszméletlenségnek, mintha érezné, hogy a teljes ráeszmélés nagyon fájdalmas lesz. Ekkor hirtelen halk kiáltást hallott. Megborzongott, a gyűlölet, a harag érzése lobbant fel benne hirtelen. Hol a gyermek? Fülöp vitte el? Megrázta a szolgálót, de az aludt mélyen és a gyermek elhallgatott.

Bizonyára a dajka jött, gondolta Andrea, és hallotta a lépteket és az ajtó nyikorgását. Oh, ha fel fog nőni a gyermek, el fog haladni anyja mellett, és nem fognak

ráismerni egymásra. És ezért a fájdalmak, a gyötrelem sok órája? Julis! Julis!

A szolgáló felébredt végre.

- Nézz utána, Julis, itt van-e a dajka és gondozza-e a gyermeket! Ha nem, hozd el ide.

A szolgáló kiment, de a következő pillanatban dúlt arccal jött be újta.

- Fivére nincsen itt, a dajka sincs még itt, a gyermek...

- Mi van a gyermekkel? - kiáltott fel Andrea.

- Eltűnt!

Fülöp kifutott. A kertre nyíló ajtót nyitva találta, és nyomokat látott a hóban, melyek a kerten át az utcára vezettek.

- Egy férfi lábnyomai - kiáltott fel. - Elrabolták a gyermeket.

A gyermeket Gilbert vitte el. Amikor Andrea a kertben járt, állandóan figyelte őt. A szerint, ahogyan a függönyöket szorosabban vagy kevésbé szorosan húzták össze, következtethetett Andrea állapotára. Látta elmenni a szolgálót, és este visszatérni az orvossal, és tudta, hogy ütött az óra.

Megtette az előkészületeket. Megállapodott egy fuvarossal, és kocsi és ló készen várta. Három napig vándorolt Párizs környékén és helyet keresett gyermekének Haramont faluban Pitou asszonynál.

Mikor a gyermek születése után Fülöp és az orvos távozott, Gilbert átosont a szomszéd házba. Reszkető kézzel nyitotta ki a házajtót, és belépett a folyosóra. Hol lehet a gyermek? Vajon mit csináltak vele? Hová tették? Egyszerre csak mintha egész halk sírást hallana. A kis kamrából hallatszott ki, ahol azelőtt Nicole aludt. Kinyitotta az ajtót, belépett, és figyelt. Azután kezével

tapogatózott, és megtalálta az ágyon a gyermeket. Ekkor sírt fel a gyermek, és ezt hallotta meg Andrea. Beburkolta egy gyapjútakaróba, és halkan és gyorsan kilépett a házból. Pár perc alatt kinn volt a kertből, és kiért a sarokra, ahol a kocsi várta. Jó borravalót ígért a kocsisnak, ha fél óra múlva hátuk mögött a város kapuja. A kocsi elrobogott.

Amikor Gilbert belépett Pitou asszony lakásába, a parasztasszony néhány hónapos gyermeket tartott a térdén. Kisfiú térdelt előtte és olvasott fel valamit imakönyvből. Az egyik ablaknál körülbelül harmincéves asszony font. Egy kutya ugrott csaholva a belépő elé.

- Jó reggelt, Magdolna asszony - szólt Gilbert. - Ne zavartassa magát. Itt hozom a második csecsemőt.

Pitou asszony máris karjaiba vette a síró gyermeket, és megható buzgalommal szorította kebléhez. Örömmel jelentette ki, hogy vállalja és szeretni fogja, mint a magáét.

- Ezért a gyermekért - mondta Gilbert, - havonta húsz frankot, tehát évente kétszáznegyven frankot fog kapni.

- Oh, akkor majd úgy tartom a kicsikét, mint a szemem világát - jelentette ki a parasztasszony.

- Itt a pénz az első esztendőre - szólt Gilbert, és aranyakat számlált le az asztalra. - Most pedig térjünk át a tartásdíjra a későbbi esztendőkre vonatkozóan.

Gilbert kijelentette, hogy a gyermek tartásdíját egészen nagykorúsága idejéig letétbe helyezi Niquet jegyzőnél, ki hónapról hónapra fogja kiküldeni a tőke kamatait. Mielőtt Gilbert búcsúzott az asszonyoktól, hogy a paraszttal elmenjen a jegyzőhöz, a bölcsőhöz ment.

- Mi lesz a neve? - kérdezte az asszony.

- Gilbert! - felelte az apa.

A találkozás

A jegyzőnél mindent elrendeztek. Gilbert átadott neki néhány száz frank híján húszezer frankot. Ennek a kamataiból fizeti majd a jegyző a gyermek tartásdíját és nevelési költségeit. Ha a fiú nagykorú lesz, a tőkét arra használják, hogy birtokot vesznek neki, melyen mint becsületes földmíves élhet. A jegyző évente ötszáz frankot fog fizetni Pitou-nak, és ha a fiú tizennyolc éves lesz, jutalmul kétezernégyszáz frankot kap. Amivel többet hoz a tőke ötszáz franknál, az a jegyzőé, munkájáért. Ezután Gilbert nyugtát kért a jegyzőtől a pénzről, írást Pitou-tól a gyermek átvételéről, és búcsúzott a két férfitől. Amikor visszafordult, megállt, hogy egy utolsó pillantást vessen a kis falura, ahol gyermekét hagyta.

December tizenhatodikán reggel tíz órakor ért Le Havre-ba, és a kikötőben hamarosan megtalálta az Adonis nagy vitorlás hajót. Egy kis csónakon kelt át a hajóra, elvezettette magát a kapitány elé, és átadta neki az írást, melyet Balsamótól kapott.

- Oh, ön az? - szólt a kapitány, és figyelmesen nézte. - Ilyen fiatal és... jól van, no. Hová igyekszik?

- Amerikába.

- Egy hét múlva indulunk. Nincsen útlevele? Akkor napközben maradjon a városon kívül, és este jöjjön megint a hajóra. Majd nálam étkezik. A hajóról nem mehet vissza a szárazföldre, érti? A fedélzet alatt fogom elrejtve tartani, míg húsz mérföldre leszünk a parttól. Tehát ma este intézze el, ami elintéznivalója van.

- Nincsen más elintéznivalóm, csak egy levelet kell még írnom - szólt Gilbert.

- Írja meg itt ezen az asztalon. A hajósgyerek majd elvezeti a külvárosi postahivatalba.

- Köszönöm kapitány.

Miután postára tette a levelet, visszatért a partra, és nézte a tengert, míg leszállt az este. A sötétben megint visszament a hajóra, ahol a kapitány várt rá.

Fülöp ezalatt a gyermek elrablóját kereste. Úgy vélte, apja, Faverney úr részes a bűnben, mert azt hiszi, hogy a gyermek a királytól való és fegyver lehet majd a kezében az uralkodó pénztára ellen. Louis doktor azt a lehetőséget vetette fel, hogy talán Gilbert a rabló. Fülöp azonban ezt nem akarta elhinni.

- Minden lehetséges - mondotta. - De ennek a szegény bolondnak még betevő falatja sincsen. Fellengzős tökfilkó, különben is megszökött, és nem mer elém kerülni. Megígértem ugyan önnek, hogy nem bántom, de azért mégsem tanácsolnám neki, hogy találkozzék velem.

- Akkor ne beszéljük erről - szólt az orvos.

- Csak még egy kérésem van, kedves uram - folytatta Fülöp.

- Hogy megnyugtassa Andreát, mondja azt ön is, amivel én vigasztaltam meg szegényt, hogy magához vette és elvitte a dajkához. Ön tudja, hogy én Amerikába készülök, húgom kolostorba. Elutazásom előtt fel fogom keresni apámat, és kierőszakolom belőle a vallomást, hogy hová tette a gyermeket. Megfenyegetem őt Dubarryval.

Amikor az orvos is ugyanazt mondta a gyermek elhelyezéséről, amit Fülöp, Andrea megnyugodott. Hamarosan magához tért, úgyhogy a tizedik napon már a kertben sétálgatott. Ezen a tizedik napon - Andrea éppen künn volt a napfényben, - érkezett vissza Fülöp Faverneyből. Egyedül találta a házban az orvost. Közölte

vele apja kijelentését, hogy nem tud semmit a gyermekről, és nem is akar róla tudni.

- Ez talán csak ürügy a báró úr részéről - vélte az orvos.

- Nem hiszem - felelte Fülöp.

Andrea jött be a kertből.

- Oh, mit mondjak neki? - mormogta Fülöp.

- Csendesen - figyelmeztette az orvos.

Andrea megölelte a lovagot, és megkérdezte, egészséges-e az apja, mert közölték vele fivérének utazása célját, de nem az okát. Fülöp elmondotta, hogy apa igen jól van és hogy járt Saint-Denisben is.

- Minden készen vár - tette hozzá, - nyugodtan gondolhatsz a jövődre.

- Oh, Fülöp, meggondoltam - felelte a hölgy. - Mit törődöm én magammal? Csak az foglalkoztatja szívemet, hogy mi lesz a gyermekemmel! Csak néki akarok élni, ha kell, nélkülözni, dolgozni érte. Nem gondolok már a kolostorra. A gyermekemé vagyok. Ez a kötelességem.

- Oh, kedves húgom, mit mondasz? - szólt Fülöp. - Tudod, hogy nem maradok Franciaországban. Vagyonunk nincsen, és pályám megfeneklett. Ha tudnám, hogy kolostorban vagy, nyugodtan elutazhatom, de itt hagyni téged szegénységben és tehetetlenül?

- Kedves doktor, mondja meg ön, nincsen-e igazam, ha megmaradok szándékomnál, amíg a gyermeknek szüksége van reám? - fordult Andrea Louishoz.

- Nagyságos kisasszony - felelte ez -, önnek feltétlenül igaza van, de nem szabad túlságba vinnie a szeretetet az ilyen múlandó lény iránt, amilyen az újszülött gyermek.

Andrea meghökkent - Miért mondja ezt? - kérdezte. - És te, Fülöp, miért nézel rám szomorúan? Történt valami? Hol a gyermekem?

- A dajkánál - felelte az orvos -, de beteg lett.

- Beteg? Oh, akkor én mindjárt... Julis! - szólt Andrea -, gyorsan kocsit, a gyermekemhez megyek!

- Nem szabad kocsiba ülnie - vetette ellene az orvos.

- De hiszen ön maga mondotta nekem ma reggel.

- Túlbecsültem az erejét.

- Önök titkolnak előttem valamit, ön és Fülöp, - szólt Andrea aggodalmasan. - Julis, kocsit, megyek, ha belepusztulok is. Ha nem adnak kocsit, gyalog megyek.

- Andrea - mondta most Fülöp és karjaiba zárta húgát - ne menj, fölösleges.

- Meghalt a gyermekem? - dadogta Andrea, és a karosszékbe rogyott.

Fülöp nem felelt.

- Isten akarta így - próbálta az orvos megvigasztalni. - Gondoljon reá, mint az árnyékra, amely felbukkan és eltűnik.

Andrea két kezébe rejtette arcát, keservesen sírt. A szolgáló lépett be, és levelet adott át, amely Faverney Andrea bárókisasszonynak szólt.

- Ki írhatta? - mormogta Fülöp. - Hiszen senki más nem tudja, hogy idemenekültünk, csak apa. Ez pedig nem az ő kézírása.

Andrea feltépte a borítékot, és elolvasta a levelet. Felkiáltott, felugrott és görcsöktől marcangolva a szolgáló karjaiba esett. Kezéből kihull a levél, Fülöp fölkapta.

„Tengeren - olvasta - 17... december tizenötödikén. Ellökött magától. Elhagyom Európát, soha többé nem fog engem viszontlátni; de a gyermekemet magammal viszem. Sohase fogja Önt anyjának mondani. Gilbert."

Fülöp összegyűrte a papírlapot - Oh - kiáltott fel -, az első gonosztettét büntetlenül akartam hagyni, ahogyan

ezt önnek megígértem, kedves doktor, de ez a régen előkészitett új gaztett nem maradhat megtorlatlanul. Andrea, esküszöm, meggyilkolom ezt a fickót, ha még egyszer a szemem elé kerül. Menj holnap kolostorba, én sietek a legközelebbi kikötőbe, rátalálok a bitangra, visszahozom a gyermeket. Harminchat óra múlva Le Havre-ban leszek.

- Jól van bátyám - szólt Andrea és megemberelte magát -, követni fogom tanácsodat és még ma Saint-Denisbe megyek. Önnek, kedves doktor, nem adhatok semmit azért, amit értem tett. Fogadja legalább ezt a medaliont. A képem van benne, amikor kisleány voltam, édesanyám festette. Tartsa meg, és emlékeztetni fogja a gyermekre, akit világra segített, és az anyára, akinek megmentette az életét gondoskodásával.

Este hat órakor a kolostor kapuja előtt Andrea elbúcsúzott fivérétől.

- Ha megtalálod gyermekemet - dadogta -, szeretném egyszer megölelni, mielőtt meghalok!

- Légy nyugodt, húgom, és élj boldogul!

Fülöp Saint-Denis-ben lóra ült, és egész éjszaka nyargalt. Másnap, anélkül, hogy lekerülne a nyeregből, eljutott Le Havre-ba. Hajnalban tudakozódott, hogy melyik hajó indul legközelebb Amerikába. Tájékoztatták, hogy az Adonis még aznap útra kel. Beszélt a kapitánnyal, megfizette a viteldíjat, és a városban még egy bú-csúlevelet írt a trónörökösnének; ez alatt poggyászát elszállították a hajóra. Délután négy órakor az Adonis felvont vitorlákkal elindult útnak. Könnyes szemmel nézte Fülöp a partot, amíg csak láthatta. Este a lovag visszavonult kabinjába, és egy kis lámpa fényénél

elolvasta a másolatát a levélnek, melyet a dauphine-nak küldött.

„Királyi fenség - hangzott az írás -, egy boldogtalan, akinek itt a földön már nincsen mit remélnie, búcsúzik Öntől azzal a fájdalommal, hogy nem adatott neki Felségedet úgy szolgálni, ahogyan szerette volna. Eléje megyek a tenger veszedelmeinek és viharainak, mint Felséged a kormányzás veszedelmeinek és szirtjeinek. Ön fiatal, szép, szeretik, és hű barátok, szolgák veszik körül, és el fogja felejteni azt, akit királyi keze a tömegből kegyesen kiemelt; én azonban sohasem fogom Önt elfelejteni. Egy új világba megyek. Itt hagyom húgomat; nem lát többé az más napot, csak az Ön szemét. Kegyeskedjék elvétve leereszkedni hozzá kegyelemben, és higgye el, a száműzött, kit viszontlátni Ön talán sosem fog, Isten áldását könyörgi Önre."

A hullámok zúgva vágódtak a hajó falának, az árbocok nyekeregtek, a hajó elindult.

- Hol vagyunk most? - kérdezte Fülöp a kapitánytól, akivel meghitten beszélgetett.

- Holnap kikötünk az Azori-szigeteken, friss vízért. Délfelé közeledtek a szigetekhez. - Három órakor a hajó ki is kötött az első szigetnél. Az utasok partra szálltak, hogy húsz napig tartó tengeri út után kissé mozogjanak.

- Öt órát adok önnek uraim - szólt a kapitány. - Aki természetkutató, nézze meg a forró és hideg forrásokat, melyek ezen a szigeten vannak. Aki vadászni akar, vadnyulat talál itt és császármadarat.

Fülöp fegyvert fogott, puskaport és golyót vitt magával.

- Ön a hajón marad? - kérdezte a kapitányt.

- Látok ott egy hajót, melyre gyanakszom - felelte ez. - Nem akarom szem elől téveszteni. Nyolc órára - szólt az

urakhoz és hölgyekhez, akik csónakokba ültek, hogy partra szálljanak - össze kell gyűlniök a visszajövetelre. Aki késik, itt marad.

Fülöp kis ideig a matrózokat nézte, kik egy tiszta forrásnál a vizes hordókat töltötték meg. Azután behúzódott egy sötét barlangba és megvárta, míg a többi utas elszéled. Amikor már nem hallotta a hangjukat és csak elvétve a távolban felhangzó puskadörrenést, amikor a matrózok sem voltak már a közelben, el akarta hagyni a barlangot, hogy valahol a sziklák között keressen magának egy helyet, ahonnan gyönyörködhetik a szép tájban. Ekkor a barlang legsötétebb részében egy árny jelent meg. Előrenyújtott karral, óvatosan lépdelt egy férfi a lecsurgó víztől nedves földön. Fülöp segíteni akart neki.

- Erre jöjjön! - szólt hozzá.

E hang hallatára a másik felpillantott. A barlang félhomályában Fülöp ismerős arcot látott. Rémületében hátraugrott.

- Gilbert! - kiáltotta.

- Fülöp! - kiáltotta a másik. E két név egyszerre hangozott fel, mint a föld alatti menydörgés.

Fülöp torkon ragadta Gilbert-t, és hátrarángatta őt a barlang mélyébe. Ez ellenállás nélkül hagyta cipelni magát. A szikla falához szorította, már nem tudott tovább hátrálni.

- Most megvagy, nyomorult! - ordította Fülöp. - Isten igazságos kiszolgáltatott téged nekem! Védd az irhádat, bitang!

Minek? - felelte Gilbert szelíden.

-Persze, tudd, hogy hatalmamban vagy és megérdemled a legborzalmasabb büntetést. Minden gaztetted kiderült. Nem elégedtél meg azzal, hogy

meggyaláztál egy szeplőtlen leányt, embertelenségeddel meg kellett ölnöd az anyát is!

Gilbert nem felelt. Fülöp újra mellen ragadta.

- Védd magad, kutya! - rivallt rá. - Megfojtalak, legalább védd magad, gyáva fickó!

Gilbert egyetlen mozdulattal hirtelen fölegyenesedett, és messze ellökte magától Fülöpöt.

- Láthatja, lovag úr - mondotta nyugodtan -, hogy védekezhetném. De minek? Itt a puskája, lőjön le!

Fülöp valóban felkapta puskáját, de a következő pillanatban elhajította.

- Nem! - mondotta. - Hová igyekszik? Hogyan került ide?

- Az Adonis utasa vagyok.

- Elrejtőzött, mert látott engem a hajón, ugye? - szólt Fülöp.

- Nem tudtam, hogy ön is a hajón van.

- Hazudsz, bitang!

- Nem hazudok.

- Miért rejtőzött el?

- Nem ön elől. Titkos megbízatással megyek Amerikába, és nem szabad mutatkoznom senki előtt.

- Csak én előttem nem akart mutatkozni, csak a gyermeket akarta elrejteni, akit elrabolt!

- A gyereket? - szólt Gilbert.

- Igen, elrabolta, hogy később zsaroljon vele!

- Magamhoz vettem, mert nem akartam, hogy az apja megvetésére neveljék - felelte Gilbert büszkén.

- Ha ezt el tudnám hinni, akkor nem volnál olyan rossz, mint hittem - mondotta Fülöp. - De ez nem igaz, elloptad!

- Aki visszaveszi, ami az övé, az nem lop.

- Idehallgass - szólt Fülöp, és reszketett a dühtől -, az imént meg akartalak ölni, jogom van hozzá. Életben maradhatsz, ha visszaadod a gyermeket, aki nálad van.

- Nincs nálam - felelte Gilbert -, pár hetes csecsemőt nem visz az ember tengerre.

- Akkor Franciaországban hagytad? Hol? Gilbert hallgatott.

- Dacolsz velem, nyomorult? - kiáltott fel Fülöp. - Ne őrjíts meg. Megmondod, hol van a húgom gyermeke? Visszaadod nekünk?

- A gyermek az enyém - felelte Gilbert szilárdan.

- Fickó, meg akarsz halni? - rivallt rá Faverney.

- A gyermekemet nem adom vissza - felelte Gilbert rendületlenül.

- Gilbert, megpróbálom, hogy nyugodtan beszéljek veled, hogy ne gondoljak a múltra és megbocsássak neked minden bajt és gyalázatot, amit házunkra hoztál. Többet kívánsz még? Igyekezni fogok, hogy csillapítsam Andrea haragját, szólani fogok neki érdekedben, csak add nekünk vissza a gyermeket. Andrea szereti a fiát... a te fiadat... őt szereti a legjobban a világon. Nem fog haragudni az apára sem, ha őszintén megbánja bűnét. Csak add vissza neki a gyermeket!

Gilbert összefonta mellén a karját, és izzó pillantással nézett Fülöpre.

- Ön nem hisz nekem, én sem hiszek önnek - felelte. - Nem kételkedem becsületszavában, de túlságosan nagy közöttünk a szakadék, ezt már tapasztaltam. Nincs közeledés, nincsen megbocsátás, halálos ellenségek vagyunk. Ön az erősebb, tehát gyakorolja jogát, ahogyan azt nevezi.

- Elismered, hogy a gyermek számodra fegyver lenne?

- Úgy van, de csak a megvetés és gyalázkodás ellen.
- Utoljára kérdem, Gilbert! Visszaadod a gyermeket?
- Nem - hangzott a válasz.
- Jól van! Megölni nem akarlak, megadom neked a lehetőséget, hogy te megölhess engem, mint én téged. Ne legyen ez újabb bűntett a te réveden. Fogd azt a pisztolyt, én veszem a másikat. Háromig számolunk, és azután egyszerre sütjük el.

Két pisztolya közül az egyiket odadobta Gilbert lába elé. Ez azonban mozduladanul állt.

- Nem fogok önnel párbajt vívni - felelte.
- Azt akarod tehát, hogy agyonlőjelek? - szólt Fülöp éktelen dühvel.
- Azt.
- Fontold meg! Megőrjítesz!
- Megfontoltam.
- Az igazság az én részemen van, Isten meg fogja nekem bocsátani.
- Tudom, lőjön tehát!
- És nem akarsz védekezni?
- Nem!
-Úgy halj meg, te gonosz, akitől megtisztítom a földet... Halj meg, te átkozott, mint egy veszett kutya!

Elsütötte a pisztolyt. Gilbert fölemelte a karját, megingott, és némán arcra bukott. Fülöp látta vértől pirosodni a homokot, azután kirohant a barlangból. A parton csónak várakozott.

-Jön már végre? - szóltak rá a matrózok a fiatalemberre, amikor megpillantották. - Nyolc óra elmúlt, az utasok mind a hajón vannak. Hallottuk a lövést. Mit ejtett el?

Fülöp a csónakba ült, és nem felelt. A hajóra vitték, amely éppen felszedte horgonyát.

- Itt vannak mindnyájan? - kérdezte a kapitány.

- Itt hozzuk az utolsót, aki még a szigeten volt - felelték a matrózok.

A vitorlás elhagyta a szigetet, éppen amikor az ismeretlen hajó, melyet a kapitány gyanúsnak talált, az amerikai lobogóval befordult a kikötőbe. Az Adonis köszöntötte, azután nyugatnak vette útját. Csak másnap reggel állapították meg, hogy a hajó egyik utasa hiányzik.

XV. Lajos halála

1774. május 9-én este nyolc órakor Versailles furcsa látványt nyújtott. A hó első napjai óta XV. Lajos király betegen feküdt, és az orvosok nem merték megmondani neki, hogy betegsége milyen veszedelmes. Borden doktor felismerte a fekete himlőt, kollégája, Lamartiére, egy véleményen volt vele. Úgy találta, hogy ezt meg kellene mondani a királynak, hadd használja fel meglévő idejét arra, hogy gondoskodjék a maga és országa üdvösségéről.

- A legkeresztényibb királyra rá kell adni az utolsó kenetet - jelentette ki.

Az orvosok egymással civódtak, közben pedig a betegség teljesen összeroncsolta a király kicsapongásoktól erőtlen testét.

1774. május 9-én a király jobban érezte magát, és elküldte Aiguillon herceget Dubarry grófnéhoz a legszívesebb üdvözletekkel. Erre az egész udvar rögtön elhagyta a dauphine pavilonját, és Rueill-be sietett. Az odavezető utat megszámlálhatatlan kocsik sora lepte el.

A kérdés: vajon felépül-e a király és Dubarry megmarad-e királynénak, vagy pedig meghal-e és az asszony elbukott, megvetett kurtizán marad: nemcsak az udvari embereket, hanem Párizs polgárait is felizgatta. Az utcákon nagy csoportok várták feszülten a híreket. A kastéllyal szemben, egy gesztenyefasor szélén, a padon idős ember ült. Keze botjára támaszkodott. Elgondolkodva nézett maga elé. Betegesnek látszott. Egy másik férfi haladt el mellette, megállt, és leült melléje. Ez a másik fiatal volt még, kiálló pofacsontokkal, rút széles szájjal és alacsony homlokkal. Halkan nevetett, amikor leült az öreg mellé.

- Megengedi uram? - kérdezte.

- Hogyne - felelte az aggastyán. - Áh, ön az, fiatal sebész uram?

- Úgy látszik, a király megint jobban van - szólt a fiatalember -, újra reménykednek. Azt beszélik, hogy felépülése után a király feleségül fogja venni a Dubarryt.

Még nagyobbat nevetett. Az agg nem felelt.

- Bosszantja, hogy így nevetek? - kérdezte a fiatal. - Minden jó francia örül a királyával.

- Ne tréfáljon ezzel - szólt az öreg szelíd hangon. -, Mindig szerencsétlenség valakinek, ha valaki meghal. Amikor egy király hal meg, akkor szerencsétlenség az egész országnak.

- Akkor is, ha XV. Lajos hal meg? - szólt gúnyosan a fiatalember. - Oh, ismerem az ön paradoxonjai ügyességét és erejét, de ezúttal nem lehetek önnel egy véleményen. Miért is gondoljunk a király halálára? Fekete himlőben van, igaz, és tudjuk, ez mit jelent. De kitűnő orvosai is vannak, és ezek majd segítenek rajta. Franciaországnak meg fog maradni a hőn szeretett Lajos;

ezúttal azonban nem fognak kilenc napig imádkozni a templomokban, mint első betegsége alkalmával.

- Csend - szólt az agg. - Olyasvalakiről beszél, aki után ebben a pillanatban Isten nyújtotta ki a kezét.

A fiatalember szeme szögletéből nézett szomszédjára. Az nem vette le a szemét a kastélyról.

- Látja ott abban az ablakban az égő gyertyát? - kérdezte az öreg, ki észrevette a másik csodálkozását. - Tudja-e mit jelent ez a gyertya? Egyik barátom állította oda, és a gyertya addig fog égni, amíg a király él.

- Ez tehát jeladás?

- Jeladás, melyről XV. Lajos utódja ott a függöny mögött nem veszi le a szemét. Ez a jel, mely néki és embereinek az időpontot fogja jelenteni, amikor ők jutnak uralomra; nékem, szegény filozófusnak csupán azt a pillanatot fogja jelezni, melyben Isten egy évszázadot olt ki és egy emberéletet. Oh, nézze csak, fiatal barátom, mily sötét van, és mily bágyadtan világít az a kis fény. Az új uralmat, mely ezután következik, ön át fogja élni végig, mert ön még fiatal. Én persze nem fogom megismerni a jövő titkait. XIV. Lajos hetvenhárom évig uralkodott, XV. Lajos hatvan évig. Meddig fog uralkodni XVI. Lajos?

- Hah! - kiáltott fel a fiatalember, és az ablakra mutatott, ahol a gyertya hirtelen kialudt.

- Meghalt a király! - szólt az agg a rémület kifejezésével. Mind a ketten hallgattak egy kis ideig. Egyszerre csak a kastély kapuja alól nyolclovas hintó fordult ki. Két vadász vágtatott elő fáklyákkal. A kocsiban ült a dauphin, Mária Antoinette és Erzsébet hercegnő, a király húga. A fáklya fénye ráhullt sápadt arcukra. Elhajtottak szorosan a pad előtt, ahol azok beszélgettek.

- Éljen XVI. Lajos, éljen a királyné - ordította a fiatalember éles hangon, mintha gúnyolni akarná az új felségeket, nem pedig köszönteni.

A király meghajolt, a királyné komoly arccal nézett ki a kocsi ablakán, azután eltűntek.

- A Dubarry most özvegy, kedves Rousseau úr - szólt a fiatalember.

- És holnap számkivetésbe megy - felelte az agg.

Jó éjt, Marat úr!

TARTALOM

I. KÖTET
I. *A hegytetőn*
Az út Párizsba
A házbeliek
Éjféli látogató
II*. Nagyravágyás és féltékenység*
A meglepetés
A terített asztal
Mit rejt a jövő?
III. *Ismerkedés az országúton*
Úton
A király kedvese
Lajos
IV. *A trónörökös*
A király leányai
A koronázatlan királyné
Csatározások
V. *Pirrhusi győzetem*
Az ellenpárt
Újra bajban
A győztes
VI. *Fogadtatás*

II. KÖTET
VII. *Az aranycsináló*
Viszontlátás
A varázsló hitvese
Andrea szomszédja

VIII. *Kettős élet*
Az aranycsináló
A király kegyéért
IX. *A nép ünnepe Párizsban*
A gyógyulás napjai
Az egérfogó
Tíz perc gondolkodási idő
X. *Ki tudja jobban rázni a szilvafát?*
Tanakodás a kétnevű emberről
Tapasztalatok
A bukás
XI. *Cselszövés*
A parlamentben
Éjszakai ülés
A sebész
XII. *A meghívás*
Titokzatos cselszövések
A tanács
Andrea
XIII. *„Harmadszor a kezeim között"*
A rendőrminiszternél
Az életelixír
Az öt mester
Richelieu úr tudja, hányadán van
XIV. *Andrea nem tudja, hányadán áll*
A testvérek
A varázsló
Apa és fia
XV. *Gilbert és a varázsló*
Gilbert és Andrea
Az utolsó kihallgatás
A gyermek, kinek ne legyen apja

A találkozás

XV. Lajos halála